
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Molins Alcalde, Dúnia; Mèlich i Sangrà, Joan Carles. L'Actualitat del concepte d'educació i política de Paulo Freire en la pedagogia crítica revolucionaria de Peter McLaren. 2009.

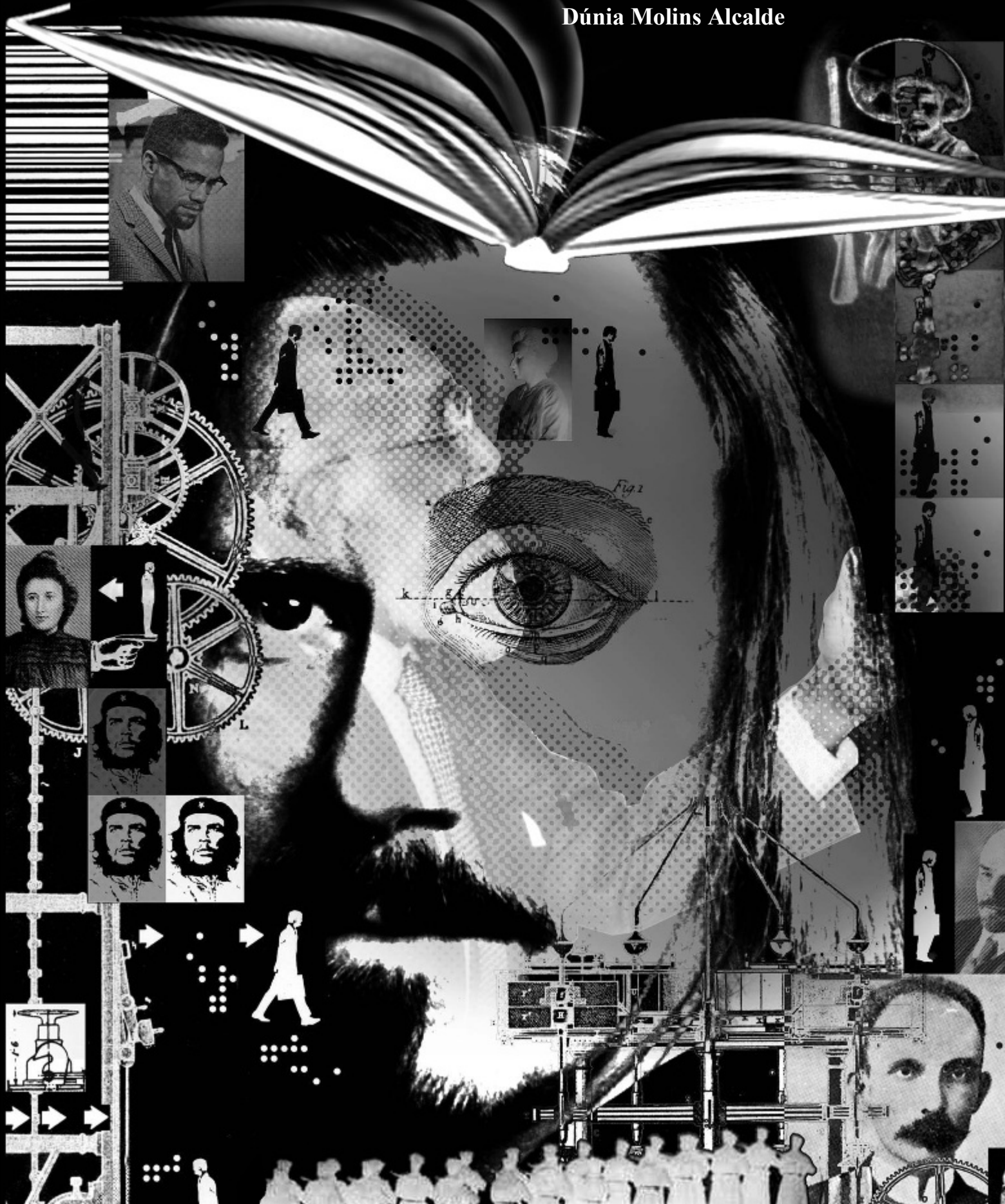

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/60838>

under the terms of the license

REVOLUCIONÀRIA DE PETER McLAREN

Dúnia Molins Alcalde

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA
DOCTORAT EDUCACIÓ I SOCIETAT
Dept. Pedagogia Sistemàtica i Social

**L'ACTUALITAT DEL CONCEPTE D'”EDUCACIÓ” I “POLÍTICA” DE PAULO
FREIRE EN LA PEDAGOGIA CRÍTICA REVOLUCIONÀRIA DE PETER
McLAREN**

Dúnia Molins Alcalde

Director: Dr. Joan-Carles Mèlich i Sangrà

Barcelona, 15 de juliol del 2009

IN MEMORIAM

Margarita Rubio, 5 març 2009

Àgata Motos, 9 març 2009

ÍNDIX

ÍNDIX.....	4
PREFACI.....	5
INTRODUCCIÓ	7
CAPÍTOL I. L'OBRA DE PAULO FREIRE	21
1.1. INFLUÈNCIES IDEOLÒGIQUES EN EL PENSAMENT DE PAULO FREIRE.....	21
1.1.1. L'ACTUALITAT DE LA PEDAGOGIA DE PAULO FREIRE	31
1.2. EL CONCEPTE D'EDUCACIÓ EN PAULO FREIRE. UNA NECESSITAT	41
1.2.1. L'EDUCACIÓ COM A EINA DE TRANSFORMACIÓ	42
1.2.2. LES CAPACITATS INNATES DE QUI APRÈN I DE QUI ENSENYA	47
1.3. L'ACCIÓ POLÍTICA COM A REVOLUCIÓ EDUCATIVA SEGONS PAULO FREIRE.....	53
1.3.1. CAPITALISME	55
1.3.2. LA FUNCIÓ POLÍTICA DE L'EDUCADOR/A EN EDUCACIÓ	61
CAPÍTOL II. L'OBRA DE PETER MCLAREN.....	64
2.1. INFLUÈNCIES IDEOLÒGIQUES EN EL PENSAMENT DE PETER MCLAREN	64
2.1.1. L'ACTUALITAT DE LA PEDAGOGIA DE PETER MCLAREN	71
2.2. LA VIGÈNCIA DEL PENSAMENT DE PAULO FREIRE EN EL CONCEPTE D'EDUCACIÓ DE PETER MCLAREN.....	75
2.2.1. L'EDUCACIÓ COM A EINA DE TRANSFORMACIÓ	76
2.2.2. LES CAPACITATS INNATES DE QUI APRÈN I DE QUI ENSENYA	86
2.3. LA VIGÈNCIA DEL PENSAMENT DE PAULO FREIRE EN L'ACCIÓ POLÍTICA COM A REVOLUCIÓ DE PETER MCLAREN.....	92
2.3.1. CAPITALISME	94
2.3.2. LA FUNCIÓ POLÍTICA DE L'EDUCADOR/A EN EDUCACIÓ	101
CAPÍTOL III: EPÍLEG I APLICACIONS PEDAGÒGIQUES.....	104
BIBLIOGRAFIA.....	113
BIBLIOGRAFIA PRIMÀRIA:	113
BIBLIOGRAFIA SECUNDÀRIA	115
REVISTES ELECTRÒNIQUES:	117
WEBS I ALTRES:	123

PREFACI

I am trying to survive day by day. I hope this helps, camarada.

La lucha continua, compañera. Juntos en la lucha.

Un abrazo fuerte, Peter McLaren.

Després d'un temps treballant en aquesta recerca ens adonem que vivim en un temps tan brutal que hem de preguntar-nos contínuament si no estem somiant. Si no és el cas que vivim captivats de la il·lusió de viure en “el millor del móns possibles”(McLaren, 2001, 258).

I és aleshores que, amb aquest prefaci, es volen plantejar uns preliminars, un començament del que és i ha estat realitzar aquest treball. Un inici que, com és obvi, està carregat de sensacions, sentiments i esforços que són difícils de convertir en paraules. Tot i això, la intenció en la realització d'aquest treball es fa petit davant l'esforç constant.

Des de fa tres anys l'avanç de les noves tecnologies ens ha facilitat la comunicació amb Peter McLaren.¹ Amb ell, hem iniciat un trajecte professional i personal on, cada vegada més, la percepció educativa ha demanat més i més una necessitat de transformació. Les seves paraules han donat suport dia a dia a un *repensar* constant.

McLaren sempre respon. Viatja per diferents països del món impartint conferències i sempre respon. Encara més, McLaren no fa una ostentosa demostració de sabers i coneixements; el que fa és demostrar, amb els seus escrits, aquesta constant capacitat de sorprendre i de fer repensar.

Joe L. Kincheloe² el proclama “el poeta coronat de l'esquerra educativa” (Kincheloe a McLaren, 2001, IX) i en aquest sentit, això és un reflex del seu tarannà.

Així doncs, treballar sobre algú conegut mundialment mantenint-hi una conversa constant enforteix, de totes totes, la dedicació davant la incertesa educativa, política i social que ens

---

¹ Veure annex 1 on es poden llegir les converses mantingudes amb Peter McLaren des del 12 de desembre del 2006 fins al moment.

² Joe L. Kincheloe (1950) és professor en la Càtedra d'Investigació a la Facultat d'Educació, a la Universitat de McGill (Canadà). És autor de molts llibres i articles sobre investigació educativa, pedagogia crítica, estudis culturals, educació i justícia social, racisme, prejudicis de classe i sexisme.

envolta. “Vivim temps perillosos” (McLaren, 2005, 90) i, només per això, cal estar atents i continuar la recerca de possibles solucions.

Per aquesta raó, la finalitat d'aquest treball és obrir una finestra a la llibertat. No obstant això, no pretenem presentar un plantejament definitiu sobre aquest tema ja que tots els treballs són provisionals i han de ser reformulats i reconceptualitzats constantment a mesura que canvien les circumstàncies, però del que no hi ha cap dubte, és que hem començat un trajecte que no té marxa enrera.

Són moltes les persones que, directament o indirectament, tenen a veure amb la possibilitat d'aquest treball de recerca. Només per això i per si algun dia el llegeixen -entre ells el mateix Peter McLaren-, aquest prefaci vol reconèixer la seva dedicació i atenció constant.

De la mateixa manera, agrair a l'amic i director, Joan-Carles Mèlich, la seva orientació i, sobretot, la seva confiança en aquesta investigació.

A l'últim, i no menys important, no es pot finalitzar aquest prefaci sense mencionar a David i Paula. Sense ells, això no hagués estat possible.

Tots ells i molts altres que no es citen aquí han estat font de coneixement durant el transcurs d'aquest treball. D'aquesta manera, segurament en llegir aquestes línies, es trobaran identificats. Gràcies a tots.

INTRODUCCIÓ

“Quan treballo amb l’educació, amb la ideologia, amb les matemàtiques o amb la filosofia, em pregunto: quin és l’ideal de la societat en què m’agradaria viure? Quin és el meu somni? Aquesta és la paraula. I aquesta qüestió, amics meus, no és solament pedagògica, és política. Eminentment política.” (Freire, 1978a, 13)

“El principal propòsit de l’educació és fer el món segur per al capitalisme global.”

(McLaren, 2001, 257)

L’objectiu d’aquest treball de recerca és fonamental en els temps actuals: pretenem mostrar la vigència del concepte “educació” i “política” de Paulo Freire en l’actualitat a través de Peter McLaren.³ En altres paraules, no volem estudiar l’obra de Freire i l’obra de McLaren per separat sinó la validesa d’aquests conceptes freireans en el pensament mclarenianà avui dia. És a dir, justificar com la pedagogia de Freire, a partir de McLaren, continua vigent.

Insistim: Volem evidenciar que la pedagogia de Freire continua en vigor. I més encara, assenyalar com Peter McLaren, deixeble rellevant de Freire, és un dels qui més ressalta la pedagogia freireana i la fa present en la societat actual.

A partir d’això, el més important que volem identificar són els punts comuns entre la pedagogia de Paulo Freire i la pedagogia de Peter McLaren en dos temes concrets: l’educació i la política. És així doncs que treballarem en una recerca teòrica que no s’allunya dels problemes de la pràctica educativa.

El nostre objectiu en aquest treball de recerca és rescatar textos de l’obra freireana per mostrar que avui en dia posseeixen una riquesa i una actualitat sorprenents. I serà a partir de la bibliografia que buscarem resposta a problemes d’investigació. Si més no, a la necessitat d’una lectura renovada (Quiroz, 2006) i creativa. I, a la vegada, examinarem la relació de la seva obra amb el seu principal exponent: Peter McLaren.

---

³ Cal recordar que Peter McLaren, tot i provenir del Estats Units, treballa com a marxista, millor dit com a marxista humanista, com veurem posteriorment. La seva sòlida formació intel·lectual, la seva militància política i les seves experiències pedagògiques l’han convertit en una referència universal en l’assumpció d’una perspectiva crítica de les realitats educatives.

Tant és així que, a partir de l'obra de Freire i McLaren, volem fer ressorgir la necessitat d'una visió pedagògica freireana per a la revolució dels nostres temps. Davant del concepte de revolució tindrem present el que postulen Huerta-Charles i Pruyn en argumentar que és necessari aclarir el significat de *revolucionari* en el seu sentit pedagògic. Un significat que no té relació amb l'abordatge revolucionari-anarquista que implica necessàriament l'enderrocament i la mort de l'autoritat (Huerta-Charles, Pruyn, 2007, 39). És a dir, cal reconèixer el concepte de revolucionari com a reconeixement de l'altre i no tant en el sentit d'oposició a l'autoritat. D'aquesta forma, insistir en la importància i necessitat del compromís teòric i polític que tota pedagogia ha d'aportar. Explicar com Freire proposa una nova forma de pedagogia, associant l'estudi d'experiències viscudes al concepte d'educació i política.

Per dur-ho a terme, dividirem el treball en tres capítols:

En el primer capítol, ens plantejem dur a terme la reflexió sobre un autor excessivament analitzat que ha estat un dels eixos vertebradors de l'educació mundial: Paulo Freire.⁴ En aquest plantejament no podem deixar de banda que el fet de ser un autor tan estudiat, moltes vegades ha generat una incomprensió del seu pensament. Tot i això, el que no podem oblidar és que són pocs els autors que, com Freire, aconsegueixen sobreviure al seu propi temps. Mostrarem, com ja hem avançat, la pedagogia freireana partint de la concepció de dos nocions clau per a aquesta investigació: educació i política.⁵ Tant és així que ens limitarem a treballar només amb aquests aspectes tenint en compte que la seva obra és cabdal i ha estat el nucli de moltes recerques.⁶ Per tant, la nostra investigació tindrà una temàtica que, fins al dia d'avui, no ha estat objecte d'estudi.⁷ És per això que volem insistir en la seva rellevància en els temps

---

⁴ Davant la quantitat de vegades que utilitzarem el nom de Paulo Freire i Peter McLaren ens permetre'm la llicència d'utilitzar tan sols els seus cognoms en el redactat.

⁵ Ineludiblement, parlem de l'interès que tenim per aquests termes en el moment actual. En altres paraules, no podem obviar que possiblement aquests temes són molt importants per a nosaltres a dia d'avui però que pot ser que amb el temps deixin de ser-ho o bé que siguin objecte de la nostra recerca futura.

⁶ Destacar que les investigacions trobades sobre Freire es centren en diversos aspectes: alfabetització d'adults, diàleg, etc., que no formen part de la nostra investigació. (Veure annex on apareixen algunes de les investigacions que es duen a terme sobre Paulo Freire). La raó de no fixar-nos en aquestes nocions rau en una inquietud professional i personal sobre educació i política. És per això que, durant el transcurs del treball aportarem raons que justifiquin aquesta elecció.

⁷ Veure annex 2 on apareixen algunes de les tesis trobades sobre Freire. Hem de precisar que, a la bibliografia, apareix un llibre que parla sobre McLaren, però no es centra en la influència de Freire en l'obra de l'autor i molt menys en el concepte d'educació i política (Charles, Pruyn, 2007). El que fa és presentar el pensament de McLaren i la seva evolució. Si ho concretem és per destacar que existeix un llibre que parla sobre McLaren i n'hi ha molts del propi McLaren que parlen sobre Freire però, fins al moment, no existeix bibliografia que es centri en l'objectiu de la nostra recerca.

actuals. En definitiva, destacar que no existeix, fins al moment, cap recerca que treballi l'educació i la política segons l'obra de Freire i, a la vegada, s'emmotlli al present en paraules de McLaren. És per aquesta raó que tornarem a obrir el calaix de la memòria d'on poder treure, a partir d'una exposició clara de les idees de Freire, una dilatació de la seva perspectiva, així com també de l'excel·lència de les seves contribucions en els problemes político-educatius. I aleshores, intentant no deixar de banda altres idees centrals de la pedagogia de Freire, ens centrarem en tres obres bàsiques de l'autor: *Pedagogia de l'oprimit*, *Pedagogia de l'esperança* i *Cartes a Guinea-Bissau. Apunts d'una experiència pedagògica en procés*, entre d'altres.⁸

En el segon capítol, plantejarem la concepció de McLaren sobre els conceptes proposats de l'obra de Freire per així suscitar la seva percepció actual. Ens sembla indispensable relacionar les idees freireanes exposades amb les de McLaren per extreure el més important de la pedagogia de Freire en l'obra mclareniana.

Farem ús d'obres de McLaren, entre d'altres: *La vida a les escoles. Introducció a la pedagogia crítica en els fonaments de l'educació*, *L'ensenyament contra el capitalisme global i el nou imperialisme* i *Multiculturalisme revolucionari*. Així com també d'altres, entre elles *El Che, Paulo Freire i la pedagogia de la revolució*, què és un llibre clau per analitzar la seva visió freireana.⁹

---

⁸ Tot i que al final del treball es cita la bibliografia, ens permetre'm la concessió d'escriure, en aquest peu de pàgina, algunes de les obres amb les que treballarem per destacar la seva importància. Freire, P. (1970). *Pedagogia do Oprimido*, Rio de Janeiro: Paz e Terra (trad. cast.: Freire, P. (2003a). *Pedagogia del oprimido*, (17ª edició) Madrid: Siglo Veintiuno. [Traducció de Jorge Mellado]), Freire, P. (1977). *Cartas à Guiné-Bissau. Registros de uma experiencia em proceso*, Rio de Janeiro: Paz e Terra. (trad. cast.: Freire, P. (1978). *Cartas a Guinea-Bissau. Apuntes de una experiencia pedagógica en proceso*, Madrid: Siglo Veintiuno. [Traducció de Antonio Alatorre]), Freire, P. (1992). *Pedagogia da Esperanza: um reencontro com a pedagogia do oprimido*, Rio de Janeiro: Paz e Terra. (Trad. cast.: Freire, P. (2005). *Pedagogia de la esperanza*, (6^a ed.). México: Siglo Veintiuno. [Traducció de Stella Mastrangelo]. L'elecció d'aquestes obres ve determinada pel suggeriment personal del mateix Peter McLaren (veure annex 1 sobre els correus electrònics rebuts de Peter McLaren) tot i que, en el transcurs d'aquest treball, també procedirem amb d'altres obres de Freire que creiem indispensables per a entendre el seu plantejament educatiu i polític.

⁹ Mantenint la mateixa premissa que en el peu de pàgina anterior, escrivim les obres amb què treballarem: McLaren, P. (1983). *Schooling as a ritual performance*, New York: Routledge. (trad. cast.: McLaren, P. (2007). *La escuela como un performance ritual. Hacia una economia política de los símbolos y gestos educativos* (5ª edició), México: Siglo XXI. [Traducció de Sebastián Figueroa Rodríguez]), McLaren, P. (1995). *Critical pedagogy and predatory culture. Oppositional politics in a postmodern era*, Londres: Routledge. (trad. cast.: McLaren, P. (1997). *Pedagogia crítica y cultura depredadora*, Barcelona: Paidós. [Traducció de Pilar Pineda]), McLaren, P. (1997). *Revolutionary multiculturalism. Pedagogies of dissent for the New Millenium*, Colorado: Westview Press. (trad. cast.: McLaren, P. (1998). *Multiculturalismo revolucionario. Pedagogia de disensión para el nuevo milenio*, México: Siglo XXI, [Traducció Susana Guardado]), McLaren, P. (2000). *Che Guevara, Paulo Freire and the pedagogy of revolution*, Rowman & littlefield publishers: Lanham. (trad. cast.: McLaren, P. (2001). *El Che Guevara, Paulo Freire y la pedagogia de la revolución*, México: Siglo XXI, [Traducció de

Tan és així que destacarem com gran part de l'obra de McLaren es centra en tractar i potenciar l'actualitat del pensament freireà i això ens aporta una informació base per a la nostra recerca. És per això que, en aquest treball, es posarà èmfasi en la capacitat d'evolució de la reflexió de McLaren. La idea central és que insistirem en el talent de McLaren per penetrar críticament en la realitat educativa tenint en compte la situació cultural.

Així mateix, tant en el primer capítol com en el segon, presentarem les influències ideològiques que han perfilat el propòsit de cadascun d'ells. D'aquesta manera, intentarem establir com Freire i McLaren són dos autors amb un parer comú que segueixen la mateixa línia d'investigació. Mostrarem que treballen sobre un plantejament col·lectiu que, sens dubte, suposa una provocació per sumar esforços en la construcció d'un món diferent on tingui lloc l'esperança, l'amor i la justícia. D'aquesta relació entre els autors, ells mateixos en fan menció:

“Peter McLaren és un dels més destacats *parents intel·lectuals* que he descobert i, a la vegada, *he estat descobert*. En realitat, aquest *parentiu intel·lectual* es descobreix mútuament i aconsegueix la seva plenitud o la seva consumació amb l'esforç mutu. Ningú pot convertir-se en parent d'un altre, si l'altre no reconeix també que tots dos pertanyen a la mateixa *família intel·lectual*. ”¹⁰ (Freire a McLaren, 1997a, 14).

I,

“Valent erudit, activista social i treballador cultural que va ser admirat per la seva integritat i humilitat. Freire va ser conegut internacionalment per desenvolupar una pràctica d'educació antiimperialista i anticapitalista que utilitzaven els educadors progressistes de tot el món.” (McLaren, 2001, 187).

Per tant, amb aquestes cites dels autors en qüestió, es pot percebre com el mateix Freire argumenta la seva proximitat intel·lectual amb McLaren, així com McLaren considera l'obra freireana indispensable per l'evolució educativa en la història.

María Guadalupe Benítez]], McLaren, P. (1998). *Life in schools, an introduction to critical pedagogy in the foundations of education*, Boston: Allyn and Bacon. (trad. cast.: McLaren, P. (2005). *La vida en las escuelas. Introducción a la pedagogía crítica en los fundamentos de la educación*, México: Siglo XXI. [Traducció de María Marcela González]). Tant en l'obra de Freire com la de McLaren fem ús de fonts bibliogràfiques primàries per a no cometre errors que a vegades es troben en les fonts secundàries.

¹⁰ La cursiva pertany a l'original.

No obstant això, no oblidarem que cal tenir molta cura de les possibles limitacions i de les que trobarem en el transcurs d'aquest treball. En parlar de limitacions, ens referim plenament al fet que la investigació està basada en una recerca hermenèutica,¹¹ en el diàleg personal amb McLaren i en entrevistes amb experts.

En el nostre plantejament de l'hermenèutica com a línia metodològica, haurem de tenir present que aquesta disciplina no està considerada purament teòrica sinó que és una combinació entre teoria i praxi. En aquest sentit, cal veure que no es pot pensar únicament com a mètode teòric o sols pràctic. No és únicament un mètode, és una visió del món. El que volem dir és que la seva característica més significativa es basa en la teoria i en la pràctica de la interpretació.¹² Es basa, sens dubte, en una interpretació per comprendre textos amb certa subtilesa i penetració. En aquest sentit, creiem que aquesta disciplina és una eina clau en la nostra recerca com precisem en el següent subapartat.

A l'últim, en un tercer capítol, mostrarem les possibles aplicacions pedagògiques del que hem extret per a la construcció d'un món millor. Convé destacar que intentarem repensar la pedagogia de Freire en els temps actuals.

Abans de finalitzar aquesta introducció, creiem important no deixar de banda quines han estat les motivacions i plantejaments inicials. Sense embuts: suscitar la sospita vers un món amb cert recel pedagògic que no contempla necessària la relació entre educació i política. Percebem que aquests termes no es troben entrellaçats per la societat actual. És per això que ens interessa evidenciar que no podem pensar en l'educació sense relacionar-la amb la política.

Així doncs, ens agradaria oferir tan sols alguns detalls en termes de qüestionar, més que de respondre. Resta clar llavors que per respondre a totes aquestes qüestions, es necessitaria un estudi exhaustiu que aniria en una direcció diferent a la nostra recerca atesa la seva limitació.

Vivim en un temps de canvis culturals constants. És per això que, a partir d'aquest treball, volem contribuir a pal·liar el dèficit de reconeixement d'una pedagogia que pensi

---

¹¹ Sobre l'hermenèutica ens basarem en (Gadamer, 1988, pps. 459-527), (Gadamer, 1993, pps.100-115) així com també (Grondin, 2003, pps. 37-62, 129-222) i (Grondin, 2008, pps. 69-86). Aquest tema l'ampliarem posteriorment en un subapartat atesa la seva importància.

¹² Sobre el tema de la "interpretació" veure Van Manen, 2003, (pps. 116-117)

políticament. Tractarem de lligar la teoria educativa a un projecte polític que pugui enfrontar l'ofensiva de la globalització, en concret, la globalització del capital, per relacionar-la amb el concepte de pedagogia de la resistència.

Per concloure, volem establir també possibles problemes per als que no haguem trobat solució i possibles línies de futures investigacions. Volem, d'aquesta forma, despertar consciències i convidar a la reflexió.

A. Metodologia

En aquest subapartat, com ja hem comentat, volem desenvolupar millor la metodologia emprada en la nostra recerca. De fet, explicar una de les parts fonamentals de la investigació. Pretenem fer ús dels coneixements adquirits durant l'estudi de les assignatures del doctorat d'Educació i Societat per desenvolupar les destreses i habilitats en el camp de la investigació.

Per fer-ho, en primer lloc, destacarem com la nostra recerca presenta una perspectiva metodològica multi-instrumental que mostra una combinació d'instruments de recollida de textos: l'hermenèutica com a interpretació de textos, la conversa amb McLaren i entrevistes amb experts sobre el tema com Octavi Fullat i Ramon Flecha.¹³ Intentem precisar que en aquesta recerca no plantejem un procés d'una anàlisi i codificació de la informació com a efecte d'haver aplicat uns instruments empírics. La nostra investigació fa ús de la metodologia hermenèutica. És així doncs que proposem una recerca a partir de fonts primàries, textos i converses dutes a terme que se'ns presenten com a eina principal per treballar i així respondre a la nostra investigació.

Ens basem en l'hermenèutica com a línia metodològica. I per determinar aquesta disciplina, concretem què és i per a què serveix, i quin és el seu ús, en paraules d'un autor fonamental com Gadamer.¹⁴ No podem deixar de banda que és un autor que se'ns presenta com l'iniciador contemporani del mètode hermenèutic.

---

¹³ Les entrevistes es duen a terme amb Octavi Fullat l'11 de novembre del 2008, i amb Ramon Flecha el 25 de novembre del 2008. Respecte a les converses mantingudes amb els experts, no han estat transcrits perquè no són objecte de la nostra recerca. Dit d'una altra manera, el que ens interessa és confrontar la informació que tenim amb el coneixement d'aquests experts en concret. S'estableix una entrevista informal que genera un clima de conversa distesa per aconseguir l'objectiu que ens proposem: contrastar la informació necessària per a les pretensions de la nostra investigació. No volem finalitzar sense destacar i agrair la informació rebuda a partir de les entrevistes amb aquests experts. Tant un com l'altre són experts en el seu tema d'investigació. Flecha destaca per la seva estreta relació amb Freire i el seu coneixement de McLaren i amb ell vàrem poder precisar temes claus respecte als autors. Flecha és un potenciador a nivell estatal i gairebé mundial de la força freireana amb la qual, tal i com ens explica, Freire va fer canviar el vocabulari pedagògic allà on, en els anys 80 les publicacions pedagògiques (Quaderns de Pedagogia) feien ús de conceptes com currículum, adaptació curricular, etc., per passar, amb la influència freireana, a utilitzar, actualment, conceptes com família, comunitat, llenguatge, etc. És a dir, Flecha ens recorda la vigència de nocions freireanes. En relació a Fullat, ens apropa a l'epistemologia de la investigació. Ens centra en la investigació antropològica i epistemològica del fet educatiu i les seves funcions en el món de la vida. Idea clau per un bon treball de recerca.

¹⁴ Ens centrem en Gadamer sense deixar de banda que influeixen en el seu pensament autors importants en la reflexió hermenèutica com Schleiermacher, Dilthey i Heidegger, però que no són objecte de la nostra investigació. Tindrem present, seguint Grondin que "l'hermenèutica té dues paternitats: En primer lloc, Nietzsche que parla poc de l'hermenèutica i treballa la filosofia universal de la interpretació i, en segon lloc, Heidegger que considera que l'hermenèutica no té res a veure amb els textos sinó amb l'existència mateixa." És a dir, creu en una hermenèutica dels textos que passa a ser hermenèutica de l'experiència. I a partir d'aquesta segueix a un dels "grans representants de l'hermenèutica contemporània, Gadamer" que continua en certa forma

I parlar de la metodologia gadameriana ens remet a recordar l'element més clau de l'epistemologia. O el que és el mateix, fer ús de Gadamer ens legitima l'epistemologia.¹⁵ Vet ací que entendrem l'epistemologia com a “episteme”, és a dir, coneixement rigorós que relaciona allò que conec amb quelcom sabut. Dit d'una altra manera, l'epistemologia ens marca la pauta del mètode a utilitzar.

En aquest punt, creiem necessari aportar un coneixement previ que ha fonamentat aquest mètode gadamerià. La ciència moderna comença amb Bacon i arriba a Descartes. I atès el llegat d'aquests autors, la ciència solament es decideix a acceptar com a veritat el que ella mateixa ha examinat i trobat com a correcte i no, per exemple, a seguir fonts que ja saben prèviament el que ja és cert. Una ciència que desconfia de l'experiència com a forma per arribar a la veritat. S'intenta convertir en una part del mètode, o bé, del camí segur de la ciència. És aleshores que l'experiència deixa de ser el medi d'aquest saber que transforma la vida dels homes en la seva singularitat i es converteix en el mètode de la ciència objectiva. És aleshores que apareix la ciència experimental. En efecte, l'experiència es converteix en *experiment* entès com una etapa en el camí segur que porta a la ciència. Per tant, l'experiència ja no és quelcom que *ens passa* sinó la forma en què el món ens ensenya les regularitats per conèixer la veritat. I a partir d'aquí, el coneixement deixa de ser un aprenentatge amb la incertesa que comporta i es converteix en una acumulació de veritats objectives (Larrosa, 1998, 24-25). Una vegada vençut el saber de l'experiència es produeix, una “inflació de coneixement objectiu”, amb un increment d'artefactes tècnics i una major pobresa d'aquestes formes de coneixement. És a dir, a partir del fet que l'experiència perd el seu valor per arribar a la *veritat* es produeix un canvi on la tècnica comença a despuntar el seu poder. Es veu com el coneixement modern deixa de ser un saber actiu per convertir-se en quelcom estèril, quelcom inútil.

Gadamer ens aporta la possibilitat de trobar un mètode per arribar a la veritat que no sigui el científic. I és aleshores que planteja l'art com a *mètode* per arribar a la *possible* veritat. Intenta recuperar les experiències de la veritat. Es qüestiona la via d'accés a la veritat i els seus límits.

---

a Heidegger, “es situa en l'estela de Heidegger però no ha seguit la seva via directa d'una filosofia de l'existència.” El que fa és “continuar el diàleg amb les ciències de l'esperit.” (Grondin, 2008, 19). A partir d'aquí, farem ús de la conceptualització de Gadamer en l'hermenèutica com a metodologia.

¹⁵ Quan parlem d'epistemologia entenem aquella branca de la filosofia que tracta els problemes filosòfics que envolten la teoria del coneixement (Institut d'Estudis Catalans).

Proposa l'hermenèutica com a eina per entendre la vida. En efecte, no creu que només sigui una qüestió científica sinó que cal tenir present l'experiència humana. I ho argumenta dient:

“Comprendre i interpretar textos no és només una instància científica, sinó que pertany amb tota evidència a l'experiència humana del món.”

(Gadamer, 1988, 23)

Per tant, cospa l'hermenèutica com una eina per entendre la vida humana. Es basa en una interpretació per comprendre textos on la comprensió d'allò escrit en el text consisteix en l'elaboració prèvia, que serà contínuament revisada en base al que vagi resultant conforme s'avança en la penetració del sentit (Gadamer, 1988, 333). És a dir, a partir del text, interpretem en funció de la perspectiva pròpia de les situacions que ens envolten. Tanmateix, Gadamer entén l'hermenèutica com quelcom que és comprensible o ens porta a la comprensió: una exegesi de la narració.

És així doncs que Gadamer suscita l'hermenèutica com una ciència i l'art de la interpretació de textos. El significat del qual no queda tancat en un escrit. L'última paraula d'un text és una història de lectures inacabables. Cal insistir en que aquell qui llegeix és qui dona sentit al text i forma part important del seu significat (Fullat, 1995, 228). El mètode hermenèutic intenta llegir, des de la perspectiva del lector, un text carregat de significacions i l'hermenèutica, el que fa, és treballar sobre les narracions que posseeixen veritats històriques que no són mai eternes (Fullat, 1995, 228). O sigui, seguint la idea de Fullat, l'hermenèutica no és totalitària ni presenta veritats absolutes.

Tot i això, no podem deixar de banda que Gadamer agafa l'hermenèutica carregada per una vella tradició que ha generat malentesos. A partir d'aquí, igual que Heidegger, genera un canvi en la direcció de l'hermenèutica.¹⁶ Gadamer vol descobrir la naturalesa de la comprensió humana a nivell teòric i metodològic on la veritat es trobi lligada al mètode i no es pugui considerar una sense l'altra (Gadamer, 1988, 332-377). En primer lloc, s'aparta de la recerca objectiva d'una base epistemològica i metodològica ferma per a la investigació científica del significat per desenvolupar-se en una direcció ontològica. Dit d'una altra manera, crítica els enfocaments moderns que busquen conformar el mètode de les ciències humanes en relació al mètode científic. En segon lloc, l'hermenèutica sobrepasa el terreny de

---

¹⁶ Heidegger introdueix una nova concepció a l'hermenèutica en deixar de considerar-la com a única forma de comprendre l'esperit d'altres èpoques i conceptualitzar-la com una forma fonamental de situar l'home en el món. A partir d'aquí, l'hermenèutica es converteix en una filosofia que identifica la veritat com una interpretació històricament situada, que és la concepció gadameriana.

la teoria per aconseguir una concepció filosòfica que produeix una transformació i reorientació de l'hermenèutica clàssica (Gadamer, 1988, 404). Així doncs, es posiciona crític amb el mètode tradicional de les humanitats que creu en la interpretació correcta de la significació del text. L'autor planteja que l'ésser humà posseeix una consciència històrica moldejada, és a dir, una consciència que es forma com a efecte de la història atès que estem ubicats en la cultura i la pròpia història dels nostres temps. Així, interpreta que un text comprèn una "fusió d'horitzons" on es troba la via que la història del text articula en relació amb el mateix fonament cultural i històric (Gadamer, 1988, 372-377). Convé destacar que comprendre el passat no és allunyar-se de l'horitzó del present, i dels seus prejudicis, per situar-se en l'horitzó del passat sinó traduir el passat al llenguatge del present, on es fusionen els horitzons del present i del passat, que es relaciona amb la fusió de l'interpret i de la seva pròpia experiència (Grondin, 2008, 83). Gadamer entén el concepte d'horitzó com el que ensenya a reconèixer que no hi ha una forma de coneixement que no impliqui l'individu. A partir d'aquí, no es posiciona contrari al coneixement científic però estima que la seva imposició, com a únic model de coneixement, no ajuda a arribar a la veritat.

L'hermenèutica tradicional s'entén en un sentit massa tècnic. Pretén ser una doctrina pura de l'art d'entendre on el que Gadamer censura no és la ciència metòdica sinó la fascinació que aquesta demana i que ens sedueix a percebre de forma instrumental l'entendre i a confondre'ns en la seva comprensió. I en aquesta recerca d'una altra forma d'arribar-hi és on Gadamer situa l'art. És a dir, Gadamer proposa una altra manera de coneixement diferent de la ciència metòdica: l'experiència artística. L'obra d'art no proporciona només un plaer estètic sinó que és una forma de reconèixer la noció de veritat. Per Gadamer trobar-se amb la veritat és possible a partir de la noció de joc on comprendre una obra d'art és deixar-se prendre pel seu joc (Grondin, 2008, 74). En aquest joc, no som els que dirigim sinó els fascinats per l'obra, i això ens transforma.¹⁷

I com relacionem la interpretació de l'art amb la transformació? La nostra vida és plena de situacions però, a la vegada, tot es manté fora de nosaltres, no ens afecta. Sabem moltes coses però no canviem quan aprenem quelcom nou. Tenim el coneixement com allò exterior a nosaltres. Un coneixement que no ens afecta (Larrosa, 1998, 19). Dit d'una altra manera,

---

¹⁷ En referència a aquest tema volem destacar les paraules gadamerianes: "Qui vol comprendre un text ha d'estar en principi predisposat a deixar-se dir quelcom per ell" (Gadamer, 1998, 335). És a dir, Gadamer insisteix en el fet que davant una obra d'art -ja sigui llegint, escoltant música o bé, observant un quadre-, un ha d'estar disposat a deixar-se emportar. A deixar que els seus prejudicis puguin canviar.

quan s'observa l'art... concretant encara més, quan escoltem *Il trovatore* de Verdi ens sentim abordats per una realitat que ens sobrepassa. Escoltar Verdi ens aporta una gran passió i desesperació perquè encara el tema de la mort d'una forma especial. Al·ludeix a una subjectivitat que ens transforma. *Quan sortim*, no som els mateixos, és possible que haguem canviat la nostra manera de pensar. S'ha produït una transformació. I això és l'hermenèutica. Una experiència hermenèutica del diàleg a partir de l'experiència de l'art.¹⁸ On l'interpret entra en diàleg amb allò que l'interpel·la però no sense sortir-ne transformat. El que ens diu l'obra d'art mai aconsegueix expressar-se conceptualment.

A partir d'aquí i, abans de finalitzar, no volem deixar de banda l'atac que existeix contra l'hermenèutica. D'un temps ençà, vivim en un món carregat de xarxes globalitzades que han fet que hermenèutica hagi perdut aparentment l'interès acadèmic que va tenir al segle XIX com a mètode de les ciències humanes (Dilthey) i en el segle XX com a autocomprensió de l'existència humana (Heidegger i Gadamer). L'hermenèutica dels segle XXI s'enfronta a un desafiament teòric i pràctic de la tècnica digital. És a dir, l'avanç científic i tecnològic produït per la invenció de l'ordinador i la creació de la xarxa digital és un desafiament per l'hermenèutica filosòfica alhora que pren consciència de la rellevància dels processos digitals per a la interpretació. Així doncs, mentre l'hermenèutica de textos es diferenciava d'acord a certes disciplines com els textos bíblics o la interpretació de textos jurídics, i l'hermenèutica filosòfica s'aplicava al mateix ésser humà com a intèrpret, l'hermenèutica digital es defineix en la relació entre l'intèrpret dels programes digitals i la seva hibridació o bé heterogeneïtat amb processos naturals i productes artificials (Capurro, 2007). De la mateixa manera, Gianni Vattimo també considera que l'hermenèutica necessita aclarir a fons el seu significat filosòfic, és a dir, precisar la seva ubicació en el conjunt del coneixement per no convertir-se en una teoria relativista de la cultura (Vattimo, 1991,9-10).

Donant per fet que aquest atac existeix, tornem a fer ús de Gadamer per a la seva al·legació. L'autor procedeix de la praxi concreta de les ciències i en aquestes, la reflexió del mètode és un procediment natural i controlable. D'altra banda, aquesta reflexió hermenèutica s'avalua arreu en la pràctica de la ciència. Gadamer intenta oferir una aportació mediatra entre la filosofia i les ciències (Gadamer, 1988, 642). A partir d'aquí, destacar com l'hermenèutica és rellevant per a la teoria de la ciència atès que, amb la seva reflexió, descobreix condicions de

---

¹⁸ Quan parlem d'art creiem que cal fer referència a la lectura de textos, obres d'art, etc.

la veritat que són prèvies a la investigació. És llavors que es pot entendre com Gadamer confirma el fet que interpretar és quelcom propi de cadascú i que mai una mateixa experiència pot ser viscuda per dues persones de la mateixa manera. Fet davant el qual la crítica vers Gadamer no conté defensa. Mai una hermenèutica digital pot aconseguir un horitzó individualitzat i assolir un horitzó conjunt a tots. Un horitzó que s'entendrà de forma individual.

En resum, plantejem l'hermenèutica que indaga en quelcom universal de l'experiència del món, però aquesta universalitat es pot comprendre de moltes maneres en un sentit lingüístic. I per tant, la forma ontològica de l'hermenèutica de Gadamer permet comprendre millor la persona en la seva experiència constructiva de la realitat i el coneixement.

I és aleshores que en el moment en el que llegim, en el nostre cas Freire i McLaren, canvien els nostres prejudicis previs i es produeix la transformació. És per això que considerem que fer ús de l'hermenèutica com a metodologia en el nostre treball de recerca ens pot aportar una forma de comprendre Freire en paraules de McLaren.

El que ens explica McLaren (correus electrònics, bibliografia, conferències, etc.) és presumptament la seva opinió i no la nostra. En efecte, es tracta de prendre consciència de la seva opinió, cosa que no significa necessàriament compartir-la. Això no és una condició que faciliti la comprensió sinó que la dificulta perquè cadascú de nosaltres partim d'un horitzó. El que demana l'hermenèutica és estar obert a l'opinió de l'altre. En principi, qui vol comprendre un text ha d'estar disposat a deixar-se dir alguna cosa per ell. És per això que el que hem llegit forma part del que després escrivim. És a dir, rebem una informació que deixa petjada en la nostra producció.

A partir d'aquesta afirmació, creiem necessari explicar com hem aplicat l'hermenèutica. Hem intentat utilitzar aquesta metodologia tenint en compte l'horitzó del qual partim. Apliquem la metodologia des d'una perspectiva del subjecte. Durant la nostra carrera universitària, la formació que hem rebut no ha estat relacionada amb l'hermenèutica.¹⁹ Ens han apropiat a una metodologia pedagògica que potencia la generalització i validació de la informació (dades). És a dir, una metodologia que no accepta l'experiència com a "dada" fiable. Una orientació

---

¹⁹ Fins les assignatures del doctorat que ens apropen a la metodologia hermenèutica.

pedagògica que es centra en el mateix coneixement científic amb la predisposició de superar el simple sentit comú i que s'oposa al dogma i al mite. De fet, un coneixement que té l'objectiu d'aconseguir la veritat i, si no és possible assolir-la de forma absoluta, com a mínim que tingui principis de verificació. És aleshores quan aquest coneixement és la unió entre el coneixement subjectiu i el coneixement social que es contrasten i es transformen en el mateix coneixement científic. En altres paraules, es dona per vàlid que existeix un coneixement subjectiu però es neutralitza per convertir-se en ciència. Ens han apropiat a un coneixement que pot ser científic, filosòfic o vulgar. Per tant, tot allò que no sigui aquest tipus de coneixement, no és coneixement, valgui la redundància. És per aquesta raó que el coneixement ha hagut de ser: objectiu, fàctic, racional, contrastable, sistemàtic, metòdic, comunicable i analític (Arnal, Del Rincón, Latorre, 1994, 3-6). En defensa de l'hermenèutica com la disciplina que he utilitzat, cal que fem incís en el fet que interpretar és quelcom propi de cadascú i que mai una mateixa experiència pot ser viscuda per dues persones de la mateixa manera.

Ens han apropiat a una pedagogia tecnològica sense copsar l'existència d'una pedagogia crítica revolucionària. Ha estat amb aquesta recerca que ens hem introduït en la necessitat d'un nou plantejament pedagògic, no com a únic i vertader sinó com una altra pedagogia que pugui solucionar els problemes vigents.

Aleshores, quina ha estat la nostra aportació a l'avanç del coneixement pedagògic? Què aportem de nou? Anem a pams. Durant la història del nostre departament no s'havia presentat encara cap recerca basada en la pedagogia crítica. Podem trobar recerques basades en autors claus de la nostra recerca com Freire però, en cap moment s'ha presentat una recerca que mostrés la influència del pensament de Freire respecte a la política i l'educació en McLaren. És per tot això que volem manifestar l'aportació de la nostra investigació. Hem obert un camp de recerca que, fins al moment, no s'havia plantejat al nostre departament.²⁰ Un nou camp de recerca que es centra en una pedagogia crítica revolucionària per fer pensar. Una pràctica epistemològica crítica on no solament s'examina el contingut del coneixement sinó també el seu mètode de producció.

---

²⁰ Destaquem que a partir de la nostra recerca hem afavorit la introducció de nova bibliografia a la biblioteca on, fa quatre anys no hi havia gairebé res sobre Pedagogia Crítica revolucionària, i actualment és una bibliografia demanada pels alumnes.

Entre la metodologia utilitzada i la pròpia pedagogia que proposem, no podem deixar de pensar que cap persona que s'introdueixi en aquest tema podrà sortir tal com havia entrat. Tot haurà canviat. És a dir, ningú pot acabar una lectura de la mateixa manera com l'ha començada.

Com a conclusió, creiem necessari recordar, com ja hem explicat, que aquest és un treball teòric on es treballa sobre textos i no sobre el món físic, social de la realitat. Aquesta és una recerca textual on analitzem textos que parlen del món. No podem oblidar que pretenem mostrar que amb la lectura d'aquests textos es pot fer ús de l'hermenèutica per a la seva interpretació.

Capítol I. L'OBRA DE PAULO FREIRE

1.1. INFLUÈNCIES IDEOLÒGIQUES EN EL PENSAMENT DE PAULO FREIRE

En parlar de les influències ideològiques en el pensament de Freire és important destacar els influxos que va rebre durant la seva vida. Creiem necessari remarcar aquests fets per justificar l'efecte que van produir i, a la vegada, el pes que va significar una constant construcció en la seva reflexió.²¹

Una de les primeres influències en Freire va ser la seva família. Resta força clar com la família és el primer element que el condiciona igual que les seves experiències de vida. No és possible prescindir de l'experiència vital de Freire atès que la seva reflexió recull la meditació i teorització de la pràctica. És a dir, a partir de les seves experiències vitals, Freire arriba a la paraula com a teoria per abordar la pràctica.

Per part de la seva mare, Freire i els seus germans són educats en la tradició catòlica. Per part del seu pare, oficial de la política militar, reben una constant disposició al diàleg i a l'educació amb autoritat i comprensió. En general, una família que genera amor i tolerància constantment. Fet que es presenta inherent al seu plantejament educatiu.

I sense voler fer una explicació biogràfica de la vida freireana en aquest treball de recerca, accentuem aquests trets claus, com la influència catòlica i política, de la seva infantesa. En efecte, la religió i la política propicien en Freire una primera iniciació en la construcció del seu pensament.

Posteriorment, la crisi de 1929 obliga l'autor i la seva família a traslladar-se a Jaboatão.²² Allà coneixen i experimenten la fam, el dolor i el sofriment. Un temps que significa per a Freire un

---

²¹ En aquest sentit, veiem força necessari remarcar la necessitat de la biografia de Paulo Freire per a entendre millor el seu pensament. Gadotti i Torres ens conviden a conèixer el pensament de Freire a través d'una anàlisi rigorosa entre la història i la vida de l'autor. Ens transporten a un Freire sempre viu i amb noves idees i vivències. I diuen: "Creiem que *Paulo Freire: una bibliografia* haurà de constituir una obra clàssica de referència sobre el llegat de Paulo Freire –principalment per a educadors i estudiosos del seu pensament- i una font d'investigació sobre una de les concepcions més vives de l'educació contemporània." (Gadotti, Torres, 2001, 7)

²² Jaboatão és un suburbi de la capital de Pernambuco. Es troba a divuit quilòmetres de distància de Recife. Als anys 30 estava considerada distant de Recife per les difícils condicions d'accés. S'arribava a Jaboatão exclusivament en trens de la Companyia anglesa Great Western que explotava aquests serveis. Veure Freire, 2005, (pps. 192-226)

nexe d'aprenentatge de moltes dificultats i alegries viscudes intensament. I és allà on comença a adonar-se que el món demana canvis socials que generin transformació i trenquin les desigualtats.

Durant els anys posteriors, a Brasil es produeix el naixement de la burgesia nacional i de l'economia moderna, que es caracteritzen per l'emergència del poble en la defensa d'un model de desenvolupament autèntic del país. Així doncs, des d'una perspectiva històrica, ens trobem en el moment en que comença la decadència de la societat capitalista brasilera, dedicada fonamentalment a la producció agrària exportable. La colonització comporta una font d'explotació on el poder dels colonitzadors de terres sotmet al poble natiu. I, per aquesta raó, s'adonen de la necessitat d'una forma de desenvolupament propi. Dit d'una altra manera, les relacions socials es perfilen en funció de les diferències econòmiques i generen un mutisme social a causa de la manca de vivències comunitàries i de la manca de participació social. No hi ha consciència del poble ni de la societat i l'autoritat externa és en mans dels senyors propietaris, representants del poder polític. I és aquesta forma de dominació la que obstrueix el desenvolupament social. El poble és marginat dels seus drets i allunyat de tota experiència d'autogovern i de diàleg. Tret que condiciona la societat cap a un problema patriòtic i polític.

En aquest context, Freire tracta certes idees pedagògiques en relació amb la història, la cultura i la filosofia. Tant és així que, en desenvolupar-les, s'enfronta cada vegada més a les condicions socials de la seva terra natal.²³ I és a partir de les seves vivències d'infància, atesa la situació econòmica de la seva família que, com a adult, pren consciència de les diferències entre les classes socials. És per això que es veu en la necessitat de crear una educació que pugui ajudar homes i dones a superar les seves experiències antidemocràtiques. S'inicia així en una anàlisi de l'existència de l'opressió.

En els anys 50, quan encara es pensa en l'educació d'adults com una reposició dels continguts transmesos als joves, Freire proposa una pedagogia específica que associa l'estudi d'experiències viscudes, treball, pedagogia i política. Per aquesta raó, el pensament de Freire ha de ser entès en el context en què sorgeix, on, a principis dels anys 60, la meitat dels 30 milions d'habitants vivien en una cultura del silenci (Freire, 1990, 90). Era necessari adonar-

---

²³ Nord-oest de Brasil.

se que les persones analfabetes depenien de l'opressor per poder adquirir la plena consciència i existència. Dit d'una altra manera, era necessari donar-los la paraula (Freire, 2005a, 99) per a què participessin en la construcció d'un Brasil on imperava el colonialisme.

A partir d'aquí, les seves anàlisis sobre la psicologia de l'opressió resten molt influenciades per grans teòrics de la psicoanàlisi com Erich Fromm. Segons Fromm, l'alliberament dels lligams feudals propiciats pel modernisme no genera cap mena de seguretat i proporciona a l'individu un "nou sentiment de llibertat" que comporta "dubte i angonya" (Fromm, 1974, 99). Així doncs, la situació es converteix en insuportable per continuar. Erich Fromm és un autor clau que influeix en Freire d'una forma cabdal. Freire segueix Fromm en el concepte de llibertat a la societat. És a dir, considera que les societats són formes d'opressió. I en aquestes societats existeixen els éssers alienats i mutilats per la por a la pròpia vida i a la llibertat. Freire parla de "la por a la llibertat, de la qual en són objecte els oprimits, por a la llibertat que pot conduir-los a pretendre ser opressors també" (Freire, 2003a, 43). És aleshores que planteja la por a la llibertat que s'instaura tant en els oprimits que tenen por de l'opressió exercida pels opressors com en els mateixos opressors que tenen por de perdre la llibertat d'oprimir. Així mateix, si l'ésser humà basa la seva seguretat en el que posseeix, corre el perill de tenir més por que si es basa en el que realment és.²⁴

De la mateixa manera, connecta amb les principals figures del pensament crític nord-americà i europeu, entre d'altres: John Dewey, Antonio Gramsci, Jürgen Habermas i Michel Foucault.²⁵ D'entre aquests autors i, en relació amb el tema clau de la nostra recerca només destacarem la teoria d'Antonio Gramsci per la seva construcció de la lluita en el camp de la consciència, per recordar, com ja hem al·ludit, que aquest treball es centra en la influència del pensament de Freire en McLaren.²⁶

Centrats en Gramsci, la lluita en el camp de la consciència és tan important en la lluita social com en el camp de l'economia. Així doncs, Gramsci assegura que cal plantejar la filosofia de la praxi com una actitud polèmica i crítica per superar la forma de pensar. Una forma de

---

²⁴ Per un sòlid desenvolupament sobre el tema veure també (Freire, 2003a, 218) i (Freire, 2005, 52)

²⁵ En la part sobre McLaren explicarem quelcom més de Michel Foucault.

²⁶ Insistim, però, en el fet que Gramsci no apareix en les obres principals de Freire però sí apareix en l'anàlisi que en fa McLaren. Per tant, així com el tema de l'hegemonia és clau per entendre la nostra recerca i està remarcat per McLaren, creiem que és important destacar aquest autor per damunt d'altres.

pensar que demana una visió crítica (Gramsci, 1970, 21). És a dir, creu en la lluita com una forma crítica i transformadora.

D'aquesta manera, tant per a Gramsci com per a Freire:

“una educació i una escola tenen un paper destacat en una construcció hegemònica.”
(Sccoguglia, 1999, 347)

En suma, Gramsci i Freire resulten dos figures importants per a l'estudi de l'educació, en concret de l'educació d'adults, atès que varen coincidir en una visió de l'educació que es fonamentava en el poder. Un poder donat per l'hegemonia²⁷ cultural on les classes dominants aconseguïen sotmetre les classes oprimides a partir del control del sistema educatiu, de les institucions religioses i dels mitjans de comunicació. És a partir d'aquests elements que les classes dominants poden educar als oprimits per a que visquin sotmesos inhibint la seva capacitat revolucionària.

Coincidint amb Gramsci, Freire fa menció de la construcció de poder, en el desenvolupament d'espais i canals de comunicació on es necessari aprendre a *parlar amb*, en la vigència de la pregunta com a condició de l'existència humana (Freire, 2003a, 51). Dit d'una altra manera, resulta necessari parlar d'una ètica del poder en la mesura en que es demanen noves actituds, noves identitats i subjectivitats. Millor dit, una ètica basada en la solidaritat i justícia social per operar de forma contrahegemònica davant de models neoliberals.

Freire llegeix cada vegada més a autors de l'esquerra catòlica com Jacques Maritain, Emmanuel Mounier i d'altres autors brasilers.²⁸ I accedeix a la recerca d'altres disciplines com psicologia, antropologia, pedagogia, sociologia, etc., centrat en l'interès per certs tipus de perspectives ideològiques.

La metodologia que defensa l'autor es troba determinada per la relació dialèctica entre epistemologia, teoria i tècniques on considera que no hi ha pràctica educativa que no impliqui un procés, és a dir la unió de tècniques i mètodes per assolir l'objectiu (Freire, 1987, 11). Per tant, considera que tota pràctica educativa també és un acte de discerniment. Si la pràctica

---

²⁷ El concepte d'hegemonia segons Gramsci es pot entendre com quelcom que ajuda a comprendre el desenvolupament de la història italiana que hauria pogut assumir un caràcter revolucionari si hagués guanyat el recolzament de les masses populars.

²⁸ Carneiro Ribeiro, Ruy Barbosa, Gilberto Freyre, Graciliano Ramos, entre d'altres. Per la concreció del tema d'aquest treball de recerca obviarem la influència directa d'aquests autors en el pensament freireà.

social és la base del coneixement, també a partir de la pràctica social es constitueix la metodologia. Dit d'una altra manera, la metodologia està determinada pel context de lluita en què s'ubica aquesta pràctica educativa.

És aleshores que per entendre millor la proposta educativa de la metodologia freireana és necessari tenir present algunes de les filosofies que varen marcar la seva obra: filosofia de l'existència,²⁹ hegelianisme i fenomenologia,³⁰ i el marxisme humanista.

Per ordre de les filosofies esmentades, en primer lloc, rep influència de la filosofia de l'existència de Jaspers. Aquesta li aporta una certa base teòrica per defensar la ubicació de la pedagogia en l'oprimit com a punt de partida. En parlar de les “situacions límit” (Freire, 2003, (pps. 122-127, 141-142)) fa referència a moments on un es troba sempre en la posició, o bé, en que no es pot viure sense lluita i sense sofriment. Aquests emplaçaments no canvien, excepte en la seva forma de manifestar-se. És així doncs que Freire remet a la distinció de Jaspers entre existir i viure. Viure és quelcom fàctic. Existir implica decisió, assumir la història i tenir la capacitat de projecció, comunicació o diàleg.³¹ De la mateixa manera, Freire agafa de Jaspers l'aspecte relacional que ens constitueix com a éssers humans: “Jo no puc arribar a ser jo mateix si l'altre no ho és, jo no puc estar segur de mi mateix si no estic també segur de l'altre.” (Jaspers, 1958a, 458). De forma similar, per a Freire, les relacions humanes són les que construeixen el mateix individu. I utilitza paraules jasperianes: “Jo sóc en la mesura en què els altres ho són també” (Freire, 1981, 22). Per tant, Freire estableix molta claredat en el fet de preocupar-se per l'individu que forma part del poble.

En segon lloc, respecte a l'hegelianisme, Freire agafa la polarització hegeliana entre opressor i oprimit. La tendència de Freire a la polarització heretada de l'hegelianisme troba en aquesta dicotomia la més persistent de les seves idees-força. Els seus textos donen la impressió que o bé s'és opressor o oprimit o comparsa d'un dels dos bàndols. “Aquesta dicotomia li dona a

---

²⁹Com és obvi i anirem remarcant, no volem ser exhaustius atès que no es disposa de molt d'espai, així que ens centrarem només en Jaspers dins de l'òrbita de la filosofia de l'existència.

³⁰ Recordarem que l'hegelianisme és el sistema filosòfic de Hegel segons el qual quelcom absolut, que es diu idea, es manifesta evolutivament sota les formes de naturalesa i d'esperit.

³¹ En Freire, el diàleg no és només una relació d'empatia entre dues persones, sinó l'instrument epistemològic per a conèixer i actuar sobre la realitat. I diu: “El diàleg és una experiència existencial.” (Freire, 2003a, 105) Però, com anem insistint, el diàleg no serà objecte de la nostra recerca, tot i la importància cabdal en el seu pensament. Com a educador, a Freire li interessa la formació de les consciències a partir del diàleg: “L'autoconsciència és incompatible amb el diàleg: Als homes que els manca la humilitat o aquells que la perden, no poden aproximar-se al poble.” (ibid., 108) A propòsit del tema i de la seva extensió veure (ibid., pps. 103-116, 165-166, 174, 178-180, 219-223, 226, 228, 231, 236) (Freire, 2005, 112)

Freire fama de radical” (Fernández, 2001, 330). És per això que aquesta influència hegeliana es pot percebre en la seva obra principal: Si el que caracteritza els oprimits, com a “consciència servil”, en relació amb la consciència³² del senyor, es fer-se “objecte”, és transformar-se, com assenyala Hegel, en “consciència de l’altre (...) la veritat de la consciència suficient és la consciència servil (...) Es manifesta fenomènicament (...) fora de sí.” (Hegel, 1985, 202). És a dir, la vertadera solidaritat està en lluitar amb l’oprimit per a la transformació de la realitat objectiva que els fa “ser per als altres” (Hegel a Freire, 2003a, 46). De fet, el que proposa Freire és com els educands, alliberats (amb la dialèctica hegeliana) “reconeixen en la seva ignorància la raó de l’existència de l’educador però no arriben (...) a descobrir-se com a educadors de l’educador” (Freire, 2003a, 77). En suma, la dialèctica hegeliana condiciona el pensament freireà en analitzar la situació de l’oprimit com un ésser per a un altre i la necessitat de convertir-se en un ésser per a sí mateix. Cal que l’oprimit aconseguixi donar-se a l’altre per realment trobar-se a sí mateix de tal manera que el procés educatiu alliberador permeti que l’oprimit aconseguixi quelcom necessari per a que es produeixi el canvi progressiu (Masi, 2008, 77).

Seguint l’ordre de les filosofies esmentades, també parlem de la fenomenologia. No podem deixar de banda que la fenomenologia és un dels moments més fecunds de la filosofia contemporània. En aquest sentit, no és una determinada concepció filosòfica sinó més aviat una forma d’anàlisi filosòfic aplicable a diversos camps (psicologia, ètica, estètica, etc.). I justament una influència clau en l’obra de Freire. L’autor que volem destacar és Edmund Husserl que va ser qui va redefinir la fenomenologia com una disciplina epistemològica per estudiar les essències. Intentava retornar a la filosofia el seu caire científic que havia perdut a conseqüència de la facticitat del positivisme. I és Freire qui utilitza el concepte de “visions de fons” (Husserl, 1962, 79) per explicar-lo a *Pedagogia de l’Oprimit*, que fa referència al procés intuïtiu per mitjà del qual la consciència no es limita a l’aprenentatge únic de les essències pures sinó a les existències i a deduir les existències subordinades (Freire, 2003a, 94). Així doncs, en el procés de conscientització el subjecte adquireix visions de fons, és a dir, la concepció de la problemàtica general que li permet entendre qüestions històriques per respondre.

---

³² La consciència és un tema clau en Freire tot i que, en aquest treball de recerca només el tractarem quan s’adigui al nostre tema d’investigació. Respecte al concepte de “consciència” Freire diu que: “La consciència en la seva essència és un *camí per a* quelcom que no és ella mateixa, que està fora d’ella, que la circumda i que ella aprèn gràcies a la seva capacitat ideativa.” (Freire, 2003a, 72). És a dir, Freire parla de la consciència com a intencionalitat cap a sí mateix atès que, tant la reflexió com l’autoreflexió són la base per arribar a conèixer-nos nosaltres mateixos i la nostra realitat de forma objectiva.

En darrer lloc, com hem comentat anteriorment, no deixem de banda que una influència decisiva sobre Freire és la del marxisme humanista. Influència que es denota clarament ja en la seva obra *L'educació com a pràctica de la llibertat* on realitza una descripció de la societat brasilera com una mostra de l'aplicació del mètode marxista d'anàlisi de la història (Freire, 1994, (pps. 13-41)). A Freire li interessa fonamentalment la formació de les consciències en relació a les condicions econòmiques i polítiques que envolten l'individu (Botey a Freire, 1994, XXXII). A *Pedagogia de l'Oprimid*, també es percep aquesta influència. El context de la repressió social fa aparèixer el concepte de “classes” i expressions com “conflicte de classes”, “acció cultural” i “consciència de classes” (Freire, 2003a, 195). Conceptes que demostren encara més la seva relació amb el marxisme.³³

I és a partir de les teories de Marx i Hegel que Freire construeix la seva crítica a la religió,³⁴ la filosofia i l'alienació política, social i econòmica. Per a Freire, educar consisteix en mostrar implícitament que no existeixen plans a priori, que sols les eleccions personals de l'educand constitueixen el seu futur. Freire ho reflecteix així: “L'educació es refà constantment en la praxi. Per ésser, ha d'estar essent.” (Freire, 2003a, 96). O el que és el mateix, una persona s'educa de forma no prefixada i s'educa davant de les possibles contingències. Així, la funció dels educadors hauria de ser apropar la seva llibertat a l'educand i mostrar-la. L'educador ensenya per adquirir responsabilitat. Respecte a aquesta filosofia, contempla el concepte de persona en el seu sentit espiritual i evangèlic. Subratlla la dimensió personal, comunitària i universal del món. I aleshores, el seu pensament és una reacció contra la colonització de la qual és objecte la societat del Brasil. En aquest punt, destaquem la seva postura cristiana. Freire és un cristià que es declara catòlic. I les seves activitats d'exiliat, principalment a l'Àfrica, es troben lligades a l'església catòlica.

Així doncs, tots aquest moviments són, en conjunt, una altra influència en el pensament freireà.

---

³³ Com apunta McLaren en un dels seus correus electrònics: “Lamento que Freire no fos més clàssicament marxista en aquest aspecte; ell estava més centrat en *La dialèctica de lo concreto* de Kosik. Jo solia treballar molt amb Victor Turner en els meus primers treballs.” (2 de novembre del 2008). Sobre el tema del marxisme en parlarem més extensament en el punt 1.3.1. El capitalisme.

³⁴ Tindrem present que Freire era un home profundament religiós que es confessa cristià-catòlic dins de la més profunda línia judeo-cristiana (Blanco, 1982, 18).

Encara que Freire aspira a ser professor, es gradua en Lleis a la Universitat Federal de Pernambuco ja que és la única carrera relacionada amb les ciències humanes. Simultàniament, realitza altres estudis en el camp de la Filosofia i de la Psicologia del Llenguatge.

I és a la universitat on Freire manté contacte amb representants de l'ISEB (Institut Superior d'Estudis de Brasil) de Rio de Janeiro. Aquests representants eren un grup d'intel·lectuals³⁵ que basaven les seves idees en sociòlegs i filòsofs contemporanis com Karl Mannheim i Karl Jaspers, ja esmentat anteriorment.

En un primer moment, exerceix la professió d'advocat en els sindicats, especialment en el marc de la Llei del Treball. Més tard, és contractat com a tècnic pels Serveis Socials de la Indústria (SESI) on es relaciona amb els joves militants catòlics i dóna a conèixer les seves iniciatives pedagògiques originals.

Posteriorment, desenvolupa el càrrec de Coordinador de Projectes d'Educació d'Adults a Recife. Fet que va facilitar el desenvolupament de projectes d'alfabetització crítica i reconceptualització dels fonaments de la pedagogia.

Freire demostra que és una persona que no vol adherir-se totalment a un moviment o filosofia pel sol fet d'haver trobat alguns punts interessants en els seus autors.³⁶ Dit d'una altra manera, no podem afirmar que Freire fos existencialista o marxista o hegelianista únicament, sinó que la seva concepció de l'educació com a acte de coneixement es troba emparentada amb aquestes teories. És a dir, integra els trets elementals d'aquestes doctrines filosòfiques sense reproduir-les d'una forma mecànica.

Després del cop d'Estat de 1964, Freire acaba a la presó per culpa de la naturalesa política del seu intel·lecte.³⁷ Fet que li suposa una experiència clau perquè aprofita per reflexionar sobre la naturalesa política de l'educació (Freire, 1990, 176) i l'opressió exercida amb els oprimits.

---

³⁵ Integrants nacionalistes com: Guerreiro Ramos, Roland Corbisier, Álvaro Vieira Pinto, Hélio Jaguaribe, Anísio Teixeira. Veure Gerhard, 1999, (pps. 463-484).

³⁶ Veure Freire, 1978b (pps. 64-70)

³⁷ Freire és exiliat perquè en la Campanya d'Alfabetització del Govern de João Goulart es considera que l'autor conscientitza les masses populars. Aquest fet incomoda la classe conservadora del Brasil. És considerat "com un subversiu internacional", un "traïdor de Crist i del poble brasiler" i el jutgen perquè el seu mètode és "semblant al d'Stalin, Hitler, Perón o Mussolini." L'acusen de "volar tornar bolxevic" el país. Veure Freire, 1980, 16.

Els grups reaccionaris no poden comprendre que un educador catòlic com Freire es faci portaveu dels oprimits. Els és impossible admetre que portar la cultura al poble signifiqui conduir-los a dubtar de la validesa dels seus privilegis. Creuen més preventiu acusar Freire i atacar així el moviment de democratització de la cultura dins el qual perceben *Pedagogia de la llibertat* com a font de rebel·lió. Aleshores, Freire és exiliat per revolucionari, no sols a causa de les seves idees sinó sobretot perquè vol ajudar l'ésser humà en el seu alliberament. D'aquesta manera viu en l'exili durant més de setze anys. I és per aquesta raó que les seves experiències d'exili influeixen en el seu pensament crític i pedagògic. Amb l'exili, coneix el sentiment de sentir-se estranger en terra forana (Freire, 1990, 177) i com poden sentir-se tots aquells estrangers que arriben a terres alienes per obligació i necessitat i no per devoció. Amb això, queda clar com el seu tarannà neix de la realitat que viu. Realitat que avui torna a ser actual gràcies a que els problemes a què s'enfronten els educadors brasilers (en relació a Freire) tenen la mateixa magnitud de sempre. Igual que ocorre amb la distribució de riquesa i altres béns, l'educació encara es reparteix en quantitats desproporcionades segons l'estatus econòmic de cadascú (McLaren, De Silva, 2003, 71).

Una altra influència clau va ser l'experiència de viure en els països als quals viatja: Bolívia, Xile, Estats Units, Ginebra, Anglaterra, etc. El moment històric que Freire viu a Xile va ser fonamental per explicar la consolidació de la seva obra iniciada al Brasil. Aquesta experiència forma la base de la formació del seu pensament polític-pedagògic. De fet, a Xile troba un espai polític, social i educatiu més dinàmic, ric i desafiant que li permet estudiar el seu mètode en un altre context, portar-lo a la pràctica i sistematitzar-lo teòricament. Aquests viatges li comporten una transformació que viu com a exiliat. I aquest exili, està marcat profundament per experiències viscudes en la pròpia pell (Freire, 2005, 31).

En la dècada dels 70, Freire assessora diferents països d'Àfrica, alliberats de la colonització europea, a partir de la seva pràctica pedagògica i del seu contacte amb els pobles africans.³⁸ Es deixa influenciar també per les ideologies dels líders revolucionaris.³⁹ D'entre aquestes ideologies destaquen les del Che Guevara i Amílcar Cabral. El Che, que també tractarem en el pensament de McLaren, exerceix una influència important. L'apropa a un sentiment revolucionari que creu en la capacitat de l'oprimit per a la recerca del seu alliberament i recalca com a través del diàleg amb les masses oprimides, la praxi revolucionària assoleix un

---

³⁸ Guinea-Bissau, Cabo Verde, Angola, Santo Tomé i Príncipe, Tanzània, etc.

³⁹ Samora Machel, els germans Amílcar, Mario i Luís Cabral, i Che Guevara.

sentit definitiu. És a dir, el Che Guevara l'ajuda en la seva concepció del diàleg entre opressor i oprimint, així com de la necessitat que tenen els oprimits per convèncer-se de la vulnerabilitat dels opressors (Freire, 2003a, 120). Per tant, el Che es converteix en un símbol pels seus moviments revolucionaris llatinoamericans i per als líders i activistes progressistes de tot el món (Freire, 2005, 116).

Ple que fa a Amílcar Cabral, Freire n'era un gran admirador. Era un líder revolucionari que va ajudar a alliberar Guinea-Bissau del domini portuguès als anys setanta. Entre l'any 1976 i el 1979, Freire posa en marxa el seu projecte, entès com a mètode pedagògic d'alfabetització, a Guinea-Bissau a partir del qual genera el seu llibre. Així doncs, fonamenta el seu llibre en els pensaments d'Amílcar Cabral. Tot i així, Amílcar i Freire no van arribar a conèixer-se perquè Amílcar va ser assassinat pels colonitzadors abans dels combats per l'alliberació guineana. Freire va ser convidat a treballar en la reconstrucció del país, inclòs el sistema educatiu que, sota el poder de Portugal, mantenia analfabeta a quasi la totalitat de la població (95%). En *Cartas a Guinea-Bissau* Freire escriu la transformació radical del sistema educatiu heretat pel colonitzador. Sobre aquest, Freire explica que l'escola colonial era l'encarregada d'inculcar als educands el perfil d'éssers inferiors. La única solució era tornar-se blancs i reproduir la ideologia colonialista (Freire, 1978a, 23, 2005, 79, 141).

Freire auxilia els pobles africans amb la implantació del seu sistema educatiu. És aleshores que aquests països intenten elaborar les seves polítiques com a base del principi d'autodeterminació. Sobre una d'aquestes experiències Freire escriu una de les seves obres més importants: *Cartas a Guinea-Bissau. Apunts d'una experiència pedagògica en procés*.

El 1992, sense deixar de ser hispano-americà, Freire revisa la seva obra *Pedagogia de l'Oprimint* i dialoga amb educadors, sociòlegs, filòsofs i intel·lectuals de moltes parts del món per retrobar-se amb la seva obra *Pedagogia de l'esperança*.

Com a concreció, remarcarem que el pensament de Freire comporta una infinitat de postures diferents i això origina que, amb els anys, les seves reflexions siguin interpretades de diverses maneres. Seria erroni descriure la seva obra com una síntesi de les idees d'altres persones, ja que, en molts aspectes les seves idees superen a les que desenvoluparen els seus predecessors i/o contemporanis. En aquest sentit, segons McLaren, "el moviment a què més s'assembla l'obra de Freire és el moviment de l'escola activa associat a John Dewey, Maria Montessori,

Decroly i Freinet” entre d’altres. Però això no eximeix a Freire del “problema de desvincular-se d’aquests enfocaments.” (McLaren, 2001, 201)

Però, per què encara avui, en ple segle XXI, amb anys de diferència, la reflexió freireana és tan actual com als anys 60 i 70?. La resposta podria resulta certament fàcil. Encara avui continuen existint exclosos i oprimits. El tercer món és un producte del primer i ambdós es relacionen entre ells. És així com l’obra de Freire assoleix un sentit universal.

1.1.1. L’actualitat de la pedagogia de Paulo Freire

Vivim en un temps de gran actualitat pel pensament de Freire. No només perquè hi hagin més persones que escriguin sobre ell⁴⁰ sinó perquè la realitat social i cultural freireana continua vigent. Segons McLaren:

“Ningú ha fet tant per portar endavant la lluita a propòsit del paper de l’educació com a vehicle de la praxi revolucionària com Paulo Freire.”
(McLaren, 2001, XXIV)

Concretant, el mateix McLaren manifesta la força freireana de la lluita educativa que influeix en el seu pensament destacant, altre cop, l’objectiu de la nostra recerca.

No podem deixar de banda que l’obra de Freire ha estat relacionada amb molts corrents o moviments educatius i, ell mateix, sempre s’ha resistit activament a ubicar-se en aquests corrents o a la seva identificació (Freire a Torres, 2007, 69). No li agrada gens convertir-se en icona de res. Per aquest fet, rep crítiques de neoliberals i conservadors que l’estigmatitzen i el cataloguen de revolucionari marxista, mentre els sectors d’esquerra ortodoxa radicalitzada l’acusen d’idealista, subjectivista i reformista (Freire, 2005, 7). No definir-se radicalment en un moviment ha fet i fa encara que Freire no acabi de ser comprés per altres autors i sigui titllat com a idealista en la seva fonamentació atès que consideren que planteja conceptes molt generalistes (Freire, 2005, 173). Freire és conscient d’aquesta mena de crítiques (Freire, 2003b, 29) encara que també s’adona del respecte que s’ha tingut per ell (Freire, 2005, 174).

Moltes vegades, la manca de comprensió genera la reinvenió possiblement errònia de la seva reflexió. Dit d’una altra manera, els detractors de Freire es veuen amb la capacitat de crítica

---

⁴⁰ Veure Annex 2: Investigacions sobre Paulo Freire.

de l'obra freireana sense aportar possibles modificacions que ajudin a evolucionar el seu pensament.

Però, per poder reinventar Freire, primer cal comprendre'l. Tinguem-ho present. La proposta de Freire conforma un sistema pedagògic-polític obert, que difícilment pot derivar en posicions dogmàtiques.

L'obra de Freire perdura no sols per la intensitat de la seva època, sinó també per la força que traspasa les fronteres culturals locals, nacionals i regionals.⁴¹ Així mateix, afirmem que la seva obra ha provocat certa fascinació entre els professionals de l'educació en les últimes dècades. És ben veritat que Freire és conegut, prioritàriament, per haver creat un mètode d'alfabetització de joves i adults.⁴² Però cal tenir present que Freire no dóna receptes ni presenta mètodes particulars: presenta un mètode per tal que aprendre a llegir i escriure constitueixi un acte de coneixement on els educands assumeixin el rol de subjectes creatius (Freire, 1990, 70). Així doncs, Freire creu en la reflexió per arribar a l'acció. Una idea repetida en la seva concepció de teoria-pràctica.

En canvi, la seva vida i obra han anat més enllà d'aquesta creació. En aquest sentit, volem deixar constància de l'empremta de Freire en la pedagogia actual a partir de la informació presentada sobre les contínues investigacions, en el passat i el present, referents a la pedagogia freireana.⁴³

El seu treball va més enllà de l'explicació de tècniques de capacitació per a l'alfabetització per convertir-se en un objectiu per a la pedagogia crítica en tot el món. El mateix McLaren raona com el mètode freireà consisteix en una etapa d'investigació que busca temes generatius

---

⁴¹ Voldríem destacar la importància del seu treball i el fet que les seves principals obres (*Pedagogia de l'Oprimid*, *Pedagogia de l'esperança: rencontre amb la pedagogia de l'Oprimid*, *Cartes a Guinea-Bissau*) han estat traduïdes a diversos idiomes, com l'anglès, l'alemany, l'italià, l'espanyol, el coreà, el japonès i el francès).

⁴² El 1962, en el poble d'Angicos, a Rio Gran del Nord, una de les regions més pobres del país, Freire ajuda 300 treballadors rurals a llegir i a escriure en 45 dies. Freire s'inspira en l'experiència dels grups de debat "Cercles de Cultura" sorgits del "Moviment de Cultura Popular de Recife" a l'estat de Pernambuco (Brasil). Els grups promouien debats sobre temes diversos. El plantejament inicial sorgia a partir d'una consulta als participants. Els resultats van portar Freire a proposar una metodologia per a l'alfabetització. A partir del seu mètode, cinc milions d'adults del Brasil van tenir dret a votar per escollir els seus dirigents i governants. (Sobre el tema veure Freire, 1978a, (pps. 11-98)). Entenem que, més que parlar de "mètode", Freire va intentar no ser catalogat únicament per aquest mètode i, per aquesta raó, creiem convenient parlar de projecte o acció pedagògica de Freire. D'altra banda, no podem parlar només de "mètode" doncs es tracta de molt més que una teoria. És una filosofia de l'educació. Per a ser més concrets hauríem de parlar d'un "sistema", filosofia o teoria del coneixement.

⁴³ Veure annex 2 amb investigacions sobre Paulo Freire.

que tinguin un significat social (McLaren, 2001, 190). Interpretem les paraules de McLaren sobre el pensament freireà entenent que el mètode freireà vol aportar un llenguatge, una consciència al poble que els pugui fer assolir el seu propi alliberament.

No és tan sols una metodologia, no és només una pràctica, no és sols per a adults, i no està únicament inscrit en el món llatinoamericà. En realitat, Freire engloba molt més que tot això. És cert que la seva mirada és la d'un llatinoamericà però, el que no podem deixar de banda és que s'obre cap al món com a totalitat.⁴⁴ Un dels seus objectius no era sols l'alfabetització sinó que aquesta fos part del camí cap a la llibertat (Freire, 2005, 44). És a dir, la pedagogia freireana fa ús de l'alfabetització amb la intenció d'aconseguir la llibertat. Una llibertat en la qual l'oprimit que no assoleix una alfabetització, una educació, no coneix el que pot aconseguir. Amb això, no volem deixar de banda que la perspectiva pedagògico-política de Freire ha estat i és també signe de confrontació.

I és a partir d'aquí que analitzem el treball desenvolupat per aquest autor per relacionar-lo posteriorment amb McLaren.

D'acord amb McLaren, Freire és reconegut com un dels més importants filòsofs de l'alliberament i com un pioner en l'educació i pedagogia crítica, on el seu treball encara és utilitzat només principalment per educadors que realitzen la seva tasca fora del corrent educatiu dominant. I per tant, si parla d'educadors fora del corrent educatiu dominant, parla d'autors com Donaldo Macedo, Henry Giroux, Ira Shor, entre d'altres. És per això que McLaren diu:

“A l'estatut marginal dels seguidors de Freire se'ls atribueix el mèrit d'haver realitzat intervencions polítiques que canvien el curs de l'educació en moltes àrees però, degut a que l'obra freireana és altament controvertible, els seus camins (...) s'han vist obstaculitzats.” ((McLaren, 2001, 197)

Si més no, continuar la lluita freireana en intervencions polítiques que aconseguixin canviar el transcurs de l'educació ha trobat una constant oposició. Això es reflecteix en els diàlegs

---

⁴⁴ Destacar els seus constant viatges a molts llocs del món (Bolívia, Xile, Estats Units, Ginebra, Anglaterra, etc., com més endavant comentarem) que li generen un seguit d'experiències significatives en el seu plantejament.

mantinguts amb educadors dels Estats Units com Henry Giroux, Donaldo Macedo,⁴⁵ Ira Shor,⁴⁶ Peter McLaren i Carlos Alberto Torres⁴⁷ com el mateix Freire argumenta:

“Durant anys, alguns educadors com ara Henry Giroux, Peter McLaren, Ira Shor, Carlos Alberto Torres, Donaldo Macedo, (...) entre d’altres, han tractat de reinventar els meus articles i investigar sobre alfabetització i pedagogia, per tal que aquestes idees es puguin aplicar a la lluita per l’alliberament en les escoles, el lloc de treball, la llar i les universitats d’Amèrica del Nord.” (Veure Prefaci de Freire a McLaren, Leonard, 2003, 11)

I no volem deixar de comentar que la força de Freire s’ha fet extensiva a autors que no segueixen la línia d’una pedagogia crítica. Parlem d’autors que, sense citar directament Freire, utilitzen idees seves que han marcat el pensament pedagògic del segle XX. Com a exemple d’això, només cal llegir *Els set sabers indispensables per l’educació del futur* d’Edgar Morin per veure-ho més clar. De fet, el mateix Morin sosté que és necessari redefinir les funcions de l’escola a partir d’allò que s’hi ensenya per poder comprendre els sabers que ajuden a donar sentit al món en el qual vivim. I davant d’això pregunta com es pot reformar l’escola i la societat (Morin, 2001, 134). Considera que quelcom important és destacar com allò que s’ensenya cal que estigui en relació amb la societat i el seu propi context (Morin, 2001, 103). Idea que Freire suggereix en plantejar que els sabers indispensables per a la pràctica docent han de ser els mateixos sabers demandats per la pràctica educativa, independentment de la opció política de l’educador (Freire, 2003b, 31). En suma, Freire considera que el coneixement és un saber exigit per la pràctica educativa en sí mateixa que requereix l’existència del subjecte que aprèn i aquell que, en aprendre, ensenya. Una concepció clarament socràtica.

Dit d’un altra manera, mentre Morin creu que és necessari redefinir les funcions de l’escola a partir del que s’hi ensenya per poder comprendre els coneixements que donen sentit al món,

---

⁴⁵ Donaldo Macedo és professor d’anglès i Director de Programes d’Educació Bilingüe i anglès com a segona llengua a la Universitat de Massachusetts (Boston). “Ha dut a terme una gran quantitat de publicacions sobre lingüística, adquisició del llenguatge, alfabetització” (McLaren, Lankshear, 2007, 340)

⁴⁶ Ira Shor és professora de Retòrica i Composició a la Universitat de Nova York i del departament d’Anglès a la Facultat d’Staten Island. (CSI) www.csi.cuny.edu/faculty/SHOR_Ira.html. [Consultat el 16 desembre del 2008].

⁴⁷ Carlos Alberto Torres és professor de Ciències Socials i Educació Comparada i Directiu de l’Institut Paulo Freire de la Universitat de Califòrnia, Los Angeles (UCLA), EE UU. “És una autoritat reconeguda en el pensament de Paulo Freire i ha impartit docència en universitats d’Argentina, Mèxic, Canadà i Estats Units.” (McLaren, Lankshear, 2007, 342)

Freire creu que el coneixement del docent té una relació directa amb el sentit de l'escola. Però, el que no podem obviar és el fet que, tant l'un com l'altre, coincideixen en que el coneixement ha de permetre l'individu situar-se com a subjecte de canvi en la dinàmica social i històrica.

Un altre exemple, que cita directament Freire, és Enrique Dussel, que fa ús de la *Pedagogia de l'oprimit* de Freire entre les ciències socials crítiques. En concret, Dussel dedica algunes pàgines a la pedagogia de Freire on la compara amb Piaget i Vygotsky per destacar que Freire els supera (Dussel, 2002, pp. 422-430). Dussel argumenta com Vigotsky, a diferència de Freire, no pretén generar una consciència crítica en l'educand sinó que es proposa explicar el sorgiment d'una consciència cultural. És a dir, a diferència d'aquests autors, defineix les condicions de l'educand com a nen i com adult. Planteja que tota educació possible ha de començar en la realitat en què es troba l'educand. I són estructures de dominació les que constitueixen a l'educand com a oprimit. I aleshores pregunta: per quina raó, Freire parteix de l'oprimit, del marginal, de l'analfabet? I respon: Perquè és l'educand en el límit aquell que necessita ésser educat.

D'altres exemples fonamentals que segueixen Freire són clarament Fábio Manzini que explica l'actualitat de Freire a les carreres de pedagogia (Manzini a Araujo, 2004, 55), Heinz-Peter Gerhardt que continua el seu treball a partir de l'obra de Freire (Gerhardt a Araujo, 2004, 93).

En el camp de l'educació general, si s'analitza la producció intel·lectual vinculada a l'educació llatinoamericana, s'adverteix que la figura de Freire ha anat incrementant cada vegada més. Aquesta idea es pot percebre en l'article publicat per Gerhardt que explica com l'interès públic pel treball de Freire creix. Per demostrar-ho, argumenta com la dissertació de Martin Stauffer compta amb 23 mil entrades de Paulo Freire amb el cercador *All the web* el dia 23 de novembre del 2000 mentre amb el mateix cercador i els mateixos criteris va trobar 359 mil entrades el dia 10 de gener del 2007 (Gerhardt, 2007, 1). Dit d'una altra manera, Gerhardt ens demostra que, tot i viure en un món on les onades del canvi tecnològic sembla que ens volen engolir i confondre i on les tecnologies de la informació ho modifiquen tot, continua en vigor el pensament freireà.

No obstant això, existeix una divisió entre els que consideren que Freire defensa un plantejament anquilosat en un determinat context i moment històric⁴⁸ així com aquells que assenyalen el rebuig de la pedagogia freireana com Dermeval Saviani,⁴⁹ les limitacions de la seva obra a l'hora d'afrontar les opressions de gènere, ètnia i raça com Fathleen Weiler⁵⁰ i aquells que en defensen la total vigència (Peter McLaren, Henry A. Giroux, Donaldo Macedo, Ramón Flecha, Ira Shor entre d'altres).⁵¹ D'acord amb McLaren, cal adonar-se del fet que el pensament de Freire ha estat domesticat pels liberals, els progressistes i els pseudofreireans que incessantment han intentat adjudicar-se el seu llegat i el seu ensenyament. En efecte, els occidentals que defensen la canonització de Freire l'identifiquen massa sovint amb una metodologia d'aprendre amb l'experiència, i de "liberalisme perfumat" (McLaren, Leonard, 2003, 78) i com a conseqüència ignoren el caràcter polític de la praxi dialògica freireana. És per això que McLaren defensa la recuperació freireana d'aquells que limiten el seu pensament i la seva fortalesa a la història educativa (McLaren, 2001, XXVII). McLaren insisteix en el fet que l'activisme continuat de Freire i dels seus seguidors protegeixen el mateix Freire de ser cosificat i santificat (McLaren, Lankshear, 2007, 72).

---

⁴⁸ El mateix Kincheloe ho apunta dient: "La depreciació de la qual Freire ha estat objecte es posa de manifest, una i altra vegada, en els meus intents per a donar-lo a conèixer i escriure sobre ell i els objectius pels que va combatre:" (Kincheloe a McLaren, 2001, XIII)

⁴⁹ Dermeval Saviani, investigador i professor de la Universitat de Campinas (São Paulo) i de la PUC (Universitat Catòlica de São Paulo) rebutja la pedagogia freireana perquè considera que la pràctica educativa és diferent de la pràctica política com sosté Freire. Sobre el tema, veure McLaren, Leonard, 2003, (pps. 61-72)

⁵⁰ Fathleen Weiler és una feminista que protesta sobre la incapacitat de Freire en referència a les formes d'opressió específiques per a diferents col·lectius. Afirmar que "la pedagogia de Freire es va desenvolupar al voltant d'unes circumstàncies històriques i polítiques de neocolonialisme i imperialisme particulars. (...) El pensament de Freire s'ha d'entendre dins del context de la situació política i econòmica del Tercer Món." (McLaren, Lankshear, 2007, 66). I el mateix Freire apunta: "El que vull dir és que necessitem crear estructures de lluita col·lectiva, en les quals les dones (...) que estan més discriminades comencin a aprendre a unir forces amb aquelles que ho estan menys (...) i així combatre conjuntament una opressió superior que és perpetrada contra totes elles (Freire a McLaren Leonard, 2003, 224). Weiler investiga la pedagogia feminista que es basa en el poder de la consciència, així com l'existència i la fi de l'opressió, per arribar a la transformació social. (Íbid., 74). Per tant, entén que les pedagogies freireana i feminista es basen en un compromís polític i una identificació amb els grups subordinats i oprimits. (Íbid., 94). Davant d'això Freire planteja que és cert però que cal una contextualització constant en el marc històric corresponent. (McLaren, Leonard, 2003, 220, 223). Freire assumeix aquest error i afirma: "Parlar una mica del llenguatge, (...) del punt masculista amb què vaig escriure la *Pedagogia de l'oprimit* i abans l'*Educació com a pràctica de la llibertat*, em sembla no tan sols important sinó necessari." (Freire, 2005, 62). I continua dient: "El punt de partida de l'educació problematitzadora radica en els mateixos homes. No obstant, com no hi ha homes sense món, sense realitat, el moviment (educació problematitzadora) parteix de les relacions home- món." (Freire, 2003a, 97). I justifica els seus comentaris: "quan dic home, la dona està inclosa. I perquè els homes no es senten inclosos quan diem: les dones estan decidides a canviar el món." (Freire, 2005, 63). I finalitza: "He après molt sobre el feminisme i he arribat a definir el meu treball com a feminista considerant aquest moviment estretament vinculat al procés d'autoreflexió i d'acció política a favor de la llibertat humana." (Freire a McLaren, Leonard, 2003, 12) A partir d'aquí, McLaren diu: "Aquestes il·lucions no disminueixen la genialitat, el valor i la compassió que caracteritzen l'obra de Freire." (McLaren 2001, 220). O el que és el mateix, Freire és conscient de les carències que es reflecteixen en el seu raciocini però cal no deixar de banda la necessitat d'una contextualització. I és McLaren qui l'acompanya.

⁵¹ McLaren, Lankshear, 2007, 12.

En qualsevol cas, Freire manté la seva preocupació davant la no-comprensió del seu pensament com ja hem avançat anteriorment (Freire a Torres, 2007, 69). Respecte a això, McLaren explica com tot i que l'obra freireana ha estat relacionada amb gairebé una dotzena de diferents corrents o moviments educatius, Freire és una persona que molt sovint es resisteix a identificacions. Segons McLaren, Freire no és comprés ni és la comunió d'idees d'altres autors:

“Seria inexacte (...) descriure l'obra de Freire com una síntesi de les idees d'altres persones, perquè en molts aspectes les seves idees rebaten les que desenvoluparen els seus predecessors i contemporanis.” (McLaren, 2001, 200)

Tant és així que el mateix Freire s'interessa per la crítica que rep i considera que aquestes crítiques haurien de fonamentar-se en l'evolució del seu pensament (Freire, 1990, 154). Així doncs, Freire no vol considerar-se infal·lible davant la crítica.

La vigència o no de l'obra de Freire és un tema que ha estat present des de fa molt de temps (Torres, 2007, 69). McLaren afirma que l'obra de Freire ha estat la força principal en la que s'han recolzat els esforços dels Estats Units per desenvolupar una pedagogia crítica (McLaren, 2001, 215). Per tant, existeixen autors que creuen en les idees freireanes i són els continuadors del seu pensament. Autors que defensen una pedagogia alliberadora i humanista i que el segueixen.

Certament, en l'àmbit de l'alfabetització i de l'educació d'adults, la gran majoria de programes s'inspiren en l'obra de Freire.⁵² Com explica McLaren, els programes

---

⁵² Exemples d'aquests programes i del llegat de Paulo Freire són, entre d'altres, *Consejo de Educación de adultos de América Latina* (<http://ceaal.org>), *AG SPAK*, Associació de Cercles d'Estudis Polítics i Socials, produeix textos i material audiovisual, organitza seminaris i fomenta la recerca d'informació sobre Paulo Freire a Alemanya. (www.agspak.de/), *CECUP*, Centre d'Educació i Cultura Popular, va ser fundat el 1982 i manté un estret treball d'alfabetització d'adults, animació cultural, recolzament pedagògic amb professors, *Centro de Cooperación Regional para la Educación de Adultos en América Latina y el Caribe* (<http://www.crefal.edu.mx/index.php>), *Movimiento de los Sin Tierra Brasil (MST)* (<http://www.movimientos.org/cloc/mst-br/nuevoindex.php3>) *Movimiento Zapatista de Chiapas i Democracia Participativa de Porto Alegre (Brasil)*, *Philosophy for Children* o *P4C* (Filosofia para niños) programa de Filosofia per a Nens de Lipman es desenvolupa a Guatemala. Dirigit al desenvolupament del pensament crític i dels hàbits democràtics. (McLaren, Lankshear, 2007, 14, 105). Un altre exemple és *EdPAG* (Educació per a l'Acció Crítica) Associació sense ànim de lucre fundada el gener del 2003 per persones vinculades a la intervenció social i educativa (<http://edpac.org>), *UNESCO- Education for Social Transformations*, iniciativa sobre educació i transformació social nascuda a la Unesco, *Centre Paulo Freire i Cercle de pedagogie Emancipatrices* (<http://portal.unesco.org>), la Universitat d'Ibadan y per una institució governamental paraestatal (*AANFE*): La metodología de Paulo Freire para la enseñanza de la alfabetización: Aplicaciones i implicaciones

d'alfabetització per a aquells sense poder que va desenvolupar Freire s'utilitzen actualment en diversos països del món (McLaren, 2001, 206). Remarca que aquests programes d'alfabetització freireans impliquen un examen de les economies de poder i privilegis ocults de la societat. És a dir, si aquests programes són dirigits a un determinat grup social menys afavorit (McLaren, Leonard, 2003, 81). Cal tenir present que nombrosos moviments socials en el món s'inspiren en la pedagogia freireana, com per exemple l'educació popular desenvolupada en diferents llocs d'Iberoamèrica.⁵³ Així doncs, Freire es converteix en un referent inevitable en aquest tema, ja sigui per seguir-lo com per diferenciar-se d'ell.

Per la nostra banda, defensem com el seu pensament, la seva presència i les conseqüències de la seva ideologia continuen vigents, tant a països llatinoamericans com al nostre voltant. Reflexió que es torna una de les propostes sociopedagògiques més analitzades, debatudes, acatades i refusades del moment.

El que queda molt clar és que l'obra de Freire segueix en vigor. Ja sigui per seguir-lo com per criticar-lo, el propòsit continua vigent. El mateix autor considera que en el seu llibre *Pedagogia de l'esperança* es dona un retrobament amb la *Pedagogia de l'Oprimit* que no assoleix una visió del passat sinó una visió del que succeeix a l'actualitat. Tot allò que va viure als anys setanta, avui torna a ser actual:

“els fets, debats, discussions, projectes experiències, diàlegs en què vaig participar als anys setanta, (...) em semblen tan actuals com altres als que em refereixo, dels anys vuitanta i d'avui.” (Freire, 2005, 11).

Freire no vol ser recordat com algú que no creu en aquell que aprèn. Vol crear constants interrogants vers la societat que envolta a qui aprèn. És a dir, la societat omet la reivindicació a l'efecte imperialista. Omet la reivindicació que genera una dissimulació ideològica de l'imperialisme actual. Dit d'una altra manera, l'obra de Freire ha estat modificada en unes circumstàncies concretes on no se l'ha relacionat amb l'efecte polític més fonamental. S'ha produït una confrontació del seu raciocini real. I el mateix McLaren considera que Freire hagués estat el primer en reconèixer que la seva obra era objecte d'una apropiació enganyosa

---

de dicha metodología en la alfabetización básica. Clases en Ibadan, Estado de Oyo, Nigeria, (Bibliografía DVV). A nivell català, durant les últimes dècades s'ha consolidat la xarxa d'Escoles d'Adults a Catalunya. Cal pensar, però, si la cultura es presenta com una cultura de consum, bancària segons Freire, que afavoreix tan sols aspectes competitius i individualistes o és quelcom diferent (Veure Botey al pròleg de Freire, 1994, LIX).

⁵³ Veure Fernández, 2001, (pps. 334-338)

de relacions públiques per part de les administracions educacionals (McLaren, 2001, 198). Però, no obstant això, *Pedagogia de l'Oprimid* es transforma en un punt d'inflexió de molts lectors i comentaristes, teòrics i pedagogs, analistes i activistes que reflexionen fins a quin punt una pedagogia forjada en el Tercer Món llatí és aplicable a les rutines quotidianes, a les relacions i a les institucions del Primer Món (McLaren, Lankshear, 2007, 48). Concretant, McLaren i Lankshear destaquen el canvi que provoca el pensament freireà llatinoamericà que es podria extrapolar a la resta del món.

A partir d'aquí, destaquem com a vigent l'aportació de Freire en política i reforma educativa que desencadena una lluita per les desigualtats socials i econòmiques que es podrien satisfer amb l'educació i la consciència crítica. Idea base que posteriorment trobem en l'obra de McLaren:⁵⁴

“Durant els últims 15 anys he escrit una considerable quantitat de pàgines sobre Paulo: la seva obra, que no ens sorprèn en algú que durant 25 anys ha estat compromès amb la transformació educacional, (...) com en els recintes políticament aïllats.” (McLaren, 2001, XXVI)

Per tant, McLaren ens manifesta la seva defensa freireana a partir del seu constant treball sobre l'autor. No deixem de banda que treballar un autor durant tant de temps ajuda a la comprensió del seu pensament.

És així doncs que, actualment, la influència de Freire abasta més enllà del camp d'alfabetització i inclou desenvolupaments de l'educació del treball social, l'economia, la sociologia, la teologia de l'alliberament, la recerca participativa i la pedagogia crítica.⁵⁵ I autors com Flecha ho perpetuen. (Flecha a Araújo, 2007, 172). Per aquest fet, el mateix Flecha ens mostra la incandescència freireana. És a dir, Flecha ens argumenta la situació dels anys 80 on es menysprea Freire pel seu baix nivell científic. Davant del que argumenta el mateix Flecha, que qui oposa la ciència als somnis en educació no pot ser científic (Vieites, 2006, (pp.26-27)).

---

⁵⁴ Creiem important destacar alguns articles publicats per McLaren sobre l'obra i pensament de Freire. D'entre altres, veure Da Silva, McLaren a McLaren, Leonard, 2003, (pps. 61-72), (pps. 73-126). Així com McLaren, Lankshear, 2007, (pps. 47-62), *ibid.*, (pps. 305-334), McLaren a Araújo, 2004, (pps. 151-166).

⁵⁵ Un exemple d'això és IALA/PAULO FREIRE, que és un espai de l'Institut Agroecològic Llatinoamericà d'Estudis Camperols, Indígenes i Afrodescendents. Afavoreix la socialització a partir de la qual és, el que fa i cap a on es projecta com a institució d'ensenyament superior dirigit als joves camperols de Llatinoamèrica i el Carib. Els seus principis són: l'alineament polític de La Vía Campesina Internacional i la Pedagogia i filosofia de Paulo Freire, en qui inspiren el seu nom.

I el mateix McLaren també ho manté quan defensa l'obra de Freire com la força principal on es recolzen els Estats Units per desenvolupar una pedagogia crítica. Dit d'una altra manera, la pedagogia crítica que es troba als Estats Units acredita alguns desenvolupaments teòrics com la filosofia de l'alliberament de Llatinoamèrica, l'educació crítica, la sociologia del coneixement, la teoria crítica de l'escola de Frankfurt, l'educació per a adults, la teoria feminista, l'educació bilingüe i bicultural, l'educació per a educadors i la crítica cultural neomarxista (McLaren, 2001, 215). I és també amb aquesta idea que continuem la recerca de la influència de Freire en el pensament de McLaren.

1.2. EL CONCEPTE D'EDUCACIÓ EN PAULO FREIRE. UNA NECESSITAT

“Ningú educa a ningú, així com tampoc ningú s’educa a
sí mateix, els homes s’eduquen en comunió,
mediatitzats pel món.”
(Freire, 2003a, 90).

En aquest punt, volem explicar el concepte d’educació per a Freire i el seu ús com a eina de transformació de la societat. Per fer-ho plantegem la visió de la societat.

Mentre ens inclinem davant d’un món dominat per la societat de consum i ens adonem de la presència d’un pensament únic,⁵⁶ percebem que seguim vivint en una societat desconcertada i atemorida que demana a crits un canvi profund.

Mentre mirem al nostre voltant i ens adonem que els temps canvien ràpidament, percebem que encara són necessaris molts canvis en educació. Tant és així que, davant del desenvolupament i la innovació, problemes educatius vitals continuen sense solució. Com escriu Wittgenstein al *Tractatus*:

“Tenim la sensació que fins i tot quan totes les possibles preguntes científiques s’han contestat, encara no s’han tocat gens els nostres problemes vitals” (Wittgenstein, 1999, 6.52).

Així doncs, entenem els problemes educatius com a problemes vitals que encara no s’han abordat.⁵⁷

No podem deixar de banda el fet que les societats canvien. I possiblement, és l’educació un dels factors que en rep les conseqüències. És per això que haurem de tenir en compte que ens

---

⁵⁶ Pensament únic entès com a veritat absoluta que serà la clau de la metafísica. Entendrem “absolut” com el factor que no relacionem amb res, sinó que és la causa de sí mateix. Immòbil.

⁵⁷ Ens permetrem entendre l’educació com a problema vital. No és la nostra intenció mantenir una posició postmoderna que es centri en “emfasitzar que la societat industrial avançada ha canviat la seva estructura i dinàmica profunda” (Taberner, 2005, 28) i que “el saber (cultura) no es fonamenta en el coneixement entès en la modernitat, sinó en l’adquisició, domini i utilització de llenguatges, en la necessitat de la comunicació tecnològica.” (Mèlich, Colom, 1997, (pps. 62-63)). Això ho acceptem però, la nostra intenció és seguir McLaren en la seva crítica a la postmodernitat com veurem en el punt 2.1. Influències ideològiques en el pensament de Peter McLaren. Com apunten McLaren i Da Silva: “Ens enfrontem a una barreja d’optimisme i malestar profund, a una modernitat desencantada i al declivi d’una portentosa època postmoderna de paradigmes canviants, i a una disputa creixent entre dicotomies familiars del pensament.” (McLaren, Da Silva a McLaren, Leonard, 2003, 73)

trobem en un moment històric i social en el qual és necessari continuar meditant per actuar sobre l'educació. I el mateix Freire planteja la necessitat de reflexionar sobre les vivències que constitueixen la millor forma de pensar educativament (Freire, 1990, 31).

Per tant, Freire proposa una nova pedagogia. Destaca que l'educació es relaciona amb la política i fa ús dels seus medis. I d'aquesta forma, proposa la seva conceptualització de l'educació. És a dir, d'allò que significa per a ell:

“ l'educació (...) és gnoseològica, és directiva, per això és política, és artística i moral, es serveix de mitjans, de tècniques, i duu amb ella frustracions, pors i desitjos.” (Freire, 2003b, 61)

En conseqüència, per a Freire l'educació és política, artística i moral i suscita una pràctica. Una pràctica educativa que implica processos, tècniques, finalitats, expectatives, desitjos, frustracions. D'alguna manera manifesta la tensió permanent entre teoria i pràctica, entre llibertat i autoritat (Freire, 2005, 104). Certament, l'autor no centra la pràctica educativa en un sol dels elements que la componen: educador, educands, etc., sinó en la relació entre aquests components.

A partir d'aquí i per poder desenvolupar aquesta part del treball de recerca, considerem oportú analitzar per parts la nostra argumentació. Parlem en primer lloc de l'educació com a eina de transformació i, en segon lloc, de les capacitats innates de qui aprèn i de qui ensenya.

1.2.1. L'educació com a eina de transformació.

En aquest punt, proposem la conceptualització freireana de l'educació per després relacionar la pràctica educativa amb la política i la consciència. Posteriorment, la idea de l'escola.

Freire presenta un carisma com a ésser humà que en fa una persona amb característiques rellevants pròpies de la seva forma especial de veure la vida. Exterioritza d'aquesta manera, les seves anteriors experiències viscudes.⁵⁸ Anteriors experiències viscudes que no es converteixen en un punt de partida per l'altre, sinó tan sols en un punt de partida com a pròpia experiència personal. Dit d'una altra manera, Freire no vol ser un referent per a la resta de persones. No vol ser un model a imitar. Vol que la persona adquireixi conductes pròpies del

---

⁵⁸ En aquest punt ens basem en la idea d'experiències viscudes segons Van Manen (Van Manen, 2003).

seu caràcter i que millori en funció de les diferents situacions de la vida. Demana que, amb el temps, s'obtinguin experiències que ajudin a aconseguir la felicitat amb el benentès de la pròpia forma d'entendre la vida de cadascú (Freire, 2003b, 79).

Així doncs, en primer lloc, volem destacar el concepte d'educació segons Freire:

“ensenyar no és transferir coneixements, continguts, ni “formar” és l'acció per la qual un subjecte creador dóna forma, estil o ànima a un cos indecís i adaptat.” (Freire, 2003b, 32)

L'educació és, segons Freire, un espai que no es basa únicament en la transmissió de continguts sinó, un escenari per dur a terme l'adquisició d'una consciència crítica. Cal insistir en que Freire planteja l'educació com un lloc on es construeix l'individu i una societat respectuosa amb la comprensió del món i que desafii l'ésser humà a pensar críticament (Freire, 2005, 161). És per això, que entén l'educació com a eina de transformació. Concretant, els homes i dones són éssers en transformació i no d'adaptació que actuen en la praxi.

A partir d'aquí, per a Freire l'educació és un retrobament entre interlocutors mentre la pedagogia és molt més que un procés d'entrenament o domesticació. És un procés que neix de l'observació i meditació per culminar en la transformació. Parteix de la concepció de l'educació com a instrument de transmissió ideològica però amb la possibilitat que els subjectes es revoltin i intervinguin en el canvi de la realitat social. Encara més, Freire pretén que els homes i les dones arribin a la pràctica a partir de la meditació de la paraula per arribar a la vertadera transformació del món. I ens ho polemítza clarament a *Pedagogia de l'oprimit* quan afirma la necessitat d'una acció i reflexió que estiguin unides i que, a la vegada, siguin praxi. En suma, que la paraula vertadera comporti la transformació del món (Freire, 2003a, 103).

En resum, en aquest punt, destaquem una qüestió important; Freire creu en l'educació com una de les millors eines per aconseguir una consciència crítica que no té res a veure amb l'adaptació a la societat i sí, amb la transformació de la mateixa. Una transformació que ens porta a la construcció de l'individu i de la societat.

Freire construeix una teoria i una pedagogia crítica. Com ja hem anticipat, Freire aconsegueix construir un cos teòric i una pedagogia bolcada a la pràctica, bolcada a l'acció

transformadora. Una pràctica pedagògica en què el mètode deixi de ser un instrument per a l'educador amb el qual manipuli als estudiants i aconsegueixi transformar la pròpia consciència (Freire, 2003a, 67). Postula un certa distància entre la teoria i la pràctica. Concep la teoria com a anticipació per naturalesa, i sosté que ha de prendre els conceptes de comprensió o possibilitat com a pilars centrals. La teoria es troba basada en un discurs d'oposició que preserva la seva distància crítica dels fets i l'experiència de la societat tal i com ve determinada. I ho argumenta en la seva convicció de que la reflexió ha de conduir a la pràctica educativa (Freire, 2003a, 67). És per això que insistim que, per a Freire, la praxi és la unió entre reflexió i acció dels homes sobre el món per arribar a transformar-lo (Freire, 2003a, 49). En efecte, creu que la reflexió és vertadera quan aquesta condueix a la paraula. I és a partir d'aquesta paraula que s'arriba a la transformació del món.

Encara més, considera que existeix una interacció clau entre la reflexió i la pràctica. És a dir, creu que la pràctica es troba en interacció amb la teoria (Freire, 2003b, 41). Presenta l'educació com “una forma d'intervenció” (Freire, 2003b, 79) a partir d'una teoria i pràctica pedagògica. I per tant, creu que acció i reflexió es donen a la vegada (Freire, 2003a, 166).

En segons lloc, proposem relacionar la pràctica educativa amb la política. Freire converteix el treball educatiu en una acció per a la democràcia, una educació que estimuli la col·laboració, decisió, participació, responsabilitat política i social. Proposa una pedagogia crítica. “Ensenyar exigeix crítica” (Freire, 2003b, 37). És així doncs que planteja la necessitat d'una reflexió crítica que ajudi a superar un coneixement ingenu de la realitat (Freire, 2003a, 170). Però, el que no pot deixar de banda és la intencionalitat de la pràctica educativa que es basa en tenir una pràctica educativa popular en la qual no s'hagi pres i no és tinguin presents problemes com: quins continguts s'han ensenyar, a favor de què o a favor de qui s'han d'ensenyar, o contra què i contra qui. (Freire, 2005, 129) I vet aquí com ens trobem amb una intenció clarament política que no entén l'educació plena sense plantejar-se aquestes preguntes (Freire, 2005, 130). I és aleshores que incorpora esperança en la pedagogia crítica per humanitzar radicalment l'educació i, a la vegada, transformar la societat, com anem insistint. Afirmar que necessitem esperança crítica per poder educar a partir d'ella mateixa (Freire, 2005, 8-9). Dit d'una altra manera, creu fermament que el canvi educatiu ha d'anar acompanyat de transformacions significatives en les estructures polítiques i socials en què l'educació hi té lloc i on el problema fonamental es basa en conèixer qui escull els continguts, a favor de qui i de què es basa el seu ensenyament, contra qui, a favor de què o contra què

(Freire, 2005,105). El nostre autor es centra en l'educació com una forma de viure que estigui totalment relacionada amb la crítica de caràcter revolucionari. Això significa que no hi ha revolució si no es porta a la pràctica. D'altra banda, per a Freire, l'educació es converteix tant en un ideal com en un referent de canvi al servei d'un nou tipus de societat. I és així que relaciona intrínsecament la deliberació amb la pròpia pràctica. És a dir, creu que la revolució és necessària en la relació entre l'educador i la pràctica educativa-crítica (Freire, 2003a, 31).

Un altre aspecte a destacar és la creença de Freire en una educació (teoria) que genera una consciència crítica (acció) i que facilita el desenvolupament de la societat. I per aquesta raó, adverteix que la funció principal de l'educació és fer persones lliures i autònomes, amb la capacitat d'analitzar la realitat que els envolta, per transformar-la. És per això que creu que l'home ha de ser subjecte de la seva pròpia educació (Freire, 1981, 22). És així doncs que Freire concreta el significat de la consciència crítica com la forma radical de ser dels éssers humans, que no sols coneixen, sinó que a més són conscients d'allò que coneixen (Freire, 1978a, 35).

Finalment, en la nostra argumentació, parlarem de la concepció d'escola.

Per a Freire, l'escola és el lloc on els educands que vénen a aprendre es troben amb una normativa implícita que no els permet una visió crítica i se'ls sotmet a l'adaptació d'uns preceptes que s'estableixen de forma vertical. En efecte, Freire destaca com l'escola sotmet la consciència dels alumnes al quals no permet desenvolupar el seu pensament (Freire, 2003a, 203). Freire denota com l'escola es converteix en un espai on no es potencia una visió crítica de la societat i, a sobre, es proposen idees dominadores. Per aquesta raó, l'autor posa èmfasi en l'estudi de la transmissió de poder en l'escola així com la seva millora/transformació. De fet, considera que l'escola és un aparell ideològic de l'Estat i de les classes dominants. I raona la seva necessitat per assolir un coneixement crític de la vida (Freire, 2003a, 109). Però assegura que els subjectes poden intervenir per canviar la realitat i arribar a una nova educació que pugui potenciar la capacitat de deliberació dels éssers humans i les seves possibilitats de transformació. Entén l'educació com una acció política encaminada a despertar els individus de l'opressió i a crear accions de transformació social i econòmica.

Per a Freire, l'escola no és únicament un aparell de reproducció de l'ordre dominant sinó també un espai per a la creació cultural. En conseqüència, creu en la concepció de

l'aprenentatge com a procés d'interacció comunicativa. Encara més, diferencia entre l'educació dominant i l'educació alliberadora entenent que la primera és un acte de transferència de coneixement, mentre que la segona constitueix un acte de coneixement (Freire, 1990, 123). És a dir, el primer tipus d'educació (dominant i deshumanitzadora) assumeix la consciència i es converteix en un receptacle buit que s'ha d'omplir, mentre l'altra (alliberadora i humanista) concep la consciència com una intenció respecte al món.

I és aleshores que Freire planteja pensar de nou allò que sembla conegut. O més ben dit, allò que sabíem d'una altra forma. En relació amb el nostre treball, planteja permetre designar en termes d'educació i política les categories per intervenir i possibilitar la nostra transformació i la transformació del món.

Encara més, l'educació es presenta com la introducció d'un estil de vida particular a una forma de viure. En efecte, una perspectiva transformadora en què l'escola eduqui per escoltar i respecti les diferències i la diversitat. Una pedagogia que doni sentit a molts models educatius amb aspiració al canvi social. No obstant això, Freire intenta fer-nos veure com la transformació és un canvi constant a partir de les experiències diàries. En definitiva, proposa la transformació com la capacitat per refer constantment la pràctica. Parla d'una praxi que cal que sempre estigui en procés (Freire, 2003a, 96). En altres paraules, el més important per aprendre no és sols l'acumulació de coneixement que adquirim durant tota la vida sinó aprendre a pensar per nosaltres mateixos. *Aprendre a aprendre.*⁵⁹ *Aprendre el que és significatiu per a cada un de nosaltres.*

En resum, Freire reivindica el paper de la persona, del diàleg⁶⁰ i de la transformació. Posa èmfasi en l'estudi de la transmissió de poder en l'escola així com la seva millora/transformació. I tot això ho planteja a partir de la concepció d'educació com a instrument de transmissió ideològica.

---

⁵⁹ Amb Delors apareixen noves expressions com "el saber, el saber fer, el saber ser, el saber conviure" en una societat de la informació on es pot detectar una manca de diàleg entre educació, aprenentatge i societat. D'aquí la importància de recuperar una pedagogia de la pregunta i no sols de la resposta que afavoreixi un aprenentatge basat més en el diàleg. I diu: "L'educació al llarg de la vida es basa en quatre pilars: aprendre a conèixer, aprendre a fer, aprendre a viure junts, aprendre a ser." (Delors, 1996, 34)

⁶⁰ Com afirma Alfonso Celso Scocuglia "el seu moviment dialèctic ha estat vinculat com a fil conductor teòric-metodològic permanent expressat en el binomi educació-política." (Scocuglia, 1999, 323). Tornem a insistir en que el concepte "diàleg" de Freire és un tema intens però no serà propi de la nostra recerca. Sobre el tema veure: Freire, 2003a, (pps.101-159)

1.2.2. Les capacitats innates de qui aprèn i de qui ensenya

En aquest punt sobre les capacitats innates, proposem la relació que s'estableix entre l'educador i l'educand per continuar amb les capacitats pròpies de l'educand i finalitzar amb les de l'educador.

Primerament, creiem necessari destacar la relació que s'estableix entre l'educador i l'educand. Perquè el model d'educació proposat per l'autor, una educació alliberadora, suscita una relació horitzontal exigint una actitud de transformació de la realitat. En concreció, per a Freire tota divisió entre ensenyar i aprendre implica una ideologia dominadora on qui és cridat a ensenyar alguna cosa ha d'aprendre primer per després, en començar a ensenyar, continuar aprenent (Freire, 1978a, 16). Aleshores, segons Freire qui ensenya cal que també aprengui. En suma, tot i ser conscient de l'existència d'una jerarquia entre l'educador/a i l'educand, Freire remarca la necessitat d'humilitat per part de l'educador/a on, a més d'aprendre ha de continuar aquest procés d'aprenentatge perquè en aquesta vida cal aprendre constantment. En aquest sentit, Freire aporta una visió crítica a la pedagogia dominant que l'identifica com a construcció ideològica. En efecte, Freire creu que l'essència de la pedagogia dominant s'ha de buscar en la ideologia atès que aquesta està formada per un espai on la conscientització de l'home i la dona de cada període històric i cada cultura es produeixen de forma natural i lògica. I és aleshores que no hi ha un únic sistema social sinó sistemes específics.

Una idea molt adient atesa la necessitat d'aprendre contínuament per a un món millor constantment canviant. Una de les causes que argumentem per la defensa del pensament freireà és la concepció que avui en dia encara no és compartida per tots els professionals de l'educació. És a dir, actualment, es pot trobar l'educador/a com a únic entès en el coneixement. Idea que Freire desenvolupa en l'existència de l'educador/a que, sense ser humil, es manté en una postura superior a l'educand ignorant (Freire, 2003a, 77). A partir d'aquí, interpretem el risc de que l'educador/a es cregui posseïdor de la veritat total.

Per tant, Freire planteja la necessitat d'un diàleg genuí entre estudiants i educadors que treballin com a interlocutors en una recerca de la consciència crítica que condueixi a la transformació humana. En altres paraules, una orientació cap al canvi no protagonitzat per l'educador/a sinó per la persona que s'obre al món.

Una postura contrària als aprenentatges freireans és l'educació bancària.⁶¹ Aquesta considera que el saber, el coneixement, és una donació d'aquells que es jutgen com a savis per davant d'aquells que es jutgen com a ignorants (Freire, 2003a, 77). Freire denomina educació bancària una forma d'entendre l'educació com a relació vertical, o sigui, en la que l'educador/a atorga i l'educand rep el coneixement. Existeix en aquest model pedagògic una separació entre el rol de l'educador/a i l'educand on el coneixement és una donació d'aquells que es creuen coneixedors per damunt d'aquells que es consideren ignorants. Així doncs, contempla que l'educador/a, qui ensenya, té la responsabilitat del desenvolupament pedagògic en l'ésser humà (Freire, 1981, 13).

Com anem veient, l'educació bancària es concep com una narració d'uns continguts fixos, o com una transmissió d'una realitat que no demana reelaboració i que es presenta com a única possible. És aleshores que, en aquesta situació, els estudiants han d'adaptar-se. S'exerciten en els arxius que se'ls donen i on es limita el desenvolupament de la consciència crítica per a la transformació (Freire, 2003a, 79). És a dir, els educands es transformen en "dipòsits" que reben una informació donada i que no es posa en dubte. Tant és així que aquest coneixement dipositat en els educands no permet que aquests assoleixin cap mena de consciència crítica de la informació. I, en aquest sentit, els estudiant (*oprimits*) cada vegada estan més sotmesos a l'educador/a (*opressor*) que no els deixa ser conscients de la possibilitat de transformació. I el mateix Freire insinua que ensenyar no pot reduir-se a un ensenyar als alumnes a aprendre a través d'una operació en que l'objecte de coneixement fos el mateix acte d'aprendre. Ensenyar a aprendre és vàlid quan els educands aprenen a aprendre la raó de ser de l'objecte o del contingut. Concretant, i parafrasejant Freire, ensenyar implica que els educands penetrin en el discurs del professor/a i es facin propietaris de la significació del mateix contingut (Freire, 2005, 77). En poques paraules, en un sistema abocat a la pedagogia bancària, els

---

⁶¹ I si ens fixem en aquest tipus d'educació és perquè, segons el nostre parer, és la que millor reflecteix la situació de l'immigrant que arriba a terra no coneguda. I molt més si tenim present la situació actual que es viu amb la immigració. Per a entendre l'immigrant actual caldria rellegir les paraules freireanes. Aquesta comparació i relació entre l'oprimit i l'immigrant marginat dels nostres temps, en ple segle XXI, és un tema que no tractarem plenament en aquest treball però que és, possiblement, un tema clau per a d'altres investigacions que podem dur a terme en un futur. No obstant això, no volem deixar de citar Freire respecte a aquest tema que continua vigent: "La pèrdua de feina i la posada dels seus noms en la *llista negra*, són fets que signifiquen portes que es tanquen davant noves possibilitats de treball." (Freire, 2003a, 188) "Com a marginats, *éssers fora de* o al *marge de*, la solució per a ells seria la de que fossin *integrants, incorporats* a la societat sana d'on *sortiran* un dia, renunciant, com a trànsfugues a una vida feliç." (Freire, 2003a, 80). Nosaltres pensàriem en els possibles immigrants no inserits en la societat. Per ser un tema vigent en els nostres temps no volem deixar d'incitar per a possibles investigacions la solució en paraules freireanes: "Fins al moment en que els oprimits no prenguin consciència de les raons del seu estat d'opressió, *acceptaran* fatalísticament la seva explotació." (ibid., 66) No oblidem, com ja hem explicat, la influència de l'exili en el pensament freireà.

estudiants interioritzen valors i costums que sabotegen el propi pensament crític. Creixen com a adults alienats, després de molt de temps d'ensenyament i cultura massius, on són tractats d'objectes plens d'idees oficials supervisades per l'autoritat. No deixem de banda que els ciutadans no crítics que neguen el seu propi intel·lecte i consciència, són els més fàcils de controlar i sotmetre.

A propòsit del concepte d'educació bancària cal fer menció de l'educació problematitzadora. Per a Freire, l'educació problematitzadora és una concepció que fa servei a l'alliberament, es fonamenta en la creativitat i estimula la reflexió i l'acció dels homes sobre la realitat (Freire, 2003a, 89-99). D'alguna manera, el que no podem obviar és que a diferència de l'educació bancària, que domestica l'alumne, la problematitzadora ofereix la recerca del coneixement. Com polemitzava Donaldo Macedo, el model bancari capitalista d'educació produeix fracassos on molts educadors lliberals i neoliberals tendeixen a buscar una alternativa a la situació i giren la mirada vers la pedagogia freireana (Macedo a McLaren, Lankshear, 2007, 23). Macedo argumenta com a partir de l'existència de l'educació bancària es produeix un fracàs educatiu que veu com a solució la pedagogia freireana.

Tal com hem vist, Freire manté com l'educació no és una eina per “transferir coneixements” en l'educand sinó per crear les possibilitats de la seva producció i transformació, on no es pot reduir l'aprenentatge en l'alfabetització d'adults a una activitat purament tècnica (Freire, 1990, 64). Així doncs, quan l'estudiant esdevé el receptacle passiu dins el qual l'educador/a aboca els significats i les interpretacions de la cultura dominant, assumeix una posició subordinada, no només respecte al coneixement sinó també a les relacions de classe corresponents amb la societat que constata i legitima el coneixement. Freire proposa una pedagogia dialògica en què alumnes i educadors s'engresquin en una interacció activa amb la identificació de les condicions de mutualitat i respecte. I afirma que és necessari discutir amb els alumnes la raó del coneixement (Freire, 2003b, 36). On el docent s'impliqui i no es mantingui al marge. Una implicació que tingui present l'experiència existencial dels educands com quelcom important (Freire, 2003a, 75).

No obstant això, no creu en la generalització sense la base del particular.

“Per a mi és difícil, fins i tot impossible, entendre la meua interpretació respecte a quelcom local com a negació de quelcom universal. (...) Crec fonamental deixar clar (...) una cosa òbvia: quelcom regional sorgeix de

quelcom local igual que quelcom nacional sorgeix de quelcom regional, quelcom continental de quelcom nacional i quelcom mundial de quelcom continental.” (Freire, 2005, 83)

Per aquesta raó, considera un error mantenir-se en quelcom local deixant de banda la visió del tot. Com comentàvem en la part d'influències ideològiques en el pensament de Freire, la seva metodologia està determinada contextualment on el marc de referència està definit per la història i mai pot ser rígid ni universal, sinó que necessàriament ha de ser construït pels homes i dones com a agents amb la capacitat de transformar la realitat. S'ha de tenir en compte que cal pensar i treballar perquè l'individu particular adquireixi un nivell de consciència amb la capacitat de transformació. De fet, l'autor defensa una pedagogia que abordi el problema de l'autenticació dels humans a través d'aquesta transformació.

En segon lloc, parlem de les capacitats de l'educand.

Freire critica l'educació bancària que no creu en l'experiència de l'alumne. I és a partir d'aquí, si els alumnes han d'arribar a un nivell determinat, que l'educador/a adquireix tot el protagonisme. És en aquest cas quan l'educador/a fixa els objectius, els mètodes, els ritmes, les activitats i les proves i criteris d'avaluació. I, aleshores, la seva funció és *omplir* de coneixement els alumnes. I vet aquí com l'alumne esdevé únicament un element passiu i sense criteri, que no participa. Idea que exposa Freire davant de la qual no és partidari atès que la narració dominant de l'educador condueix a l'educand a la memorització mecànica d'allò que diu per davant de la conscientització que pugui assolir l'educand (Freire, 2003a, 76).

Per a l'autor, els educands no són recipients que calgui omplir de coneixement. Pensa que tenen sabers abans de rebre altres coneixements. I per això, intenta donar validesa al sabers que tenen i considerar-los com a coneixement (Freire, 2005, 81). En aquest punt, entenem que Freire contempla el concepte de “sabers” com quelcom que s'aprèn de la vida mateixa i de les seves vivències diàries mentre el concepte de “coneixement” és aquell que fa referència a un aprenentatge après.

Tan és així que ensenyar demana escoltar i respectar la lectura del món dels educands, perquè d'aquesta forma és més fàcil entendre el món des d'una visió crítica. És a dir, creure que l'experiència dels educands és un tret imminentment important. Relacionar la realitat que els envolta amb el contingut que se'ls ensenya. En altres paraules, els educadors/es mai poden

subestimar o negar els sabers de l'experiència viscuda amb què els educands arriben a l'escola. I el mateix Freire accentua la necessitat d'una educació orientada cap a la concreció de valors com la solidaritat, la responsabilitat social, la creativitat, la disciplina posada al servei de l'interès comú, la vigilància o l'esperit crític, que no es poden ficar en recipients de "coneixements empaquetats" (Freire, 1978a, 62).

Mitjançant aquesta argumentació, l'autor considera que ensenyar no és tan sols transferir coneixement sinó crear les possibilitats de la seva construcció (Freire, 2003b, 32). Per tant, ensenyar exigeix respectar els sabers, la identitat i l'autonomia dels educands (Freire, 2003b, 36) per així poder discutir amb ells la raó dels seus coneixements.

A l'últim en la nostra explicació, volem destacar que de la mateixa manera que creu en l'educand, Freire creu en la capacitat de l'educador/a.⁶² I assenyala que pensar imposa a l'educador el deure de respectar no sols els sabers amb què els educands arriben, sobretot els de les classes populars, sinó també discutir amb ells la raó de ser dels coneixements en relació amb l'ensenyament dels continguts. A causa de que cal respectar els sabers amb els quals arriben els educands, Freire sosté que els mateixos educadors poden aprendre molt dels seus educands. Per aquesta raó, Freire explica la necessitat de transcendir el tradicionalisme monòton, arrogant i elitista segons el qual l'educador/a ho sap tot i l'educand no sap res (Freire, 2003b, 173). Segons l'autor, l'educador/a ha d'aprendre amb l'educand per aconseguir un millor ensenyament i aconseguir autenticitat tant del pensament de l'educador/a com de l'educand (Freire, 2003a, 84).

A partir d'aquí, considera que els educadors han de fer ús d'un llenguatge senzill. Expressar-se de forma senzilla per trobar la manera de donar a les paraules la rellevància i la concreció necessària al món quotidià de l'estudiant, sense falsificar el sentit de les idees que presenten. I constata així la possible humilitat de no saber-ho tot. Una seguretat que es fonamenta en la convicció que sap quelcom així com també ignora altres coses. Per tant, amb aquesta convicció de saber i no saber, planteja la certesa que pot conèixer millor allò que ja es coneix i allò que encara ignora (Freire, 2003b, 102).

---

⁶² Un dels exemples més encertats sobre aquest tema és la seva última obra: *Pedagogia de l'autonomia*, on un dels seus objectius principals és "parlar de com ha d'actuar el professor perquè l'alumne aprengui." Freire, 2003b, (pps. 31-109). Volem destacar la rellevància d'aquesta obra perquè és l'últim treball publicat per Freire el 1996, un any abans de la seva mort.

Resulta que, al cap i a la fi, Freire entén la necessitat d'una postura crítica per part de l'educador/a. Creu en una funció crítica que ha de tenir, “no només amb la realitat, sinó amb els sabers, una relació amb els alumnes i el seu propi treball.” (Freire, 2003b, 14). Una postura crítica que tingui la capacitat d'una anàlisi social. O sigui, una pedagogia crítica que es fonamenti en prioritzar quelcom polític en relació intrínseca amb quelcom pedagògic.

En definitiva, una pedagogia que posi èmfasi en l'anàlisi de les desigualtats per suscitar el paper de l'educació com a eina per reproduir o superar-les.

1.3. L'“ACCIÓ POLÍTICA” COM A REVOLUCIÓ EDUCATIVA SEGONS PAULO FREIRE

“Tot el meu pensament i la meua recerca, en realitat, van ser i són part d'un marc polític, sense el qual els meus esforços no tindrien sentit.” (Freire, 1990, 176.)

En introduir el concepte d'acció política en l'obra de Freire, creiem necessari tenir en compte que ha estat considerat filòsof i educador revolucionari d'importància cabdal per al projecte d'alliberament i transformació social. Per aquesta raó, presenta la relació entre el concepte d'educació i política:

“L'educació (...) és un acte polític. Per què? Perquè la naturalesa mateixa de l'educació té les qualitats inherents per ser política, així com la política posseeix aspectes educatius.” (Freire 1990, 184)

Per tant, per a Freire, l'educació és un acte polític. Un acte polític que demana claredat en la lectura del món per la lluita i defensa dels drets dels éssers humans (Freire, 2005, 39). En conclusió, com accentuen McLaren i Lankshear, Freire es posiciona com un dels més trepidants educadors i filòsofs polítics de l'educació que pronostiquen un impacte a llarg termini del seu pensament (McLaren, Lankshear, 2007, 184).

És per això que, per ser un tema clau en la nostra recerca, no volem deixar de banda la política que envolta i condiciona la seva obra. En efecte, no podem oblidar el nivell polític, les contradiccions socials i econòmiques de la societat en les quals es situa el seu pensament.

És per això que, per entendre l'obra de l'autor, cal tenir presents les contradiccions polítiques que Llatinoamèrica ha experimentat en la seva història. Entre d'altres voldríem destacar:

1. L'absència de participació político-activa del poble en la política.
2. Favoritismes dels governs: es donen oportunitats excepcionals a sectors privilegiats.
3. Conflicte entre el poder executiu i el poder legislatiu. No existeix força executiva ni garanties d'estabilitat.
4. Forta influència de la política estrangera, en concret de la política dels Estats Units.⁶³

---

⁶³ Veure Blanco, 1982, 23-24.

Veritablement, aquestes contradiccions polítiques són l'element indispensable per poder entendre l'emplaçament político- pedagògic de Freire en el seu temps.

La relació entre educació i política genera tres idees clau:

1. Educació i actualitat brasilera. Freire defensa una pràctica educativa per al desenvolupament nacional i per a la construcció d'una democràcia burgesa liberal.
2. Educació com a pràctica de la llibertat. On parla d'una educació per a la llibertat en la recerca de la humanització dels homes per arribar a la conscientització psico-pedagògica.
3. Procés educatiu per a la revolució de la realitat opressora per a l'eliminació de la consciència de l'opressor en l'oprimit com a acció polític-pedagògica.

Apareix així la conscientització com un intermediari polític-pedagògic per atendre totes les classes socials amb el diàleg com a mitjà pel desenvolupament de tots.⁶⁴

Freire participa en la introducció de doctrines i idees europees al Brasil. Idees que adapta a les necessitats d'una situació socioeconòmica específica per obrir-se a noves perspectives per intel·lectuals de l'educació d'Europa i Amèrica del Nord atès que no extreu les seves experiències exclusivament de Brasil, sinó que inclou discussions pedagògiques basades en els seus treballs de Xile, Àfrica, Estats Units, etc.⁶⁵ I és per això que l'autor entén les activitats polítiques com la constitució d'una part necessària de la fase de transició del Brasil cap a una societat democràtica.

És aleshores que creu en la relació entre la claredat política de la cultura del món i els nivells de compromís en el procés de la lluita per la defensa dels drets humans i la reivindicació de la justícia que reclamen una teoria de l'acció transformadora (Freire, 2003a, 162). No pretén salvar ningú, sinó aconseguir fer conscient tot aquell que viu en una situació sotmesa al poder. Potenciar que sigui la persona mateixa qui sigui capaç de controlar la seva vida diària i el seu futur. I per fer-ho, els porta a l'acció a partir de la reflexió i l'emancipació. Una acció alliberadora que aconsegueixi la transformació (Freire, 2003a, 68).

---

⁶⁴ La conscientització i el diàleg, com ja hem precisat anteriorment, no són temes propis de la nostra recerca atesa la brevetat de la mateixa, tot i la necessitat de fer-ne menció donada la seva importància com ja hem precisat anteriorment. Sobre el diàleg veure Freire, 2003a, (pps. 103-158). Sobre consciència veure Freire, 2003a, (pps. 91-99), així com Freire, 2005, (pps. 100-103).

⁶⁵ Veure McLaren, Leonard, 2003, 20.

I és a partir d'aquesta transformació que Freire defensa i transmet en la seva obra⁶⁶ el fet que l'educació implica una opció política compromesa. Una política compromesa que, al nostre entendre, fa referència al compromís que ha d'assolir la persona,

“El que em mou a ser ètic, per sobre de tot, és saber que ja que l'educació és, per la seva naturalesa, directiva i política, he de respectar els educands, sense mai negar-los el meu somni.” (Freire, 2005, 74)

En certa manera, la pedagogia político-educativa freireana es centra en la recerca de possibilitats humanes de creativitat i llibertat enmig d'estructures político-econòmiques i culturals opressives. I el seu principal objectiu és aconseguir solucions alliberadores per mitjà de la interacció i la transformació social on el lideratge revolucionari les masses oprimides i aquestes es comprometin en el procés amb una consciència cada vegada més crítica (Freire, 2003a, 164).

A partir d'aquest punt, precisem dos temes relacionats amb la política: en primer lloc, el capitalisme i, en segon lloc, la funció política de l'educador.

1.3.1. Capitalisme

En aquest punt presentem la concepció i crítica freireana al capitalisme per continuar amb el neoliberalisme. Posteriorment, seguim amb la solució que ens proposa l'autor per arribar a un pensador com Marx. I acabar amb l'imperialisme, la dominació i l'alliberament.

En primer lloc, plantegem la concepció i crítica al capitalisme. La pedagogia freireana és una lectura de la lluita per la consciència crítica. És una lluita en contrast amb el poder capitalista que prioritza el treball productiu i el capital davant de la producció. Idea clarament marxista:

“Des de fa dècades la història (...) no és més que la història de les modernes forces productives que es rebel·len contra el règim vigent de producció, contra el règim de propietat, on resideixen les condicions de vida i predomini polític de la burgesia.” (Marx, Engels, 1987, 48).

Marx i Engels defensen que l'evolució de la història es basa en la lluita entre el poble i el règim de producció i propietat, una propietat privada en mans de la burgesia.

---

⁶⁶ Amb la bibliografia de i sobre Paulo Freire queda patent que l'obra d'aquest autor està fent una contribució capdavantera a la lluita política contemporània (Veure bibliografia).

El capitalisme és el causant de l'explotació dels burgesos sobre el proletariat que genera consciència de classe en el mateix proletariat. Per aquesta raó, Freire proposa una lluita política per a la conquesta del poder on planteja com una política radical que busqui la unitat en la diversitat de les forces progressistes pot lluitar per una democràcia amb la capacitat de fer front al poder i a la virulència de la dreta (Freire, 2003a, 36). És a dir, una democràcia per curar la força que exerceix la dreta opressora sobre els oprimits. Una força que desprestigia a qui no té res. Si les persones “no tenen” moltes vegades s'interpreta erròniament que és perquè són incapaces. I com explica Freire, en el capitalisme, el valor màxim radica en el “tenir més” i cada vegada més a costa del fet del “tenir menys” o simplement no tenir res dels oprimits. Sens dubte, Freire defensa que l'existència de l'ésser humà equival a la possessió de la classe dominant (Freire, 2003a, 59).

De fet, una argumentació freireana expressa com el capitalisme es fonamenta en la propietat per davant del poble i de les seves necessitats, tal com defensa l'autor, i el poder del capitalisme fa que es perdi la dimensió humanista de la lluita a partir de la qual no es pot parlar d'alliberament (Freire, 2003a, 57). En aquest punt, Freire explica com quan el poder es troba en la dominació es perd totalment la capacitat de lluita per l'alliberament. Respecte al concepte de dominació, recordem que Freire parla de “l'absolutització de la ignorància”(Freire, 2003a, 174). En altres paraules, Freire creu que la dominació és una creença de la ideologia opressora que sotmet a l'altre com a absolutament ignorant afavorint la pròpia classe dominant.

En segon lloc, exposem la relació del capitalisme amb el neoliberalisme segons l'autor.⁶⁷ Freire critica la lògica capitalista que no valora els plaers gratuïts de la vida sinó que els substitueix per plaers que produeixen solament beneficis econòmics. S'adona però que el capitalisme és quelcom que instaura el nou sistema econòmic basat en el neoliberalisme. Un neoliberalisme que considera que les transformacions han de ser dirigides pel mercat, que és l'autoritari fonamentalisme d'occident. I afirma que en el moment en què els neoliberals parlen de la mort de la història reconeixen la certesa de que defensen un fatalisme a posteriori. És a dir, els que defensen la fi de la història aclamen el temps de la victòria definitiva del

---

⁶⁷ Creiem necessari remarcar que el concepte de capitalisme i neoliberalisme no apareixen en la seva eminent obra, *Pedagogia de l'Oprimid*, tot i que fa referència a conceptes com: *dominació*, *consciència de classe*, *revolució*. (Freire, 2003a).

capitalisme com a futur (Freire, 1997, 40). A partir d'aquí, Freire s'adona que el neoliberalisme és un nou sistema econòmic instaurat pel capitalisme amb la seva política de mercantilització de l'educació que ha menyspreat la pròpia professió de l'educador/a. Freire és crític amb el neoliberalisme. Creu que els neoliberals creuen en la mort de la història, de les ideologies i de la desaparició de les classes socials.⁶⁸ Encara més, considera que el discurs neoliberal creu en la fi d'un temps i el retrobament amb nous temps. I insinua que els discursos neoliberals no tenen la força suficient per acabar amb les classes socials i decretar la inexistència d'interessos antagònics entre elles, igual que no tenen força per acabar amb els conflictes i la lluita entre elles. Per tant, no creu que el discurs neoliberal pugui esborrar l'existència de classes socials (Freire, 2005, 89). El neoliberalisme creu que les classes socials han desaparegut en contra d'una defensa freireana que postula que les classes socials continuen existint i lluitant per interessos propis (Freire, 2005, 89). Així doncs, davant d'aquesta situació, Freire argumenta que si el discurs neoliberal no pot trencar amb l'existència de les classes socials,⁶⁹ aleshores les posicions dogmàtiques i autoritàries que caracteritzen el socialisme realista i que es troben en la base del discurs i de la pràctica vertical de la organització no poden mantenir-se de cap manera (Freire, 2005, 112).

En tercer lloc, exposem el plantejament freireà com a solució.

Freire parla de la necessitat de posicions radicals per superar veritats universals i úniques i l'acomodació pragmàtica als fets, com si s'haguessin tornat immutables i modernistes. Un plantejament que no es pot tractar de forma parcial, acceptant alguns elements i descartant-ne d'altres. No existeixen possibilitats d'una pràctica pedagògica si no existeix un compromís social per part de l'educador/a ni si no es posa en joc una concepció política de l'educació. I és llavors que Freire proposa una possible solució. Defensa la necessitat de posicions radicals per superar, per una banda, els sectarismes basats en veritats universals úniques i, per l'altra, les acomodacions pragmàtiques als fets, com si aquests haguessin estat immutables (Freire, 2005, 48). Freire creu que la lluita democràtica contra la malignitat del capitalisme ha de ser possible. Però per a què succeeixi és necessari superar la certesa excessiva amb la qual els marxistes es declaren moderns i, amb humilitat davant les classes populars, tornar-se postmoderns, menys segurs de les certeses (Freire, 2005, 92).

---

⁶⁸ En referència a les classes socials, tinguem en compte que Freire planteja com la lluita entre les classes no és pròpia de Marx. Citem a Freire: "A propòsit de les classes socials i de la lluita entre elles de les que s'acusa a Marx com si aquest fos una espècie d'inventor d'aquestes, és necessari veure la carta que escriu a J. Weydemeyer (...) on declara que no li pertany el mèrit d'haver descobert l'existència de classes en la societat moderna ni la lluita entre elles" (Freire, 2003a, 187).

⁶⁹ Volem destacar que McLaren treballarà molt el tema de les classes socials, com veurem posteriorment.

És així doncs que l'autor es separa de la concepció elitista que es presenta com a avantguarda i que dirigeix els moviments dels treballadors cap al descobriment del poder. D'alguna manera, remarca la necessitat de potenciar els nous moviments socials per a difondre la resistència a l'Estat. Per fer-ho, crea una nova terminologia per descriure les condicions de les societats oprimides, de les societats en trànsit d'alliberament. De fet, Freire presenta *Pedagogia de l'Oprimít* com un punt de partida a una aproximació als pensaments marxistes en relació a qüestions relatives a les classes socials i el conflicte entre elles. I és a partir d'aquesta obra que comença a veure la política de l'acte educatiu amb una major nitidesa.

En quart lloc, arribem a Marx. Freire es presenta seguidor de Marx:

“Negació de l'ésser com a persona. Estat inert de la negació de la llibertat. Tot em remet a Marx. Va ser la realitat el que em va remetre a Marx. Vaig anar a Marx i els analistes dels 70 no em van entendre. Com més lleixo Marx, més hi trobo una fonamentació objectiva per a continuar. (...) Estava d'acord amb Marx en quelcom mundanal.” (Freire a Burlamaqui, 1997)

Freire creu que la història no té poder i que són els homes els que construeixen la història (Freire, 1990, 195). Però el que no comparteix amb Marx i Engels és el fet que la història de la societat humana sigui sols una lluita de classes (Marx, Engels, 1987, 42). Per tant, en aquest punt Freire no creu que només les classes socials puguin explicar tota la història (Freire, 2005, 86). D'alguna manera, ell no nega l'existència de les classes però argumenta que no és la única raó. Encara més, no considera que aquesta lluita de classes estigui desapareixent. El que passa és que Freire, tot i que no creu que la lluita de classes sigui única en l'evolució de la història, es planteja que existeixen moments històrics en els quals la supervivència del tot social recorda la necessitat de classes socials que s'entenguin en els seus conflictes (Freire, 2005, 89).

A Freire li preocupa bàsicament l'autonomia de la consciència en relació a les condicions econòmiques i polítiques que envolten l'individu. I en aquest aspecte, s'allunya del marxisme dogmàtic que creu en una relació determinista entre condicions materials i estructura mental, com també s'allunya de l'idealisme ingenu, per assumir la idea d'aquell marxisme original que creu que entre infraestructura i superestructura no hi ha determinisme sinó correlació. Certes formes d'opressió no poden reduir-se a l'opressió de classe que segons Freire defensen

els marxistes estàndards (Freire, 2005, 84). Creu que la societat conté moltes relacions socials contradictòries que poden constituir la base per a la lluita social. I és per això que afirma que la situació en què es troben els homes condiciona la consciència del món (Freire, 2003a, 169). En realitat, Freire considera que les classes socials i la seva lluita existeixen però no són úniques en el desenvolupament de la història. La raó d'aquesta positura rau en el fet que no admet la lluita de classes com a motor de la història que desemboca en socialisme i comunisme. I és en la situació de les "faveles" on concep no el terme de lluita de classes sinó el de pobresa de subsistència a causa de l'efecte de l'imperialisme capitalista (Freire, 2005, 172). És per això que explica que vivim en un món alienat de la rutina i hem d'intentar entendre la vida com un esforç per reconstruir-la. A partir d'aquí, és influenciat per la idea marxista que proposa la teoria materialista en la qual els homes són productes de les circumstàncies i de l'educació. Per tant, productes de circumstàncies i educació diferents, on oblida que les circumstàncies fan canviar els homes i que el propi educador necessita ésser educat (Marx, Engels, 1974, 10). Concretant, Freire, a partir de Marx s'adona de la necessitat de l'educació per la transformació.

En referència al concepte d'imperialisme, Freire creu que és un procés reformista que no hauria d'afectar la relació bàsica entre la societat mare i les societats dependents (Freire, 1990, 142) perquè considera que els éssers humans han de ser objectes de la història (Freire, 1990, 195). O el que és el mateix, per ser subjectes han de dirigir-se críticament a la història com actius i subjectes reals. En suma, només es pot construir si som crítics amb la nostra pròpia vida. Una construcció que es du a terme a partir de la transformació i segueix altre cop Marx que afirma que, fins al moment, el que s'ha fet ha estat interpretar el món i el que realment cal és transformar-lo (Marx, Engels, 1974, 12). Davant d'això Freire postula que el que és necessari no és el mateix desvetllament del món sinó la seva transformació (Freire, 2003a, 75). Freire es posiciona com a marxista humanista i segueix Marx en la seva defensa d'una consciència transformadora per conduir a una forma previsible d'acció.

I a partir d'aquí, en últim lloc, Freire argumenta el tema de la dominació i l'alliberament. No obviarem que aquest tema es relaciona clarament amb Marx perquè Freire era incommovible en la seva visió que l'educació i els processos culturals que apunten l'alliberament no tenen èxit per alliberar la gent de les cadenes sinó per prepara-los col·lectivament i aconseguir que s'alliberin. Creia fermament que l'alliberament autèntic formava part del procés d'humanització que implica acció i reflexió dels homes sobre el món per transformar-lo

(Freire, 2003a, 88). És aleshores que entendrem l'alliberament com el procés de conscientització de la condició social de l'individu el qual adquireix a partir d'una anàlisi crítica i una reflexió sobre el món que l'envolta.

És d'aquesta manera que l'autor planteja la seva obra, *Pedagogia de l'oprimit*, com una pedagogia humanista i alliberadora, que tindrà dos moments diferents interrelacionals. El primer, en el qual els oprimits es rebel·len contra el món de l'opressió i es comprometen, en la praxi, a la seva transformació i, el segon, en què una vegada transformada la realitat opressora, aquesta pedagogia deixa de ser de l'oprimit i passa a ser la pedagogia dels homes en procés d'alliberament (Freire, 2003a, 53). De fet, el pensament està carregat de sensibilitat política i d'una constant curiositat intel·lectual. En efecte, una utopia educativa freireana que és, en essència, pedagògica i política, com anem insistint.

Dedueix que la societat conté moltes relacions socials contradictòries que poden servir com a base per a que grups socials lluitin i s'organitzin. Per tant, Freire identifica i localitza formes de sofriment que parlen de formes particulars de dominació i de formes de lluita i de resistència col·lectiva:

“Per a dominar, el dominador no té altra opció que negar a les masses populars la praxi vertadera. Negar-los el dret a dir la seva paraula, de pensar correctament.” (Freire, 2003a, 163)

Insistim en el fet que Freire proposa una educació per a l'alliberament. Tracta d'ajudar a alliberar la persona de l'opressió que pateix en la seva realitat objectiva. És, en definitiva, una educació política que demana a l'educador/a d'identificar-se amb els oprimits per trobar el seu veritable alliberament (Freire, 2003a, 56). Encara més, aposta pel compromís com a premissa de l'alliberament (Freire, 2003a, 72). En aquest cas, entén el concepte d'oprimit com a categoria política, sobre una pràctica educativa que prioritzi les necessitats i interessos de classe en una situació d'opressió sociopolítica que construeix el contrari, és a dir, el seu alliberament. I pronostica que si s'afirma la necessitat de les masses oprimides i si aquestes accepten la lluita per l'alliberament, és aleshores quan reconeixen el sentit pedagògic de la seva lluita (Freire, 2003a, 70). És prendre possessió de la realitat, denunciar l'estructura que deshumanitza i suscitar una estructura humanitzant. És, per tant, una educació política que només es podrà posar en pràctica de forma sistemàtica quan la societat es transformi radicalment.

1.3.2. La funció política de l'educador/a en educació

En aquest punt sobre la funció política de l'educador parlarem en primer lloc de la neutralitat política de l'educador per continuar amb la comparació amb l'ensenyament tradicional.

Primerament, plantejem la necessitat freireana de tenir present que l'educador mai pot ser neutral políticament i que a més, això li exigeix eticitat (Freire, 2005, 74). Tanmateix assevera la necessitat de concretar com l'educador/a no és políticament neutre i cal que ho exposi:

“No tinc per què callar, per què ocultar la meua opció política i assumir una neutralitat que no existeix” (Freire, 2003b, 61).

És a dir, Freire planteja que l'educador/a, en la seva acció, mai és ni ha de ser neutral políticament.

Tot i que això no li doni cap poder a l'educador davant de l'educand, com hem anat comentant en les capacitats innates de l'educador, Freire creu que el paper de l'educador es basa en contribuir positivament perquè l'educand sigui qui controla la seva formació amb l'ajuda de l'educador.

Una ètica basada en el fet que l'educació és directiva i política amb la conseqüent demanda de respecte pels educands. D'alguna manera, Freire proposa que l'educador defensi una ideologia intrínseca que el condiciona en els seus arguments. És per això que presenta la política com una qualitat de la pràctica educativa: la qualitat de no poder ser neutral (Freire, 1990, 176). Per tant, segons Freire ensenyar demana reconèixer que l'educació és ideològica (Freire, 2003b, 98). És així com la dimensió política de l'educació eludeix la impossibilitat de considerar una activitat neutra. No és possible entendre l'educació com una activitat que pugui ser plantejada exclusivament des d'una dimensió tècnica i metodològica, deixant de banda els problemes socials, econòmics, polítics i culturals. Per a Freire, l'activitat educativa ha d'assumir un compromís social i polític. Però aquesta opció política no pot ser partidista sinó ètica i política. Dit d'una altra manera, l'activitat educativa ha de ser realitzada en igualtat d'oportunitats i sense cap mena de discriminació.

Amb això es percep que Freire no és autoritari i respecta les visions diferents de la seva. Respecta les opcions partidistes dels alumnes però no per treballar amb ells. Observa que existeix un error social on es produeix la tendència a no assumir la naturalesa política de l'educació. És en aquest cas que adverteix que tota pràctica educativa té implícita una naturalesa política que cal tenir en compte. L'acció d'ensenyar és un acte de responsabilitat

de l'educador/a que implica l'acte d'aprendre de l'alumne. Ha de ser l'educador/a, amb la seva capacitat o perícia qui pugui seduir als alumnes per a que adoptin una posició de curiositat. I d'aquesta forma, els alumnes transformin el que aprenen en quelcom de coneixement.

D'aquí la seva preocupació per anar a l'essència de les coses i dels fenòmens. Freire estableix preguntes per a que cadascú se les plantegi i així provocar respostes més crítiques. Preguntar, indagar, dubtar de les certeses epistemològiques, històriques i ideològicament consagrades, acabades i immutables. I amb aquesta constant incertesa és com les preguntes desperten la curiositat epistemològica. Sols una educació de la pregunta és l'encarregada d'aguditzar, estimular i reforçar la curiositat: "L'exercici de la curiositat la fa més críticament curiosa, més metòdicament perseguidora del seu objectiu." (Freire, 2003b, 72) I creu que la curiositat el que fa és estendre la imaginació, la intuïció i les emocions per preparar la persona en la seva capacitat d'anàlisi. Aleshores, la curiositat, el voler saber, és quelcom que ajuda a enfortir el coneixement.

En segon lloc, comparem la pedagogia de Freire amb la pedagogia tradicional per a mostrar les diferències rellevants entre elles.

L'autor proposa un trencament amb les idees educatives tradicionals on l'alumne és sotmès a l'autoritat de l'educador/a. Un exemple d'aquesta dominació el podríem veure en els jesuïtes que afirmen que cal revisar allò que s'ensenya en públic. És a dir, creuen que és necessari no tolerar que es doni un ensenyament als estudiants que no hagi estat controlat pel "Prefecte". D'alguna manera, creuen que aquest és una autoritat que pot marcar la forma d'estudiar tant d'alumnes com de mestres, la forma de repetir i de disputar entre ells (*Ratio studiorum*, 32). Per tant, la concepció de l'ensenyament constitueix la base dels col·legis jesuïtics i contribueix a afirmar i a mantenir una certa unitat cultural fins i tot després de la creació i el desenvolupament dels Estat nacionals de l'Europa moderna. Els jesuïtes traslladen el concepte d'ensenyament i cultura a les colònies portugueses, espanyoles i franceses d'Orient i d'Amèrica, per apropar-se als pobles colonitzadors i evangelitzats.⁷⁰

---

⁷⁰ Idea que amplia Ana Maria Araujo Freire al final del llibre: "La manca de respecte per l'educació i pel professor és realment històrica al Brasil. En els temps colonials, les escoles eren privades, i pertanyien a la *Companhia de Jesús*, religioses per tant, i en elles sols podien ensenyar els propis sacerdots amb vots d'obediència i pobresa." (Araújo a Freire, 1997, 160)

Així doncs, resta clara la diferència entre les idees d'una educació tradicional i aquelles que postula Freire. I és per aquesta raó que Freire considera erroni que l'educador/a no tingui confiança en la generació que puja encarregada de continuar la transformació. Han de ser les respostes polítiques les encarregades de provocar aquesta transformació del món. I assegura que quan es defensa un coneixement cal que sigui de forma rigorosa i amb passió. On el mateix educador pugui contrastar el seu coneixement amb aquell que tenen els mateixos estudiants (Freire, 2005, 74). Idea clarament atacada pels jesuïtes. No obstant això, encara que Freire es mantingui al costat de qui aprèn i tingui confiança tant en l'estudiant, qui aprèn, com en la constatació que l'alumne posseeix coneixement, no veu a l'educador/a com un més entre els alumnes.

En cap moment, l'educador/a és igual que l'alumne. Si fossin iguals, existiria el dubte de qui coneix dins la pràctica educativa. I, de la mateixa forma, a favor i en contra de què i de qui. Freire considera que l'alumne pot assumir una postura crítica davant de la societat que l'envolta. I adjectiva a l'educador com a polític i artista perquè es serveix de la ciència i de les tècniques i mai es posiciona com a neutral (Freire, 1978a, 42).

Afirma que no pot existir una teoria pedagògica que estigui exempta d'un concepte d'home i de món. Freire aposta per un tipus de praxi que necessiten les persones per a esdevenir participants actius en el canvi de formacions econòmiques, socials i culturals que afecten la seva vida i la dels altres. Això significa emprendre una política cultural que trenqui les fronteres culturals. La fonamentació de noves formes de recuperació política, una redistribució dels límits de la cultura i la creació de noves pràctiques d'autoformació i cultures de resistència amb la capacitat d'establir els fonaments de l'emancipació per a tots els pobles.

Capítol II. L'OBRA DE PETER McLAREN

2.1. INFLUÈNCIES IDEOLÒGIQUES EN EL PENSAMENT DE PETER McLAREN

“Llegir Peter i prendre seriosament les seves crítiques implica ésser devorat per la gran voràgine ètica amb la que han estat oprimides les societats de masses en aquest món globalitzat” (Araújo a Pruyn, Huerta-Charles, 2007, 73)

En aquest punt sobre les influències ideològiques en McLaren, destacarem la necessitat d'una exposició paral·lela a les influències freireanes. És a dir, volem remarcar les idees clau de la seva biografia per assenyalar les influències del mateix Freire entre d'altres en el seu pensament. I, tal com apuntàvem amb Freire, justificar l'efecte que va tenir per a la construcció de la seva reflexió.

McLaren prové d'Ontàrio, Canadà, on realitza els seus estudis.⁷¹ Entre d'altres, rep la influència cabdal del professor Michel Foucault.⁷² La seva relació amb Foucault li fa canviar el seu coneixement sobre la pràctica i política revolucionària (McLaren, 1998a, 225). Per això explica la seva prèvia ignorància de la política del coneixement com a forma de discurs ètic i de compromís revolucionari (McLaren, 1998a, 224). Així doncs, podem interpretar que l'origen revolucionari de McLaren comença amb Foucault i no sols amb Freire. No obstant això, no deixem de banda l'objectiu de la nostra investigació: l'actualitat del concepte d'“educació” i “política” de Freire en la pedagogia crítica revolucionària de McLaren. Si concretament això és clarament perquè, tot i la influència de Foucault, ens centrem en la influència de Freire.

Amb Foucault s'apropa a idees postmodernistes que l'ajuden en l'evolució del seu coneixement. Idees que, a la vegada, l'apropen a Marx i que revisa contínuament en el seu treball. De fet, segons McLaren, el propi Marx és revisat per científics socials de diferents

---

⁷¹ El 1973 finalitza la diplomatura en literatura anglesa a la Universitat de Waterloo i després a la Universitat de Toronto on aconsegueix una llicenciatura en educació, un màster en educació al Brock University's College of Education (1984-85) i un doctorat a l'Institut d'Ontario per a Estudis en Educació de la Universitat de Toronto. (Veure annex 3: Curriculum vitae Peter McLaren)

⁷² McLaren apunta: “Vaig entrar en contacte amb la pedagogia crítica (...) després d'haver assistit a un curs de semiòtica i (...) ser alumne de Michel Foucault (...) Aquelles poques setmanes van canviar per sempre el meu coneixement de la pràctica del jo i la meua política revolucionària.” (McLaren, 1998, 224)

disciplines en el moment en què el capitalisme es troba en crisi (McLaren a Sardoc, 2003, 16). Tant és així que pren contacte amb el treball de Marx i amb activistes socials immersos en projectes antiimperialistes.⁷³

Rep la influència de pensadors postmoderns com Victor Turner i Pierre Bourdieu.⁷⁴ D'entre aquests, creiem necessari destacar Víctor Turner.⁷⁵ Agafa d'ell el procés d'escolarització sota la força del ritual i el *performance* (Turner, 1973, 24). A partir d'aquesta influència, McLaren intenta fer ús del concepte de ritual i de les seves característiques per aconseguir una síntesi que pugui funcionar com a eina per a l'activitat a l'aula. Considera important cridar l'atenció dels educadors amb la finalitat d'ajustar les seves percepcions per incloure les dimensions simbòliques de les activitats a l'aula. És a dir, McLaren creu que els educadors tenen una gran responsabilitat vers els alumnes en el procés dels ritus que tenen lloc a l'aula. A partir d'aquí, McLaren defensa Victor Turner per la seva investigació cultural on creu que les investigacions que prenen seriosament en consideració els enfocaments contemporanis del ritual i el *performance* són capaces de descobrir formes crítiques de preconcebre i redescobrir la conducta a la classe, igual que poden ampliar-se a partir de mètodes establerts per a comprendre la conducta de l'estudiant. D'alguna manera, McLaren s'interessa per les forces alliberadores del ritual i intenta trobar les formes en què aquest propicia el canvi social (McLaren, 2007, 31-32).

Acabats els seus estudis, McLaren imparteix classes d'educació bàsica i educació mitja en una escola elemental d'un barri pobre al centre de la ciutat de Toronto, en el corredor Jane-Finch.⁷⁶ Recull les seves vivències educatives com a educador en el seu llibre *Cries from the*

---

⁷³ L'antiimperialisme serà un dels temes claus en el pensament de Peter McLaren que no tractarem de forma àmplia en aquest treball atesa la limitació del mateix. Veure McLaren, Farahmandpur, 2006, (pps. 195-229, 273-304)

⁷⁴ De Pierre Bourdieu agafa el concepte de capital cultural: "El concepte de capital cultural (...) es refereix als antecedents culturals, coneixements, disposicions i habilitats que són transmeses d'una generació a l'altra." I el propi McLaren creu que el capital cultural representa les formes de parlar, actuar, formes de viure, moviments, socialitzacions, formes de coneixement, pràctiques de llenguatge i valors (McLaren, 2005, 295).

⁷⁵ En un dels correus electrònics de McLaren, ens certifica la seva devoció per Victor Turner: "Vaig llegir Gadamer durant molt de temps. Crec que la pedagogia crítica utilitza la crítica hermenèutica (alguna pedagogia crítica). Jo, admiro Turner especialment." Divendres, Novembre 14, 2008 7:59 pm) Veure annex 1: Converses mantingudes amb Peter McLaren per correu electrònic des del 12 de desembre del 2006 fins al moment.

⁷⁶ El corredor Jane-Finch era un barri amb molta concentració de famílies immigrants provinents del sud-est asiàtic: Sri Lanka, Índia oriental i meridional, així com el Pakistan. (Veure el pròleg de Ramin Farahmandpur a McLaren, 2005, 12)

Corridor.⁷⁷ Aquest es converteix en un controvertit best-seller a Canadà després de provocar un debat públic a nivell nacional en referència al nivell social de les escoles dels barris més urbans. Va ser tal la seva ressonància en la societat dels Estats Units que el mateix llibre va ser el precursor d'un estudi etnogràfic complet.⁷⁸ La seva intenció, en publicar aquest llibre, era atraure l'atenció pública cap a les condicions socials dels estudiants en desavantatge que vivien sota l'opressió. Volia mostrar les necessitats de la docència en barris desafavorits i mancats de recursos materials.

Després d'aconseguir el seu doctorat el 1983, compleix com a lector especial a la Universitat de Brock, on s'especialitza en impartir classes sobre educació urbana i contextos sobre el llenguatge artístic.

Als anys 80 McLaren pren contacte amb Freire i passa més temps a Amèrica llatina on s'interessa cada vegada més per la crítica marxista de l'economia política. Estudia l'obra freireana i aquesta es converteix en la influència clau en la seva línia ideològica. Freire és transforma en el seu director. Li propulsa una pedagogia crítica que, posteriorment, McLaren amplia.⁷⁹ Així doncs, l'obra freireana es converteix en l'eix de la seva complicitat contra l'opressió. En altres paraules, basa el seu pensament en una lluita constant davant les injustícies socials on discernir la forma amb què la pedagogia freireana pugui crear el tipus d'acció crítica necessària per a impugnar i transformar les actuals relacions globals d'explotació i opressió (McLaren, 2001, XXXIII). En parlar de pedagogia, McLaren fa referència a les pràctiques d'ensenyament, les tècniques, l'aplicació dels plans d'estudi de contingut i de disseny així com la forma en que aquestes pràctiques organitzen una relació entre l'educador-alumne i el món.

---

⁷⁷ "20 anys després de la seva publicació, *Cries from the Corridor* (1980) continua sent un dels estudis etnogràfics més influents sorgits de la literatura de principis dels vuitanta pel que fa a les escoles." (McLaren, 2005, 12)

⁷⁸ Veure McLaren, 2007 (pps. 70-98, 156-187). McLaren presenta un estudi etnogràfic sobre els estudiants portuguesos catòlics a Toronto. Intenta cridar l'atenció sobre la importància del cos com a òrgan de mediació en la construcció de la resistència de l'estudiant amb la vida autoritària de l'escola.

⁷⁹ La pedagogia crítica "comença amb el treball de Freire a principis dels anys 80 i s'estén a un renovat interès de John Dewey i el moviment social reconstruccionista als Estats Units després de la gran depressió als anys 30. Interès en l'Escola de Frankfurt i, posteriorment pel treball de Foucault i Bourdieu. La significació de la pedagogia crítica ara s'estén a l'educació multicultural, l'educació bilingüe, les teories feministes i els camps associats a l'alfabetització." Tot i que McLaren ha estat assenyalat com un gran exponent de la pedagogia crítica, el seu treball és molt crític amb l'orientació que ha pres. És a dir, creu que és incoherent conceptualitzar la pedagogia crítica, com molts dels seus exponents ho fan, sense una referència a la lluita política i anticapitalista. El terme "pedagogia crítica" utilitzat en l'escenari educatiu actual, ha de ser vist com un concepte domesticat fins a tal punt que molts dels seus primers exponents, com Paulo Freire, són fortament temuts." (Álvarez, 2006, 2) Voldríem destacar com aquesta idea serà tractada de manera més extensa més endavant, on parlem de l'evolució del seu pensament.

El que no podem deixar de banda és el fet que McLaren farà una evolució en el seu pensament. I seguim Pruyne quan explica els tres Peters que es poden observar. Parla d'un Peter marxista-populista, d'un Peter marxista postmodern i, per acabar, d'un Peter totalment marxista (Pruyn, Huerta-Charles, 2007, 23). D'alguna manera, el que intenta defensar és el fet que aquests tres Peters sempre han existit i encara existeixen. En efecte, McLaren inicia un procés marxista-populista en què analitza l'economia política i les complexes maquinacions culturals i quotidianes de la reproducció capitalista. Posteriorment, es situa en un marxisme postmodern on intenta reconciliar les lliçons de la postmodernitat amb les seves arrels i simpaties marxistes. Finalment, s'ubica en el marxisme. És per això que McLaren mai abandona el marxisme, el materialisme històric o l'anàlisi política-econòmica. No volem ometre que McLaren, com qualsevol autor durant el transcurs del seu pensament, engloba una evolució. És a dir, tal i com han comentat Pruyne i Huerta-Charles, amb el temps, modifica el seu pensament. Per tant, és una evolució que es reflecteix en les seves obres. En primer lloc, argumenta la seva perspectiva vers la pedagogia crítica com a forma de comprendre de forma dialèctica les relacions socials del capitalisme que modifiquen els estudiants i mestres cap a un món centrat en els guanys (McLaren, 2005, 75). Per arribar a la idea radical d'una necessitat d'esperança i somnis per aconseguir una lluita revolucionària que demana una praxi pedagògica de la revolució per evocar accions històriques de les víctimes del capital (McLaren, 2001, 268). Passa de comprendre les relacions socials del capitalisme a veure la necessitat d'una revolució, una lluita revolucionària que va més enllà de la relació educador-educand.

McLaren segueix la línia freireana i busca posar fi a l'explotació econòmica, la dominació política i la dependència cultural. Les paraules freireanes l'ajuden a desfer-se de les seves influències d'herència liberal, una herència que el situa ideològicament com a baró blanc i anglosaxó, per descolonitzar les seves perspectives com a educador industrialitzat (McLaren, 2005, 31). Una herència que genera superioritat social dels blancs sobre els més desafavorits. Parlem del que McLaren anomena: blanquitud. "La blanquitud com a discurs racialitzat i conjunt de pràctiques materials, preserva els privilegis polítics econòmics i el poder de la classe capitalista." (McLaren, Farahmandpur, 2006, 134). És a dir, McLaren parla del concepte de blanquitud com aquella postura de superioritat de la classe capitalista, de la classe dominadora, que tendeixen a ser els blancs, per sobre d'aquells oprimits que, en paraules freireanes, són sotmesos pel poder. D'alguna manera analitza el concepte de

blanquitud del nord d'Amèrica que s'expressa en les actituds racistes d'alguns polítics republicans contemporanis. Els situa en una perspectiva històrica per demostrar que no es tracta d'actituds personals sinó que responen a la lògica racista de les elits blanques dels Estats Units. És així doncs que la blanquitud es mostra en la imatge de persones que han acceptat l'acumulació del capital com la lògica de la vida humana. I és el propi Freire qui l'ajuda a desprendre's del seu privilegi com a tal. La seva condició d'home blanc i d'haver estudiat en un país del primer món no és utilitzada per McLaren com a privilegi. En comptes d'això, la utilitza per a comprendre exactament la naturalesa d'aquests privilegis de qui neix blanc i de classe mitja. Tant és així, que mostra com el sistema educatiu es troba totalment inserit en un discurs imperialista.⁸⁰

Per a McLaren, Freire es converteix en un dels primers pensadors en educació que aprecia amb plenitud la relació existent entre educació, política, imperialisme i alliberament. De fet, va ser la ideologia freireana la que marcà McLaren en la seva necessària relació intrínseca entre aquests conceptes.

És per això que McLaren reivindica, com ja hem dit anteriorment, la necessitat de recuperar Freire de les mans d'aquells que redueixen la seva imatge al diàleg en l'aula deixant de banda la significació històrica de les seves pràctiques pedagògiques (McLaren, 2006, 13). És aleshores que, per entendre Freire, cal relacionar les seves teories amb conceptes com imperialisme, alliberament i autoritarisme (McLaren, 2001, 205).

Un tret a destacar de McLaren és la similitud amb Freire a l'hora de no seguir les pautes prefixades. Així com Freire argumenta la no comprensió de les seves idees i teories (Freire a Torres, 2007, 69), McLaren diu que la seva obra s'assembla poc als patrons que marca la teoria educativa on sempre es manté en una perspectiva que fa repensar la pròpia educació sense donar-la per feta (McLaren, 1998a, 227).

El 1985, a causa de les seves conviccions polítiques, McLaren deixa Canadà i es trasllada als Estats Units per culpa de la pressió exercida sobre els professors per a frenar els pensadors crítics.

---

⁸⁰ McLaren, Farahmandpur, 2006, (195-231) Sobre el tema veure també McLaren, 2005, (363-368).

Així doncs, McLaren arriba a la universitat de Miami a Oxford (Ohio) on inicia un treball conjunt amb Henry Giroux. Es converteix en Director del *Centre d'Educació i Estudis Culturals a L'escola d'Educació i Professions Afins*. Aconsegueix el títol *Renowned Scholar in Residence de la Universitat de Miami*⁸¹ abans de ser contractat per l'UCLA el 1993.

Poc a poc, ell i Giroux impulsen la pedagogia crítica a partir d'idees freireanes clau i moviments radicals d'altres països. Fet que genera una postura d'esquerra que analitza com el sistema social i econòmic capitalista contradiu el que diu que defensa: llibertat, democràcia, pau i igualtat social. D'aquesta forma, Giroux també es converteix en un efecte essencial de la seva influència ideològica.

En aquest procés, com ja hem comentat, McLaren s'allunya de la postmodernitat d'esquerres per fer incís en la creació de formes de praxi revolucionàries i de transformació, més que en la política de reforma per a una revolució social.⁸² I si s'allunya de la postmodernitat d'esquerres és per fer ressò en la creació de formes de praxi revolucionària⁸³ i transformació, més que en la política de reforma perquè considera que els esforços reformistes poden ser un bon punt de partida per a una revolució social (McLaren, 2005, 44). És a dir, McLaren segueix Freire, que considera que la postmodernitat es troba estancada per una ideologia fatalista. Amb aires de postmodernitat, insisteix en convèncer-nos que no podem fer res contra la realitat social que, d'històrica i cultural, passa a ser o a tornar-se quasi natural. I per aquesta raó, Freire no comparteix amb la postmodernitat la ideologia perquè ens nega i ens humilia com a persones atès que en la pràctica educativa el que es planteja com a possible solució és adaptar l'educand a aquesta realitat que no pot ser alterada (Freire, 2003b, 29).

En referència a McLaren, tot i el coneixement de la postmodernitat, s'adona de les carències que presenta i s'allunya d'ella. No es posiciona com a contrari total a la postmodernitat quan afirma que es podria estar d'acord amb els postmodernistes quan afirmen que la veritat no té un significat fix ni predeterminat (McLaren, Farahmandpur, 2006, 106). Llavors, McLaren

---

⁸¹ McLaren va ser el professor més jove que va rebre aquest títol. Veure Annex 3: Currículum vitae de Peter McLaren.

⁸² En referència al concepte de postmodernitat, McLaren l'ataca per la seva desconfiança davant de les grans promeses de la societat moderna: llibertat, justícia, igualtat, etc.

⁸³ En utilitzar en terme "revolucionària" McLaren diu: "la pedagogia revolucionària col·loca les relacions de poder/coneixement en una provisionalitat de la nova societat alliberada del passat." (McLaren, 2001, 242) En altres paraules, l'educació revolucionària crea un espai narratiu que es contraposa a quelcom quotidià on la subjectivitat es dissol i es reconstrueix constantment. Tractarem aquest tema més extensament en el punt 2.2.1. L'educació com a eina de transformació.

dona per finalitzada la seva relació amb la postmodernitat i torna a assumir un renovat compromís amb la teoria i pràctica marxista. I polemitza com mentre antics col·legues marxistes adopten la teoria postmoderna i les seves variants post-marxistes, ell es centra, cada vegada més, en la crítica marxista (Sardoc, 2001,172). És així doncs que proposa una crítica a la postmodernitat on els postmoderns fan asseveracions sobre el fet que les identitats es poden recompensar, readaptar i reinventar fluidament cap a una política més progressista en els nous temps pluralistes mentre ell considera que aquest raonament és perillós (McLaren, 1998a, 8). D'alguna manera, McLaren jutja els teòrics postmoderns i els teòrics crítics com a massa pessimistes sobre les possibilitats de la revolució social.

I és en aquest punt que volem fer una pausa per concretar, una mica més, la concepció de la postmodernitat. Ens explicarem per a ser més concrets: així com McLaren, durant un moment del seu pensament, ataca la postmodernitat, al·legant la necessitat de recerca de solucions, altres autors postmoderns, com Lluís Duch, es posicionen en un cert pessimisme des del qual no creuen en la possibilitat de solució davant dels problemes de la vida (Duch, 2004,140). Creuen que els destaca un cert pessimisme davant de les possibles solucions. És aleshores que, com veurem en aquest treball, l'excessiu pessimisme nega possibilitats de revolució social.

Destacar també, la influència del Che Guevara, que condiciona el seu tarannà respecte al lideratge moral, la visió política i la praxi revolucionària. No deixem de banda que Freire també era un gran admirador del Che. Creiem necessari destacar el que McLaren afirma sobre el Che Guevara quan destaca que tot i que el projecte polític que defensa no ha tingut una influència directa del Che i que a més no va tenir la sort de conèixer-lo, la seva influència en el compromís mclarenianà ha estat clau (McLaren, 2001, XXVI). Amb això el que volem constatar és el fet que un pensament com el del Che també ha estat important en la construcció de la seva ideologia. Una idea que també es defensa en la relació de Freire amb el Che. Tant un com l'altre són objectius del pensament de McLaren. Una defensa per dos autors que comparteixen l'habilitat de congregar la gent perquè defereixen la confiança en el poder de l'amor i el compromís amb la conscientització educativa. Així doncs, tan un com l'altre són noms que apareixen en les seves reflexions. D'aquesta manera, McLaren explica la defensa de la seva postura davant aquests autors així com l'atac que rep. És a dir, McLaren intenta recuperar les figures del Che i Freire davant de la modernitat que no postula el seu compromís (McLaren, 2001, 245).

Un aspecte problemàtic del treball de McLaren és el seu elogi del Che i la lluita armada. Si bé és innegable que el militarisme és la força coercitiva de l'hegemonia, la possibilitat de respondre d'igual forma, planteja un dilema. No obstant això, també és cert que l'ensenyament tradicional es dirigeix amb models militars on el professor treballa com si fos un sergent d'instrucció.

Per acabar, remarcar com tots aquest autors no sols aconsegueixen atraure l'atenció de McLaren cap a la crisi dels temps actuals, sinó que també el situen sobre la singular esperança en el fet que és necessari prosseguir amb la lluita constant.

2.1.1. L'actualitat de la pedagogia de Peter McLaren

Si en la part sobre Freire hem destacat la seva vigència en el món educatiu actual, no podem ometre que McLaren també continua la mateixa idiosincràsia.

Com ja hem vist en les influències de McLaren, una de les raons del seu vigor és el seu carisma ideològic revolucionari que, sols pel fet de no seguir el model ideològic del seu país, es converteix en un element d'atac constant.

McLaren es presenta en la història com una figura radical contra l'opressió i, sols per això, es constata la influència freireana i la seva rellevància en vigor. És a dir, McLaren aconsegueix fer replantejar el pensament pedagògic actual en relació amb la política que genera discerniments constants.

I vet aquí com, tot i ser un autor molt reconegut a nivell internacional i que la seva obra es treballa constantment en moltes parts del món, tenim la sensació que a Espanya no acaba de ser conegut per reticències respecte al caràcter dels Estats Units.⁸⁴ Si bé es centra en un país com els Estats Units, valdria la pena pensar si, actualment, es podrien extrapolar les seves idees al nostre entorn més actual. El que no podem deixar de banda és que McLaren té seguidors. Entre ells caldria destacar Rafael García Sánchez (García, 2005) i Rigoberto

---

⁸⁴ Destaquem que McLaren és autor d'un gran número d'obres relacionades amb la pedagogia crítica i coeditor de dues sèries de publicacions sobre teoria crítica social i pedagogia social (Amb Henry Giroux per a *Suny Press* i amb Joe Kincheloe per a *Wesview Press*. (McLaren, Lankshear, 2007, 341))

Martínez, (Martínez, 2006).⁸⁵ De fet, com anem afirmant, la seva concepció contrària a tot allò convencional en un país com els Estats Units el transforma en un blanc fàcil d'atac en el camp conservador de l'educació. En efecte, és l'objectiu d'atac dels educadors d'esquerres que estan més interessats en construir els seus propis imperis radicals que en alliberar als estudiants de les situacions socials capitalistes. És per això que es defineix com a crític rellevant de la forma de fer dels Estats Units i explica en una entrevista com, després de l'11 de setembre del 2001, qualsevol cosa que es fa per criticar els Estats Units, tot i que amb anterioritat ja s'hagués fet, quan algú adquireix un to de crítica contra el sistema, el titllen de traïdor i d'amenaça. En poques paraules, McLaren afronta ser considerat sospitós de terrorisme i enemic de la civilització pel seu pensament. És per això que, en els seus constants viatges pel món, intenta revigoritzar l'esperança i les ganes de viure i de lluitar per canviar el món atès que creu en un món millor (McLaren a Ogaz, 2006, 33).

Però, per què cal seguir Freire, en els temps actuals? McLaren argumenta la necessitat dels educadors de dues referències clau (Freire i el Che) per a l'educació actual (McLaren, 2001, 240). Ell mateix creu que una raó per defensar aquesta necessitat és la força del capitalisme per dominar el món i generar una crisi ecològica global. I una altra és el benestar econòmic del qual gaudeixen els Estats Units, que estan directament relacionats amb la pobresa dels germans i germanes del sud d'Amèrica (McLaren, 2001, 240). D'alguna manera, McLaren defensa com l'obra de Freire es manté indispensable per l'evolució progressista del pensament educatiu (McLaren a Araújo, 2007, 161). Tant és així que l'any 2006 assumeix la persecució contra educadors crítics. Particularment contra aquells que, com McLaren, assumeixen obertament la ideologia marxista.

És aleshores que un grup de feixistes, dins el qual es troben funcionaris universitaris i del govern de Bush, publiquen a la xarxa una llista de 30 educadors de la universitat de Califòrnia amb una postura de crítica al sistema capitalista, amb la conseqüent denominació dels "thirty dirty", i ofereixen a la població estudiantil 100\$ com a pagament per espionar aquests educadors en les seves classes, gravant o prenent nota de les expressions en les que facin crítica del

---

⁸⁵ La llista podria ser molt llarga. Hi afegirem altres autors que segueixen McLaren: Roberto Bahruth, Pepi Leistyna, Dave Hill. (Veure Pruyn, Huerta-Charles, 2007)

sistema capitalista, amb la intenció de fer-los objecte de repressions i d'agressions a la seva integritat.⁸⁶

Aquesta mena de conductes permeses pel règim contra els pensadors marxistes evidencia l'essència feixista de la democràcia occidental que li serveix per a legitimar les seves atrocitats i per a intervenir militar i políticament en nacions sobiranes. McLaren considera que existeix un feixisme creixent als Estats Units. Rebutja acceptar les demandes del govern per al consens patriòtic i la censura que es promou arreu com a efecte del nacionalisme.

Tot i això, en adherir-se a les files d'educadors marxistes, McLaren és conscient de les conseqüències que això implica. Aquest fet li genera que el seu treball sigui catalogat com a marginal tant als Estats Units com al Canadà i no tant a Europa i menys a l'Amèrica Llatina. La raó d'aquest fet és que en la crítica educativa als Estats Units no es crea gaire debat sobre l'imperi i l'imperialisme a les publicacions educatives. Molts autors acompanyen McLaren en el seu camí.⁸⁷ I de fet, és a partir de la seva constant tasca que editors i autors americans demanen la reivindicació de la seva relació freireana (Zeus a Pruyn, Huerta-Charles, 2007, 95).

És per tant, un autor que es manté en la constant línia infranquejable que vol aprendre la idea que s'ha de lluitar per a un futur socialista en el que els drets humans s'estenguin i s'aprofundeixin, i que incloguin la justícia econòmica com un dret humà fonamental i que normalment queda exclòs en la gent que recolza els drets humans (McLaren a Ogaz, 2006, 33). Interpretem aleshores que McLaren escriu perquè té quelcom a dir.

---

⁸⁶En defensa d'aquesta situació, apareixen autors que lluiten també en contra de les condicions capitalistes. És necessari que els docents anticapitalistes parin especial atenció als fonamentalismes que sorgeixen en les entranyes de la bèstia, així, els educador/es crítics mexicans i particularment els adherents a la Fundació McLaren de Pedagogia Crítica, han de sumar-se a la lluita anticapitalista en solidaritat amb Richard Abel, Eric Avila, Adolfo Bermeo, Gary Blasi, Karen Brodtkin, Sharon Dolovich, Ellen Du Bois, James Gelvin, Carol Goldberg, Juan Gómez, Sondra Hale, Joel Handler, Jerry Kang, Douglas Kellner, Russell Jacoby, Catherine King, Vinay Lal, Christine Littleton, Saree Makdisi, Jhon McCumber, Peter McLaren, Carole Pateman, Rafael Perez, Gabriel Piterberg, Mark Sawyer, Daniel Solórzano, Paul Von Blum, Robert Watson, Víctor Wolfenstein, Kent Wong, Jhonatan Zasloff, els quals han estat considerats com a enemics de l'UCLA" (García, 2006)

⁸⁷ Entre d'altres veure; Araújo i Casali a Pruyn, Huerta-Charles, 2007, 78, Moraes a Pruyn, Huerta-Charles, 2007, 147, Bahruth a Pruyn, Huerta-Charles, 2007, 147, 57. Tots ells argumenten la necessitat que el pensament de McLaren continuï vigent, un pensament que s'enforteix i que adquireix ressò en diferents camps com l'educació, la sociologia, les ciències polítiques i la filosofia. De fet, creuen que ha estat un autor que ha despertat les consciències actuals.

I segons afirma Kincheloe, McLaren sempre té present l'obra i record de Freire i Guevara, per reconèixer les magnífiques possibilitats que un amor així de radical ofereix per a qui s'obre a ell. (McLaren, 2001, X). Igual que Kincheloe, altres com la dona del mateix Freire, Ana Mª Araújo, demanen que ens mantinguem al costat de McLaren per reinventar la pedagogia de la resistència a partir de tàctiques que resultin eficaces per a combatre les noves cares del mal, ja mil·lenari, dels poderosos (Araújo, 2001, XIX).

Sigui com sigui, i tenint present allò comentat en aquest punt, no podem deixar de banda que, tot i la forta crítica que rep pel seu pensament, McLaren s'ha convertit en inspiració d'un nombre creixent d'educadors, acadèmics, activistes i polítics dels Estats Units.

2.2. LA VIGÈNCIA DEL PENSAMENT DE PAULO FREIRE EN EL CONCEPTE D'EDUCACIÓ DE PETER McLAREN

“La pedagogia crítica està en contra de la inacció i la separació cos-ànima. És un projecte que constitueix una protesta furiosa contra l’optimisme de la irreflexiva generació Pepsi i els somnis de Coca Cola de la ideologia de mercat.” (McLaren, 2001, 386)

Si fins ara hem plantejat el vigor de l’obra i pensament de McLaren, en aquest punt volem mostrar com la seva obra presenta un fonament clau a remarcar en la nostra recerca: l’educació.

És per això que intentem relacionar la noció freireana de l’educació amb la que presenta McLaren, tenint present que hi ha una diferència entre els inicis de la reflexió en Freire i l’actualitat de McLaren.

Tant és així que McLaren sosté que si hagués conegut amb anterioritat moltes de les idees freireanes, la seva experiència com a educador hagués estat diferent. No haver conegut abans la tradició crítica i els escrits de Freire el va condicionar en la disposició de les necessàries eines conceptuals (McLaren, 2005, 34). És a dir, per a McLaren la influència freireana ha estat imprescindible en la construcció del seu pensament. Per aquesta raó, el propi McLaren afirma que en els seus llibre sobre Freire, intenta retre homenatge a l’autor i motivar un retrobament crític amb un educador revolucionari clau per al projecte d’alliberament i transformació social (McLaren, Leonard, 2003, 19). Val a dir que presenta una col·lecció de treballs que es centren en Freire.⁸⁸ Davant del qual el mateix Freire s’adona del treball coordinat per McLaren en la conjunció d’especialistes i educadors internacionals amb la finalitat de reflexionar sobre la seva obra i la manera en què ha estat acceptada o no en diversos contextos educatius i polítics (Freire a McLaren, Leonard, 2003, 11). Per tant, defensem l’evolució de McLaren a partir de la bibliografia presentada sobre Freire.

---

⁸⁸ Per un sòlid desenvolupament sobre el tema volem deixar constància de la bibliografia de McLaren sobre Freire (Veure McLaren, 2001, (pps. 183-238)) així com McLaren, Leonard, 2003 (pps. 19-27, 61-72) i McLaren, Lankshear, 2007 (pps. 47-61, 305-333)

De fet, McLaren inicia la seva pedagogia amb experiències (pràctiques) dels estudiants i les aprofita per ajudar-los a tenir una comprensió més crítica, estructural i científica de la seva vida diària en relació amb la vida dels altres i les mediacions institucionals culturals i socials que estructurin aquestes relacions (teoria). Una pedagogia basada en l'experiència dels mateixos alumnes en relació amb el món que els envolta.

En resum, parlarem del concepte d'educació entès com a eina de transformació que proposa Freire per relacionar-lo amb la noció mclareniana així com les capacitats innates de qui ensenya i de qui aprèn.

2.2.1. L'Educació com a eina de transformació

En aquest punt sobre l'educació com a eina de transformació en el pensament de McLaren, presentarem la seva concepció i la influència freireana. En primer lloc, parlem del concepte mateix d'educació segons McLaren i esbrinem si manté relació amb la concepció freireana. En segon lloc, fem el mateix amb la pràctica educativa i la seva relació amb la política (consciència) per finalitzar, en un últim punt, amb el concepte d'escola.

Per començar i en referència amb el tema de l'educació, no deixem de banda la premissa freireana que destaca l'educació com a eina de transformació on ensenyar és l'acció per la qual el subjecte dóna forma a un cos indecís (Freire, 2003b, 32) i on els homes són els encarregats d'aquesta acció, d'aquesta transformació (Freire, 2003a, 161). A partir del que McLaren argumenta sobre com l'educació assoleix el potencial de transformar la societat, entenent l'estudiant com un subjecte actiu compromès amb el seu desenvolupament i amb el de la societat (McLaren, 2005, 263). McLaren segueix Freire en la seva concepció de l'educació defensant la capacitat de transformació.

En aquest punt, podem establir la relació entre els dos autors sobre el concepte d'educació. Per tant, insistim, McLaren igual que Freire, entén la capacitat transformadora de l'educació. I si volem destacar aquesta idea és clarament perquè creiem que l'educació és una de les parts importants de la societat que assoleix la funció de canviar, transformar el món.

Freire influeix directament en el concepte d'educació de McLaren perquè, tant un com l'altre, creuen en l'educació com l'eina per a transformar la societat. Una societat que canvia i que es troba influenciada per factors socials.

A partir d'aquí, McLaren denota la importància de l'obra freireana en l'àmbit educatiu, és a dir, la destaca com a indispensable per a la progressiva evolució del pensament educacional. Fins al punt que el futur de l'educació estigui íntimament relacionat amb l'habilitat dels estudiants i els mestres d'aconseguir ser més críticament reflexius quan es tracti d'analitzar les formes en què les seves pròpies experiències racialitzades han estat inscrites (McLaren, 2001, 225). És a dir, assolir a partir de la teoria i la pràctica una reflexió crítica en relació amb la seva pròpia experiència i és aquesta relació que McLaren utilitza per relacionar l'educació amb l'estatus de mercaderia de la força del treball que tracta als estudiants com a capital humà per al nou mercat global. Un problema latent atès que les persones viuen en relacions de classe a través de la diferència, a través d'experiències racials i sexuals, i la viuen a través de les relacions de classe.

Amb aquesta obvietat, podem percebre com Freire i McLaren defensen la necessitat de no perdre de vista la força que la societat exerceix sobre l'educació. Perquè de fet, McLaren veu l'educació influenciada socialment però sotmesa a l'economia que s'ha convertit en una eina per a crear "ciberciutadans" atenent a la forma i estil de vida (McLaren, 2001, 42), igual que Freire, que defensa una educació sotmesa a un procés de canvi de la realitat que no es mantingui estàtic (Freire, 2003a, 110). Per tant, mentre Freire parla d'una educació que evolucioni i no sigui estàtica, és a dir, que faci que la pròpia societat avanci, McLaren també ho defensa però aporta la influència de l'economia per damunt de l'educació. I en relació amb això, McLaren denota que cal una revisió de l'ensenyament i de la necessitat d'un sòlid compromís polític i teòric (McLaren, 2001, 240).

En segon lloc, i en relació amb la pràctica educativa de Freire, que creu en la praxi com un conjunt de reflexió i acció sobre el món per transformar-lo (Freire, 2003a, 49) i que aquesta "reflexió" és la que condueix a la pràctica (Freire, 2003a, 67), McLaren argumenta que la reflexió crítica és un acte d'aprenentatge social que té lloc en una arena pública, com a forma d'iniciativa social i col·lectiva. És a dir, una reflexió que no es pot assolir de forma aïllada i cal que estigui en relació amb la resta. En parlar de la resta fa referència al procés polític i

històric on les classes subordinades pertanyen a l'hegemonia cultural i moral de la cultura dominant (McLaren, Da Silva a McLaren, Leonard, 2003, 83).

Però McLaren, a diferència de Freire, realitza una distinció entre la reflexió i la reflexió crítica de la que parla Freire (Freire, 2003a, 67). Per a McLaren, la reflexió es relaciona amb la consciència que tenen els estudiants sobre les circumstàncies socials i econòmiques concretes, mentre la reflexió crítica té a veure amb la investigació de la seva ubicació social *en* el món així com la seva relació *amb* el món (McLaren, 2005, 97). És a dir, McLaren defensa que els estudiants han de conèixer el perquè de les situacions personals i també la relació amb la societat que els envolta. És per això que segueix Freire al considerar que per ensenyar cal conèixer quelcom més que el propi coneixement (Freire, 2005, 180). A diferència de McLaren, Freire creu en la relació entre reflexió i pràctica (Freire, 2003a, 67) sense diferenciar entre dos tipus de reflexió, com defensa McLaren.

En tercer lloc, establim la influència freireana de la pràctica educativa en relació a la política sobre McLaren. Per començar, parlem de la pràctica educativa i de la influència d'aquest concepte en McLaren per després argumentar la relació amb la política.

Freire apunta que la pràctica docent crítica, implícita en el pensar encertadament (teoria) comprèn el moviment dinàmic, dialèctic, entre el fer i el pensar sobre el fer (Freire, 2003b, 41). Aleshores presenta la pràctica educativa com un acte que relaciona la teoria i la pràctica. Una teoria que es converteix en reflexió i que arriba a la transformació a partir de la paraula (Freire, 2003a, 70). Davant del qual McLaren diu que les paraules són eines de la revolució quan critiquen sistemes de pensament i no sols altres paraules (McLaren, 1998a, 106). És així doncs que creu que l'ensenyament per a Freire és la forma o acte de conèixer que el professor exerceix en l'estudiant amb el qual potencia que aprengui a la vegada que coneix (McLaren, Lankshear, 2007, 187). Llavors, amb aquesta idea podem percebre com McLaren segueix Freire en la seva concepció sobre la força de la paraula com a eina per arribar a una reflexió. És a dir, la força de les paraules de qui ensenya per aportar una consciència crítica.

En aquesta relació, entre teoria-pràctica, reflexió- acció, McLaren afirma que el reconeixement de la unitat dialèctica entre teoria i pràctica, acció i reflexió, és un pas per a la justícia social que els educadors poden donar per potenciar els estudiants (McLaren, 2005,

96). Per tant, segueix la relació entre teoria i pràctica de Freire per proporcionar informació a partir d'una pràctica dialèctica (McLaren, Da Silva a McLaren, Leonard, 2003, 81).

Com hem anat veient en el plantejament, Freire presenta l'educació com una forma d'intervenció (Freire, 2003b, 79) a partir d'una teoria i pràctica pedagògiques (Freire, 2003b, 41). A partir d'això McLaren argumenta que la teoria ha de servir a la pràctica, i viceversa, atès que les qüestions que sorgeixen en aquesta última s'han de correspondre amb la teoria, que sosté la relació dialèctica entre una i l'altra (McLaren, Farahmandpur, 2006, 23). Per a McLaren, la pedagogia freireana deixa molt clar que funcionen a la vegada, que ambdues proporcionen informació i que juntes construeixen una praxi dialèctica (McLaren, Leonard, 2003, 82).

Per tant, una forma d'intervenció que assoleixi la capacitat de transformació a la qual també ens fa referència McLaren. De fet, l'autor, seguint Freire, es manté en la "línia infranquejable" en relacionar l'educació amb la noció de lluita per a la transformació en el món actual. Una lluita basada en conceptes freireans però prostituïda per un context social on l'ensenyament es veu reduït a transmetre habilitats i informacions bàsiques i a santificar els cànons de la tradició cultural dominant (McLaren, 1997a, 53). És a dir, una confrontació entre nocions educatives com transformació, consciència crítica, acció, reflexió, etc. i un entorn social en el qual predomina el poder dels afavorits per davant de les necessitats educatives dels desfavorits (Freire, 2003a, 103).

I és en aquesta forma d'intervenció que, com ja hem avançat, Freire entén l'educació amb una intenció clarament política que constantment ens planteja interrogants per a respondre (Freire, 2005, 130). Una postura política de l'educació davant de la qual McLaren argumenta la funció de revelar i desafiar el paper que les escoles desenvolupen en la vida de la pedagogia crítica (McLaren, 2005, 256). Així doncs, McLaren continua la visió freireana d'una necessitat d'esperança on la pedagogia crítica proporciona direcció històrica, cultural, política i ètica per als involucrats en l'educació que encara s'atreveixen a tenir esperança (McLaren, 2005, 256) per a poder mantenir-nos en la pedagogia crítica que presenta la capacitat transformadora en el moment que assoleix la capacitat d'estar "compromès amb els oprimits" i de ser una pedagogia "revolucionària (...) oberta al canvi i l'alliberament."

(McLaren, 2005, 256)⁸⁹. En relació amb la necessitat d'esperança freireana per l'educació (Freire, 2005, 8-9).

Si continuem amb la consciència crítica, recordarem la perspectiva freireana per veure, igualment, la influència de Freire sobre McLaren.

Mentre Freire parla de la consciència crítica com “la forma radical de ser dels éssers humans, com a éssers que no sols coneixen, sinó que saben que coneixen” (Freire, 1978a, 35), McLaren el segueix en relació amb els conceptes *macro* objectius on explica que aquests permeten als estudiants fer connexions entre els mètodes, el contingut i l'estructura d'un curs i el seu significat dins de la realitat social. És a dir, McLaren defensa una perspectiva freireana que permet als estudiants adquirir un marc de referència més ampli que els ajudi a adquirir una perspectiva política. I és aleshores que els estudiants poden fer explícit el programa ocult i desenvolupar una consciència política crítica (McLaren, 2005, 266). És per aquesta raó que McLaren planteja la visió freireana de la consciència crítica, on argumenta que la pedagogia de l'educació crítica ha de ser un vehicle per al desenvolupament de la consciència crítica que postula Freire entre els pobres. I en parlar d'aquest concepte, l'entén com la vertadera realitat on els homes prenen consciència de la seva realitat i això els comporta un canvi crític que genera un diàleg per a construir un món millor (McLaren, 2001, 203).

McLaren creu que per arribar a la “consciència crítica” cal fer ús de la “pedagogia crítica”. És a dir, una consciència que generi canvis. I és quan fa ús de conceptes freireans com *canvi*, *diàleg*, *construcció del món*. McLaren veu la pedagogia crítica com un espai on es puguin combatre les desigualtats a través de teories i pràctiques educatives transformadores (McLaren a Araújo, 155). Però així com Freire es posiciona clarament en una pedagogia crítica: “Ensenyar exigeix crítica” (Freire, 2003b, 37), i afirma la necessitat de ser realment crítics a l'hora de viure la plenitud de la praxi (Freire, 2003a, 170), McLaren proposa que una de les principals raons de la necessitat d'una pedagogia crítica és que els principals corrents pedagògics en general eviten l'interrogant principal de l'educació: Quina relació existeix entre el que fem a les classes i l'esforç per construir una societat millor? (McLaren, 2005, 36). O sigui, davant d'aquesta situació, McLaren proposa la necessitat d'identificar i investigar les

---

⁸⁹ En aquest punt volem introduir un aspecte mclarenianà que detallem més endavant: la pedagogia revolucionària.

diferències que existeixen entre ensenyament, pedagogia, pedagogia crítica i pedagogia revolucionària (McLaren, 2001, 241). McLaren planteja que la pedagogia crítica s'ha col·lapsat en una ètica silenciosa i en un relativisme que han generat el desplaçament de la lluita contra l'explotació capitalista. A partir d'això, els pilars de la pedagogia crítica són:

- la pedagogia crítica ha de ser un procés col·lectiu que suposi una proposta de diàleg i aprenentatge.
- la pedagogia crítica ha de ser crítica i ubicar les causes subjacents de l'explotació de classes i l'opressió econòmica dins d'acords socials, polítics i econòmics de les relacions socials de producció capitalista.
- la pedagogia crítica ha de ser profundament sistemàtica, és a dir, orientada pel mètode dialèctic marxista de la indagació que comença amb les circumstàncies concretes de les masses oprimides.
- la pedagogia crítica ha de ser participativa i suposa la formació d'aliances entre els membres de la comunitat.
- la pedagogia crítica ha de ser un procés creatiu amb la integració d'elements de la cultura popular com a eines educatives que incrementin el nivell de consciència política d'estudiants i educadors (McLaren, Farahmandpur, 2006, 24-25).

Aleshores, si concretem, podem percebre com McLaren formula una pedagogia crítica que sosté l'escolarització com una pràctica social i cultural. És, sens dubte, un procés de socialització, un fenomen social, una escolarització que suposa la inculcació de valors, recordant la insistència freireana que l'educació és sempre directiva (Freire, 2005, 75). McLaren situa la sociabilitat de *la vida a les escoles* com un espai de lluita per l'organització material i els règims de representació.

Vivim en una crisi estructural permanent i una intensificació de relacions capitalistes globals que demanen desenvolupar una pedagogia crítica amb la capacitat de comprometre la vida diària en la lluita per atacar el capital. Això significa que l'estructura del capital global determina la incapacitat per a compartir el poder amb l'oprimit, la seva implicació en el racisme, en el sexisme i en les relacions homofòbiques així com la tendència a l'imperialisme (McLaren, 2003, 11). Això significa no conèixer la dependència que l'esquerra educativa té del mateix objectiu de la seva negació: el capital. Significa buscar una filosofia educativa que estigui dissenyada per a resistir la capitalització de la subjectivitat, una pedagogia que McLaren anomena pedagogia crítica revolucionària.

A partir d'això, l'autor aporta una nova concepció. Canvia les seves accions pedagògiques alternatives, de la noció prèvia de pedagogia crítica al que ell anomena pedagogia revolucionària,⁹⁰ “la pedagogia revolucionària crea un espai narratiu que es contraposa al flux naturalitzat de quelcom quotidià, a les diàries poètiques d'acció, (...) on la subjectivitat es dissol i es reconstrueix constantment.” (McLaren, 2001, 242). Entenem aleshores que McLaren agafa de Freire la seva concepció de praxi revolucionària:

“Si el lideratge revolucionari nega les masses el pensament crític es restringeix a sí mateix en el seu pensament (...) (Freire, 2003a, 170)

En relació amb:

“la pedagogia de Freire (...) exemplifica les característiques de la pedagogia revolucionària.” (McLaren, 2001, 244)

En altres paraules, McLaren entén la pedagogia revolucionària com un procés on el subjecte de la història reconeix la seva existència al món i que hi està subjecte. Per tant, quan diu que “es reconstrueixen constantment” (McLaren, 2001, 242) fa referència a que els significats socials poden ser qüestionats i revisats. Entén la pedagogia crítica revolucionària com a eina per lluitar contra el capitalisme. Una pedagogia crítica revolucionària que conté els principis fonamentals del marxisme (lluita de classes i marxisme històric) amb l'objectiu de formar els educadors crítics com a agents revolucionaris de la lluita de classes en la batalla contra el capital (Farahmandpur a Pruyn, Huerta-Charles, 2007, 199). Sols la pedagogia revolucionària posa el poder i el coneixement en contra amb les seves pròpies contradiccions internes i ofereix una societat nova alliberadora (Cole a Pruyn, Huerta-Charles, 2007, 176). D'alguna manera, McLaren pretén canviar el nom de la teoria com a resposta al procés de domesticació de la pedagogia crítica (McLaren, 2001, 138). On també reflecteix la domesticació d'un autor de la pedagogia crítica com el mateix Freire (McLaren, 2001, 138).

McLaren diferencia entre una pedagogia crítica revolucionària i una pedagogia progressista. Entén la pedagogia crítica revolucionària de l'educació com la pedagogia que vol desafiar el capital, entès com una relació social i substituir-lo per una alternativa socialista. Vol atacar clarament el capitalisme, igual que Freire. De la mateixa manera, entén la pedagogia

---

⁹⁰ McLaren introdueix el concepte de pedagogia revolucionària basat en la noció d'educació crítica revolucionària de Paula Allman (Allman 1999, 2001). Intenta representar una resposta al procés constant de domesticació de la pedagogia crítica.

progressista com aquella pedagogia que considera el mercat capitalista com l'únic escenari possible en el que l'educació hi té lloc (McLaren, Farahmandpur, 2006, 289). Finalment i en relació a la revolució, i davant de la idea freireana que planteja la revolució com la conseqüència de la unió entre reflexió i acció que generen la transformació (Freire2003a, 162), McLaren afirma que la revolució no consisteix en resistir i transformar les relacions socials de producció, sinó en alterar els codis a partir de la creació de noves formes d'intercanvi (McLaren, 1998a, 124). És aleshores que podem interpretar com McLaren, en seguir Freire, s'adona de la necessitat d'una transformació amb la capacitat de crear noves formes d'acció, noves formes d'intercanvi. És per això que, seguint amb la nostra argumentació, volem destacar que McLaren potencia des de fa molts anys la rellevància d'un pedagogia freireana que ha marcat un punt d'inflexió en la societat actual. El que volem dir és justament la insistència mclareniana per a continuar parlant d'una pedagogia freireana propera al món que ens envolta. En síntesi, l'evolució del seu pensament.

Freire pertanyia al Brasil però el seu pensament i coneixement van arribar a tot el món. En certa manera, la seva incandescència ha provocat reaccions contràries al seu plantejament com ja hem comentat. Fet que ha estat l'eix central de la lluita de McLaren per fer-lo ressorgir d'un temps passat i actualitzar-lo en el món d'avui. En efecte, treballar amb el seu discurs de la paraula com a eina per demostrar l'actualitat freireana. McLaren viu als Estats Units i, després del fràgil contacte amb Freire, percep com l'obra freireana ha de ser actualitzada en un món com en el que ell viu. És per aquesta raó que molts dels llibres publicats per McLaren es centren en l'obra i pensament de Freire per apropar-lo a tot aquell que el vol recordar. I divulga:

“L'enfocament s'ha posat en pràctica en estudis socials i estudis curriculars en l'àmbit de l'educació d'adults, i també en camps tan amplis com l'ensenyament de les matemàtiques i de la física, la planificació educativa, els estudis feministes, les llengües romàniques, la psicologia educativa i les aproximacions crítiques o la lectura i l'escriptura.” (McLaren, Lankshear, 2007, 184)

I a partir d'això afirma la rellevància del pensament freireà que defensa amb la quantitat de dissertacions doctorals i professionals que tenen com a tema la pedagogia freireana. Per a la seva defensa utilitza la bibliografia sobre el seu treball així com el miler de referències, des de les que tracten sobre la posada en pràctica d'alguns aspectes de les seves propostes fins les que ho fan sobre arguments crítics en contra.

No volem deixar de banda, tal i com hem vist en l'actualitat de la pedagogia freireana, com Freire no dóna receptes ni presenta mètodes particulars de com actuar. Idea clau que McLaren continua en relació amb la fonamentació de la pedagogia crítica. McLaren defensa la necessitat de reflexionar sobre la pràctica pedagògica concreta, entenent que no proporciona cap manual de com fer pedagogia crítica (McLaren, 2005, 73). I aquí es veu clarament l'actuació mclareniana igual que la de Freire. I no és aleshores una influència de Freire sobre McLaren; és, tan sols, a partir de la nostra interpretació, una mateixa forma de veure la no-necessitat de proporcionar un manual, cosa que es troba constantment en l'àmbit educatiu. És per això que McLaren coincideix amb Freire en que no s'ubica en cap esquema preestablert i opta per col·laborar amb diferents tipus de coneixements contemporanis com: semiòtica, hermenèutica, teoria crítica, teologia de l'alliberament i postestructuralisme (McLaren, 1997a, 42). Raó per la qual tampoc s'adhereix exclusivament a cap moviment o filosofia com apuntem en l'obra freireana. Amb aquesta relació d'idees demostrem que McLaren, en continuar la pedagogia crítica freireana, concep la pràctica pedagògica en sí mateixa sense donar pautes *correctes* d'acció, pautes marcades per la dominació.

Una vegada arribats a aquest punt, no podem oblidar que l'educació com a eina de transformació en la visió freireana ha de fer-se possible a llocs com les escoles. És per això que volem comentar, en un últim punt, el concepte d'escola segons aquests autors.⁹¹

Cal insistir que, mentre per a Freire l'escola necessita ser un espai on arribar a la consciència i és un aparell ideològic i no sols un aparell de reproducció (Freire, 2003a, 203), McLaren argumenta que les escoles són llocs que formen part de la societat civil, on es poden crear espais d'interacció sense coercions (McLaren, 2001, 215). D'alguna manera, veu com Freire remarca la funció de transformar dins l'escola (McLaren, 2001, 216) i a partir d'aquí percep l'escola com un lloc de transformació social i emancipació on no només s'eduquen els alumnes

---

⁹¹ No deixem de banda la situació que es viu a les escoles a partir dels anys 60. "El neomarxisme torna a adoptar posicions molt semblants a les de Marx, tot i que referides a societats industrials més avançades (Althusser, Baudelot a França (teoria de la reproducció) i Bowles i Gintis als EEUU. Per a aquests autors, l'escola obligatòria no és un exponent d'igualació d'oportunitats o el decaïment del classisme en la societat capitalista, sinó un ajustament institucional necessari per a reproduir en les noves generacions les condicions de producció d'una societat avançada. D'aquesta forma, aquest canvi institucional deixa intacta l'estructura de classes derivada de les relacions socials de producció, i fa creure que, a l'escola gratuïta, cada alumne que arriba a adult, es mereix la posició social que ocupa. Altres neomarxistes més actuals consideren que la teoria de la reproducció minimitza en excés la possibilitat de lluita de classes a l'escola i desenvolupen les teories de la resistència. Aquestes teories plantegen que dins de l'escola existeixen contradiccions i conflictes en els quals és possible operar a favor de la classe, ètnia o gènere dominant o en contra (Willis, Apple, Giroux) (Taberner, 2005, 57).

per a que siguin pensadors crítics, sinó per a que vegin el món com un espai on les seves accions puguin marcar la diferència (McLaren, 2005, 83). Dit d'una altra manera, McLaren segueix Freire en la seva idea de transformació però no creu que sigui l'únic lloc:

“El fet de no ser suficient per a canviar la societat no haurà de provocar desil·lusió, hauria d'indicar les possibilitats associades a un compromís amb formes d'aliances i moviments socials que puguin ajudar a fer realitat el somni més radical de la democràcia, el somni de la llibertat.” (McLaren a McLaren, Leonard, 2003, 117)

McLaren creu en l'escola com a espai de transformació com polemitza Freire, però també diu que les escoles resulten ser institucions estranyes i pertorbadores que no sols *ensenyen* coses sinó que també *produeixen* subjectes humans irreflexius que, en les seves activitats diàries, practiquen les ideologies de la cultura dominant (McLaren, 2005, 261).

Per concretar, McLaren veu l'escola com Freire, en el sentit que tots dos la veuen com un espai de transformació i, a la vegada, intoxicada per la lluita entre dominants i dominats. Així doncs, McLaren entén, en gran mesura el concepte d'educació, d'escola en concret des d'una òptica basada en els Estats Units. Creu en la concepció de la pedagogia freireana però l'adapta a un context molt concret. A banda d'això, queda clar que és un context que també coneixia Freire, tot i centrar-se més en altres espais geogràfics com la seva terra natal, Brasil.

És per aquesta raó que McLaren, d'acord amb Freire, defensa com a les aules es poden construir espais culturals per a la constitució de la diferència, on assumir una postura crítica per donar veu als grups socials desafavorits del poder a causa dels discursos dels dominants. Però també s'adona que, “les escoles no poden refer la societat” i, per això, considera que han d'existir uns altres “llocs vitals” on poder desenvolupar un “sentit de control” enlloc de sentir-se atrapats pel seu “status social” (McLaren, 2005, 245). De fet, per a McLaren, l'escola és el lloc on es reproduïen les expectatives socials de creixement econòmic, democràcia i igualitarisme. És a dir, les escoles serveixen per a quelcom més que ser espais sense problemes que reproduïen l'estratificació laboral i la diferenciació ocupacional que existeix en la societat en general (McLaren, 2005, 307). McLaren no creu que les escoles siguin el lloc on es potenciï la diferenciació social i en contraposició, propugna la possibilitat que els educadors puguin dur a terme un paper de relleu en la constitució d'un ordre social diferent, renovat. Dins el qual les persones assoleixin la capacitat de la tasca transformadora de les condicions de marginalitat, desigualtat i injustícia social. És per això que afirma que els

educadors no ensenyen només a l'aula sinó dins d'un camp de discursos oposats que ajuden a estructurar un sistema de relacions humanes socialment construïdes. Per aquesta raó, l'aula no és sols un lloc físic on es produeix l'aprenentatge sinó que és també el punt de personificació del professor en la teoria i la seva disposició com a teòric dins d'una política específica.

2.2.2. Les capacitats innates de qui aprèn i de qui ensenya

Continuant amb la noció d'educació, en aquest punt volem analitzar la relació freireana entre l'educador i l'educand, i les capacitats innates dels dos en la perspectiva de McLaren.

En primer lloc, parlem de la relació entre l'educador i l'educand. Anem a pams. Freire afirma que ensenyar no és la pura transferència mecànica del perfil del contingut que el professor fa a l'alumne. I que partir del coneixement que tingui l'educand no significa quedar-se girant al voltant d'aquest coneixement (Freire, 2005, 66). Estableix així una relació entre l'educador i l'educand. És a dir, per a Freire, ensenyar és la forma que adopta l'acte de coneixement que el professor/a necessàriament realitza a fi de saber el que ensenya per tal de provocar l'acte de coneixement també en els alumnes (Freire, 2005, 77). Davant d'això McLaren defensa que una pedagogia basada en l'experiència de l'estudiant convida a analitzar les formes dominants de coneixement que componen les experiències de l'estudiant. I per tant, intenta proporcionar als estudiants els mitjans per examinar les seves pròpies experiències particulars i formes de coneixement (McLaren, 2005, 321). D'alguna manera, McLaren considera que s'ha d'ajudar als estudiants a analitzar les seves pròpies experiències així com a il·luminar els processos per mitjà dels quals aquestes experiències són produïdes, legitimades i negades (McLaren, 2005, 321). És així doncs que McLaren legitima les idees freireanes sobre les capacitats innates de qui ensenya i de qui aprèn.

A partir d'això, McLaren argumenta quin és l'objectiu global de l'educador/a crític/a en aquesta relació. Considera que l'objectiu d'aquest és revelar als estudiants les forces que es troben dins de les seves pròpies interpretacions per a qüestionar la naturalesa ideològica de les seves experiències i ajudar-los a descobrir les interconnexions entre comunitat, cultura i el context social per a comprometre's amb el jo i la societat (McLaren, 2005, 334). És així doncs que McLaren, igual que Freire, aposta per una relació horitzontal entre educador/a i educand/a dins la qual es pugui establir la comprensió del que els envolta i millorar la seva consciència crítica. Entenent així les formes culturals i socials mitjançant les quals els estudiants aprenen

a definir-se a sí mateixos, i també comprenent com utilitzar aquesta experiència dels estudiants de manera que ni l'acceptin sense raons ni la deslegitimïn (McLaren, 2005, 319).

Respecte la relació entre l'educador i l'educand, Freire critica una concepció bancària on argumenta que la funció de l'educador/a és omplir de coneixement l'educand. De fet, és oferir als educands la única possibilitat de rebre "dipòsits" que no els ajuden a res més que a ser "col·leccionistes de coses que arxiven" (Freire, 2003a, 76). És a dir, els estudiants han d'adaptar-se a una situació en la qual no desenvolupen per sí mateixos la consciència crítica de la qual en resulta la seva inserció en el món (Freire, 2003a, 79). Mentre Freire planteja una crítica contra aquest model educatiu i destaca les limitacions dels educands, McLaren, amb un vocabulari dens, ironitza sobre l'educació bancària que potencia la cultura dominant. McLaren fa una crida davant la submissió dels educands, "ens hem convertit en dipòsits incorporis" a una dominació atesa la situació, "moments de desesperació cínica" on els mateixos educands es transformen en "agents actius de noves comunitats de risc i resistència" (McLaren, 2005, 81). És a dir:

En aquest punt i atesa la pròpia experiència de McLaren com a educador, argumenta com ell mateix es va sentir dins de la perspectiva dominant (McLaren, 2005, 328). És així doncs, que s'adona de com a partir de la seva pròpia experiència com a educador d'escola pobre, l'educador pot trobar-se atrapat dins el seu paper sense aprendre del seus estudiants (McLaren, 2005, 323). És a dir, manté la postura de l'educador tradicional en relació amb l'educació bancària, tal com anem apuntant.

És així doncs que en aquesta relació, Freire destaca el caire perillós que poden adoptar els educadors. De fet, parla de l'actitud de superioritat dels mestres que mantenen posicions fixes i invariables davant dels educands (Freire, 2003a, 77). Una superioritat que genera un menyspreu vers el propi educand atès que sempre el tracta com qui no sap res i, per influència de la societat capitalista i la lluita de classes socials, com a inferior. Davant d'això, McLaren també es posiciona i denota com la major part de les aproximacions a l'ensenyament i a l'aprenentatge tracten el coneixement com a producte aïllat del significat i nega el coneixement i les formes socials amb les que els estudiants donen rellevància a les seves vides i experiències. És aleshores que McLaren torna a seguir la idea freireana de les capacitats innates de qui ensenya i de qui aprèn. En altres paraules, McLaren denota igual que Freire que s'infirma el coneixement previ amb el qual compten els alumnes. I McLaren aporta

les possibles causes. Considera que els mestres poden caure en la trampa de definir l'èxit en termes de l'exactitud ideològica d'allò que ensenyen (McLaren, 2005, 322). En suma, McLaren postula la idea de la superioritat del mestre per damunt de l'educand, on els propis mestres plantegen temes basats en la seva ideologia com a única defensable, sigui quina sigui. És per això que, com ja hem apuntat, a partir d'aquí, existeix el risc que l'educador/a es cregui en possessió de la veritat total. Una veritat que, segons McLaren, silencia els estudiants mitjançant prejudicis o predisposicions ocultes i ubicades en les seves pròpies pràctiques pedagògiques (McLaren, 2005, 323). És aleshores que recordem com Freire assenyala la necessitat que els educands penetrin en el discurs del professor (Freire, 2005, 77). D'alguna manera, el que intentem defensar és la idea que Freire argumenta les causes del problema educatiu de l'opressió del mestre per damunt de l'educand, oprimint, i les causes de la relació que això manté amb la ideologia del mestre. És en aquest punt que McLaren argumenta una possible solució. Afirmar que perquè els mestres puguin desmitificar i fer objecte la cultura escolar dominant d'una anàlisi política, necessiten qüestionar les veus que emergeixen de les diferents esferes o escenaris ideològics, com la veu escolar i la veu del mestre (McLaren, 2005, 326). És a dir, creu que per poder trencar amb l'opressió ideològica de l'educador/a vers l'educand, necessiten escoltar el mateix educand. Tal com s'ha dit, McLaren suggereix que els docents analitzin els interessos de les veus escolars. Veus que, igual que Freire, McLaren recalca (McLaren, 2005, 326).

I és aleshores, en aquesta situació, que Freire proposa una pedagogia dialògica per a poder conèixer els sabers dels educands (Freire, 2003b, 36) en la qual el docent s'impliqui (Freire, 2003a, 75). Idea clara que McLaren també defensa en la construcció d'una pedagogia que comenci amb les històries que es construeixen a les escoles on es dona forma a l'ensenyament i a l'aprenentatge (McLaren, 2005, 327). No obstant això, McLaren igual que Freire (Freire, 2005, 83), no creu en la generalització sense la base del particular. Freire aposta per una educació que no sigui universal i generalista on poder respectar les idees individuals de cadascú. De fet, és un tret fàcilment relacionable amb McLaren atès que relaciona les seves experiències com a educador i les accions que podria haver dut a terme (McLaren, 2005, 329). En altres paraules, poder reinventar el text en el context de la lluita local. Així doncs, mentre Freire indica, com hem comentat anteriorment, que cal tenir present tant quelcom local com total, McLaren recorda que l'obra freireana es centra al voltant de la tasca d'afinar el coneixement local de l'individu dins de l'especificitat contextual de la lluita particular, on la seva pedagogia no abandona de cap manera el concepte de totalitat (McLaren, Leonard, 102).

És a dir, McLaren creu en la praxi revolucionària perquè ha d'insistir en la totalització d'allò comprés. És a dir, en quelcom que comprèn les relacions socials en contextos tant globals com locals. Per tant, remarca la necessitat d'una pedagogia de l'alliberament que sigui una pedagogia que tingui present la localitat i que desenvolupi un paper important en la generalització.

A continuació, parlem de les capacitats de l'educand per seguidament tractar les capacitats de l'educador. Tal i com insisteix Freire, no podem oblidar que els educands no són recipients i, a més, cal respectar els seus sabers. És per això, doncs, que Freire afirma la necessitat de tenir present el coneixement previ dels alumnes (Freire, 2003b, 36) i McLaren suggereix que les experiències dels alumnes s'han de prendre com a punt de partida (McLaren, 2005, 331) de l'educació. I, a partir d'aquí, considera important respectar els sabers dels educands com formula Freire (Freire, 2003a, 82). Uns sabers que (McLaren, 2005, 322) són importants per a entendre els alumnes (McLaren, 2005, 325).

Freire insisteix en que no pot existir un vertader aprenentatge mentre els estudiants no s'impliquin activament, mitjançant el control de la seva pròpia educació per part de la praxi.⁹² La causa d'això és que mentre Freire entén la praxi com la unió entre acció i reflexió que sempre està en procés (Freire, 2003a, 103) i que la praxi és transformació (Freire, 2003a, 49) no dubta a l'hora d'assegurar que la reflexió condueix a la pràctica (Freire, 2003a, 67). En referència al concepte de praxi, McLaren l'entén com una pràctica revolucionària i de transformació, "una praxi viscuda en solidaritat amb totes les víctimes que lluiten per superar el seu sofriment i alienació". És per això que demana "la conversió de l'ensenyament en una praxi de solidaritat" on quelcom "individual i personal es situï en relació amb quelcom col·lectiu i comunitari" (McLaren, 1997a, 42). Apunta que els estudiants necessiten que se'ls proporcionin formes per analitzar les seves pròpies històries i les polítiques culturals. No obstant això, afirma que el coneixement dels alumnes és rellevant sols quan comença amb les experiències que els estudiants porten amb ells de la seva cultura d'origen (McLaren, 2005, 294). És a dir, el coneixement amb el que arriben els alumnes a l'escola és important quan està basat en les seves pròpies experiències.

---

⁹² Stanley Aronowitz ens puntualitza que el concepte de *praxi* "s'entén en el sentit emprat per diversos corrents del marxisme com a pràctiques polítiques que alimenten el pensament." (Aronowitz a McLaren, Leonard, 2003, 29).

Per acabar, com ja hem al·ludit, parlarem de les capacitats innates de l'educador/a. Per tant, així com Freire diu que l'educador/a té la responsabilitat del desenvolupament pedagògic de l'ésser humà (Freire, 2003b, 36), McLaren presenta la seva visió pedagògica de l'educador/a com a agent social. Considera que els educadors crítics han de participar de la societat i lluitar per una revolució socialista contra el capitalisme. És aleshores que s'adona de la responsabilitat de l'educador/a a la qual apunta Freire (Freire, 2003b, 26). I per això McLaren confirma que s'ha de tractar de superar l'opressió per arribar a la transformació (McLaren, 2005, 328). Així doncs, planteja la necessitat de proporcionar als estudiants les pautes crítiques perquè examinin les seves pròpies experiències viscudes, els seus records profunds i les seves formes de coneixement (McLaren, 1997a, 62). Considera que l'educador/a ha d'ajudar a afrontar críticament les polítiques i les ideologies que l'envolten per viure com un agent social actiu, viure contingentment i provisionalment sense la certesa de conèixer la veritat (McLaren, 1997a, 34). I és aquí on podem percebre i interpretar la demanada d'humilitat, responsabilitat i solidaritat freireana (Freire, 1978a, 62) que propulsa McLaren.

Per aquest fet, com anem apuntant, l'educador/a ha d'aprendre amb l'educand per aconseguir un millor ensenyament (Freire, 2003a, 84). Davant d'això McLaren indica com l'educador/a crític convida als estudiants a construir la seva pròpia anàlisi dels fenòmens socials (McLaren, 2005, 246).

Aquest mateix educador/a demana que els estudiants situïn els fenòmens socials en relacions estructurals més àmplies i que es preguntin qui es beneficia d'aquestes relacions, com es produeixen les relacions. Un projecte d'esperança que ajudi a ser crítics (McLaren, 2005, 294) en relació amb propostes freireanes on ensenyar no és tan sols transferir coneixement sinó crear les possibilitats de la seva construcció (Freire, 2003b, 32). O sigui, ensenyar exigeix respectar els sabers, identitat i autonomia dels educands (Freire, 2003b, 36) per així poder discutir amb ells la raó dels seus coneixements.

D'alguna manera, el que proposa McLaren es aconseguir que els educadors/es siguin quelcom més que agents de crítica social (McLaren, 2005, 340). Però, tot i el treball constant de McLaren sobre l'obra freireana, això no eximeix de la capacitat de reconèixer algunes deficiències freireanes:

“La vigorosa generalitat que caracteritza les formulacions i els pronunciaments freireans en matèria de pedagogia pot resultar molt frustrant

si (...) no aconsegueix proporcionar la base teòrica necessària que permeti plantejar alternatives més progressistes i pragmàtiques per a les teories i les perspectives que ell critica.” (McLaren, 2001, 218)

I una de les raons per a aquesta afirmació és que es produeixen pocs exemples que ajudin a entendre com els educadors han de passar del pensament crític a la pràctica educativa (McLaren, 2001, 218). No obstant això, creu que la debilitat de Freire constitueix també el nucli de la seva força i contribueix a garantir la durabilitat del seu pensament (McLaren, 2001, 218).

En resum, el consens cultural i pedagògic de Freire constitueix l’inici de l’acte d’educar i es basa en un consens entre educador i educand. És a dir, l’objectiu actiu de l’educador és que l’educand creixi i maduri fins al punt en què, des de la perspectiva cultural i cognitiva, pugui sentir les coses d’una forma diferent al seu educador. Aquest disens, de fet, és el que permet el desenvolupament de la consciència crítica de l’alumne. És aleshores que aquesta dialèctica entre disens i consens es constitueix per a Freire en una part essencial del procés pedagògic. El consens s’ha de trobar per mitjà del disens, i a la inversa, el disens és el resultat d’un consens previ. Només adaptant aquesta relació dialèctica és possible una pràctica alliberadora del disens. En aquest punt, la pedagogia del disens per al nou mil·lenni proposada per McLaren es construeix precisament sobre aquesta mateixa concepció dialèctica del disens i del consens (McLaren, 1998a).

En aquest punt també voldríem destacar la diferència entre el llenguatge de l’educador per a Freire i per a McLaren. Freire, com ja hem comentat, va ser criticat pel seu pensament però no tant pel seu llenguatge (Freire, 2005, 70). Davant d’això McLaren, ja en la seva primera obra, *La vida a les escoles*, fa ús d’un llenguatge dens per a la comprensió:

“considero que el llenguatge i les qüestions teòriques que plantejava, deixaven perplexos els Estats Units. (...) Els lectors consideraven que la teoria era massa densa i el llenguatge molt literari.” (McLaren, 1998a, 228)

De fet, si realitzem aquesta relació d’idees és perquè volem interpretar per què cap dels dos és entès en la seva totalitat, ja sigui pel llenguatge en McLaren com pel propi pensament (Freire i McLaren). És possible que proposessin un plantejament d’idees contràries a la societat en la que vivien?

2.3. LA VIGÈNCIA DEL PENSAMENT DE PAULO FREIRE EN L'”ACCIÓ POLÍTICA” COM A REVOLUCIÓ DE PETER McLAREN

“A mesura que travessem l’inici minat d’una nova era de globalització capitalista, podem escoltar al nostre pas les exclamacions de la terra”
(McLaren, Farahmandpur, 2006, 29).

“Estimats companys i companyes, vivim en un temps d’esperança i de somnis. Encara tenim molts reptes per davant en el camí invicte de la lluita revolucionària, i està a les nostres mans vèncer.” (McLaren, 2001, 268).

Arribats en aquest punt del treball, i si fins ara hem intentat mostrar la influència del pensament freireà en McLaren en l'àmbit educatiu, no volem deixar de mencionar com el tema polític ha estat i és un tema llargament treballat per McLaren en el qual de forma clara es percep la constant influència freireana.

Cal precisar, però, que McLaren, tot i centrar-se en el concepte de política, es concentra majoritàriament en establir una crítica ferotge a un país com els Estats Units. Encara més, una crítica al sistema de poder: el capitalisme.

No podem deixar de banda que el projecte bàsic de la pedagogia crítica durant les últimes dècades ha estat per al·ludir als problemes i oportunitats de la lluita política a través del mitjà educatiu. És per aquesta raó que és incoherent conceptualitzar-la sense un vincle amb la lluita política i anticapitalista.

Tant és així que parlem de la concepció política freireana que es troba ubicada en un temps concret i que ha evolucionat de tal manera que continua trobant els mateixos problemes socials. Una democràcia nord-americana que ha estat invalidada per l'ascens de noves institucions postmodernes de la brutalitat (McLaren, 1997a, 17). És a dir McLaren argumenta que el poder ha assolit una força destructora que encara potencia més la diferenciació social així com la reducció de poder dels més desfavorits.

És així com McLaren tracta sobre la política d'alliberament de Freire a la llum dels debats actuals sobre la modernitat i postmodernitat en les ciències socials. Si bé la política d'alliberament en Freire comparteix moltes característiques amb les formes modernistes de l'humanisme marxista, McLaren sosté els aspectes debilitants de les narratives postmodernes. Conclou que la pràctica emancipadora de Freire pot servir d'important i urgent alternativa a les actuals formes de la teoria social postmoderna (McLaren, Lankshear, 2007, 60). És a dir, considera que la pedagogia de Freire té la capacitat de mostrar una nova educació que pugui aportar formes d'emancipació social que la teoria postmoderna no propugna. De fet, per a McLaren, l'obra de Freire constitueix un manual de dissentiment atès que trenca amb les crítiques fundacionals modernes (subjecte/objecte, fets/valors, propi/aliè) en la mesura en que percep la necessitat de relacionar tot el coneixement de la vida social en la història, la cultura i les relacions de poder de l'ésser humà (McLaren, Leonard, 2003, 79).

Si relacionem el context freireà amb el mclarenianà, cal destacar que l'opressió és latent tant en un com en l'altre. Mentre Freire es mou en un context d'opressió pel colonialisme, McLaren viu en una opressió ideològica disfressada de democràcia. El que no podem obviar és que la lluita continua tant en un context com en l'altre. El que sí podem denotar és que el concepte d'opressió ha canviat segons ens explica McLaren en referència a la concepció freireana,

“Els discursos dels nous temps sonen molt diferents de com es pronunciaven quan es publicà *Pedagogia de l'Oprimid* i altres treballs de Freire.”

(McLaren, Lankshear, 2007, 51)

Perquè l'individu ha cobrat molta importància en les explicacions de l'experiència i el procés polític i històric. És a dir, el concepte d'opressió ha canviat en relació amb la pràctica que s'ha convertit en la idea que l'opressió és la reproducció sistemàtica de les principals institucions econòmiques, polítiques i culturals. En altres paraules, McLaren veu el concepte d'opressió contextualitzat en els temps actuals en els quals ja no hi ha una opressió que sotmet al subjecte com a col·lectiu sinó que forma part de l'estructura bàsica de la vida social. I és per això que destaca la reputació de Freire com a preminent crític de l'educació per posar en primer lloc els mitjans pels quals quelcom pedagògic es troba inserit en quelcom polític. És a dir, McLaren interpreta la noció pedagògica de Freire com el retrobament pedagògic entre el mestre i l'educand, entre qui ensenya i qui aprèn i quelcom polític entre les relacions socials de producció a l'interior de l'economia global capitalista (McLaren, 2001, 212).

Lavors, en aquest últim punt, parlem de la influència de Freire sobre McLaren en termes polítics. Presentem la crítica al capitalisme per continuar amb la semblança o divergència de la funció política de l'educador en aquest autors.

2.3.1. Capitalisme

En aquest punt sobre el capitalisme, intentem relacionar la influència de Freire en el terme i la crítica del mateix amb la perspectiva de McLaren. Cal insistir que destacarem la definició del terme segons McLaren per a demostrar la semblança o no amb Freire. Continuarem amb la crítica al neoliberalisme segons McLaren i la necessitat d'una pràctica pedagògica. Per acabar, tractem el marxisme, la dominació i l'alliberament.

En primer lloc, parlem de la crítica que planteja Freire sobre el concepte de capitalisme per destacar la seva influència en McLaren. I és per això que creiem important ressaltar l'obra de McLaren i Farahmandpur que estableix la relació entre la força capitalista i la pedagogia freireana⁹³, on afirmen que el capitalisme és un sistema de dominació universal que integra i coordina la resta de formes d'opressió dins la seva lògica mercantil brutal i dins les seves jerarquies d'explotació privilegiades (McLaren, Farahmandpur, 2006, 48). És a dir, interpretem el capitalisme com una força opressora dominant. El propi Freire destaca la força del capitalisme per a discriminar els oprimits per sota de la classe dominant, els opressors (Freire, 1997, 95). De fet, argumenta que el capitalisme es fonamenta en la propietat per davant del poble i de les seves necessitats, així com la pèrdua de la dimensió humanista de la lluita on ja no es pot parlar d'alliberament (Freire, 2003a, 57).

McLaren, s'adona d'aquest fet i veu com els pedagogs crítics que operen en els recintes de la teoria postmoderna i els estudis culturals, ignoren la crítica al capitalisme de Freire; en particular, la seva crítica a l'explotació de classes (McLaren, Farahmandpur, 2006, 75). És aleshores que McLaren segueix Marx, que defensa la vigència de les seves idees i la necessitat d'una anàlisi en una època global enfocada cap al capital financer i especulatiu (McLaren, Farahmandpur, 2006, 31). És a dir, McLaren denota com la situació de la lluita de classes de Marx es veu condicionada per l'evolució de la societat que depèn de l'especulació econòmica. I argumenta que el capitalisme no pot mantenir-se com un sistema econòmic i social sostenible sota la guia de l'economia de lliure mercat neoliberal sense guerres

---

⁹³ Veure McLaren, Farahmandpur, 2006, (pps. 29-56, 57-90)

periòdiques i crisis financeres (McLaren, Farahmandpur, 2006, 225). I és aleshores quan les paraules freireanes adquireixen sentit:

“(en el capitalisme) el valor màxim radica en el *tenir més* i cada vegada més a costa del fet del tenir menys o simplement no tenir res dels oprimits. Ser, per a ells, és equivalent a tenir i tenir com a classe posseïdora.”
(Freire, 2003a, 59)

De fet, una argumentació freireana que expressa com el capitalisme es fonamenta en la propietat per davant del poble i de les seves necessitats com ja hem precisat.

D’alguna manera, McLaren creu firmament en la teoria marxista perquè fa una anàlisi de la lluita de classes que es troba en el capitalisme. Així doncs, Freire crítica el capitalisme i remarca la necessitat de la lluita de classes i McLaren sosté aquesta lluita. I respecte a aquest concepte de classes, McLaren apunta els canvis de conceptes on en comptes de parlar de classe social, es parla d’estatus socioeconòmic. És a dir, McLaren denota com el propi capitalisme ha estat neutralitzat i el concepte de classe s’ha modificat per un concepte menys contrari, antagònic com a status socioeconòmic. I tot a causa de convertir la pedagogia en un subsector de l’economia dissenyat per a viure en una teledemocràcia d’imatges ràpides i formes de vida (McLaren a Imbernón, 1999, 105)

A partir d’això, McLaren estableix una diferència entre els teòrics crítics contemporanis que creuen que el capitalisme es pot reformar en benefici de la classe treballadora (gairebé tots els exponents de la pedagogia crítica) i els educadors marxistes que creuen que la justícia social només es pot aconseguir realment abolint la societat classista i instrumentalitzant una alternativa socialista. (Paula Allman, Glen Rikowski, Dave Hill, (...) Ramin Farahmandpur, McLaren i altres) (McLaren, 2005, 262). En definitiva, McLaren relaciona l’educació amb les conseqüències del capitalisme. Considera que mentre l’educació capitalista proporciona als estudiants coneixements i habilitats bàsiques que incrementin la seva productivitat i eficiència com a futurs treballadors, la pedagogia crítica treballa amb la intenció de “potenciació revolucionària d’estudiants i obrers” en oferir oportunitats per a desenvolupar les habilitats socials fonamentals que els ajudin a “guanyar consciència de la naturalesa explotadora de les relacions de producció socials i econòmiques capitalistes.” (McLaren, Farahmandpur, 2006, 76) Per tant, mentre es potencia la pedagogia crítica revolucionària s’aconsegueix la transformació que planteja Freire.

McLaren planteja una crítica del capitalisme i de la forma com aquest obstrueix la teoria i pràctica educativa al món. A partir d'aquí, retorna a la concepció bàsica de per què el capitalisme i la formació de classes reforçades per ideologies (racisme, sexisme, etc.) continuen perpetuant les desigualtats a l'escola i a la societat. Davant d'això Freire argumenta:

“No hem de perdre de vista la necessitat de reconèixer les múltiples construccions de força i autoritat d'una societat esquarterada per desigualtats de poder i divisions exclusivistes de privilegis, i com aquestes s'impliquen en la construcció de la subjectivitat diferenciades per raça, classe i preferència sexual.” (Freire a McLaren, Leonard, 2003, 13)

Cal insistir en que Freire no tracta els temes ideològics en bona part de la seva obra fins que és McLaren qui l'apropa a aquesta relació d'idees. Agafa de McLaren aquests conceptes.

No volem deixar sense comentar un concepte com la globalització de la qual Freire no en parla en les principals obres comentades i en canvi, ho fa en la seva última obra *Pedagogia de l'autonomia*.⁹⁴ Freire entenia la globalització com una acció internacional. Estava a favor de l'universalisme. O sigui, mentre Freire tan sols afirma que “el discurs de la globalització que parla de l'ètica amaga, tanmateix, que la seva és l'ètica del mercat i no l'ètica universal de l'ésser humà, per la qual devem lluitar àrduament si optem, en veritat, per un món de persones” (Freire, 2003b, 97). McLaren converteix la globalització en un tema important del seu pensament. Defensa que la globalització representa una “façana ideològica” que oculta el mateix l'imperialisme. És a dir, argumenta que la globalització ha substituït l'imperialisme en el lèxic de les classes privilegiades, amb el propòsit d'exagerar el caràcter global del capitalisme (McLaren, Farahmandpur, 2006, 58). Creu que la globalització és un concepte per a parlar del capitalisme sense fer ús del concepte “capitalisme” però amb les mateixes característiques.

En segon lloc, plantegem el tema del neoliberalisme. El neoliberalisme apareix com a forma moderna del liberalisme.⁹⁵ La diferència entre un i l'altre es centra en que el liberalisme no accepta la intervenció de l'Estat i el neoliberalisme li concedeix una intervenció limitada. Davant d'aquesta situació, Freire constata que aquest neoliberalisme ha estat imposat com a

---

⁹⁴ Veure Freire, 2003b, (pps. 89, 90, 97, 98)

⁹⁵ Segons Pompeu Fabra el liberalisme és el conjunt de principis i teories dels partidaris de la llibertat política. (Veure diccionari Pompeu Fabra)

sistema econòmic pel capitalisme i argumenta que no té la força suficient per acabar amb les classes socials de la mateixa manera que no té la força suficient per acabar amb els conflictes i la lluita entre elles (Freire, 2005, 89). És aleshores que McLaren percep clarament com aquest neoliberalisme és el que ell anomena un “capitalisme sense guants” o “socialisme per al ric”, on es produeix una dominació corporativa de la societat que recolza l’execució estatal del mercat allà on es compromet a l’opressió (McLaren, 2005, 68). És a dir, fa referència a la dominació de la societat que recolza el compliment estatal del mercat lliure que destrueix els serveis públics gratuïts, elimina els subsidis socials, etc. I permet que els interessos privats controlin gran part de la vida social pel guany de pocs. D’alguna manera, McLaren argumenta que el neoliberalisme permet que els interessos privats controlin la major part de la vida social en persecució de guanys per a uns pocs (McLaren a Aguirre, 2003, 5). És a dir, un problema en relació amb la propietat privada. De tal manera que considera que el neoliberalisme i la globalització són un altre nom per a l’imperialisme (McLaren, 2003, 8).

Un altre aspecte clau és el concepte del compromís. Com expliquem en el punt sobre l’acció política com a revolució educativa de Freire, l’autor ens planteja la necessitat d’un compromís amb la societat que McLaren segueix perquè considera que la pedagogia crítica ha d’estar en relació amb el compromís i accentua la necessitat de la crítica per a comprendre les relacions de compromís amb el món. Per tant, McLaren creu en una relació entre l’individu i el que l’envolta per a una millor construcció de la societat “reconeixent la nostra participació activa en la producció de coneixement en les dimensions moral, política i cultural.” (McLaren, Giroux, 1998, 228). És així com per a McLaren és necessari despertar un compromís per transformar el món en quelcom que transcendeixi les formes actuals d’explotació capitalista en mans d’aquest i els seus efectes al llarg de la història mundial (McLaren, 2005, 62) .

També considerem que el marxisme és un tema important a destacar.

Mentre Freire planteja el marxisme com una teoria necessària per a la transformació, i que, seguint Marx, “tota història de la societat humana (...) és una història de lluita de classes” (Marx, Engels, 1987, 42), argumenta que la història sense poder no ens dirigeix i és el mateix ésser humà qui la construeix (Freire, 1990, 195). I aquí McLaren emfatitza la necessitat de la lluita de classes com el motor de la història com a relació social entre treball i capital (McLaren, 2005, 77).

Freire no considera que les classes socials siguin úniques per a la comprensió de la història i que la lluita entre elles sigui la única explicació per a tot (Freire, 2005, 86). McLaren creu més que Freire en l'existència de classes socials però es centra en la lluita contra l'explotació de classes però no pas com a condició per aconseguir un canvi social (McLaren, Farahmandpur, 2006, 114). És a dir, no vol dir que les classes no siguin primordials, tal com apunta Freire, per al desenvolupament de la praxi revolucionària. Planteja que el més important és l'expansió de la lluita per mitjà de la cultura, el llenguatge i el discurs per a poder combatre l'opressió de la política, econòmica i social (McLaren, Farahmandpur, 2006, 114).

McLaren no creu en la possibilitat de derrotar el capitalisme només per mitjà de la lluita. Sosté que la revolució solament és possible en certes condicions històriques i socials que fins i tot demanen l'existència d'un moviment treballador dotat de consciència revolucionària (Pruyn, 201). Però, el mateix autor, igual que Freire, no es considera una persona marxista d'esquerres i conservador que concebi el marxisme com a dogma.⁹⁶ McLaren va més enllà i creu que cal transformar el món sense doctrines opressives.

“...Jo no sóc un d'aquest observadors d' esquerres que contemplen el marxisme com una religió que explica tot el que es necessita sobre la vida. El marxisme no és una fe; no és un discurs sibil·lí, jo no tinc res a veure amb aquest marxisme eclesiàstic. De fet, el marxisme situa el seu origen en bones obres més que en la fe. Posa èmfasi en denunciar i transformar el món i no en estrangular-lo amb tentacles doctrinals.”⁹⁷

No obstant això, McLaren mai s'allunya del marxisme. El seu compromís teòric s'estén durant més de 10 anys d'influència freireana, confrontacions amb la postmodernitat, estudis sobre la condició blanca i estudis culturals.

La teoria marxista en educació ressorgeix en resposta al triomfant anunci de la mort del marxisme i a les afirmacions sobre l'empobriment de la teoria marxista, segons McLaren i Farahmandpur (McLaren, Farahmandpur, 2006, 49). És així doncs que McLaren defensa la teoria marxista per la seva anàlisi del capitalisme en la societat humana (McLaren, 2001,

---

⁹⁶ Ser marxista als Estats Units està considerat una falta greu atès que es considera que la persona es posiciona en contra de l'Estat. Així doncs, el mateix McLaren és catalogat com a traïdor a l'estat i revolucionari.

⁹⁷ Veure Raúl Alvarez, UMSS “La pedagogía del disidente de Peter McLaren: Práctica Revolucionaria en las entrañas de la Bestia”. (Nrmaldemompox.tripod.com/documentos)

XXXII). És a dir, assolir una consciència freireana respecte a la seva ubicació que pot ser vendre la seva força de treball per a sobreviure.

En referència al concepte d'imperialisme, Freire argumenta que és un procés reformista que no hauria d'afectar les relacions socials (Freire, 1990, 142) perquè considera que els éssers humans formen part de la història (Freire, 1990, 195). O el que és el mateix, per a ser subjectes hem de dirigir-nos críticament a la història com a actius i subjectes reals. Només es pot construir si som crítics amb la nostra pròpia vida.

A partir d'aquí McLaren entén el capitalisme global com un nou imperialisme (McLaren, Farahmandpur, 2006, 58) on perfila que adquireix una nova concepció centrada en la llei de mercat (McLaren, Farahmandpur, 2006, 60).

Defensa la necessitat d'atacar el capital. Això significa no conèixer que l'estructura del capital global determina la incapacitat per compartir el poder amb l'oprimit, la seva implicació en el racisme, en el sexisme, i en les relacions homofòbiques, la seva relació funcional amb el nacionalisme xenòfob, i la seva tendència a l'imperialisme. Si més no, proposa superar el poder del capital que té la humanitat. Això significa conèixer que l'estructura del capital global determina la incapacitat per compartir el poder amb l'oprimit, la seva implicació en el racisme, en el sexisme, i en les relacions homofòbiques, la seva relació funcional amb el nacionalisme xenòfob, i la seva tendència a l'imperialisme. Idea freireana molt clara que argumenta en la seva obra: *Pedagogia de l'oprimit*. Significa lluitar per desenvolupar un concepte lateral, policèntric d'aliances anticapitalistes en la diversitat per a retardar el moviment metabòlic del capitalisme. Significa buscar una filosofia educativa que estigui dissenyada per a resistir la capitalització de la subjectivitat, una pedagogia crítica revolucionària. Perquè McLaren creu que "el capitalisme constitueix la negació absoluta de la humanitat, la personalitat i la llibertat i, com a tal, representa el límit de la lògica de la dominació" (McLaren, 2005, 57). És a dir, McLaren planteja una crítica al capitalisme perquè, igual que Freire, considera que és la causa de l'explotació i la pèrdua de la dimensió humanista que aconsegueix l'alliberament. Considera que la clau per a la resistència és desenvolupar una pedagogia crítica que doni la capacitat a la classe treballadora per a descobrir com el valor de la seva força de treball és explotada pel capital, però també com la iniciativa i la seva força poden destruir aquest tipus de determinació i forçar a una recompensació de les relacions de classe.

A l'últim, volem finalitzar amb la influència dels concepte de dominació i alliberament freireans en el pensament de McLaren.

Freire argumenta al respecte:

“L'alliberament autèntic, que és la humanització en procés, no és una cosa que es disposa en els homes. (...) És praxi, que implica acció i reflexió dels homes sobre el món per transformar-lo.” (Freire, 2003a, 88).

Per tant, com ja hem comentat en més d'una ocasió, per a Freire l'alliberament es produeix en el moment en el que, a partir de la praxi que és acció i reflexió, comporta una humanització i es converteix en alliberament. Davant del que McLaren afirma que, en realitat, una vertadera teoria de l'alliberament ha de contemplar el camp de producció o distribució del coneixement i, conseqüentment, de l'educació, com un camp de lluita i recerca de l'hegemonia (McLaren, Da Silva a McLaren, Leonard, 2003, 61). Aquí es percep l'alliberament freireà i l'hegemonia de Gramsci. Sobre aquest tema, McLaren entén que els grups de poder aconseguixen el consentiment dels oprimits. Uns oprimits que no són conscients de com l'acceptació de valors i pràctiques socials establertes per aquests, promouen la seva pròpia dominació.

Tornem a insistir en el fet que Freire proposa una educació per a l'alliberament on s'exoneri de l'opressió. És, en definitiva, una educació política que demana a l'educador/a identificar-se amb els oprimits per trobar el seu veritable alliberament (Freire, 2003a, 56). D'alguna manera, com apunta McLaren, la política d'alliberament de Freire comparteix moltes característiques amb les formes modernes de l'humanisme marxista perquè destria en gran mesura els aspectes debilitants de les “narratives mestres” (McLaren, Lankshear, 2007, 60).

En referència a l'educació, no deixem de banda que per a McLaren els educadors necessiten jugar un paper molt important en la lluita pel socialisme per propugnar igualtat i alliberament (McLaren, 2007, 261). Aquí es podria interpretar que McLaren entén el socialisme com a alliberament.

McLaren al·lega com els discursos freireans ignoren els temes de raça, gènere i orientació sexual (McLaren, 2001, 223), amb la qual cosa apunta que els individus viuen relacions de classe a través de la diferència (o sigui a través d'experiències racials i sexuals) i viuen la diferència a través de relacions de classe (McLaren, 2001, 224). Així doncs, el mateix Freire, que en els seus inicis, no té en compte la diferència de raça, gènere i orientació sexual, com

hem argumentat amb la crítica de Weiler, s'adona del seu error i McLaren amplia el seu coneixement basat en la diferenciació a través de relacions socials. A partir d'això Freire afirma la necessitat de reconèixer les construccions de força i autoritat d'una societat esquerdada per desigualtats de poder i divisions exclusivistes de privilegis (Freire a McLaren, Leonard, 2003, 13). Amb això però, també reconeix la consciència de Freire sobre aquestes omissions (McLaren, 2001, 223)

Però el que no podem deixar de banda és el fet que McLaren critica la pedagogia freireana per no abordar debats polítics actuals al voltant de la pedagogia i de la política de la postmodernitat. No obstant això, també apunta que aquesta crítica es corregeix amb debats com a *descobriments* en curs que es centren en dues possibilitats: la negació de la història i de l'acció humana o el reconeixement de la història com una experiència humana necessària (McLaren, 1998a, 57).

2.3.2. La funció política de l'educador/a en educació

Per acabar, en aquesta relació d'idees entre aquests autors volem analitzar la funció política de l'educador. En primer lloc parlarem de la neutralitat de l'educador per continuar amb la comparació de l'ensenyament tradicional amb la pedagogia crítica revolucionària.

Primerament, establim la influència de Freire sobre la funció política de l'educador de McLaren. Per tant, mentre Freire suggereix que l'educador mai pot ser neutral políticament (Freire, 1990, 176) McLaren certifica el caire polític freireà així com la seva neutralitat. McLaren es posiciona en defensa de Freire i de la necessitat de tenir present que qualsevol pràctica educativa alternativa no pot ser neutral (McLaren, a McLaren, Leonard, 2003, 64).

Val la pena dir que, per a McLaren, és el coneixement adquirit a l'escola el que mai pot ser neutral perquè és una construcció social profundament arrelada en els nexes de relacions de poder. (McLaren, 2005, 267). El coneixement es troba socialment construït i això significa que el món en què vivim es construeix simbòlicament en funció de la interacció social amb la resta i es presenta dependent de la cultura, del context, de les costums i de l'especificitat humana (McLaren 2005, 267). O sigui, McLaren, segueix ferventment Freire en aquest punt tan important per a una educació política. Tant és així que defensa com l'educador sempre presenta un discurs ideològicament carregat o relacionat amb altres contextos. Per aquesta

raó, assegura que no hi ha res observable que sigui ideològicament neutral. Creu i afirma que cap pensament, idea o teoria és lliure. Conèixer és un efecte de les relacions de poder i de coneixement (McLaren, 2005, 35).

I si relacionem el que argumenta Freire amb McLaren, podem veure que McLaren diu que existeix una nota política en l'educació igual que existeix una nota pedagògica en l'acte educatiu (McLaren, Da Silva a McLaren, Leonard, 2003, 82). En relació a Freire, que apunta que és una tasca política de gran importància pedagògica (Freire, 2005, 129).

Parlem d'una ideologia que consisteix en els patrons històricament mediatitzats que recolzen interessos dominants. O el que és el mateix: un conjunt de creences i opinions sostingudes per una idea dominant. Aleshores, des d'aquesta perspectiva, l'educació no reflecteix la ideologia dominant sinó que la constitueix.

Un altre tema que cal tenir present segons Freire és el fet de plantejar preguntes per generar crítica, com ja hem comentat. D'acord amb Freire, McLaren, en la seva acció educativa manté una actitud d'humilitat davant de l'altre. Tanmateix, utilitza la pregunta com a recurs per generar crítica,

“Necessitem examinar aquesta elecció: Volem que les nostres escoles construeixin una ciutadania passiva i apàtica o una ciutadania polititzada, amb la capacitat de lluitar per les diferents formes de vida pública i compromesa amb la igualtat i la justícia social?” (McLaren, 2005, 254)

Com apuntàvem anteriorment, Freire creu en la funció política del professor així com McLaren, que aposta perquè “la tasca de l'educador prengui la forma d'una pedagogia crítica” (McLaren, 2005, 338). És a dir, que l'educador ha d'intentar convertir les aules en espais crítics que posin en perill l'obvietat de la cultura entesa com la construcció de la realitat a partir de veritats que no són sempre úniques i de relacions socials.

Com apunta McLaren, l'obra de Freire pot permetre que els professors adquireixin una major qualitat de formes de pràctica crítica, que puguin servir per a qüestionar, desestabilitzar i desorganitzar les estratègies dominants del poder i les relacions poder-coneixement amb les quals es concebi un mitjà per a implicar la pedagogia en la construcció d'un espai bel·ligerant on la democràcia plural i radical comenci a arrelar (McLaren, Leonard, 1993, 75). És per això que McLaren creu que aquells educadors crítics que s'oposen a la pedagogia revolucionària

estan resignats a acceptar el capitalisme com el millor dels mons possibles. Atès que existeix aquesta diferència entre els educadors crítics que el defensen així com els que l'ataquen, la pedagogia crítica deixa de banda la lluita contra l'estat capitalista (McLaren, 2001, 258)

En segon lloc, continuem amb la perspectiva mclareniana de l'educació tradicional, en concret dels Estats Units. En aquest punt no relacionem directament la influència de Freire en McLaren per a precisar com McLaren i Freire són comparables a una visió contrària al seu tarannà, tradicional per a Freire, progressista per a McLaren.

On el mateix McLaren mostra que la pedagogia crítica s'ha limitat a ser una agenda educativa, progressista que estimula als mestres a crear *comunitats d'aprenentatge* a les aules, per unir la cultura de l'estudiant amb la cultura de l'escola. Opina que això pot ser interessant però insuficient i argumenta la seva postura:

“Necessitem desafiar les relacions socials capitalistes alhora que reconeixem la incapacitat determinada del capital global per compartir el poder amb els oprimits, la seva implicació essencial amb les relacions racistes, sexistes i homofòbiques (...) i la seva tendència cap a l'imperi.” (McLaren, Farahmandpur, 2006, 289).

Per concloure, igual que hem plantejat amb Freire i amb la comparació de la seva pedagogia amb la pedagogia tradicional, relacionem la pedagogia crítica revolucionària de McLaren amb la maquillada pedagogia crítica que es potencia als Estats Units. El propi McLaren considera que cal que la pedagogia renovi el seu compromís d'emancipació. És a dir, relacionar les pràctiques educatives amb el context de la lluita de classes.

Capítol III: EPÍLEG I APLICACIONS PEDAGÒGIQUES

Fins aquí, hem intentat mostrar, a partir de la interpretació de textos, la vigència i validesa del concepte d'*educació* i *política* de Freire en la pedagogia crítica revolucionària de McLaren. És per això que, en aquest epíleg que té la voluntat d'obertura a nous diàlegs crítics, el que volem fer és exposar quines han estat les conclusions a què hem arribat.

En primer lloc parlem de la vigència del pensament de Freire en paraules de McLaren per a poder defensar, posteriorment, les concepcions ja esmentades: educació i política. En segon lloc, presentem directament la noció d'educació per continuar, en tercer lloc, amb l'evolució de la pedagogia crítica freireana per arribar a la pedagogia crítica revolucionària de McLaren. Seguim, posteriorment, amb una quarta conclusió on proposem el concepte de política d'aquests autors i la seva relació amb el marxisme i l'enfocament modern i postmodern. En cinqué lloc, parlem del capitalisme que inicia Freire però potencia més McLaren. Per últim parlem de les possibles aplicacions dels conceptes treballats i del pensament d'aquests autors. Així com de l'error que hem percebut. Finalment, com a conclusió, expliquem el que hem après.

Primerament, hem constatat la vigència del pensament de Freire a partir de l'obra de McLaren. Hem mostrat, tot i no ser l'objectiu de la nostra investigació, que Freire és latent en el món actual, ja sigui per la quantitat d'aplicacions de projectes freireans que es continuen duent a terme com per la seva potenciació crítica. I centrats en la nostra recerca, hem mostrat que aquesta potenciació crítica continua en molts autors, i entre ells, un dels més importants és McLaren. La influència del pensament freireà en l'obra de McLaren és immens. Hem mostrat amb textos que la seva influència és present en tot moment.

Un aspecte a tenir present és el fet que McLaren segueix el pensament de Freire i l'utilitza per analitzar i entendre els problemes polítics, educatius i econòmics de la societat del segle XXI. És per això que no podem ometre que, tant Freire com McLaren, atrauen pel seu compromís de sotmetre a crítica el sistema econòmic en què vivim. Podem estar d'acord o no, però no obviem el fet que tots dos autors defensen un pensament dirigit a la lluita social. Una lluita social que, en els últims temps, no es cotitza a l'alça.

Ens hem plantejat fins a quin punt podríem defensar una ideologia per arribar a ser expulsats i perseguits pel propi Estat. No vivim als Estats Units, ni tampoc tenim una política de dretes que ens pogués arribar a intimidar, però sí que és cert que les situacions que varen viure, tant Freire com McLaren, es tornen a produir. Perquè tots dos van viure el sentiment de sentir-se expulsats dels seu propi país natal. És certament fàcil posicionar-nos respecte a una ideologia però desconeixem fins a quin punt ho defensàriem de la mateixa manera. És per això que volem destacar la força d'aquests autors en el pensament educatiu contemporani.

En segon lloc, hem establert una altra conclusió que fa referència al mateix concepte d'educació. Aquesta, segons aquests autors, és un procés col·lectiu que implica tots els elements educatius. És a dir, l'educador, l'educand així com tot allò que envolta el context educatiu (política, economia, societat, etc.). Per tant, és una praxi que abarca el conjunt d'acció i reflexió sobre el món per arribar a una pràctica transformadora. Una transformació que resta condicionada per les forces polítiques que existeixen a la societat. És difícil no relacionar aquesta acció amb la necessitat d'una teoria-pràctica que comporti una transformació. I és per això que McLaren parla d'aquesta relació com un pas cap a la justícia social. No és possible una pràctica pedagògica sense una crítica social. Cal una educació per crear una ciutadania dedicada a la justícia social i la reinvençió de la vida social basada en els ideals democràtics socialistes (McLaren, 2001, 257).

L'educació és, per tant, una eina de transformació que ens ajuda a reconèixer que som condicionats però no determinats: la conscientització no és sinó l'esforç crític de coneixement dels obstacles que dificulten la tasca històrica de canviar el món. Ensenyar reclama la convicció que el canvi és possible. És necessària una educació que fomenti la consolidació de les postures i que reparteixi els conceptes per permetre la formació d'una posició crítica al voltant de la realitat. El que és fonamental és la formació de persones intel·ligents, crítiques, idealistes però també realistes. Persones que comptin amb el coneixement suficient per a convida en una comunitat.

Freire i McLaren defensen l'aprendre fent, és a dir, aprendre en la mateixa acció: una acció entesa com a plantejament col·lectiu. Un aprenentatge ubicat en la relació entre teoria i pràctica. Tant un com l'altre han defensat que l'educació no és neutral i que demana relacionar el coneixement educatiu amb la política. El coneixement no és neutral. És impossible ser neutral al descobrir la realitat personal i social. Per aquesta raó, considerem

que molts professors del sistema educatiu estatal haurien de llegir autors com Freire i McLaren per adonar-se de la necessitat d'estar al costat d'aquell que vol aprendre i que no sap què sap.

En tercer lloc, hem comprovat la relació entre la pedagogia crítica i la pedagogia crítica revolucionària. És a dir, hem confirmat l'evolució d'una pedagogia crítica freireana malmesa a una pedagogia crítica revolucionària de McLaren. Dit amb d'altres paraules, hem corroborat que la pedagogia freireana, amb el temps ha estat modificada respecte als seus objectius inicials. De la mateixa manera, hem pogut afirmar que McLaren, tot i seguir Freire en la seva concepció educativa, proposa una nova pedagogia crítica que ell anomena: pedagogia crítica revolucionària. Entén un nou concepte com a resposta al procés de domesticació al que s'ha vist sotmesa la pedagogia crítica. A partir d'aquí, McLaren busca espais alternatius on les persones es puguin alliberar de l'opressió hegemònica. Per això, canvia les seves accions pedagògiques alternatives de la noció prèvia de pedagogia crítica a la pedagogia crítica revolucionària.

Davant d'això, creiem necessari aclarir que el significat de revolucionari per a McLaren, en el seu sentit pedagògic, no té relació amb l'abordatge revolucionari-anarquista que implica necessàriament l'enderrocament de l'autoritat. McLaren entén el concepte de revolucionari com el reconeixement de l'altre. Per aquesta raó, interpretem que la pedagogia crítica revolucionària de McLaren no és una metodologia i ha de ser una forma d'entendre, una filosofia de vida. Ha de ser la comprensió de la relació del subjecte amb l'altre. I seguint la interpretació, ha de ser la orientació filosòfica de les pràctiques educatives que ajudin a aconseguir la justícia social, cultural, de gènere i sexual. Idea clau que haurem de recalcar atès que, com hem anat comentant, McLaren argumenta una carència en el discurs freireà on estableix com no és possible parlar de la necessitat de l'existència de classes i no destacar la necessitat de diferents tipus d'ideologies (raça, sexe, gènere, etc.).

La majoria d'acadèmics radicals ha minimitzat la importància de les polítiques de classe ignorant els vincles amb fonaments ideològics, polítics i culturals del capitalisme. Han estat reduïts pels intents avantguardistes de teories postmodernes on els propis acadèmics han eliminat la relació entre l'economia i la política de l'escolarització per mitjà d'una omisió de les lluites de classe com a element central de qualsevol projecte relacionat amb la transformació social.

És aleshores que, al seguir McLaren, hem entès que la pedagogia revolucionària ha de procurar ajudar la gent en l'adquisició d'una cultura amb la finalitat de canvi. Però si seguim interpretant no podem deixar de banda que aquesta pedagogia revolucionària és un desafiament per aconseguir millores. Una pedagogia que ajudi als individus a aconseguir el seu propi alliberament a través de quelcom social, a partir de la resistència i la transformació. Una pedagogia que està per fer. Atès que té la intenció d'alliberar la consciència i el treball de les cadenes del capital. I aleshores, per quina raó la societat no aprova aquesta pedagogia crítica igual que ho fa amb altres pedagogies, entre elles la pedagogia tecnològica? En realitat, la pedagogia tecnològica té principis de validesa i eficiència que no són possibles en la pedagogia crítica revolucionària. La raó d'això és que la pedagogia crítica utilitza una metodologia d'investigació-acció que presenta unes delimitacions molt fortes: necessita una gran dedicació de l'educador i a més, és lenta a l'hora d'aconseguir resultats. No permet generalitzacions i planteja dificultats en la interpretació de dades (Sarramona, 2003). Per aquesta raó, la pedagogia tecnològica, en aquest cas, té la capacitat de resoldre problemes en menor temps i més extrapolació de dades. I si preguntem perquè la pedagogia tecnològica ha ressorgit davant de la pedagogia crítica és possible que la resposta sigui que la pedagogia crítica no respon ipso facto a problemes actuals i demana temps. S'ha produït un cert recel perquè els temps actuals han estat mitificats com una nova època en què les noves tecnologies es produeixen i es produiran a un ritme més gran que l'actual. Per aquesta raó, s'ha imposat una lògica tecnòcrata que paralitza qualsevol opció reflexiva.

De la mateixa manera que hem arribat a una conclusió sobre l'educació, també ho hem fet respecte a la política. Una política que no té res a veure amb la relació entre política i educació. No es pot reduir la política únicament a la legislació educativa. La política en aquest treball, l'hem entesa com la relació ideològica entre tots els components de l'educació i, en conseqüència, de la societat. Per això, en quart lloc, hem ratificat que la pedagogia crítica de McLaren assoleix una visió política més àmplia que no es limita a l'educació sobre justícia social de Freire. La seva praxi pedagògica es troba orientada a la lluita per la democràcia econòmica per aconseguir l'alliberament. Així doncs, afirmem que mentre Freire creu en l'alliberament com un procés de conscientització de la condició social de l'individu que l'adquireix a partir d'una anàlisi crítica i de reflexió que l'envolta, McLaren s'enfronta a un alliberament a partir de la lluita per la democràcia. Davant d'això, McLaren apunta que una pedagogia de l'alliberament com la de Freire que suscita discursos moderns marxistes, ignora els temes de raça, gènere i orientació sexual (McLaren, 2001, 223). Un alliberament que duen

a terme els propis educadors. Ens trobem en un temps en què es dona més prestigi a la moda postmoderna, neoliberal o al deliri de les xarxes tecnològiques i la globalització hegemònica que a defensar una pedagogia freireana que es compromet amb una pedagogia de l'oprimit.

Aquest concepte polític creiem important relacionar-lo amb la diferenciació entre la modernitat i la postmodernitat. Respecte al concepte de modernitat, Freire és modern amb forta influència postmoderna. És a dir, McLaren argumenta com Freire és modern però amb molts símbols del discurs postmodern (McLaren, 2001, 222). En relació amb això, no oblidem autors com Jaume Trilla i Anna Ayuste que veuen en Freire un autor modern (Trilla, Ayuste, 2005, 242). És per això que Freire fa ús de paraules com *utopia*, *igualtat*, *valors universals*, *transformació* (Freire, 2003a). A partir d'això, interpretem aquestes idees i concretem que els temps viscuts per Freire van potenciar aquesta modernitat deixant de banda a un nivell menys important el marxisme. Idea que McLaren destaca i que li suposa una mancança important en el pensament freireà. McLaren, per la seva banda, fa una evolució de la postmodernitat cap al marxisme humanista.

De tots dos, qui més defensa el marxisme és McLaren. Considera que l'eix de la pedagogia revolucionària, des de la perspectiva de Freire, ha de ser la teoria marxista de la consciència/praxi que tracta la problemàtica pedagògica en el terreny de l'humanisme marxista (McLaren, 2001, 250). És a dir, afirma que el marxisme humanista creu en la possibilitat de derrotar el capitalisme per mitjà de la lluita. Per aquesta raó, sosté que les revolucions són possibles en diferents situacions històriques i socials.

Tot i això, tindrem present la visió social actual sobre el marxisme. És a dir, el marxisme, com a moviment revolucionari dels treballadors, es troba actualment en el seu moment històric més baix. El nou interès en el marxisme en general i en l'economia marxista en particular es circumscriu al món acadèmic, que és, pràcticament, el món de la classe mitja. Existeix una extensa producció de literatura marxista. És possible que això sigui una moda intel·lectual però encara que només fos per això, el fenomen és un indicatiu del present estat de decadència de la societat capitalista i de la seva pèrdua de confiança en el futur. Una explicació d'això hem interpretat que es centra en el optimisme que afirma que les classes no existeixen. És l'actitud del mateix capitalisme com a atac al nou proletariat. És un nou proletariat que planteja la vaga general com el filó per defensar el treball, la vida i la dignitat dels treballadors.

En aquest punt, tot i la visió plantejada, hem evidenciat la defensa de McLaren que afirma la discrepància amb la idea que el marxisme s'hagi rebutjat perquè hagi assolit el seu punt àlgid amb l'aparició del capitalisme. Creu fermament que la teoria marxista pot estar passada de moda però no li manca el fonament conceptual per proporcionar l'anàlisi que es necessita amb urgència en el capitalisme.

En resum, es planteja la fi de les classes per a poder enfortir l'opressió de l'empresari per damunt del treballador. És aleshores que tornem, en l'obra de McLaren, a la dualitat d'opressió freireana: opressor i oprimat. I la història continua reproduint-se.

Aleshores, McLaren planteja una solució davant de l'opressió que també ataca Freire. Proposa una consciència crítica acompanyada d'una auto-reflexió crítica. Identifica opressió a través de la participació. És a dir, considera que l'opressió es pot solventar amb una consciència crítica freireana i una reflexió de la pròpia persona en la qual s'estableixi quins són els paràmetres que condicionen aquesta opressió. És aleshores que, després d'un estat de consciència crítica, ens adonem del perill de la situació pel que fa a la societat.

En cinquè lloc, hem evidenciat que el capitalisme ha estat tractat per tots dos autors. Tant un com l'altre han vist el capitalisme com el causant de totes les injustícies causades per l'opressió. Freire en l'explotació del burgesos sobre el proletariat i McLaren en el sistema de dominació universal que es mou entre l'economia, la societat i l'educació.

Creiem que és necessari superar el poder del capital que té la humanitat perquè és un poder malmès i contaminat. Pensar en una pedagogia antiimperialista, com proposa McLaren, pot ser una possible solució però, només això, és insuficient. Caldrà a més, lligar la teoria educativa a un nou projecte polític que ens recordi la necessitat d'entrellaçar la política amb l'educació i que pugui enfrontar l'ofensiva de la globalització del capital per relacionar-los amb la pedagogia de la resistència. La resistència no només ha de consistir en combatre l'opressió, sinó en fer-ho per mitjà de l'opressió mateixa a través d'una implicació ideològica i d'una transformació de les relacions socials opressives. McLaren passa de comprendre les relacions socials del capitalisme a veure la necessitat d'una revolució, una lluita revolucionària que va més enllà de la relació educador-educand

Una de les qüestions que més crida l'atenció de McLaren és el seu radicalisme: un compromís popular per sotmetre a crítica el sistema econòmic on vivim la majoria de la població del món. L'hegemonia (Gramsci) intenta fer-nos veure que l'opressió econòmica, de gènere, ètnica, cultural i sexual és natural. McLaren manté una connexió amb formes d'anàlisi marxista, cosa que sembla explicar perquè es manté crític respecte a la tendència postmoderna de descentralitzar la lluita política col·lectiva i la capacitat d'actuar. McLaren fa una crida per un tornar al marxisme i gramscianisme per tornar a posar èmfasi en la dominació de la classe treballadora, l'opressió per part dels burgesos i l'enfortiment del poder i del control capitalista/global. És precís tornar a centralitzar l'anàlisi del capitalisme global i de la seva superestructura social, política i hegemonícament construïda dins de les lluites educatives per la justícia social i el canvi sense ignorar altres formes d'opressió (sexisme, racisme, homofòbia, etc.). Formes d'opressió explotades al màxim dins del món capitalista i de lliure mercat. Davant d'això, Freire no posa èmfasi en les barreres de raça i gènere i en les possibilitats d'alliberament. Ni tampoc en quina mena de guerres de posicionament són necessàries en una política de resistència. McLaren, al contrari, defensa aquesta política d'esquerres que es pren seriosament la qüestió de la raça o de gènere (McLaren, Leonard, 2003, 87).

Finalitzades les conclusions, hem procedit a la possible aplicació d'allò analitzat. És a dir, a partir de la fonamentació teòrica hem intentat no allunyar-nos de la pràctica educativa.

Però, com podem resistir i fer política activa en educació? De fet, els que treballem en educació cal que fem política cada dia a les nostres aules. Però, sens dubte, és un tipus de política diferent a la dels polítics professionals. Més aviat, nosaltres practiquem quotidianament una mena de micropolítica, que no és menys important que la política de primera fila. Simplement és una política de compartir paraules, de treballar amb o sobre subjectes fràgils, en definitiva en el diàleg amb el seu alter ego.

Se'ns pot acusar de ser massa polítics o poc científics. No obstant això, en comptes de fixar-nos en catalogacions cíniques, és necessari desenvolupar un discurs oposat que permeti canviar aquestes pràctiques i desenvolupar les contradiccions i possibilitats. Cal que els professors manifestem la nostra pròpia implicació subjectiva pel que fa al coneixement i pràctiques que es fan a classe. Discussions explícites de què, com i per què s'ensenyen i s'aprenen són necessàries per transformar les pròpies inversions públiques culturals i

ideològiques en recursos que facin que l'autoritat sigui l'objectiu de l'autocrítica o de l'aplicació de la crítica social.

A partir d'aquí, hem constatat que la pedagogia crítica revolucionària és aplicable sempre que es produeixin unes característiques clares. És a dir, on es pugui portar a terme un apropament a la tasca de discutir, debatre, analitzar i reflexionar la construcció social i històrica dels conceptes analitzats. O sigui, un plantejament que pugui fracturar i desvetllar una construcció inamovible de la societat. El que sí podem afirmar és el fet que, en moltes ocasions, l'apropiació del mètode dialèctic com a procés per a compartir experiències es redueix a una forma de teràpia de grup que es centra en la psicologia del fet individual. Compartir experiències no s'hauria d'entendre només en termes psicològics. És necessària una anàlisi política e ideològica. És a dir, el fet de compartir experiències sempre s'ha d'entendre dins d'una praxi social que implica reflexió o acció política. Un projecte polític que tingui l'objectiu de modificar les estructures i mecanismes opressius.

Normalment els docents utilitzen la seva pròpia experiència personal per guiar les pràctiques pedagògiques. Aleshores, l'experiència no és suficient per donar compte de la tasca docent en que els mestres es posicionen en la seva relació a l'aula. El que és realment important és que els mestres incorporin la teoria per a informar de les seves pràctiques pedagògiques. I és aleshores que ens preguntem: Per què la pedagogia crítica, si és tan òbvia com es percep en la bibliografia, no és defensada en la seva totalitat per la societat actual? Escrivim a partir d'uns autors que ens interroguen com a subjectes-educadors. I això ens respon. Ens contesta que la resposta no és tan fàcil com en d'altres camps d'investigació. És a dir, no tenim la resposta per la seva complexitat estructural.

Parlem també de l'error que hem percebut. Error que, moltes vegades, és comprès en el seu context. Tanmateix, el que no hem fet és desatendre el consell crític del propi McLaren, que ens convida, igual que Freire, a fer una crítica del seu pensament.

A l'inici de la construcció d'aquest treball, ens atenem a una crítica contra la pedagogia crítica que rau en la domesticació per part de la societat. En aquest punt, hem previst la pedagogia crítica com a massa utòpica. Tant és així que, a mesura que continuàvem la nostra recerca, hem percebut que llegir articles sobre pedagogia crítica ens posiciona a favor d'aquest emplaçament de lluita i, a la vegada, en aquest excessiu plantejament utòpic. Un plantejament

utòpic que categoritza la pedagogia crítica per ser massa abstracta o massa teòrica per aplicarla dins l'aula. En la seva defensa, McLaren argumenta l'aplicació d'una pedagogia crítica revolucionària a l'aula (McLaren a McLaren, Farahmandpur, 2006, 307).

Aquesta recerca ha canviat el nostre horitzó. Amb aquests autors hem refermat la nostra convicció d'una necessitat de transformació. Amb les lectures del seus textos, hem assolit un nivell superior de claredat i propòsits ontològics. Llegir Freire i McLaren ha generat en nosaltres una ràpida empatia vers el seu objectiu d'estudi: l'existència d'una injustícia a tot el món, ritualitzada en la violència quotidiana de les institucions que operen per mitjà de l'exclusió i de la discriminació. Hem trobat en els seus textos aquella forma tan clara d'explicar sensacions socials que generen un malestar. Hem descobert la vinculació entre el capitalisme i l'explotació. D'aquesta manera, ens hem convertit en crítics de la cultura popular i de la forma en què aquesta modela les nostres vides. Hem aconseguit donar més importància a la necessitat d'ajudar els alumnes a descobrir els seus propis privilegis i treballar contrahegemònicament per a despertar la seva consciència social. Així doncs, destaquem la necessitat que el camp pedagògic tingui professionals que entenguin l'educació com un projecte polític i que trenqui les formes de dominació.

El que no podem deixar de dir, abans de finalitzar aquest treball, és el que ha suposat per a nosaltres treballar durant més de tres anys sobre un autor que ha trencat esquemes. Un autor que ens ha fet sentir propers a una realitat social que, tot i saber de la seva existència, ens ha apropiat a problemes vigents. Poc a poc, amb les constants lectures i el pas del temps creiem que hem assolit la consciència que genera una maduresa conceptual.

Tant és així que, durant l'elaboració d'aquest treball, hem passat per moltes lectures de llibres, articles, webs, etc., que ens han obert una ferida social. Una ferida que s'anava fent més gran amb cada nova lectura. La pedagogia crítica revolucionària de McLaren, en relació a la pedagogia crítica de Freire, ens ha aportat un malestar de la nostra consciència política, educativa i social. Mai no podrem tornar a llegir de la mateixa manera en què vàrem començar a llegir aquests autors. Amb reserves, però amb prou convicció, la capacitat de sorprendre d'aquests autors ha modificat la nostra percepció de la societat. Ara ens trobem ferits, amb ànsia de guariment social. Però avui, que finalitzem aquest treball, ens adonem que hem de posar-hi punt final. No per acabar però sí per a deixar d'escriure aquesta investigació i continuar llegint i pensant. I, si és el cas, potenciar aquesta recuperació de la societat.

BIBLIOGRAFIA

Bibliografia Primària:

Llibres de Paulo Freire:

Freire, P. (1969). *Educação como prática da liberdade*. Rio de Janeiro: Paz e Terra (trad. cat.:

Freire, P. (1994). *L'educació com a pràctica de la llibertat*, Barcelona: Eumo, [Traducció Andreu Roca])

Freire, P. (1970). *Pedagogia do Oprimido*, Rio de Janeiro: Paz e Terra (trad. cast.: Freire, P. (2003a). *Pedagogia del oprimido*, (17ª edició) Madrid: Siglo Veintiuno, [Traducció de Jorge Mellado])

Freire, Paulo (1972). *El mensaje de Paulo Freire. Teoría y práctica de la liberación*, Madrid: INODEP.

Freire, P. (1976). *Educação e mudança*, Rio de Janeiro: Paz e Terra. (trad. cast.: Freire, P. (1981). *Educación y cambio*, Buenos Aires: Búsqueda. [Traducció de Lilián Lopes])

Freire, P. (1977). *Cartas à Guiné-Bissau. Registros de uma experiencia em processo*, Rio de Janeiro: Paz e Terra (trad. cast.: Freire, P. (1978a). *Cartas a Guinea-Bissau. Apuntes de una experiencia pedagógica en proceso*, Madrid: Siglo Veintiuno, [Traducció de Antonio Alatorre])

Freire (1978b). A alfabetização de Adultos: é ela um quefazer neutro?, *Educação & Sociedade*, Campinas, Brasil, vol I, nº1, (pp. 64-70).

Freire, P. (1980). *Conscientização. Teoria e Practica da libertação. Una introdução ao pensamento de Paulo Freire*. São Paulo: Moraes.

Freire, P. (1985). *The politics of Education. Culture, Power and Liberation*, Massachussetts: Bergin and Garvey Publishers (trad.cast. Freire, P. (1990). *La naturaleza política de la educación. Cultura, poder y liberación*, Barcelona: Paidós, [Traducció de Silvia Horvath])

Freire, P. (1992). *Pedagogia da Esperanza: um reencontro con a pedagogia do oprimido*, Rio de Janeiro: Paz e Terra (trad. cast.: Freire, P. (2005). *Pedagogia de la esperanza*, (6ª ed.). México: Siglo Veintiuno, [Traducció de Stella Mastrangelo])

Freire, P. (1995). *A sombra desta mangueira*, São Paulo: Olho d'Água (trad. cast.: Freire, P. (1997). *A la sombra de este árbol*, Barcelona: El Roure, [Traducció Agustín Requejo Osorio])

Freire, P. (1996). *Pedagogia da autonomia*, Sao Paulo: Cortez (trad. cat.: Freire, P. (2003b). *Pedagogia de l'autonomia*, Xàtiva: Denes, [Traducció Eduard J. Verger])

Llibres de Peter McLaren:

McLaren, P. (1992). *Postmodernism, postcolonialism and pedagogy*, Australia: Albert Park.

McLaren, P. (1993). *Schooling as a ritual performance: towards a political economy of educational symbols and gestures*, London and New York: Routledge (trad. cast.: McLaren, P. (2007). *La escuela como un performance ritual. Hacia una economía política de los símbolos y gestos educativos* (5ª edición), México: Siglo XXI, [Traducción de Sebastián Figueroa Rodríguez])

McLaren, P., Leonard, P. (1993). *Paulo Freire: A critical encounter*, London and New York: Routledge (trad. val: McLaren, P., Leonard, P. (2003). *Paulo Freire. Un encounter crític*, Xàtiva: Denes editorial, [Traducción de Mª Teresa Alberó Francés])

McLaren, P., Lankshear, C. (1994). *The Politics of Liberation. Paths from Freire*, London and New York: Routledge (trad. val: McLaren, P., Lankshear, C. (2007). *Políticas de liberación. Sendas de Freire*, Xàtiva: Denes, [Traducción de Joaquín Martínez])

McLaren, P. (1995). *Critical pedagogy and predatory culture. Oppositional politics in a postmodern era*, London and New York: Routledge (trad. cast.: McLaren, P. (1997a). *Pedagogía crítica y cultura depredadora*, Barcelona: Paidós, [Traducción de Pilar Pineda])

McLaren, P. (1997b). *Revolutionary multiculturalism. Pedagogies of dissent for the New Millennium*, Colorado: Westview Press (trad. cast.: McLaren, P. (1998a). *Multiculturalismo revolucionario. Pedagogía de disensión para el nuevo milenio*, México: Siglo XXI, [Traducción Susana Guardado])

McLaren, P. (1998b). *Life in schools, an introduction to critical pedagogy in the foundations of education*, Boston: Allyn and Bacon (trad. cast.: McLaren, P. (2005). *La vida en las escuelas. Introducción a la pedagogía crítica en los fundamentos de la educación*, México: Siglo XXI, [Traducción de María Marcela González])

McLaren, P. (2000). *Che Guevara, Paulo Freire and the pedagogy of revolution*, Lanham: Rowman & Littlefield publishers. (trad. cast.: McLaren, P. (2001). *El Che Guevara, Paulo Freire y la pedagogía de la revolución*, México: Siglo XXI, [Traducción de María Guadalupe Benítez])

McLaren, P., Farahmandpur, R. (2004). *Teaching against global capitalism and the new imperialism: a critical pedagogy*, Lanham: Rowman & Littlefield (trad. cast.: McLaren, P. (2006). *La enseñanza contra el capitalismo global y el nuevo imperialismo*, Madrid: Editorial Popular, [Traducción de Néstor Cabrera])

Bibliografia Secundària

- Alberto, C. (1980). *Paulo Freire. Educación y concientización*, Salamanca: Sígueme.
- Allman, P. (1999). *Revolutionary social transformations: democratic hopes, political possibilities and critical education*, Westport: Bergin & Garvey.
- Allman, P. (2001). *Critical education against global capital: Karl Marx and revolutionary critical education*, Westport: Bergin & Garvey.
- Araújo, A.M. (coord.). (2004). *La pedagogía de la liberación en Paulo Freire*, Barcelona: Graó.
- Arnal, J., Del Rincón, D., Latorre, A. (1994). *Investigación educativa. Fundamentos y metodologías*, Barcelona: Labor.
- Asensio, JM. (2004). *Una educación para el diálogo*, Barcelona: Paidós.
- Aubert, A.; Duque, E.; Fisas, M.; Valls, R. (2004). *Dialogar y transformar. Pedagogía crítica del siglo XXI*, Barcelona: Graó.
- Barros, C.R. (1971). *La educación, ¿utilitaria o liberadora?* Madrid: Marsiega.
- Besalú, X. (2002). *Diversidad cultural y educación*, Madrid: Síntesis.
- Blanco, R. (1982). *La pedagogía de Paulo Freire*, Madrid: Zero.
- Delors, J. (coord.) (1996). *La educación encierra un tesoro*, Santillana, UNESCO: Madrid.
- Duch, Ll. (2004). *Estaciones del laberinto. Ensayos de antropología*, Barcelona: Herder.
- Dussel, E. (2002). *Ética de la liberación. En la edad de la globalización y de la exclusión*, (4a Edició), Trotá: Madrid.
- Ferreira, J. (2004). *Paolo Freire, forjador de utopías*, Sevilla: Morón.
- Fromm, E. (1970). *Psicoanálisis de la sociedad contemporánea*, (8ª ed.). México: Fondo de cultura económica.
- Fromm, E. (1974). *La por a la llibertat*, (4ª ed.) Barcelona: edicions 62.
- Fullat, O. (1993). *Política de la educación*, Barcelona: CEAC.
- Fullat, O. (1995). *El pasmo de ser hombre*, Barcelona: Ariel.
- Gadamer, H.G. (1988). *Verdad y método* (3ª ed.) Salamanca: Sígueme.
- Gadamer, H.G. (1993). *El problema de la conciencia histórica*, Madrid: Tecnos.
- Gadotti, M., Torres, C.A. (2001). *Paulo Freire: una bibliografía*, México: siglo XXI.
- Giroux, H. (1996). *Placeres inquietantes*, Barcelona: Paidós.
- Gramsci, A. (1970). *Introducción a la filosofía de la praxis*, Barcelona: Edicions 62.
- Grondin, J. (2003). *Introducción a Gadamer*, Barcelona: Herder.
- Grondin, J. (2008). *Qué es la hermenéutica*, Barcelona: Herder.

- Hegel, G.W.F. (1985). *Fenomenologia de l'esperit*, 1, Barcelona: Laia.
- Huerta-Charles, L., Pruy, M. (2007). *De la pedagogia crítica a la pedagogia de la revolución. Ensayos para comprender a Peter McLaren*, México: Siglo XXI.
- Husserl, E. (1962). *Notas relativas a una Fenomenología pura y una Filosofía Fenomenológica*, México: Fondo de Cultura Económica.
- Irigoyen, M.P. (2004). *Hermenéutica, analogía y discurso*, México: Universidad Nacional de México.
- Jaspers, K. (1958a). *Filosofía*, 1, Madrid: Revista de Occidente-Ediciones de la Universidad de Puerto Rico.
- Jaspers, K. (1958b). *Filosofía. (Volumen 2)* Madrid: Revista de Occidente-Ediciones de la Universidad de Puerto Rico.
- Larrosa, J. (1998). *La experiencia de la lectura. Estudios sobre literatura y formación*, Barcelona: Laertes.
- Martínez, R. (2006). *Educación, poder y resistencia. Una mirada crítica a la vida escolar*, México: Universidad Pedagógica Nacional.
- Marx, C., Engels, F. (1974). *Tesis sobre Feuerbach y otros escritos filosóficos*, Barcelona: Grijalbo.
- Marx, C., Engels, F. (1987). *El manifiesto comunista*, Madrid: Endymión.
- Mèlich, J.-C., Colom, A.J. (1997). *Después de la modernidad. Nuevas filosofías de la educación*, (2a ed.), Barcelona: Paidós.
- Monclús, A. (1988). *Pedagogía de la contradicción: Paulo Freire*, Barcelona: Anthropos.
- Morin, E. (2001). *Los siete saberes necesarios para la educación del futuro*, Paidós: Barcelona.
- Ratio studiorum. Ordenació dels estudis dels jesuïtes*, Vic: Eumo editorial.
- Sartre, J.P. (1965). *El hombre y las cosas*, Buenos Aires: Losada.
- Taberner, J. (2005). *Sociología y educación*, (3ª ed.) Madrid: Tecnos.
- Turner, V. W. (1973). *Simbolismo y ritual*, Universidad Pontificia Católica del Perú.
- Úcar, X. (2006). *Miradas y diálogos en torno a la acción comunitaria*, Barcelona: Graó.
- Van Manen, M (2003). *Investigación educativa y experiencia vivida*, Barcelona: Idea Books,
- Wittgenstein, L. (1999). *Tractatus logico-philosophicus*, Frankfurt: Suhrkamp.
- Yunus, M. (2009). *Peter McLaren, education and the struggle for liberation*, Cresskill: Hampton Press.

Revistes:

Batalla, X. (2007). Migración global, *Vanguardia Dossier*, nº 22, 3.

Capítols de llibres:

Fernández, J.A. (2001). Paulo Freire y la educación liberadora, en Trilla, J. (coord.): *El legado pedagógico del siglo XX para la escuela del siglo XXI*, (pp. 313-342). Barcelona: Graó.

Freire, P.(1987). La educación para una transformación radical de la sociedad: un aprendizaje político en AAVV. *Una educación para el desarrollo: La animación sociocultural*, (pp. 11-19). Buenos Aires: Humanitas.

Gadotti, M. (2006). La pedagogía de Paulo Freire y el proceso de democratización en el Brasil, en Ayuste, A. (coord.). *Organización de Estados Iberoamericano para la Educación, la Ciencia y la Cultura*, (pp.39-64). OEI: Octaedro Editorial.

Imbernón, F. (1999). Amplitud y profundidad de la mirada. La educación ayer, hoy y mañana, en Imbernón, F. (coord.): *La educación en el siglo XXI. Los retos del futuro inmediato*, (pp. 63- 80). Barcelona: Graó.

McLaren, P. (1999). Pedagogía revolucionaria en tiempos posrevolucionarios: repensar la economía política de la educación crítica, en Imbernón, F. (coord.): *La educación en el siglo XXI. Los retos del futuro inmediato*, (pp.101-120). Barcelona, Graó.

Revistes electròniques:

Accorinti, S. Práxis político-pedagógica de Paulo Freire. *Lecciones de Paulo Freire, cruzando fronteras: experiencias que se completan* Moacir Gadotti, Margarita Gomez y Lutgardes Freire, 2003. Disponible a:

<http://bibliotecavirtual.clacso.org.ar/ar/libros/Freire/accorinti.pdf>

Consultat, 20 de maig, 2007

Aguirre, L. C. (2003). El sentido de la pedagogía crítica en la era de la globalización después del 11 de septiembre de 2001. Entrevista a Peter McLaren (Versión en español actualizada). *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, 5, nº1. Disponible a:

<http://redie.uabc.mx/vol5no1/contenido-coral2.html>

Consultat, 10 de juny, 2007

Alvarado, M. (2007). José Martí y Paulo Freire: aproximaciones para una lectura de pedagogía crítica. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, 9 nº1. Disponible a:

<http://redie.uabc.mx/vol9no1/contenido-alvarado.html>

Consultat, 10 d'octubre, 2007

Antonio C., Silva., M. (2002). As tendências pós-modernas em busca de compensações – o *contra-peso* do multiculturalismo crítico. *Revista Espaço*, 17. Disponible a:

<http://www.ines.gov.br/paginas/revista/espaco17/espaco17.htm>

Consultat, 18 de maig, 2008

Ayuste, A., Trilla, J. (2005). Pedagogías de la modernidad y discursos postmodernos sobre la educación, *Revista de Educación*, 336, pp. 219-248. Disponible a:

http://www.revistaeducacion.mec.es/re336/re336_13.pdf

Consultat, 10 d'abril, 2008

Escudero, A. (2007). Mordiendo la fruta prohibida (notas para una reforma de la hermenéutica), *A parte Rei. Revista filosófica*, 53. Disponible a:

<http://serbal.pntic.mec.es/AParteRei>

Consultat, 6 de maig, 2009

Coral, L. (2003). Globalización del capital, pedagogía crítica y consecuencias del 11 de septiembre, *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, 5, nº1. pp. 135-185. Disponible a: <http://redie.uabc.mx/vol5no1/contenido-coral2.html>

Consultat, 30 de juny, 2007

Flecha, R. (2004). La pedagogía de la Autonomía de Freire y la Educación Democrática de personas adultas, *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 18 (2), 27-43. Disponible a:

redalyc.uaemex.mx/redalyc/pdf/274/27418219.pdf

Consultat, 30 de juny, 2008

Fullat, O. (1988). La Cultura:hermenéutica dels hombre, *Educator*, 14-15, 157-148. Disponible a:

<http://ddd.uab.cat/pub/educar/0211819Xn14-15p137.pdf>

Consultat, 6 de maig, 2009

Gerhardt, H-P. (1999) Paulo Freire (1921-1997), *Perspectivas: Revista trimestral de educación comparada*, vol.XXIII, nº 3-4,193, 463-484.

Gerhardt, H.P. (2007). Leer a Paulo Freire, *Revista Interamericana de Educación de Adultos*, 1. Disponible a:

http://tariacuri.crefal.edu.mx/rieda/ene_dic_2007/resenas_contrasen/resenas_art3_p1.htm

Consultat, 4 de juny, 2008

Giroux, H. (1992) Paulo Freire and the Politics of Postcolonialism, *JAC* 12.1. Disponible a:

<http://www.henryagiroux.com/interviews.htm> www.henryagiroux.com

Consultat, 30 d'abril, 2007

Giroux, H.(2004): Desafiar el nuevo orden mundial del neoliberalismo: La promesa de la Pedagogia Crítica, *Anuario Pedagógico*, 8. (pps. 21-34) Disponible a:

<http://www.centropoveda.org/publicaciones/periodicas/anuarios/descargaanuarios/Anuario8/nuevoordenmundial.pdf> (<http://henryagiroux.com/TranslatedPublications.htm>)

Consultat, 30 d'abril, 2007

Martínez Bonafé, J. (2001). Arqueologia del concepto “compromiso social” en el discurso pedagógico y de formación profesores, *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, 3, nº1.

Disponible a: <http://redie.uabc.mx/vol3no1/contenido-bonafe.html>.

Consultat, 20 de juny, 2007

Masi, A. (2008). El concepto de praxis en Paulo Freire. *Paulo Freire. Contribuciones para la pedagogía*. Moacir Godotti, Margarita Victoria Gomez, Jason Mafra, Anderson Fernandes de

Alencar (compiladores), CLACSO, Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales, Buenos Aires.

Disponible en: <http://bibliotecavirtual.clacso.org.ar/ar/libros/campus/freire/09Masi.pdf>

Consultat, 10 de maig, 2009

McLaren, P. (2003). Pedagogia Crítica en la Época de la Resignación, *Barbecho: Revista de Reflexión Socioeducativa*, 2, (pps.8-12)

Disponible a: <http://www.barbecho.uma.es/DocumentosPDF/BARBECHO2/A2B2.PDF>

Consultat, 7 de juliol, 2008

McLaren, P.; Jaramillo, N. (2007) Pedagogy and praxis in the age of empire: towards a new humanism, *Pedagogy for Social Justice: An Essay Review*, 10, nº 11, pp. 220. Disponible a: <http://edrev.asu.edu/essays/v10n11.pdf>

Consultat, 2 d'octubre, 2007

McLaren, P.; Jaramillo, N. (2004). El cowboy guerrero de Dios: cristiandad, globalización y falsos profetas del imperialismo, *Revista electrónica Herramienta*, 25,

Disponible a:

<http://www.herramienta.com.ar/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=255>

Consultat, 14 de juny, 2007

Morales, R.M. (2000). Congreso Internacional de Investigación Educativa IIMEC-INIE 25 años en Pro de la Educación.

Disponible a :

inie.ucr.ac.cr/congreso/memoria/archivos/ponencias/msanchez.pdf

Consultat, 30 de juny, 2007

Núñez, C. (2007) Vigencia del pensamiento de Paulo Freire, *DVV International*, 69.

Disponible a: http://www.iiz-dvv.de/index.php?article_id=281&clang=3

Consultat, 30 de juny, 2008

Ogaz, J.A. (2006) La pedagogia crítica: la labor de los maestros y la lucha por un mundo mejor, *Aula Crítica*, 6, 33). Disponible a:

http://fundacionMcLaren.org/chihuahua/entrevista_dsl.html#clip

Consultat, 24 de juny, 2007

Racovschik, G. (2003). Paulo Freire y los aportes a una nueva educación, Disponible a:

<http://rebellion.org/otromundo/03812Freire.htm>

Consultat, 5 de febrer, 2008

Rikowski, G. (2006): Cultura y Sociedad: La pedagogia crítica “recargada”, *Revista Electrónica Revista electrónica Herramienta*, 31. Disponible a:

<http://herramienta.com.ar/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=356>

Consultat, 25 de maig, 2007

Rojo, A. (1996). Utopía freireana. La construcción del inédito viable, *Perfiles educativos*, 74,

Disponible a: redalyc.uaemex.mx/redalyc/pdf/132/13207402.pdf

Consultat, 25 de maig, 2008

Rosa, M.; Orey, D.C. Las raíces históricas del Programa Etnomatemáticas en *Relime*, vol.8. nº 3, 2005, (pps. 363-377) Disponible a:

<http://redalyc.uaemex.mx/redalyc/pdf/335/33508307.pdf>

Consultat, 2 de juliol, 2008

Sainz, C.E. (1998). Freire sigue vigente, *Revista interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 33, (pps. 61-66). Disponible a:

biblioteca.universia.net/html_bura/ficha/params/id/3229791.html

Consultat, 25 de juliol, 2008

Santos, M. (2008), Ideas filosóficas que fundamentan la pedagogia de Paulo Freire, *Revista Ibero-Americana de Educación*, 46, Disponible a:

<http://www.rieoei.org/rie46a08.htm>

Consultat, 4 de juny, 2008

Sardoc, M. (2003). Ira y esperanza. La pedagogia revolucionaria de Peter McLaren, *Revista electrónica Herramienta*, 16.

Disponible a:

<http://www.herramienta.com.ar/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=131>

Consultat, 10 de juliol, 2007

Sardoc, M. (2001). *Rage and Hope: The Revolutionary Pedagogy of Peter McLaren* -an Interview with Peter McLaren, University of California – Los Angeles. Disponible a:

Currículo sem Fronteiras, v.1, n.2, pp. xlix-lix, Jul/Dez 2001, <http://www.curriculosemfronteiras.org/vol1iss2articles/mclareneng.pdf>

Consultat, 10 de juliol, 2007

Scocuglia, A.C. (1999). *A história das ideias de Paulo Freire e a actual crise de paradigmas*, Editora Universitária: UFPB, 326. Disponible a:

www.tdr.cesca.es/TESIS_UAB/AVAILABLE/TDX-1117108-164651/tmbt1del.pdf–

Consultat, 30 de juny, 2007

Scocuglia, A. (2006). *A pedagogia social de Paulo Freire como contraponto da pedagogia globalizada*. In *Proceedings of the 1. I Congresso Internacional de Pedagogia Social*, 2006, São Paulo (SP). Disponible a:

http://www.proceedings.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=MSC0000000092006000100002&lng=en&nrm=iso .

Consultat, 4 de juliol, 2007

Rubén Zataráin Mendoza “Peter McLaren entrevistado” entrevista publicada en *La tarea*, revista de educación y cultura de la Sección 47 de SNTE/Jalisco (nº 19, diciembre 2006). Disponible a:

<http://www.latarea.com.mx/articu/articu19/rzatarain19.htm>

Consultat, 22 de gener, 2008

Torres, R.Mª (1986). *Educación popular: un encuentro con Paulo Freire*, Quito: CECCA/CEDECO.

Disponible a: redepja.upn.mx/docs/noticias/multiples_paulo_Freire.pdf

Consultat, 3 de juliol, 2007

Torres, R.Mª (1997). Los múltiples Paulo Freires, *DVV International*, 69.

Disponible a: http://www.iiz-dvv.de/index.php?article_id=277&clang=3
Consultat, 30 de juny, 2007

Trilla, J., Ayuste, A., (2005). Pedagogia de la modernidad y discursos postmodernos sobre la educación, *Revista Educación*, 336 (pps. 219-248) Disponible a:
http://www.revistaeducacion.mec.es/re336/re336_13.pdf
Consultat, 30 de novembre, 2007

Vieites, M. (2006). Entrevista: Ramón Flecha. Los sueños son posibles, mejora la realidad sin sueños es imposible, *Escuela*, 3717, (pp.26-27). Disponible a:
http://www.pcb.ub.es/crea/pdf/portada/entrevista_escuela.pdf
Consultat, 25 de novembre, 2008

Webs i altres:

AG SPAK, Associació de Cercles d'Estudis Polítics i Socials.
Disponible a: www.agspak.de/
Consultat, 20 d'abril, 2008

Álvarez, (2006) Entrevista a Peter McLaren - La Pedagogía del Disidente de Peter McLaren: Práctica Revolucionaria en las entrañas de la Bestia. Disponible a:
<http://camoc33.googlepages.com/ENTREVIS.DOC>
Consultat, 25 de juny, 2007

Aula crítica, nº6, enero-abril 2006.
Disponible a: <http://www.fundacionMcLaren.org/compilaciones/AC06.pdf>
Consultat, 21 de maig, 2007

Baraúna, T.M. (2007). "Dimensoes Socis Educativas do Teatro do Oprimido", Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona. (tesis doctoral).

Capurro, R. (2007). "La hermenéutica frente al desafío de la técnica digital", Conferência en el Centro de Estudios em Tecnologia, Artes e Comunicação (CETAC), Portugal.
Diponible a:

http://www.capurro.de/hermeneutica_porto.html

Consultat, 21 de maig, 2008

Celso, A. (1999). “A História das idéias de Paulo Freire e a Atual Crise de Paradigmas”, Joao Pessoa: Universitaria/UFPB. Disponible a:

bibliotecavirtual.clacso.org.ar/ar/libros/torres/scocuglia.pdf

Consultat, 30 de juny, 2007

Centro de Estudios para el Perfeccionamiento de la Educacion Superior. Disponible a:

<http://cepes.uh.cu/bibliomaestria/tendenciaspedagogicas/PAULO%20FREIRE.doc>

Consultat, 8 de juliol, 2008

Centro de Cooperación Regional para la Educación de Adultos en América Latina y el Caribe. Disponible a:

<http://www.crefal.edu.mx/index.php>

Consultat, 20 d'abril, 2008

College of Staten Island. The city university of New York

Facultat Ira Shor. Disponible a:

[Http://www.csi.cuny.edu/faculty/SHOR_Ira.html](http://www.csi.cuny.edu/faculty/SHOR_Ira.html).

Consultat, 16 de desembre, 2008

Consejo de Educación de adultos de América Latina. Disponible a:

<http://ceaal.org>

Consultat, 20 d'abril, 2008

Daily Bruin. Disponible a.

<http://www.dailybruin.ucla.edu/news/2001/oct/05/osama-bin-laden-is-no-che-guev/>

Consultat, 30 de maig, 2008

EdPAG, Educació per a l'Acció Crítica. Disponible a:

(<http://edpac.org>)

Consultat, 20 d'abril, 2008

Fundación McLaren. Diponible a: <http://www.fundacionMcLaren.org>

Consultat, 12 de desembre, 2006

García, R. (2005). “La resistencia al poder en la escuela primaria. Un estudio de caso”, Chihuahua, Secretaria de Educación y Cultural. Servicios educativos del estado de Chihuahua. Disponible a:

<http://www.fundacionMcLaren.org/tesis/garcia2.pdf>

Consultat, 10 de gener, 2008

García, R. (2006) McCarthismo en la UCLA, *Fundació McLaren de Pedagogia Crítica*, Disponible a:

<http://www.fundacionMcLaren.org/peterMcLaren/mccarthismo.html>,

Consultat, 30 de juny, 2007

IALA Paulo Freire. Disponible a:

<http://ialapaulofreire.blogspot.com/>

Consultat, 10 de febrer, 2007

Instituto Paulo Freire. Disponible a:

<http://www.institutpaulofreire.org/>

Consultat, 10 de febrer, 2007

Journal for Crítica Education Studies. Disponible a:

www.jceps.com

Consultat, 10 de febrer, 2009

Movimiento de los Sin Tierra Brasil (MST). Disponible a:

(<http://www.movimientos.org/cloc/mst-br/nuevoindex.php3>)

Consultat, 20 d'abril, 2008

Patriani, V.M. (2002) Paulo Freire e Peter McLaren. América: unidade na diversidade, *América terra de utopia*, Desafios de Comunicação Social, Salvador de Bahía, Brasil, 1-2 setembro 2002. Disponible a:

<http://www.er.uqam.ca/nobel/gricis/actes/utopie/word/Gozzo.doc>

Consultat, 10 de gener, 2008

Pozo, M. (2003). Towards a Critical Revolutionary Pedagogy: An interview with Peter McLaren, *Axis of Logic*. Disponible a:

<http://axisoflogic.com/cgi-bin/exec/view.pl?archive=41&num=3801>

Consultat, 18 de febrer, 2008

Quiroz, S. (2006). La pedagogia Crítica: Lectura renovada que fortalece al Marxismo, Disponible a:

<http://www.fundacionMcLaren.org/peterMcLaren/quiroz2.html>

Consultat, 20 de febrer, 2007

Tanosborn, B. (2007) Arrogancia e insolencia en la época de imperio, *Cuba Socialista. Revista teórica y política*. Disponible a:

<http://www.cubasocialista.cu/texto/00079934arrogancia.html>

Consultat, 18 de febrer, 2008

UCLA Newsroom

Disponible a:

<http://newsroom.ucla.edu/portal/ucla/UCLA-Education-Professor-Peter-4934.aspx?RelNum=4934>

Consultat, 18 d'agost, 2008

UCLA Today Connecting staff and faculty in the UCLA community

Disponible a:

<http://www.today.ucla.edu/>

Consultat, 18 d'agost, 2008

Última entrevista a Paulo Freire 1ª Parte. (Luciana Burlamaqui)

Disponible a:

<http://acercadelaeducacion.blogspot.com/2007/05/ultima-entrevista-paulo-Freire-1-parte.html>

Consultat, 20 de setembre, 2007

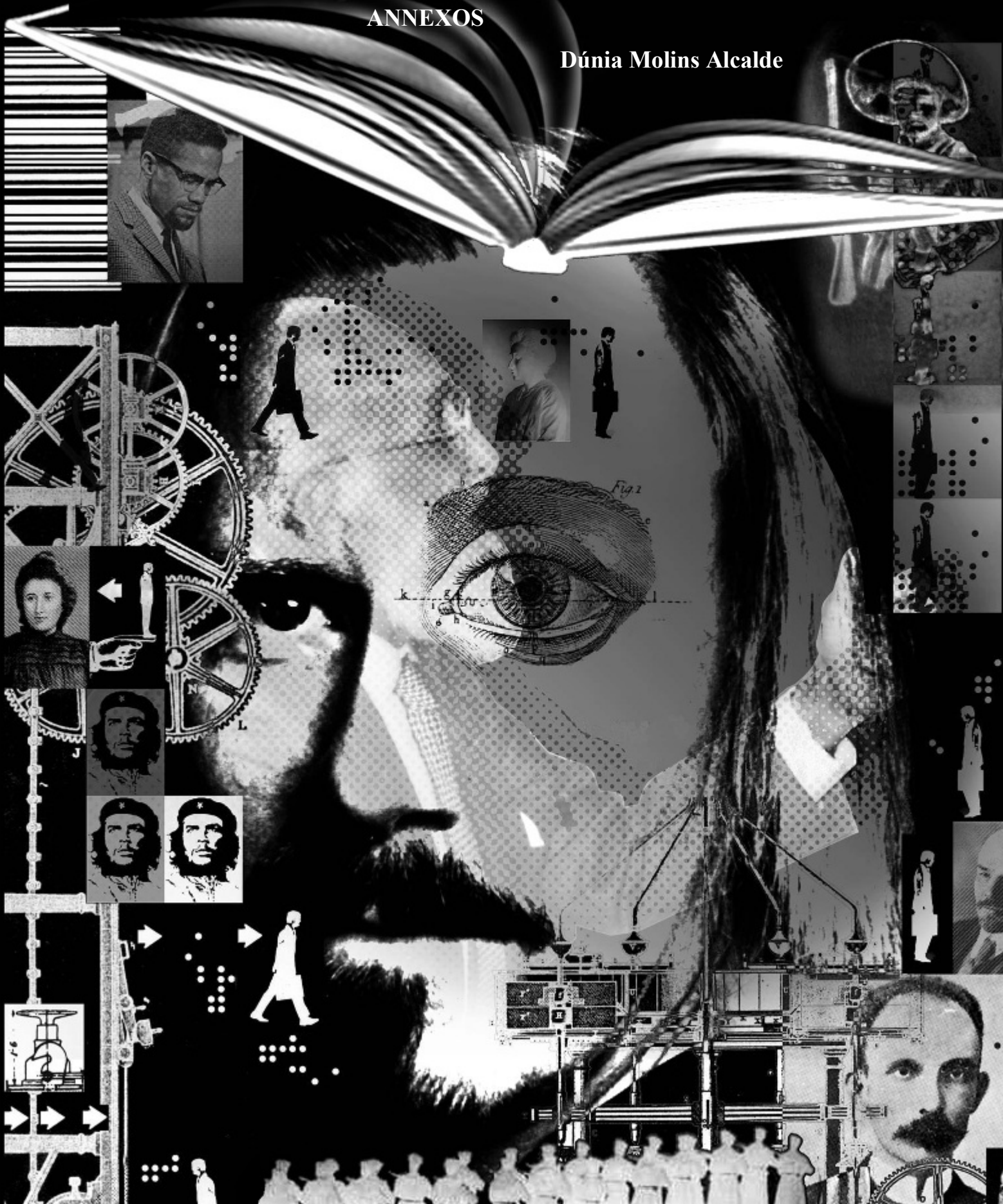
UNESCO- Education for Social Transformations, iniciativa sobre educació i transformació social nascuda en la *Unesco*, *Centre Paulo Freire* i *Cercle de pedagogie Emancipatrices*. Disponible a:

(<http://portal.unesco.org>)

Consultat, 20 d'abril, 2008

REVOLUCIONÀRIA DE PETER McLAREN

Dúnia Molins Alcalde

ANNEXOS

ANNEX 1: Converses mantingudes amb Peter McLaren via mail des del 12 de desembre del 2006 fins al moment

ANNEX 2: Investigacions sobre Freire

ANNEX 3: Curriculum vitae Peter McLaren

ANNEX 4: Invitació seminari 40 anys de Pedagogia Crítica

ANNEX 1: Converses mantingudes amb Peter McLaren via mail des del 12 de desembre del 2006 fins al moment.

Re: Dúnia Molins (Barcelona)	
De	"McLaren, Peter" <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dimarts, Desembre 12, 2006 9:41 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.es>

Dear Dunia, I am in Mexico right now, giving talks...I have several new books out in Spanish--Life in Schools (edición 4) with Siglo XXI, Mexico City; also, in Madrid, Teaching Against Global Capitalism and the New Imperialism (McLaren y Farahmandpur), Editoria Popular, and also, Pedagogy and Praxis in the Age of Imperialism (McLaren y Jaramillo), Editoria Popular (Madrid); also please see my book, Ira y Esperanza (Rage and Hope) -- it is in English from Peter Lang Press. Also see my book in Spanish, Che Guevara, Paulo Freire, and the Pedagogy of REvolution (Siglo XXI), Mexico....I hope this helps camarada. I am working at UCLA still, but also working to help Hugo Chavez's government in Caracas. un abrazo fuerte
Peter

On Tue, 12 Dec 2006 13:02:37 +0100

Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.es> wrote:
> Dear Peter McLaren,
> I'm Dúnia Molins Alcalde. I'm teacher in Autònoma
> University of Barcelona and at present I make readying my
> little research about Paulo Freire. Although it isn't
> still doctoral thesis.
> In addition to that my director little research is Joan
> Carles Melich that he facilitated publication of your
> works: Critical Pedagogy and Predatory Culture, in Paidós
> editorial.
> Due to I have been reading laboriously your works (this
> and others) and I wonder if you could tell me your more
> important book about Freire according to your argument of
> critical pedagogy. Indeed, I wanted to know your actual
> argument about critical pedagogy at present time.
> Congratulations for your knowledge,
> HASTA LA VICTORIA SIEMPRE,
> Thanks you,
> Dúnia Molins Alcalde.

De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dilluns, Desembre 18, 2006 8:03 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.es>

Dear Dunia, Here is a link to my webpage...please see listed some of my most recent books:
<http://www.gseis.ucla.edu/faculty/pages/mclaren/>
I hope that this list will help. My best book on Freire is Che Guevara, Paulo Freire and the Pedagogy of Revolution. I have also edited several books on Freire. I will send you my curriculum vitae.
best wishes,
Peter

Assumpte	catedra		
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>		
Data	Dilluns, Desembre 18, 2006 8:05 am		
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.es>		
Arxius adjunts	information on catedra.rtf.zip		1013K

curriculum vitae				
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>			
Data	Dilluns, Desembre 18, 2006 8:06 am			
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.es>			
Arxius adjunts	Curriculum Vitae, November, 2006.doc	1K	Curriculum Vitae, November, 2006.doc	530K

Assumpte	Re: Hasta la victoria siempre!		
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>		
Data	Diumenge, Abril 15, 2007 8:18 am		
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>		

Dunia, thanks for your kind words....I am off to san francisco and then 2 weeks giving talks in Oaxaca.

Freire's books ---

Freire, Paulo (1978). *Pedagogy In Process: The Letters to Guinea Bissau*. New York: The Seabury Press.

Pedagogy of the Oppressed

Pedagogy of Hope

best wishes,

Peter

On Apr 13, 2007, at 3:45 PM, Dunia Molins Alcalde wrote:

Dear Peter,

I continue working in my little research and reading your works. It's very interesting for me and besides when I read it change one's mind about traditional pedagogy. Pedagogy I have received in my life. Thank you about this.

Please, would you tell me wich Freire's book is the most important for you? Not for the general pedagogy, but the most Freire's book has influenced on you. Your knowledge has revive my learning.

I don't know I would have done without your work.

Best wishes,

Dúnia.

Assumpte	Re: Hasta la victoria siempre		
De	"McLaren, Peter" <mclaren@gseis.ucla.edu>		
Data	Dimarts, Juliol 17, 2007 2:30 am		

Per a Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

orale pues Dunia, que tal? i am in tijuana, teaching a course for the next few weeks with only sporadic access to e-mail. mi espanol es muy malo, your english is much better than my spanish, one day I hope i will learn more spanish...
gracias for tus palabras...juntos en la lucha, peterOn

Mon, 16 Jul 2007 16:23:34 +0200

Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat> wrote:

> Dear Peter,
> how are you? Have you finished the class in the
> university? I have finished but I even go. My little
> research is very slow because I don't work quite what I
> wanted.
> I wish you could come to Barcelona some day and I could
> meet you and talk about critical pedagogy with you.
> Do you speak spanish? My english isn't very good and
> it's possible you don't understand very well....I'm
> sorry.
> Congratulations for your birthday: august 2.
> All best wishes,
> Dúnia.
> (this is the mail I sent you in May. I don't know if you
> received it.)

Assumpte	new book	
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>	
Data	Dilluns, Juliol 23, 2007 11:10 am	
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.es>	
Arxius adjunts	final sense book.com.pdf	6.5MB

Assumpte	New Book from Mexico, Siglo XXI	
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>	
Data	Diumenge, Juliol 29, 2007 10:22 am	
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.es>	

Assumpte	Re: Hasta la vistoria siempre!	
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>	
Data	Dilluns, Octubre 1, 2007 9:23 am	
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>	

I am leaving for Greece tomorrow. La lucha continua companera!
un abrazo, Peter

On Sep 21, 2007, at 3:42 AM, Dunia Molins Alcalde wrote:

> Dear Peter,
> how are you? I have changed the orientation of my little research
> and I am going to concentrate on the relation between politics and
> multiculturalism of Freire that you also treat. In these moments, I
> am in the search of your books in English and translated and, it
> seems to be, it is not easy.

> I hope that the struggle should continue and that the thought of
 > Freire with your words should transform the world.
 > All best wishes,
 > D  nia.

Assumpte	greece
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dilluns, Octubre 1, 2007 9:24 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.es>

Assumpte	Fwd: Education Review Publishes Two Essay Reviews of McLaren & Jaramillo: "Pedagogy and praxis in the age of empire: Towards a new humanism"
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dimarts, Octubre 2, 2007 6:14 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

Begin forwarded message:

From: Gene V Glass <glass@ASU.EDU>

Date: October 1, 2007 2:56:20 PM PDT

To: EDREV@ASU.EDU

Subject: Education Review Publishes Two Essay Reviews of McLaren & Jaramillo: "Pedagogy and praxis in the age of empire: Towards a new humanism"

Reply-To: Gene V Glass <glass@ASU.EDU>

The Education Review is an open access journal that has published reviews of books in education continuously since 1998. Its address on the world wide web is <http://edrev.asu.edu>.

Essay reviews are special peer-reviewed articles that examine in depth one or more recent books of particular significance on a single topic. Essay reviews are generally between 5,000 and 10,000 words in length, although longer reviews are welcome. For instructions on submitting a manuscript for possible publication, see the website.

Education Review has just published two essay reviews of the following book:

McLaren, Peter & Jaramillo, Nathalia. (2007)
*Pedagogy and praxis in the age of empire:
 Towards a new humanism*. Rotterdam: Sense Publishers.

Pedagogy for Social Justice: An Essay Review

Lilian Cibils

Marc Pruyn

New Mexico State University

Citation: Cibils, Lilian & Pruyn, Marc. (2007). Pedagogy for

social justice: An essay review. Education Review, 10(11).

Retrieved [date] from <http://edrev.asu.edu/essays/v10n11index.html>

An Expanded Definition of "Pedagogy": An Essay Review

Samuel Day Fassbinder

Citation: Fassbinder, Samuel Day. (2007). An expanded

definition of "pedagogy": An essay review.

Education Review, 10(12).

Retrieved [date] from <http://edrev.asu.edu/essays/v10n12index.html>

Gene V Glass, Editor
glass@asu.edu

Kate Corby, Brief Reviews Editor
<http://edrev.asu.edu/brief/>

Gustavo Fischman, Editor for Spanish & Portuguese
<http://edrev.asu.edu/indexs.html>

Assumpte	hola
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dijous, Octubre 11, 2007 4:38 pm
Per a	Dunia <Dunia.Molins@uab.es>

gracias companera. that sounds like a great idea. un abrazo
Peter

----- Missatge original -----

De **Peter McLaren** <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data **Mon, 01 Oct 2007 00:23:59 -0700**
Per a **Dunia Molins Alcalde** <Dunia.Molins@uab.cat>
Assumpte **Re: Hasta la vistoria siempre!**

I am leaving for Greece tomorrow. La lucha continua companera!
un abrazo
Peter
On Sep 21, 2007, at 3:42 AM, Dunia Molins Alcalde wrote:

> Dear Peter,
> how are you? I have changed the orientation of my little research
> and I am going to concentrate on the relation between politics and
> multiculturalism of Freire that you also treat. In these moments, I
> am in the search of your books in English and translated and, it
> seems to be, it is not easy.
>
> I hope that the struggle should continue and that the thought of
> Freire with your words should transform the world.
> All best wishes,
> D nia.

	Fwd: hola
De	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>
Data	Dijous, Octubre 25, 2007 3:42 pm
Per a	Dunia.Molins@uab.cat

----- Missatge original -----

De Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data Thu, 11 Oct 2007 07:38:52 -0700
Per a Dunia <Dunia.Molins@uab.es>

Assumptes hola

gracias companera. that sounds like a great idea. un abrazo
Peter

Assumptes	Hola!
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dijous, Novembre 29, 2007 7:57 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

Dear Dunia, I am trying to survive day by day. I was in Finland last week. In a few days I will be speaking in Mexico City.
I send you my best wishes,
Peter

Assumptes	Re: Hasta la lucha siempre!
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dijous, Juny 12, 2008 2:23 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

compa, I am off to Finland and Portugal in a few hours. can you give me the exact date. oct 19-26, 2008, I am in Colombia. Can you tell me exact date?

un abrazo

Peter

On Jun 12, 2008, at 1:42 AM, Dunia Molins Alcalde wrote:
Dear Peter,

I would like to know if you will go to Barcelona in october to realise the conference inagural of the next course 08/09. You would have to tell me how many money we'll have pay you.
If you wish to go, please let me know as soon as possible.
un abrazo,
hasta la lucha siempre,
Dúnia.

Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>
June 6, 2008 3:21:43 AM PDT
: Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Hasta la lucha siempre!

Dear Peter,

I have finished my teaching of the university. I have spoken extensively about you. The people have remained impressed with your ideas.

The next 20 of June, I will be in "VI International Congress on Philosophy of Education" in Madrid. I will be speaking about your knowledge.

I send you my best wishes,
Dúnia.

Assumppte	invitacion
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dissabte, Juliol 12, 2008 7:12 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

Dear Dunia:

I would love to go. But when I travel, I travel with my co-author, Dr. Nathalia Jaramillo. She does similar work to my work. I think I sent you my book with her--it is in Spanish, also. Would it be possible to invite both of us?

What do you think companera?

un abrazo

Peter

Assumppte	Fwd: arizona attack
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dimarts, Juliol 15, 2008 8:37 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

My talk in Arizona on Wednesday

see:

<http://www.azcentral.com/arizonarepublic/opinions/articles/2008/07/14/20080714mon1-14.html>

hate mail related to my upcoming talk in Arizona.

Begin forwarded message:

From: John Holmes <wakeupcongress@yahoo.com>

Date: July 14, 2008 10:12:20 PM PDT

To: mclaren@gseis.ucla.edu

Subject: You're a fucking scumbag punk!

You are a traitor to America! You should be delt w/like the traitor that you are, you wetback loving pussy! Fuck you and fuck your mother for not aborting your worthless ass! You fucking scum!

Assumppte	Re: invitacion
De	Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dimarts, Juliol 15, 2008 9:41 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

it would be two economy airline tickets, one hotel room, and some kind of modest honorarium, for instance, 300 Euros each.

does that sound reasonable to you companera?

best wishes,

Peter

On Jul 15, 2008, at 12:39 AM, Dunia Molins Alcalde wrote:

> Dear Peter,

> how many cost your conference, travel, hotel, etc. aproximately?
> I hope it is possible.
> un abrazo,
> Dúnia.
>
> ----- Missatge original -----
> De: Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
> Data: Dissabte, Juliol 12, 2008 7:12 pm
> Assumppte: invitacion
>
>> Dear Dunia:
>> I would love to go. But when I travel, I travel with my co-author,
>> Dr. Nathalia Jaramillo. She does similar work to my work. I think
>> I sent you my book with her--it is in Spanish, also. Would it be
>> possible to invite both of us?
>> What do you think companera?
>> un abrazo
>> Peter

Assumppte	Re: invitacion
De	"McLaren, Peter" <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dijous, Juliol 17, 2008 6:13 am
Per a	Dunia <Dunia.Molins@uab.es>

thanks compa...On Wed, 16 Jul 2008 10:25:32 +0200

Dunia <unia.molins@uab.es> wrote:

> En/na Peter McLaren ha escrit:

>

>> it would be two economy airline tickets, one hotel room,

>>and some

>> kind of modest honorarium, for instance, 300 Euros each.

>> does that sound reasonable to you companera?

>> best wishes,

>> Peter

>> On Jul 15, 2008, at 12:39 AM, Dunia Molins Alcalde

>>wrote:

>>

>>> Dear Peter,

>>> how many cost your conference, travel, hotel, etc.

>>>aproximately?

>>> I hope it is possible.

>>> un abrazo,

>>> Dúnia.

>>>

>>> ----- Missatge original -----

>>> De: Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>

>>> Data: Dissabte, Juliol 12, 2008 7:12 pm

>>> Assumppte: invitacion

>>>

>>>> Dear Dunia:

>>>> I would love to go. But when I travel, I travel with my

>>>>co-author,

>>>>

>>>> Dr. Nathalia Jaramillo. She does similar work to my

>>>>work. I think

>>>> I

>>>> sent you my book with her--it is in Spanish, also. Would

>>>>it be

>>>> possible to invite both of us?

>>>> What do you think companera?

>>>> un abrazo

>>>> Peter

>>>>
>>>
>>
> Dear Peter,
> I think its possible but now dean's faculty is deciding.
> I would thank you your constant arrangment. When he'll
> say that, quickly I tell you.
> un abrazo muy fuerte,
> Dúnia.

Assumpte	Re: Invitation to Barcelona
De	▶ "McLaren, Peter" <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dissabte, Agost 2, 2008 10:18 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

companera, great news. nathalia and i are in xalapa now,
off to veracruz today...but we will be in china, and then
heading for caracas, venezuela on september 28. can we
make the visit a little later. Can we make it at a later
date? can we figure out a good time? un abrazo fuerte
peter

On Fri, 01 Aug 2008 18:33:52 +0200

Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat> wrote:

> Dear Peter,
>
> Dean's faculty said its possible to invite both of us.
> You would have to give two conferences: one in faculty of
> Education (29 setember) and another in Foundation Bofill
> (30 setember or 1 october). What seems to you? If you
> like, on the 1st setember they would entrust the tickets
> of plane.
>
> Happy birthday for tomorrow!
>
> Dúnia.

Assumpte	Re: Invitation to Barcelona
De	▶ "McLaren, Peter" <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Diumenge, Agost 3, 2008 11:27 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

yes, please, nathalia and i are ready to visit, we will
come for sure. but that date we will be in venezuela
directly after china. please, can you make a different
date, we are excited about speaking in barcelona.
un abrazo
peter

On Sat, 02 Aug 2008 23:52:38 +0200

Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat> wrote:

> Dear Peter,
>
> The plan is that you were coming for the inaguration but
> it'll not be possible to change the date I am going to

>manage so that you could come later. I keep you informed.
 > Thank you very much for your dedication.
 >
 > un abrazo fuerte,
 >
 > Dúnia.

Assumpte	Re: checking
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dijous, Setembre 4, 2008 9:56 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

okay, thanks. The main point is that I cannot leave the US until 5 oclock on wednesday. I hope we can find a flight. best wishes,

Peter
 On Sep 4, 2008, at 12:53 PM, Dunia Molins Alcalde wrote:

Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>
 September 4, 2008 6:27:45 AM PDT
 : Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Re: checking

Dear Peter,
 tomorrow I'll speak with dean and I'll explain it to you.
 un abrazo fuerte,
 Dúnia.

----- Missatge original -----
 De: Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
 Data: Dimecres, Setembre 3, 2008 5:48 am
 Assumpte: Re: checking

okay! great. But we have to leave chicago at 5:00 on Wednesday the 9th. Can you find a flight that leaves at 5:00 or later from Chicago and that will arrive in Barcelona in time for the inauguration? And can you cover the cost of the flight from LA to Chicago?

So,

- 1) I will fly to Chicago on Tuesday, 9th.
- 2) Nathalia and I will leave Chicago at 5:00 or later to fly to Barcelona. (see finishes teaching at 130 and we can be at the airport by 4:00) Can you find a flight that will take us to Barcelona in time for the inauguration?
- 3) Nathalia and I will each give a talk at the inauguration. We can also do other events later in that day.

We will need to leave to go back to Chicago on Sunday.

Will this work?

un abrazo fuerte
 Peter

I will fly to Chicago. I will meet Nathalia in Chicago. Together we will fly to Barcelona. But we can only leave at 530 or later. Can you

On Sep 2, 2008, at 2:42 PM, Dunia Molins Alcalde wrote:

I believe we will get it. They propose more alternatives: on thursday 9th of october (17:00 or 18:00h) It's inauguration's masters. Another option also valid may be 16th of october.
un abrazo fuerte,
Dúnia.

----- Missatge original -----

De: peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>

Data: Dimarts, Setembre 2, 2008 1:11 am

Assumpte: checking

thanks for your message Dunia. Here is the problem. Mondays and Wednesdays are teaching days. Is there any way to give the talk on Friday? Or if we leave on Wednesday, maybe we would arrive in Time to speak on Thursday. Depending upon when the flight lands. Just checking to see. un abrazo fuerte compa.

Peter

Assumpte	all okay, just one more thing
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Divendres, Setembre 5, 2008 6:10 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

Dear Dunia:

Yes, that will work. Fantastic.

Okay, let's do it.

May I ask you one other question. Can you cover the cost of my flight back from Los Angeles to Chicago.

So for me:

Leave on Tuesday, October 7 from LAX, Los Angeles, for Chicago.

TICKETS AS YOU HAVE BOOKED THEM--Nathalia and I will travel to Barcelona.

And October 13, leave Chicago for LAX, Los Angeles.

So, yes, please go ahead and book the flights. But please book me a flight to Chicago and back. Then we are all set. Does that sound okay to you?

best wishes,

Peter

Assumpte	Re: all okay, just one more thing
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dissabte, Setembre 6, 2008 2:39 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

Great news Dunia. I will leave Chicago for Los Angeles on the 13th. Yes, the flight for the 7th can be in the afternoon. thanks!

The Title of the Conference is:

Rethinking Critical Pedagogy in a Time of Uncertainty

Is this acceptable?

So, can I confirm the following:

Nathalia and I will give a conference on Thursday?

Can you tell me how long you wish the conference to be?

Will there be time to see the city of Barcelona on Friday evening and Saturday?

We are very excited about the conference.

Can you send me an invitation.

And can you send Nathalia an invitation also.
 I can forward the invitation to Nathalia.
 thanks for all your help Dunia.
 un abrazo fuerte
 Peter

Assumpte	numbers
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dilluns, Setembre 8, 2008 6:25 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

Peter McLaren
 037082754
 USA

Nathalia Jaramillo
 212097797
 USA

Dear Dunia:
 Can you send me an itinerary? Thanks.
 un abrazo
 Peter
 ps
 October 13th- 1or 2? Chicago- Lax
 October 13th- only for 1 Chicago- Lax

Assumpte	tickets
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Diumenge, Setembre 28, 2008 9:43 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

Can you send the tickets please. We leave for Venezuela on Tuesday.
 We need the tickets before we leave. thanks Dunia. best wishes,
 Peter

Assumpte	Barcelona			
De	Jordi Deulofeu Piquet <Jordi.Deulofeu@uab.cat>			
Data	Dilluns, Setembre 29, 2008 2:40 pm			
Per a	mclaren@gseis.ucla.edu			
CC	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>			
Arxius adjunts	LAX-BCN-LAX - Peter McLaren - Fund.Bofill - Griselda 07Oct08.doc	34K	ORD-BCN-LAX - Nathalia Jaramillo - Fud.Bofill- Griselda 08Oct08.doc	32K

Prof. McLaren,

I send you the tickets of your flights (for you and for prof. Jaramillo)
 to come to Barcelona, next week. Please tell me if everything is all righth.
 Best wishes,

Jordi Deulofeu
 Faculty of Education

Assumpte	Re: tickets
De	"McLaren, Peter" <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dissabte, Octubre 4, 2008 3:13 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

dear dunia, please have a strong translator for me. dr. jaramillo is not my translator, so por favor can you have a good translator for me. gracias companera. i know i am giving the major speech. but i hope also there will be an opportunity for dr. jaramillo on some occasion during our visit to in bacelona to talk about her important work on gender and critical pedagogy -- gracias compa. un abrazo fuerte
peter

we are speaking right now in caracas.

n Mon, 29 Sep 2008 16:24:13 +0200

Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat> wrote:
> Dean's faculty send you the tickets. It's all ok? I wish
>it.> un abrazo,> Dúnia.

Assumpte	Re: University Autonomia of Barcelona
De	"McLaren, Peter" <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dissabte, Octubre 4, 2008 4:16 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

okay, this is what i meant. here nathalia and i can give a joint presentation. that is great. we can speak on

critical pedagogy and the struggle for social justice:
political reflections

is this title okay?

by peter mclaren and nathalia jaramillo

un abrazo
peter

On Thu, 02 Oct 2008 23:45:37 +0200

Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat> wrote:
> Dear Peter and Nathalia,
> your flight will come to Barcelona on the 9th to the
>14:30h. I will go to look for you to the airport. Later I
>will accompany you on the hotel.
>(http://www.hotelmajestic.es/)
>
> In the evening I will accompany you on the UAB
>(University Autonomia of Barcelona) for the conference
>inagural of the màsters. Rethinking Critical Pedagogy in
>a Time of Uncertainty (17:30h)
>
>Friday will be the conference for the Foundation Bofill.
>It would be well that you were saying to us the topic of
>the second conference. It might always speak about the

>same topic since the people cannot be the same.
 >
 > Some proposals for this day might be:
 > 1. Unequality social and educationals, PISA, experiences
 >of success in USA, or
 > 2. Unequality of society and education in countries with
 >migratory recent flows. Intercultural education , or
 > 3. education, excellence i equity, possible or
 >impossible, in a capitalist society
 > or a proposal of yours that will be accepted. (title?)
 > On Saturday, if you want, we can meet and see the city
 >of Barcelona.
 > We will speak already when to come
 > Thanks for all.
 > Best wishes,
 > Dúnia Molins Alcalde

De	"McLaren, Peter" <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dissabte, Octubre 4, 2008 11:26 am
Per a	Dunia.Molins@uab.cat

it will be better if there is a professional translator
 but if you can't find anyone, i can ask nathalia.
 so dont worry, dunia. we are looking forward to our visit.
 un abrazo
 peter

Assumpte	translation
De	"McLaren, Peter" <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dissabte, Octubre 4, 2008 9:20 pm
Per a	Dunia.Molins@uab.cat

Hello Dunia,

Yes, thank you. It would be best to arrange translation
 for my speech. We hope this isn't a problem and we
 apologize for any miscommunication on the matter.
 best wishes,
 un abrazo

Assumpte	translation
De	"McLaren, Peter" <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Diumenge, Octubre 5, 2008 6:27 am
Per a	Dunia.Molins@uab.cat

Dunia, the best idea is to get a translator for my speech.
 if this is impossible, then nathalia has agreed to
 translate. but if you can find a translator, that is the
 best idea. but if you can't find one, nathalia has agreed
 to help. un abrazo
 Peter

Assumpte	Re: translation
De	▶ Peter McLaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dilluns, Octubre 6, 2008 7:14 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

nathalia said she can help if you cant find a translator. the problem is that she has a cold. but if she is well enough she will try to help
un abrazo
Peter

Assumpte	Re: translation
De	▶ peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dimarts, Octubre 7, 2008 3:13 am
Per a	Dunia <Dunia.Molins@uab.es>

okay. we have colds but we will try our best companera. un abrazo fuerte
Peter

Deans will a big effort and they have found a translator continued
> for Thursday. Friday in the seminar on having had to share expenses
> with Bofill Fundation is not possible translator in any case.
> Therefore it will be indispensable that Nathalia translates you.
> They have kept also a space so she talk about her important work on
> gender and critical pedagogy.
> I send you target.
> un abrazo,
>
> Dúnia.<Invitació Seminari, McLaren.jpg>

Assumpte	[Professorat-educacio-l] invitació seminari 40 anys de Pedagogia Crítica amb Peter McLaren
De	▶ Assumpta Sabanés Parramon <Assumpta.Sabanes@uab.cat>
Data	Dimarts, Octubre 7, 2008 9:28 am
Per a	professorat-educacio-l@l·listes.uab.cat
CC	Deganat Ciències de l'Educació <dg.c.educacio@uab.cat> , assumpta sabanes <Assumpta.Sabanes@uab.es> , txell segues <Meritxell.Segues@uab.es> , Isabel Durban <Isabel.Durban@uab.es>

Assumpte	Re: translation
De	▶ peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dimarts, Octubre 7, 2008 8:38 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

okay. both of us have bad colds. so our voices are not strong. we have been on the road for 8 weeks, back-to-back talks and seminars--finland, portugal, greece, mexico, brasil, china, venezuela, and now spain. So we have been giving talks and living in hotel rooms for the past 2 months. last week Nathalia has started back teaching at purdue university. My classes do not begin until january at ucla, so when I return, I am going to teach a seminar near medellin, colombia. so with all this travel we have been strong, except in venezuela we got sick with colds a few days ago. so we will be a little weak, I hope you understand. looking forward to our visit. I leave for Chicago in

2 hours. un abrazo fuerte

Peter

On Oct 7, 2008, at 11:30 AM, Dunia Molins Alcalde wrote:

> Okay! We'll see in the airport on thursday. If you allow it to me,
> I'll ask you (Peter and Nathalia) some questions about litle research.
> un abrazo,
>Dúnia.

Assumppte	URGENT
De	▶ "Jaramillo, Nathalia E" <njaramil@purdue.edu>
Data	Dimecres, Octubre 8, 2008 5:17 pm
Per a	Dunia.Molins@uab.cat

Dunia,

Peter flew into Chicago last night and I was preparing to meet him at the airport this afternoon. This morning I received a series of emails from him telling me that he spent the night at the emergency room. He has an infection, and the pressure from the flight perforated his ear membrane and led to a loss of hearing. He is on medication, but has been advised not to travel so not to cause more damage to his hearing.

WE are very, very sorry, but we cannot travel to Barcelona today. Please accept our sincerest regrets and apologies. We were looking forward to visiting the University and sharing our work. Please express our sincere regrets to the faculty and students, especially since Peter was going to give the welcoming address tomorrow evening. If it were not for a grave concern for Peter's health, we would be there. We are very sorry.

Thank you, and our apologies.

Nathalia.

Nathalia E. Jaramillo

Asst. Professor, Educational Studies and Cultural Foundations

Purdue University

100 N. University Street

Beering Hall, Room 5136

West Lafayette, IN 47907

Assumppte	RE: URGENT
De	▶ "Jaramillo, Nathalia E" <njaramil@purdue.edu>
Data	Dijous, Octubre 9, 2008 2:12 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

Dear dunia

I have just been diagnosed with pneumonia and an acute ear infection. The doctor told me I cannot fly back to los angeles because I cannot get on an airplane until I am better. So I am trying to arrange to stay in Chicago with friends until I recover. This is a horrible situation. In 2009 I am eligible for a ticket for an international talk. So if you invite me and nathalia to speak in 2009 I will use my airline ticket for Barcelona so nathalia and I can pay our own way. All we will need is an official invitation it looks as though I will also have to cancel my talks in Colombia next week as I cannot imagine I will be cured by that time. My sincerest apologies.

peter

-----Original Message-----

From: Dunia Molins Alcalde [Dunia.Molins@uab.cat]

Sent: Wednesday, October 08, 2008 3:13 PM

To: Jaramillo, Nathalia E

Cc: Margarida.Massot@uab.cat

Subject: Re: URGENT

Nathalia,

we are sorry very much about the happened and wish his recover. The Bofill fundation will try to regain the amount of the tickets of plane that have not been used. We would be grateful, as far as possible your collaboration in the same diligence. I'm sorry very much,

un abrazo, Dúnia.

Assumpte	Re: URGENT
De	"McLaren, Peter" <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dijous, Octubre 9, 2008 9:03 pm
Per a	Dunia <Dunia.Molins@uab.es>

last night i was re-admitted to Ressurrection medical clinic. i was told that i cannot go in an airplane for 2 months. so i need cancel medellin, colombia and they will be very angry because they have planned this for a year. but if i fly it could damage my hearing. i am on powerful antibiotics. obviously i became ill in venezuela. if you give me your FAX number, i can send you my hosptial records, if it will help you get your money back. peter

Assumpte	trip
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dimarts, Octubre 14, 2008 7:03 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

Dear Dunia, finally i was well enough to fly back to los angeles today. I arrived an hour ago. I could no longer afford to stay in the hotel and recover as the doctors ordered. It cost me 900.00 dollars of personal expenses with no possibility of reimbursement. Getting sick is expensive! But the important things is that I managed to make it back to Los Angeles. If you still need my medical records from Ressurrection Medical Clinic in Chicago, let me know. I hope I can still visit with you one day. I have cancelled my seminar in colombia and they are not very happy. But what can I do?. I was told it will take 2 months for me to recover fully. Finally I have learned I am not superman, I cannot travel so much, so often, and expect to maintain my health. best wishes,
Peter

Assumpte	Fwd: in press, Rearticulata, Slovenia
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Diumenge, Novembre 2, 2008 9:42 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>
Arxius adjunts	4 questions edited.doc 94K

Dear Dunia, I am lecturing now in Santa Barbara and Berkeley. But driving a car, not in an airplane. I cannot fly because of my ear until the first week of December (Greece). Feeling a bit better, slowly.

De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Diumenge, Novembre 2, 2008 9:42 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

Arxius adjunts	McLaren-Jaramillo Lecture Flyer.pdf	41K

De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>		
Data	Diumenge, Novembre 2, 2008 9:43 pm		
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>		
Arxius adjunts	Decolonial.png		571K

Assumpte	Re: trip
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Diumenge, Novembre 2, 2008 9:46 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

i havent read gadamer in 20 years. critical pedagogy can incorporate critical hermeneutics. I wish Freire was more classically Marxist in this regard, he was more into dialectics of concrete, Kosik. I used a lot of victor turner in my early work.

On Nov 2, 2008, at 9:35 AM, Dunia Molins Alcalde wrote:

Dear Peter,
How are you? I wish you to be much better. Have you begun your teaching again in the university?
Ramón Flecha (UB) sends to you many greetings.
I would like to do to you a few questions:
-What do you think about Gadamer's hemeneutic? Do you think its powerful for the social and human relations?
-What is the difference between hermeneutic and critical pedagogy?
-Freire does not admit the struggle of classes as engine of the history, what do you think?
-At present is there worked any dissertation that he speaks on your work?
-What influences you receive from Marcel Mauss, Victor Turner and Pierre Bourdieu? In other words, which you use of these authors for the construction of your knowledge?
I hope that you should answer me,
Un abrazo fuerte,
Dúnia.

Assumpte	Fwd: afterword		
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>		
Data	Diumenge, Novembre 2, 2008 9:47 pm		
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>		
Arxius adjunts	12-mclaren 237-246.pdf		1.3MB

Assumpte	chapter	
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>	
Data	Dilluns, Novembre 3, 2008 2:28 am	
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>	
Arxius adjunts	Denzin.pdf	1.3MB

Assumpte	Re: trip
De	▶ "McLaren, Peter" <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dimecres, Novembre 5, 2008 7:32 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

i will write as soon as i return from berkeley next week.
un abrazo
peter

On Wed, 05 Nov 2008 12:59:04 +0100
Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat> wrote:
> Thanks, Peter.
> What do you think about Obama? Is it a progress for the
> american' society?
> un abrazo,
> D nia.

Assumpte	Re: trip
De	▶ Peter McClaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Diumenge, Novembre 9, 2008 8:18 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

Please send me the advertisement for my talk in Barcelona/. I need it
for the university so ucla can pay for my medical bill . Thanks!
Best wishes
Peter

Sent from my iPhone

Assumpte	flyer
De	▶ peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Diumenge, Novembre 9, 2008 4:50 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

HI Dunia,
UCLA needs some kind of flyer or itinerary for me to show that I was
invited to Barcelona. then they can give me some of the funds that i
used to pay for my hotel in chicago when i was sick.
It cost me 1000.00 dollars to be sick in chicago because the doctors
told me not to fly. so i could not fly back to los angeles for a week
because of my ear infection. so i had to stay in a hotel for a week.
So can you send me a copy of the letter of invitation, or a flyer, or
some advertisement you made for me so I can prove that I was invited
to Barcelona. thanks dunia. best wishes,
peter

Assumpte	urgent
De	▶ peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dilluns, Novembre 10, 2008 5:56 am

Per a Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

Hi Dunia, can you send me anything related to the days I was supposed to be in Barcelona? thanks compa. best
Peter

Assumpte	Re: [Fwd: [Professorat-educacio-l] invitació seminari 40 anys de Pedagogia Crítica amb Peter McLaren]
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dilluns, Novembre 10, 2008 10:55 am
Per a	Dunia <Dunia.Molins@uab.es>

mil gracias companera!!!!

On Nov 10, 2008, at 12:46 AM, Dunia wrote:

Do you think that this is sufficient?
Dúnia

Assumpta Sabanés Parramon <assumpta.sabanes@uab.cat>
October 7, 2008 12:28:58 AM PDT
: professorat-educacio-l@l·listes.uab.cat
: Deganat Ciències de l'Educació <dg.c.educacio@uab.cat>, assumpta sabanes <Assumpta.Sabanes@uab.es>, txell segues <Meritxell.Segues@uab.es>, Isabel Durban <Isabel.Durban@uab.es>

Professorat-educacio-l] invitació seminari 40 anys de Pedagogia Crítica amb Peter McLaren

<Invitació Seminari, McLaren

Assumpte	Re: [Fwd: [Professorat-educacio-l] invitació seminari 40 anys de Pedagogia Crítica amb Peter McLaren]
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Divendres, Novembre 14, 2008 6:29 pm
Per a	Dunia <Dunia.Molins@uab.es>

I hope you'll be able to invite Nathalia and I back this summer. We are anxious to visit with you. Now that I am not sick. best
Peter
On Nov 10, 2008, at 2:00 AM, Dunia wrote:

> En/na peter mclaren ha escrit:
>
>> mil gracias companera!!!!
>> On Nov 10, 2008, at 12:46 AM, Dunia wrote:
>>> Do you think that this is sufficient?
>>> Dúnia

Assumpte	Re: trip
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Divendres, Novembre 14, 2008 7:59 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

i havent read Gadamer for a long time. I think critical pedagogy employs hermeneutic critique (some critical pedagogies). Yes, I love Turner especially.

On Nov 2, 2008, at 9:35 AM, Dunia Molins Alcalde wrote:

Dear Peter,
How are you? I wish you to be much better. Have you begun your teaching again in the university?
Ramón Flecha (UB) sends to you many greetings.

I would like to do to you a few questions:

- What do you think about Gadamer's hermeneutic? Do you think its powerful for the social and human relations?
- What is the difference between hermeneutic and critical pedagogy?
- Freire does not admit the struggle of classes as engine of the history, what do you think?
- At present is there worked any dissertation that he speaks on your work?
- What influences you receive from Marcel Mauss, Victor Turner and Pierre Bourdieu? In other words, which you use of these authors for the construction of your knowledge?

I hope that you should answer me,
Un abrazo fuerte,
Dúnia.

Assumpte	new interview
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Divendres, Novembre 14, 2008 8:00 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

<http://www.reartikulacija.org/english.html>

see also entire pdf

http://www.reartikulacija.org/pdfs/Reartikulacija5_web.pdf

Assumpte	from spain, scroll down to see my letter
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Divendres, Novembre 14, 2008 8:01 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>
Arxius adjunts	fanzine3_baja-1.pdf 2.2MB

> <http://projecte3.pbwiki.com/Publicaciones%20X>
>

Assumpte	forthcoming, CS/CM
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dimarts, Febrer 17, 2009 5:50 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>
Arxius adjunts	Rehearsing Disaster's Rehearsal.doc4.doc 87K

all the best Dunia, Peter

Assumpte	new book (2 attachments)
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dimecres, Febrer 18, 2009 3:48 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>
Arxius adjunts	7570_txt_pdf.pdf 3.0MB 7563_cvr.pdf 1.1MB

dear dunia, do you think there is a chance for a spanish version?

Assumppte	Re: new book (2 attachments)
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dissabte, Febrer 21, 2009 0:56 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

Because I do not speak spanish, can you write to my publisher in Madrid and ask them if they want to publish it?
Here is my book with Nathalia:
<http://www.editorialpopular.com/>
Please, can you write to them in Spanish.
Dear Editorial Popular:
I am writing on behalf of Professor Peter McLaren. He would like to know if you would like the rights to a book about his work. It is edited by Mustafa Eryaman and published by Hampton Press in New York.
thanks Dunia. Can you do this for me?
un abrazo, Peter

Assumppte	book					
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>					
Data	Dissabte, Febrer 21, 2009 1:09 am					
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>					
Arxius adjunts	PedagogiaPraxis.jpg	4K	ComprarUp.gif	1K	pixel.gif	1K
	PedagogiaPraxis.jpg	4K	pixel.gif	1K		

[OBJ]

Assumppte	Re: new book (2 attachments)
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Dissabte, Febrer 21, 2009 9:03 am
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

gracias companera. Que padre. Padrisimo. Chevere! I love it. It is perfect.

Assumppte	Re: Profesor Peter McLaren
De	peter mclaren <mclaren@gseis.ucla.edu>
Data	Diumenge, Febrer 22, 2009 9:29 pm
Per a	Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat>

gracias camarada!
Peter
On Feb 22, 2009, at 12:13 PM, Dunia Molins Alcalde wrote:

> Editorial Popular
> Doctor Esquerdo, 173 6ª Izda

> Telf : 91 409 35 73 Fax: 91 573 41 73
 > e-mail: popular@editorialpopular.com
 > 28007 Madrid , España
 >
 > Estimados señores,
 > Escribo de parte del Profesor Peter McLaren.
 > Al Profesor Peter McLaren le gustaría saber si estarían interesados
 > en los derechos sobre la publicación de otro libro sobre su
 > trabajo. Ya le han publicado dos: “La enseñanza contra el
 > capitalismo global y el nuevo imperialismo” y “Pedagogia y praxis
 > en la era del Imperio”.
 > El libro en cuestión, actualmente está editado por Mustafa Eryaman
 > y publicado por Hampton Press en Nueva York. Se titula “Peter
 > McLaren, education and the struggle for liberation”.
 >
 > Esperando sus noticias, les saluda atentamente,
 >
 > Dúnia Molins Alcalde
 > Edificio G6 - Despacho 146.
 > Extensión 1074.
 > Departamento de Pedagogia Sistemática y Social.
 > Facultad de Ciencias de la Educación.
 > Campus de la Universidad Autónoma de Barcelona.
 > 08193 - Bellaterra (Cerdanyola del Vallès).

nathalia and i are in croatia right now. we gave talks here and in finland. we return to los angeles in a few days. fantastic news on your dissertation. i wish i could be there in person to congratulate you. un abrazo fuerte
 peter

On Fri, 26 Jun 2009 09:54:27 +0200

Dunia Molins Alcalde <Dunia.Molins@uab.cat> wrote:

Hi Peter,

how are you? on july 15 I'll defend my investigation on the actuality of the education and the politic of Paulo Freire in the critical revolutionary pedagogy of Peter McLaren. I hope you could be here. thanks Peter. best wishes,
 Dúnia.

ANNEX 2: Investigacions sobre Freire

Recerca d'algunes tesis sobre Paulo Freire- Peter McLaren

any	Títol Tesis	Lloc	Dipòsit
	Estudi dels aspectes comunicatius i socioculturals de l'Educació de Persones Adultes: Proposta d'organització basada en una Gestió Comunicativa		TDX (Tesis Doctorals en Xarxa)
1987	APROXIMACION AL PERFIL APTITUDINAL Y ACTITUDINAL DE UN EDUCADOR DE ADULTOS.	Salamanca	TESEO
2003	Promover la Equidad de Género en la Escuela Primaria	Chihuahua	Fundación McLaren
	Un Acercamiento al Impacto de Carrera Magisterial en la Educación Primaria pdf		Fundación McLaren
	La Resistencia al Poder en la Escuela Primaria pdf		Fundación McLaren
1992-1998	"Contribuições da lingüística à educação de adultos" – Maria José Vale		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"Enfoque sócio-construtivista da leitura e da escrita iniciais na alfabetização de adultos" – Maria José Vale		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"A elaboração do regimento da escola no Estado de São Paulo: um estudo etnográfico" – Ângela Antunes Ciseski		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"Uma proposta de leitura da realidade para a elaboração do projeto político- pedagógico" – Ângela Antunes Ciseski		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"Concepções de planejamento no Plano Decenal de Educação para Todos" – Paulo Roberto Padilha		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"Concepções e práticas de autonomia pedagógica na escola pública" – Alice Akemi Yamasaki		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"Estudo do meio e tema gerador na educação de jovens e adultos" – Luiz Marine José do Nascimento		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"Perspectivas atuais da educação de jovens e adultos" – José Eustáquio Romão		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"Sócio-construtivismo e Método Paulo Freire" – Sônia Couto Feitoza		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"A construção do projeto político-pedagógico na perspectiva da teoria da ação comunicativa de Jürgen Habermas" – Bianco Zalmora Garcia		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"O Conselho de escola e a gestão participativa" – Ângela Antunes Ciseski		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"O projeto da Escola Cidadã frente ao projeto pedagógico neoliberal" – José Eustáquio Romão		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"Experiências inovadoras em escolas da rede estadual de São Paulo" – José Eustáquio Romão, Regina Elena Pinto Ribeiro, Maria Leila Alves e Sonia Couto S. Feitosa.		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"Necessidade e condições para a realização da avaliação institucional" – Moacir Gadotti		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"A formação de diretores escolares na perspectiva da Escola Cidadã" – Antonio João Mânfió e Paulo Roberto Padilha		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"A reestruturação curricular na perspectiva da Escola Cidadã" – Maria José Vale e Reinaldo Matias Fleuri		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"Paulo Freire: da pedagogia do oprimido à ecopedagogia" – Moacir Gadotti		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"Polifonia: algumas teses tiradas das múltiplas leituras de Paulo Freire" – Ângela Antunes Ciseski, Moacir Gadotti, Paulo Roberto Padilha e Sônia Couto Feitosa		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"Da municipalização do ensino ao sistema único e descentralizado de educação básica" – José Eustáquio Romão e Moacir Gadotti		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1992-1998	"Estratégias para a implantação do sistema municipal de educação" – Moacir Gadotti		http://www.pucsp.br/paulofreire/

1992-1998	"A educação e a integração no MERCOSUL" – Moacir Gadotti e Antônio João Mânfió		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1999	"Estado e sindicalismo docente na América Latina" – Estudo e pesquisa realizados em 5 países da América Latina (Brasil, Chile, Argentina, Costa Rica e México) sobre as relações entre os governos e os sindicatos de professores - Carlos Alberto Torres, Moacir Gadotti, Ana Maria do Vale Gomes e João R. Alves dos Santos.		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1999	"A participação como relação intercultural" – Paulo Roberto Padilha		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1999	"Ecopedagogia e cidadania planetária" – Francisco Gutiérrez, Moacir Gadotti, Fábio Cascino e Luiz Carlos de Oliveira		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1999	"Educação a distância com base na Internet" – Walter Garcia, Moacir Gadotti e Eliseu Muniz dos Santos		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1999	"O exercício da paternidade" – Paulo Silveira e Moacir Gadotti		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1999	"Evolução do ensino fundamental no Brasil: análise de estatísticas e indicadores educacionais" – Moacir Gadotti e José Eustáquio Romão		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1999	"Primeiras fontes do pensamento de Paulo Freire" - Lutgardes Freire, Fátima Freire, Celso de Rui Beisiegel, Carlos Rodrigues Brandão, Madalena Freire, Afonso Celso Scocuglia e José Eustáquio Romão		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1999	"Cidadania e projeto político-pedagógico da escola" – Claudinéli Moreira Ramos		http://www.pucsp.br/paulofreire/
1999	"Educação e redes de teleinformática" – Margarita Victoria Gomez e Eliseu Muniz dos Santos		http://www.pucsp.br/paulofreire/
2001	<u>. New Resources for Revolutionary Critical Education.= Discusses literature presenting an alternative to capitalist globalist discourse: "Revolutionary Social Transformation" and "Critical Education against Capitalism" (Allman); "Radical Heroes" (Coben); "Gramsci, Freire, and Adult Education" (Mayo); "Che Guevara, Paulo Freire, and the Pedagogy of Revolution" (McLaren); "Paulo Freire" (McLaren, Leonard); "Red Chalk" (Cole et al.); "The Battle in Seattle" (Rikowski); and "Postmodernism in Educational Theory" (Hill et al.).</u>	eua	eric
2000	<u>Freirean Pedagogy, Praxis, and Possibilities: Projects for the New Millennium. Volume 19, Critical Education Practice. Volume 1417, Garland Reference Library of Social Science</u>	eua	eric

ANNEX 3: Curriculum vitae Peter McLaren. Curriculum Vitae

Peter Lawrence McLaren
Curriculum Vitae

Graduate School of Education & Information Studies
University of California, Los Angeles
Los Angeles, California 90095-1521
Office: (310) 825-8348
Fax: (310) 206-6293

Home: 1310 North Londonderry Place
Los Angeles California 90069
Telephone and Fax: (310) 289-1190

Brief Biography

Adapted from an Introduction to Peter McLaren (Guadlajara, Mexico, 2004)

Peter McLaren is internationally recognized as one of the leading architects of critical pedagogy worldwide. McLaren is currently Professor of Education, Graduate School of Education and Information Studies, University of California, Los Angeles.

Born in Toronto, Ontario, Canada, in 1948, and raised in both Toronto and Winnipeg, Manitoba, he earned a Bachelor of Arts in English Literature at Waterloo University in 1973 (he specialized in Elizabethan drama), attended Toronto Teachers College and went on to earn a Bachelor of Education at the University of Toronto's Faculty of Education, a Masters of Education at Brock University's College of Education, and a Ph.D. at the Ontario Institute for Studies in Education, University of Toronto.

Professor McLaren taught elementary and middle school from 1974-1979, and most of that time was spent teaching in Canada's largest public housing complex located in Toronto's Jane-Finch Corridor. Cries from the Corridor, McLaren's book about his teaching experiences, made the Canadian bestseller list and was one of top ten bestselling books in Canada in 1980 (MacLean's Magazine), initiating a country-wide debate on the status of inner-city schools.

After earning his doctorate in 1983, he served as Special Lecturer in Education at Brock University where he specialized in teaching in urban education and language arts contexts. He also served as a consultant for the National Film Board of Canada and served on the Canadian Cancer Society Educational Subcommittee, 1980-83.

Professor McLaren left his native Canada in 1985 to teach at Miami University of Ohio's School of Education and Allied Professions. He also served as Director of the Center for Education and Cultural Studies, and held the title of Renowned Scholar-in-Residence at Miami University (the youngest professor to receive this title) before being recruited by U.C.L.A. in 1993, a year after the Los Angeles uprising.

Professor McLaren is a dual Canadian-American citizen, having become a US citizen in 2000.

Professor McLaren is the author, co-author, editor and co-editor of approximately forty books and monographs. Several hundred of his articles, chapters, interviews, reviews, commentaries and columns have appeared in dozens of scholarly journals and professional magazines since the publication of his first book, Cries from the Corridor, in 1980.

Some of the journals in which Professor McLaren's work has appeared include: The Journal of Advanced Composition, Ethnicities, The Harvard Education Review, Cultural Studies & Critical Methodologies, Philosophy and Social Criticism, Cultural Studies, Educational Theory, Social Text, Strategies, Polygraph, Australian Journal of Education, and the International Journal of Qualitative Studies in Education, American Journal of Semiotics, Semiotic Inquiry, Discourse: Theoretical Studies of Media and Culture, Interchange, International Journal of Leadership in Education, Educational Philosophy and Theory, Theoria, Journal of Thought, Educational Policy, Cultural Critique, Monthly Review and Socialist Review.

Professor McLaren is the co-editor of three books on the Brazilian educator, Paulo Freire (Routledge, 1993, 1994, 2000). He has edited books with acclaimed educators Christine Sleeter, Henry Giroux, Michael Peters, Dave Hill, Mike Cole, Glenn Rikowski and others.

Professor McLaren's most recent books include Capitalists and Conquerors (Rowman and Littlefield, 2005), Teaching Against Global Capitalism and the New Imperialism (with Ramin Farahmandpur, Rowman and Littlefield, 2005), Red Seminars: Radical Excursions into Educational Theory, Cultural Politics, and Pedagogy (Hampton Press, 2005), Marxism Against Postmodernism in Educational Theory (with Dave Hill, Mike Cole, and Glenn Rikowski, Lexington Books), Che Guevara, Paulo Freire, and the Pedagogy of Revolution (Rowman and Littlefield, 2000), Revolutionary Multiculturalism:

Pedagogies of Dissent for the New Millenium, Westview Press, 1997; Counternarratives, (with Henry Giroux, Colin Lankshear and Mike Peters, Routledge, 1997), and Critical Pedagogy and Predatory Culture, Routledge, 1995. He is also author of Life in Schools: An Introduction to Critical Pedagogy in the Foundations of Education (Allyn & Bacon) which is now in its fifth edition (2006).

From 1986 -1996, Professor McLaren co-edited a publication series, "Teacher Education and School Reform" for the State University of New York Press (with Henry Giroux) and he also co-edited for Westview Press the series "The Edge: Critical Studies in Educational Theory" (with Joe Kincheloe and Shirley Steinberg) from 1996-1998. He also serves on the editorial boards of Canadian, U.S., Latin American and European journals.

Professor McLaren is an Associate of Massey College, Canada, and a Fellow of the Royal Society of Arts and Commerce, England. He is also has served as a member of the Board of Trustees of the Latino Museum of History, Art, and Culture in downtown Los Angeles.

Professor McLaren has presented distinguished lectures at a number of North American, European and Latin American universities and continues to speak and write from a transdisciplinary perspective in four areas for which he has become well-known internationally: critical pedagogy, multicultural education, critical ethnography, and critical theory. He lectures regularly throughout Latin America and Europe. His works (articles, chapters, and or books) have been translated (or are being currently translated) into Russian, Zulu, Hindi, Spanish, Greek, Slovenian, Portuguese, Catalan, Chinese, Korean, Turkish, Arabic, Japanese, Finnish, German, Polish, Urdu, Hebrew, Italian, Farsi, and French.

McLaren's book, "Life in Schools: An Introduction to Critical Pedagogy in the Foundations of Education" (Allyn & Bacon), has been named one of the 12 most significant writings by foreign authors in the field of educational theory, policy and practice by the Moscow School of Social and Economic Sciences; the list includes Pedagogy of the Oppressed by Paulo Freire and Deschooling Society by Ivan Illich. See: <http://newsroom.ucla.edu/page.asp?RelNum=4934>

Professor McLaren is the inaugural recipient of the Paulo Freire Social Justice Award presented by Chapman University, California, April 2002. He also received the Amigo Honorifica de la Comunidad Universitaria de esta Institucion by La Universidad Pedagogica Nacional, Unidad 141, Guadalajara, Mexico. He was a recipient of a "Lilly Scholarship" at Miami University of Ohio, guest-lectured at the University of British Columbia, Canada, as a "Noted Scholar", presented the Eminent Scholar Lecture at The Ohio State University, delivered the Claude A. Eggerston Lecture at the Annual Meeting of the Comparative and International Education Society, presented the Harold Wolpe Memorial Lecture at the University of KwaZulu-Natal, Durban, South Africa. Five of his books have been winners of the American Education Studies Association Critics Choice Awards for outstanding books in education. He was recently made Chair of the Advisory Board of the International Association of Educators, and Director of its Education and Politics Division. And, in June 2006, he became the inaugural recipient of the International Activist Scholar Award for the Advancement of Marxist Theory and Practice, awarded by the Institute for Education Policy Studies, England.

In 2005, a group of Mexican scholars and activists established La Fundacion McLaren to promote the development of critical pedagogy in Latin America (see: <http://lefthook.org/Ground/Pozo082004.html>) and an Instituto Peter McLaren is in the planning stages in Cordoba, Argentina. A special Peter McLaren Chair (Catedra Peter McLaren) has been established at La Universidad Bolivariana de Venezuela in Caracas. Chopbox Magazine (Toronto) has created the Peter McLaren Foundation for Global Youth.

Peter McLaren's papers are housed and on permanent exhibit at the Paulo and Nita Freire Center for International Critical Pedagogy, McGill University, Montreal, Canada.

Professional Experience

2004	Professor (Step 5)
2002	Professor (step 4)
2001	Professor (step 3)
1998	Professor (step 2)
1997	Professor (step 2)
1996	Professor (step 1)
1993	Associate Professor, Graduate School of Education & Information Studies, University of California, Los Angeles
1993	Chair, Tenure Committee, Department of Educational Leadership, SEAP, Miami University
1993	Coordinator, Liberal Arts Sequence, Miami University
1992	Director, Center for Education and Cultural Studies, SEAP, Miami University
1990-1993	Renowned Scholar-in-Residence, Miami University
1989	Associate Professor with Tenure, Miami University
1988	Associate Director, Center for Education and Cultural Studies, SEAP, Miami University
1987	Graduate Faculty Level A, Miami University (eligible to chair dissertations)
1985	Assistant Professor, Miami University (Initial Appointment)
1984-85	Special Lecturer in Teacher Education, College of Education, Brock University
1984	Tutorial Assistant in Communications, York University
1975-79	Elementary Classroom Teacher (Grades 2-6)

Driftwood Public School
 Toronto, Ontario (Canada)
 1974-75 Substitute Teacher , North York Board of Education
 Toronto, Ontario (Canada)
 1973-74 Senior Public School Teacher (Grades 7-8)
 Mark II Senior Public School, York County Board of Education
 Unionville, Ontario

Citizenship

Canadian and United States citizen, Canadian born (naturalized U.S. citizen)
 Married, two children

Education

Ph.D. Ontario Institute for Studies in Education (OISE), University of Toronto. Educational Theory (Department of Curriculum)
 M.Ed. College of Education, Brock University (Curriculum Theory)
 B.Ed. Faculty of Education, University of Toronto
 B.A. Waterloo University, English Literature (Elizabethan Drama)

Teaching and Advising

Courses Taught at Brock University (St. Catharines, Canada)

200 Curriculum Theory and Design (N=30) Undergraduate
 407 Jr./Int. Language Arts (N=150) Undergraduate
 407 Jr./Int. Reading (N=60) Undergraduate
 540 Educational Theory (N=25) Graduate

Courses Taught at Miami University Undergraduate

EDL 304 Historical, Philosophical, Social and Multicultural Foundations of Education
 EDL 180 Youth Subculture, Popular Culture and Subjectivity: Freshman Seminar, Miami University (Honors Program)
 EDL 180 Advanced Honors Seminar: Subculture and Resistance in Capitalist Society (Honors Program)

Graduate

EDL 649 Popular Culture and the Curriculum
 EDL 647 Current Issues and Problems in Education (formerly EDL 672)
 EDL 780.Q Introduction to Qualitative Research
 EDL 639 Curriculum Theory and Program Development
 EDL 643 High School Curriculum
 EDL 641 Elementary School Curriculum
 EDL 750 Advanced Independent Reading

Courses Taught at University of California, Los Angeles

273 A The Structure and Dynamics of the Educational System (Core Ph.D. seminar)
 273B Education in a Diverse Society (taught at UCLA as core Ph.D. seminar and at UCI as Ed.D. seminar)
 447 (273b) Education and Diverse Cultures, ACTS required doctoral seminar (Ph.D. level)
 TEL100 Teacher Certification Course on Cultural Diversity (Masters level)
 TEL490A Instructional Decision Making (Masters level)
 TEL491A Curriculum Decision Making (Masters level)
 ACTS223 Curriculum and Aesthetics (Ph.D. level)
 ACTS420A Principles of Curriculum (Ph.D. level)
 TEL 491B (Tracks 2 and 3) Culture and Community (Masters level)
 ACTS 209 Seminar on Critical Pedagogy (PhD level)
 ACTS 229 Seminar on Malcolm X and Education (PhD level)
 ACTS 229 Seminar on Cultural Pedagogy in Postmodern Contexts (PhD level)
 ACTS 229 Critical Multiculturalism and Urban Schooling (PhD level)
 ED 292 Principles and Practices of Curriculum
 ED 229 Pedagogies of Resistance and Globalization: Che Guevara, Paulo Freire, Zapatismo
 ED 229 Pedagogies of Revolution

ED 229   New urban schooling core course on Critical Theory
RAC   Research apprenticeship course with graduate students

Bolivarian University of Venezuela

Caracas, Venezuela.

Taught three seminars in 2005-2006.

University of California, Irvine

273B   Sociology of Education (joint UCLA & UCI EdD program) Spring, 1997

University of California, Davis, and California State University, Fresno

Critical Multiculturalism, Ed.D. program, Spring 1998, Spring, 1999, Spring 2000, Spring 2001

St. Thomas University, (Minneapolis, Minnesota)

An Introduction to Critical Pedagogy. Doctoral cohort, Program in Critical Pedagogy. June 19-23, 2000.

York University (Toronto Canada)

2410 Introduction to Communication (N=30) Undergraduate

Social Science Department, 1980

Adjunct Professor. Ph.D. Program. Summer Institute. Faculty of Education. Course on Critical Multiculturalism, July-August, 1999.

The University of Washington (Seattle, Washington)

Visiting Scholar

Critical Multiculturalism

(Department of Curriculum and Center for Multicultural Education)

July 23-August 6th, 1997

The University of British Columbia (Vancouver, Canada)

Invited as a Noted Scholar

Critical Theory and Critical Philosophy of Education

Center for the Study of Curriculum,

July 7-July 18th, 1997

Weekly and Monthly Seminars as Guest Scholar-in-Residence

Weekly seminars taught in faculties of education in Ensenada (Mexico), Mexicali (Mexico), Xalapa City (Mexico), Hermasillo (Mexico), UNAM (Mexico City), Tepic, Nayarit (Mexico), Salvador (Bahia, Brasil), Porto Alegre (Rio Grande do Sul, Brasil) Rosario (Argentina), UNAM (ENEP - Aragon, Estado de Mexico), and UNAM (ENEP -Acatlan, Estado de Mexico).

Seminar Course

Seminario de la Pedagogia Critical en La Universidad de Tijuana

(Summer, 2006)

Seminario de la Pedagogia Critical en Caracas, Venezuela

La Universidad Bolivariana de Venezuela

(Summer, 2006)

Seminario de la Pedagogia Critical en Caracas, Venezuela

La Universidad Bolivariana de Venezuela

(Summer, 2005)

Seminario de Educacion Multicultural en Veracruz, Mexico

Instituto de Investigaciones en Educacion

Universidad Veracruzana

(Summer, 2002)

Courses Taught for Centro Universidad de Tijuana (Mexico)

Seminar courses taught at the following institutions:

Campus Ensenada del Centro Universitario de Tijuana.
Doctorado en Educacion. (2002)

Campus Ensenada del Centro Universitario de Tijuana.
Doctorado en Educacion. (2001)

Campus Culiacan del Centro Universitario de Tijuana.
Doctorado en Educacion. (2000)

Campus Ensenada del Centro Universitario de Tijuana.
Doctorado en Educacion (1999, 2000)

Campus Mexicali del Centro Universitario de Tijuana
Doctorado en Educacion (1997, 1998).

Course Sponsor

Critical Pedagogy, Campus Retention Center, UCLA (winter, 2000)
Critical Pedagogy, Campus Retention Center, UCLA (winter, 1999)

Scholarly Achievement

Scholarly and Professional Books and Monographs

Radical Education. Ken Saltman and Ron Scapp, editors of the book series, Positions, Routledge, New York. Under negotiation.

The Havoc of Capitalism: Educating for Social and Environmental Justice. Juha Suoranta, Donna Houston, Gregory Martin, and Peter McLaren. Rotterdam: Sense Publishers B.V., The Netherlands, under contract.

Peter McLaren and Nathalia Jaramillo. Pedagogy and Praxis in the Age of Empire: Towards a New Humanism. (Spanish) Editorial Popular. Madrid and Venezuela, 2006.

This book will also be published in English by Sense Publishers (Rotterdam, the Netherlands)

The Critical Pedagogy Manifesto. Rowman and Littlefield, forthcoming.

A Che Guevara Primer. Contracted with Peter Lang Publishers, New York.

Rage and Hope: Interviews with Peter McLaren on War, Imperialism and Critical Pedagogy. 2006, Peter Lang Publishers, New York.

Capitalists and Conquerors: Critical Pedagogy Against Empire. Rowman and Littlefield, 2005.

Red Seminars: Radical Excursions into Educational Theory, Cultural Politics, and Pedagogy. New York: Hampton Press, 2005.

(with Ramin Farahmandpur) Teaching Against Global Capitalism and the New Imperialism. A Critical Pedagogy. Rowman and Littlefield, 2005.

(with Ramin Farahmandpur) Pedagogia Revolucionaria Na Globalizacao. (translated in Portuguese) DPA: Rio de Janeiro (2002).

A Pedagogia da Utopia. Santa Cruz do Sul: University of Santa Cruz do Sul (Brasil, 2001)

(with Henry Giroux) Kriittinen Pedagogiikka. (2001). Tampere, Finland: Vastapaino.

Red Chalk (booklet). With Mike Cole, Dave Hill, and Glenn Rikowski. London: The Tufnell Press, 2000.

Che Guevara, Paulo Freire, and the Pedagogy of Revolution. Boulder, CO.: Rowman and Littlefield, 2000.

Che Guevara, Paulo Freire, and the Pedagogy of Revolution. Boulder, CO.: Rowman and Littlefield, expanded edition, forthcoming.

La Pedagogia del Che Guevara Universidad Pedagogica Nacional, San Luis Potosi, Mexico, 2001.

Pedagogia, poder e identidad (Spanish). Homo Sapiens: Argentina, 1999.

Utopias Provisorias: As Pedagogias Criticas num cenario pos-colonial. (Portuguese). Editora Vozes (Brasil, 1999).

Revolutionary Multiculturalism: Pedagogies of Dissent for the New Millenium. Boulder, CO: Westview Press, 1997.

Multiculturalismo Critico. (Portuguese). Cortez: Brasil, 1997.

(with Henry Giroux, Colin Lankshear, and Michael Peters), Counter narratives: Cultural studies and critical pedagogies in postmodern spaces. New York and London: Routledge, 1996.

Critical pedagogy and predatory culture: Oppositional politics in a postmodern age. London and New York: Routledge, 1995.

(with Rhonda Hammer, David Sholle, and Susan Reilly) Rethinking Media Literacy. New York: Peter Lang, 1994.

Pedagogía crítica, resistencia cultural y la producción del deseo. Buenos Aires, Argentina: Institute for Action Research, 1994.

Life in Schools (5th edition, revised and updated Allyn & Bacon, 2006)

Life in Schools (4th edition, revised and updated, 2002, Allyn & Bacon Publishers, 2001)

Life in Schools (3rd edition, revised and updated, 1997)

Life in schools (2nd edition, revised and updated, 1993)

Life in schools: An introduction to critical pedagogy in the foundations of education. New York: Longman, 1989.

Schooling as a ritual performance, 3rd edition, New Introduction. Boulder, CO: Rowman and Littlefield, 1999.

Schooling as a ritual performance, 2nd edition, Revised and Updated, London and New York: Routledge, 1993.

Schooling as a ritual performance. London and New York: Routledge, 1986.

Hacia una pedagogía crítica de la formación de la identidad posmoderna. Monograph. Facultad de Ciencias de la Educación Universidad Nacional de Entre Ríos, 1993.

Pedagogia crítica y postmodernidad. Universidad Pedagogica Veracruzana y Secretaría de Educación, Xalapa City, Mexico, monograph, August, 1992 (monograph, in Spanish).

(with Henry A. Giroux), Sociedad, cultura y escuela (in Spanish) Madrid and Buenos Aires: Mino y Davila Editors. Originally published by Universidad Nacional Autónoma de México, 1988

Cries from the corridor: The new suburban ghettos. Methuen Publications, 1980. (with a foreword by Laurier LaPierre) (Editor's Choice, Books in Canada).

Edited Scholarly Books

Co-editor. (with Joe Kincheloe) Rethinking Critical Pedagogy. New York: Peter Lang Publishers, forthcoming.

Co-editor (with Gustavo Fischman and Heinz Sunker and Colin Lankshear). Critical Theories, Radical Pedagogies and Global Conflicts. Boulder, Colorado: Rowman and Littlefield, 2005.

Co-editor (with Robert Bahruth, Stan Steiner, and Mark Krank). Freirean Pedagogy, Praxis, and Possibilities: Projects for the New Millennium. (Falmer Press), 2000.

Co-editor (With Carlos Julio Ovando) The Politics of Multiculturalism: Students and Teachers in the Crossfire. McGraw-Hill, 2000.

Co-editor (with Dave Hill, Mike Cole and Glenn Rikowski). Postmodernism in Educational Theory. The Tufnell Press, 1999.

Co-editor (with Dave Hill, Mike Cole and Glenn Rikowski).) Marxism Against Postmodernism in Educational Theory. Lexington Books, 2002. This is a revision of the Tufnell Press book.

Co-editor (with Moacir Gadotti) Paulo Freire: Poder, Desejo a Memórias da Libertação Porto Alegre. Artes Medicas, 1998.

Postmodernism, postcolonialism and pedagogy. Albert Park: Australia, James Nicholas Publishers, 1996.

Co-editor (with Barry Kanpol). Critical multiculturalism. Westport, CT: Bergin and Garvey, 1995.

Co-editor (with Christine Sleeter). Multiculturalism education, critical pedagogy and the politics of difference. Albany, NY: State University of New York Press, 1995.

Co-editor (Jim Giarelli). Critical theory and educational research. Albany, NY: State University of New York Press, 1995.

Co-editor (Henry Giroux). Between borders: Pedagogy and politics in cultural studies. London and New York: Routledge, 1994.

Co-editor (with Colin Lankshear). Politics of liberation: Paths from Freire. London and New York: Routledge, 1994.

Co-editor (with Colin Lankshear). Critical literacy: Politics, praxis, and the postmodern. SUNY Press, 1993.

Co-editor (with Peter Leonard). Paulo Freire: A critical encounter. London and New York: Routledge, January 1993.

Co-editor (with Henry A. Giroux). Critical pedagogy, the state, and cultural struggle. Albany, NY: State University of New York Press, 1989.

Translated Books (not including translated collections of essays)

Capitalists and Conquerors, forthcoming in Turkish and in Spanish (with Editorial Popular, Madrid and Venezuela).

Teaching Against Global Capitalism and the New Imperialism, forthcoming in Turkish, in Farsi, and in Spanish (with Editorial Popular).

Life in Schools, in press in Russian.

Teaching Peter McLaren: Paths of Dissent, edited by Marc Pruyn and Luis Huerta-Charles, Peter Lang Publishers, 2005, is being translated into Chinese and Spanish (Siglo XXI).

Paulo Freire: Un encontre Critic. (Paulo Freire: A Critical Encounter). Catalan Translation. Centre de Recursos i Educacio Continua Editions del CREC, 2002 Noguerra 10, 46800 Xativa

Politiques d'Alliberament: Sendes de Freire. (Politics of Liberation: Paths from Freire). Catalan Translation. Centre de Recursos i Educacio Continua Editions del CREC, 2002 Noguerra 10, 46800 Xativa.

Che Guevara, Paulo Freire, and the Pedagogy of Revolution.

Korean translation, in press; Turkish translation, Devin Yayinlari, 2005; Spanish translation, El Che Guevara, Paulo Freire y la Pedagogia de la Revolution. Mexico City: Siglo Veintiuno Editores (2001).

Life in Schools. Chinese translation (Taiwan), Chu Liu Book Co., 2003.

Multiculturalismo Revolucionario. (Portuguese) Porto Alegre: Artes Medicas. 2000

Revolucionario multiculturalismo. (Spanish) Mexico City: Siglo Veintiuno Editores. 1999

Pedagogia critica y cultura depredadora (Critical Pedagogy and Predatory Culture) (Spanish) Paidos. Barcelona, Buenos Aires, Mexico, 1997.

A Vida nas escolas (Life in schools). (Portuguese) Foreword by Leonardo Boff. Porto Alegre: Artes Medicas, 1997.

La escuela como un performance ritual: Hacia una economía politica de los símbolos y gestos educativos. (Schooling as a Ritual Performance) (Spanish) Mexico City: Siglo veintiuno editores, 1995.

La vida en las esuelas: Una introducción a la pedagogia crítica en los fundamentos de la educación. (Life in Schools, first edition). (Spanish) Mexico City: Siglo veintiuno editores, 1994. Fourth edition forthcoming.

Rituais Na Escoal: Em Direção a uma economia política de símbolos e gestos na educação. (Schooling as a Ritual Performance). (Portuguese) Petropolis: Vozes, 1992.

Guest Editor, Scholarly Journals

(with Nathalia Jaramillo) Special Issue of Ethnicities (in press), with contributions from Patricia Hill Collins, Shahrzad Mohab, Himani Bannerji, E. San Juan, Martha Giminez, and David Gillborn.

(with Denise Blum) International Journal of Qualitative Studies in Education, Special issue on Cuba, 2003.

(with Henry Giroux). Cultural Studies, 7(1), 1993.

Education and Society, 9(5) (Australia), 1991.

(with Jim Giarelli). International Journal of Qualitative Studies in Education, 5(1), 1992.

Interviews of Peter McLaren in Journals

An interview with Peter McLaren by Professor Michael Shaunessey is forthcoming in The International Journal of Progressive Education, in a special issue entitled, "Understanding Peter McLaren in the Age of Global Capitalism and the New Imperialism", in October, 2006.

An interview with Peter McLaren by Professor Glenn Rikowski is in press in two UK journals, a Special Edition of Information for Social Change and the journal, Learning for Democracy.

Toward a Critical Revolutionary Pedagogy: An Interview with Peter McLaren. St. John's University Humanities Review, volume 2, issue 1, Fall, 2003, pp. 58-77. This interview has been reprinted in two internet journals. See, Axis of Logic and Dissident Voices:

http://www.dissidentvoice.org/Articles9/Pozo_McLaren-Interview.htm
and
http://www.axisoflogic.com/artman/publish/article_3801.shtml

Professing Education Travelling the Road of Most Resistance: Peter McLaren's Pedagogy of Dissent. Interview by Ken McClelland. (Society of Professors of Education), Part One Published Fall, 2003, part two published Winter, 2003. The entire interview (parts one and two) can also be found in Correspondence: 09-2003, no. 0003, Indian Institute of Marxist Studies (Delhi Chapter).

(with Juan Munoz, Rosario Ordonez-Jasis, and Patricia Young) The Hidden Curriculum of Domestication: Targeting Faculty of Promise. Urban Review, 36(3), 169-187, 2005.

"An Interview with Peter McLaren." Forum Critico da Educacao. Vol 1, no. 1 (2002), pp. 67-82. (Brazil). By Marcia Moraes. An expanded version of this interview was published as, The Path of Dissent: An Interview with Peter McLaren, Journal of Transformative Education, vol. 1, no. 2 (April, 2003), pp. 117-134. Three responses to this interview by scholars from the U.S., France, and The Netherlands are also published in this issue.

En la educacion se pretende acabar con el multiculturalismo: McLaren. By Ivan Javier Maldonado y Gina Sotelo, Gaceta: Universidad Veracruzana, Julio-Agosto 2002, Nueva Epoca No. 55-56, pp. 68-69.

Entrevista a Peter McLaren - La Pedagogía del Disidente de Peter McLaren: Práctica Revolucionaria en las entrañas de la Bestia in El Latinoamericano. (ellatinamericano.cjb.net) by Raúl Alberto Álvarez
<http://www.stormpages.com/marting/entrevismc.htm>

Si de ofrecer espacios se trata ...
Entrevista a Peter McLaren (Rosario, Argentina)
<http://www.pedagogia.netfirms.com/cuaderno/amclaren.html>

"Educating for Social Justice and Liberation: An Interview with Peter McLaren." By Mashhood Rizvi". In Z-Net.
<http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?SectionID=36&ItemID=2229>

Peter McLaren: An Interview for Educate! By Mashhood Rizvi. In Educate! A Quarterly on Education & Development. Issue no. 1, vol. No. 2, pp. 19-23.

“The Role of Critical Pedagogy in the Globalization Era and the Aftermath of September 11, 2001: Interview with Peter McLaren”. By Lucia Coral Aguirre Munoz.

(El sentido de la pedagogia critica en la era de la globalizacion despues del 11 de septiembre de 2001: Entrevista a Peter McLaren).

Revista Electronica de Investigacion Educativa, vol. 3, no. 2, 2001, pp. 1-19. <http://redie.ens.uabc.mx/vol3no2/contenido-coral.html>

REDIE has been recognized as the best electronic review among 185 others, in the world, in various disciplines. This interview has been revised and extended in The School Field: International Journal of Theory and Research in Education, vol. Xii, no. 5/6 (winter, 2001), pp. 109-156; also translated into Spanish in Opciones Pedagogicas, no. 25, 2002, pp. 11-26 (as parts one and two). A slightly expanded version is published in Multicultural Education, Fall, 2002, volume 10, no. 1, pp. 7-17.

Popular Culture and Pedagogy: An Interview with Peter McLaren. By Dianne Smith. Journal of Curriculum Theorizing, vol. 18, no. 2 (Summer, 2002), pp. 59-63.

“Capitalism, Critical Pedagogy, and Urban Science Education: An Interview with Peter McLaren.” By Angela Calabrese Barton. Journal of Research in Science Teaching, vol. 38, no. 8, pp. 847-859.

Pedagogy Against Capital. By Glenn Rikowski. In Hobgoblin: The Journal of Marxist Humanism (England), No. 4, Winter 2001-2002, pp. 31-38. (A shortened version was previously published in News & Letters volume 46, no. 4, May 2001, pp. 10-11.).

“Peter McLaren: A Call for a Multicultural Revolution.” Gustavo Fischman Interviews Peter McLaren. Multicultural Education, vol. 6, no. 4, Summer, 1999, pp. 32-34. Reprinted in Multicultural Education. Ninth Edition. McGraw-Hill. 2002. Also reprinted in In Notes & Abstracts in American International Education. Number 87, Spring, 1999, pp. 3-8.

“Rage and Hope: The Revolutionary Pedagogy of Peter McLaren.” By Mitja Sardoc. Educational Philosophy and Theory. Vol. 33, No. 3 & 4, August & November 2001. Pp 411-439. Repeated in :

Casopis za Kritiko Znanosti (XXXIX, 2001 (202-203) pages 11-21. (Slovenia)

Herramienta (Argentina, in Spanish) <http://www.herramienta.com.ar/article.php?sid=23>.

Filosofia da Educacao. (Brasil, in Portuguese) and <http://filosofia.pro.br/textos/furia-esperanca.htm>

Curriculo sem Fronteiras (US and Portugal) <http://www.curriculosemfronteiras.org>

A Radical Educator’s Views on the Media: An Interview with Peter McLaren. By Mashhood Rizvi. Znet. <http://www.zmag.org/content/Interviews/maclarenint.cfm>

Also published in Educate! A Quarterly on Education and Development, issue no. 4, vol. No. 1, 2002, pp. 66-69.

Discussing Hope and Strategy Through Education. The Opening of the Fundacion Peter McLaren de Pedagogia Critica, in Tijuana, Mexico. Introduction by Mike Alexander Pozo. Essay by Peter McLaren. Featured in the following internet journals: Axis of Logic.

http://www.axisoflogic.com/artman/publish/article_11969.shtml

Left Hook.

<http://lefthook.org/Ground/Pozo082004.html>

Dissident Voice.

<http://www.dissidentvoice.org/Aug04/McLaren0817.htm>

An Interview with Peter McLaren. Comenius (The Netherlands), 1995, 15, pp. 335-347. (Interviewed by Gert Biesta and Siebren Miedema.)

Scholarly Articles, Essay Reviews, Reviews and Interviews in Refereed Journals.

(in press) Final Response to Bowers’ Jeremiad or Errand Into the Wilderness or Bowers’ City Upon the Hill. Capitalism, Nature, Socialism.

(with Nathalia Jaramillo) Guest Editorial: Juntos En La Lucha. Introduction to the Special Edition of Ethnicities, edited by Peter McLaren and Nathalia Jaramillo. Ethnicities, 6(3): 283-296. 2006.

(with Nathalia Jaramillo). Katrina and the Banshee’s Wail: The Racialization of Class Exploitation. Cultural Studies/Critical Methodologies, in press.

(with Ramin Farahmandpur) The Pedagogy of Oppression: A Brief Look at 'No Child Left Behind'. Monthly Review, vol. 58, no. 3, July August, 2006: 94-99.

(with Gustavo Fischman) Rethinking Critical Pedagogy and the Gramscian and Freirean Legacies: From Organic to Committed Intellectuals. Cultural Studies/Critical Methodologies. Volume 5, number 4, 2005, pp. 425-446.

(with Nathalia E. Jaramillo) Critical Pedagogy and Latina/o Education, Cultural Studies/Critical Methodologies, volume 6, No. 1, 2006, pp. 73-93, in a special edition on critical pedagogy guest edited by Antonia Darder and Lou Miron.

Let Them Blister Paint: Response to Rebecca Martusewicz. Educational Studies, 2006, vol. 39, no. 1, pp. 91-94.

Fire and Dust, 2005, International Journal of Progressive Education, vol 1, no. 3.

Critical Pedagogy Reloaded: Dispatches from Las Entranas de la Bestia. Cultural Studies/Critical Methodologies, volume 5, no 2, August, pp. 318-337.

(with Donna Houston). The Nature of Political Amnesia: Response to C.A. Bowers. Educational Studies, volume 37, number 2, April, 2005, pp. 196-206.

(with Donna Houston). Education and Environmental Crisis: Ecosocialist Critical Pedagogies in Theory and Praxis. Educational Studies, volume 36, no. 1, August 2004, pp. 27-45.

Peter McLaren and Greg Martin, The Legend of the Bush Gang Imperialism, War and Propaganda, Cultural Studies/Critical Methodologies, vol. 4, no. 3, 2004, pp. 281-303. This is an expanded version of "Orbiting Fascism" published in the newsletter, New Correspondence, vol 1, no. 1 (New Delhi, India).

Peter McLaren (UCLA) Gregory Martin (UCLA), Ramin Farahmandpur (Portland State University) and Nathalia Jaramillo (UCLA) Teaching in and against the Empire: Critical Pedagogy as Revolutionary Praxis. Teacher Education Quarterly, volume 31, no. 3 (winter, 2004), pp.131-153.

Peter McLaren and Nathalia Jaramillo. A Moveable Fascism: Fear and Loathing in the Empire of Sand. Cultural Studies/Critical Methodologies, volume 4, no. 2 (May, 2004), pp. 223-236.

Valerie Scatamburlo-D'Annibale, Nathalia Jaramillo, Juha Suoranta and Peter McLaren, "No Carnival Here: Oppressed Youth and Class Relations in *City of God*", for a special issue of Workplace (February, 2004) guest edited by Pepi Leistyna on the theme of "Youth as a Category Through Which Class is Lived. The special issue is scheduled also to appear in book form. <http://www.cust.educ.ubc.ca/workplace/issue6p1/mclaren.html>

(with Valerie Scatamburlo-D'Annibale) Operation Human Freedom. The Hobgoblin: A Journal of Marxist Humanism (London, England), no. 5 (2003), pp. 5-8.

Pedagogia Critica en la Epoca de la Resignacion. Barbecho: Revista de Reflexion Socioeducativa. Diciembre-Abril de 2003, no. 2, pp. 8-12.

Kritische Padagogik und der Ruckzug der Linken. Herausforderungen fur Eine Revolutionare Padagogik. Das Argument, 246. 44. Jahrgang. Heft 3, 2002, pp. 333-338/Translated into English at: <http://portland.indymedia.org/en/2003/01/39846.shtml>

The Lesson of War. Movement for a Socialist Future. <http://www.socialistfuture.org.uk/msf/YourSaywar.htm>

(with Greg Martin). The "Big Lie" Machine Devouring America. Socialist Future Review, Summer, 2003, pp. 18-27

De Lissovoy, N., & McLaren, P. (2003). Educational "Accountability" and the Violence of Capital: A Marxian Reading. Journal of Education Policy, 18(2),131-143.
Reprinted in Portuguese in Educacao Unisinos (Revista do Programa de Pos-Graduacao em Educacao da Universidade do Vale do Rio dos Sinos, no. 11, vol. 6, Julho/Dezembro, 2002, pp. 55-87.

Critical Pedagogy in the Age of Neoliberal Globalization: Notes from History's Underside. Democracy and Nature, volume 9, no. 1, 2003, pp. 65-90. Reprinted in Peter McLaren, Critical Pedagogy and Class Struggle in the Age of Neoliberal Globalization: Notes from History's Underside, Inclusive Democracy, Issue 4, 2005, at: <http://www.inclusivedemocracy.org/journal/is4/mclaren.htm>
<<http://www.inclusivedemocracy.org/journal/is4/mclaren.htm>>

(with Nathalia Jaramillo). Critical Pedagogy as Organizational Praxis: Challenging the Demise of Civil Society in a Time of Permanent War. Educational Foundations (vol. 16, no. 4, Fall, 2002, pp. 5-32) but published in Summer 2003.

- Responses to Lynne V. Cheney: From Peter McLaren, Taboo, vol. 6, no. 1, Spring-Summer, 2002, pp. 113-115.
- (with Ramin Farahmandpur) The Globalization of Capitalism and the New Imperialism: Notes Towards a Revolutionary Critical Pedagogy. The Review of Education, Pedagogy & Cultural Studies, vol. 23, no. 3 (2001), pp. 271-315.
- Global Media and the Making of a Garrison State. Movement for a Socialist Future (England) vol. 10, no. 2 (2002), pp. 4-7.
- Marxist Revolutionary Praxis: A Curriculum of Transgression. Journal of Curriculum Inquiry Into Curriculum and Instruction, vol. 3, no. 3 (2002), pp. 36-41.
- (with Valerie Scatamburlo-D'Annibale) Class Dismissed? Historical Materialism and the Politics of Difference. Educational Philosophy and Theory, (forthcoming 2003). (Reprinted as Adios a la clase? El materialismo historico y la politica de la 'diferencia', in Herramienta, vol. 20, ano VII, pp. 131-146.)
- (with Valerie Scatamburlo-D'Annibale) The Strategic Centrality of Class in the Politics of Race and 'Difference' Cultural Studies/Critical Methodologies, vol. 3. No. 2 (2003), pp. 148-175
- The Dialectics of Terrorism: A Marxist Response to September 11. (Part One: Remembering to Forget) Cultural Studies/Critical Methodologies, (vol. 2, no. 2, May, 2002), pp. 169-190.
- The Dialectics of Terrorism: A Marxist Response to September 11. (Part Two: Unveiling the Past, Evading the Present) Cultural Studies/Critical Methodologies (volume 3, no. 1, February, 2003), pp. 103-132.
- George Bush, Apocalypse Sometime Soon, and the American Imperium. Cultural Studies/Critical Methodologies, (vol. 2, no. 3, August, 2002), pp. 327-333.
- (with Glenn Rikowski) Pedagogy for Revolution Against Education for Capital: A Dialogue. Cultural Logic, October, 2001, pp. 1-44. <http://eserver.org/clogic/>
Specific article: <http://eserver.org/clogic/4-1/mclaren%26rikowski.html>
- Critical Pedagogy in the Shadow of Terror. Educate! A Quarterly on Education and Development (Pakistan), issue 2, 2002.
- Wayward Multiculturalists: A Response to Gregor McLennan. Ethnicities, 2001, vol. 1, no. 3 (December), pp. 408-419. With a final response by Gregor McLennan.
- Mapping Capital's Life Forms: Marx, McMurtry, and the Money Sequence. (essay review). Interchange, vol. 32, no. 3, 2001, pp. 233-249.
- Slavoj Zizek's Naked Politics: Opting for the Impossible, A Secondary Elaboration, Journal of Advanced Composition Quarterly, vol. 21, no. 3 (summer), pp. 614-637. With a response by Slavoj Zizek. Reprinted in Michael Peters, Colin Lankshear, Mark Olssen (eds.) Futures of Critical Theory: Dreams of Difference. New York: Rowman and Littlefield, 2003.
- (with Noah de Lissovoy). Icon of Liberation. Educate! A Quarterly on Education & Development, vol 1, issue 2, pp. 28-30. (Pakistan). 2001.
- (With Kellie Rollstad and Jeff MacSwan) Padagogik und Sprache. Sozialwissenschaftliche Literatur Rundschau 11.41 (2000) pp. 5 - 11.(reprint revised)
- (with Jill Pinkney-Pastrana). Cuba, Yanquization, and the Cult of Elian Gonzales: A View from the 'Enlightened' States. International Journal of Qualitative Studies in Education, in press. A special issue on Cuba, co-edited by Denise Blum and Peter McLaren. Volume 14, No. 2, March-April 2001. pp. 201-219.
- (with Ramin Farahmandpur) Marx After Post-Marxism: Reclaiming Critical Pedagogy for the Left. Working Papers in Cultural Studies No. 25. Department of Comparative American Cultures. Washington State University. Pullman, Washington, 2001.
- (With Ramin Farahmandpur). Class, Cultism, and Multiculturalism: A Notebook on Forging a Revolutionary Politics. Multicultural Education. Volume 8, no. 3 (Spring, 2001), pp. 2-14. Reprinted in Multicultural Education, Ninth Edition. Edited by Fred Schultz. McGraw-Hill.
- (With Ramin Farahmandpur) Socialist Dreaming and Socialist Imagination: Revolutionary Citizenship and a Pedagogy of Resistance. Educational Policy. Volume 15, No. 3, July 2001. pp. 343-378.
- (With Ramin Farahmandpur). Teaching against Globalization and the New Imperialism Towards a Revolutionary Pedagogy. Journal of Teacher Education, volume 52, no. 2, (March/April 2001), pp 136-150.

Corporate Citizenry and the Preferred Teacher. Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education. vol 21, no 2, 2000, pp. 231-235.

Rethinking the Political Economy of Critical Pedagogy in the Age of Globalization. Una Miranda Critica a la Educacion. Edited by Alicia Gurdian Fernandez. Editorial de la Universidad de Costa Rica, 2000, pp. 73-117.

Che Guevara, Paulo Freire, and the Politics of Hope. Cultural Studies/Critical Methodologies. Vol 1, no. 1 (February, 2000, pp. 108-131.

(with Ramin Farahmandpur). "Reconsidering Marx in Post-Marxist Times: A Requiem for Postmodernism?" Educational Researcher, vol. 29, No. 3 (April, 2000), pp.25-33. Reprinted in Reflexoes Para o Tercerio Milenio: Anuario de Educacao 1999/2000, Directora Barbara Freitag.

(with Marta Baltodano). "The Future of Teacher Education and the Politics of Resistance." Teaching Education, Vol. 11, No. 1, April 2000, pp.31-44.

(with Gustavo Fischman). "Schooling for Democracy: Toward a Critical Utopianism." A special issue of Contemporary Sociology, vol, 29, 2000, pp. 168-179.

(with Jill-Pinkney-Pastrana) "The Search for the Complicit Native." A special issue of the International Journal of Qualitative Studies in Education, Vol.13, no.2, 2000, pp.163-184.

(reprint) Unthinking Whiteness, Rethinking Democracy. Education Policy. Edited by James Marshall and Michael Peters. The International Library of Comparative Public Policy. An Elgar Reference Collection. Cheltenham, UK, Northampton, MA. Edward Elgar Publishing, Inc., 2000.

(with Valerie Scatamburlo) Paulo Freire and the Pedagogy of Possibility. Democracy and Education. Vol 13, no. 1 (Spring, 1999), pp. 16-17.

(with Ramin Farahmandpur). Critical Multiculturalism and the Globalization of Capital: Some Implications for a Politics of Resistance. Journal of Curriculum Theorizing, volume 15, no. 4, Winter 1999, pp. 27-46.

The Pedagogy of Possibility: Reflecting Upon Paulo Freire's Politics of Education. Educational Researcher, vol. 28, no. 2, 1999, pp. 49-56.

(with Ricky Lee Allen) Is democratic schooling possible in an ecology of accountability and outcomes? [A review of the books Redesigning American Education, by James S. Coleman, Barbara Schneider, Sephen Plank, Kathryn S. Schiller, Roger Shouse, Huayin Wang, and Seh-Ahn Lee and Reading, and Writing, and Justice: School Reform as if Democracy Matters, by James W. Fraser]. Contemporary Sociology, 28(2), 164-5.1999, pp. 164-165.

(with Ramin Farahmandpur) Globalization and Contraband Pedagogy. Theoria June, 1999, no. 93, pp. 83-115.

"Contesting Capital: Critical Pedagogy and Globalism: A Response to Mike Apple." Current Issues in Comparative Education, vol. 1, no. 2, April 30, 1999. www.tc.columbia.edu/cice

The Struggle for Social Justice: Some Brief Reflections on Multicultural Education in the United States. Ethnic and Multicultural Issues Round Table, vol. xvi, no. 1, Fall, 1998, pp. 1, 3-18, 19.

Che Guevara, Globalization and Leadership. International Journal of Leadership in Education, vol. 2, no. 3, 1999, pp. 269-292.

A Response to Spencer Maxcy. International Journal of Leadership in Education, vol. 2, no. 3, 1999, pp. 301-305.

(with Rick Allen and Zeus Leonardo) The Gift of Si(gh)ted Violence: Towards a Discursive Intervention into the Organization of Capitalism. Discourse: Theoretical Studies in Media and Culture vol. 21, no. 2, 1999, pp. 139-162.

Beyond Phallogocentrism: Critical Pedagogy and its Capital Sins - A Response to Donna LeCourt. Strategies: Journal of Theory, Culture and Politics, (Theory in Dialogue Special Issue), no. 11/12, Fall 1998, pp. 34-55.

(with Linda Crawford) A Critical Perspective on Culture in the Second Language Classroom. In Culture as the Core: Interdisciplinary Perspectives on Culture, Teaching, and Learning in the Second Language Curriculum. Edited by Dale L. Lange, Carol A. Klee, R. Michael Paige, and Yelena A. Yershova. The Center for Advanced Research on Language Acquisition Working Paper Series, # 11, November, 1998, pp. 125-151. Also published in Culture as the Core: Perspectives on Culture in Second Language Learning. Greenwich Connecticut: Information Age Publishing, 2003, pp. 127-157.

(with Gustavo Fischman). Reclaiming Hope: Teacher Education and Social Justice in the Age of Globalization. Invited Article for Teacher Education Quarterly. Special 25th anniversary year (1998, volume 25, no. 4). Response to the editor, Alan Jones: "Ten Points of Debate in Teacher Education" (Fall, 1998), pp. 125-133.

(lead article) Revolutionary Pedagogy in Post-Revolutionary Times: Rethinking the Political Economy of Critical Education. Educational Theory, vol. 48, no. 4, 1998, pp. 431-462. (this is followed by five national and international responses to my article) Reprinted in Casopis za Kritiko Znanosti (XXXIX, 2001 (202-203) pages 23-53. (Slovenia),

The Pedagogy of Che Guevara: Critical Pedagogy and Globalization Thirty Years After Che. Cultural Circles, Volume 3, Summer 1998, pp. 28-103.

(with Gustavo Fischman, Silvia Serra & Estanislao Antelo) The Specters of Gramsci: Revolutionary Praxis and the Committed Intellectual. Journal of Thought, Fall 1998, Volume 33, No. 3. pp. 9-41. Reprinted in Carmel Borg, Joseph Buttigieg, and Peter Mayo, Eds., Gramsci and Education (pp. 147-178). Lanham, Maryland, 2002.

(with Zeus Leonardo) Dead Poets Society: Deconstructing Surveillance Pedagogy. Studies in the Literary Imagination. (Special issue on "Cultural studies and the pedagogical imagination" edited by Robert Newman) Volume XXXI, No. 1, Spring 1998, pp. 127-147.

Review of Critical Ethnography in Educational Research: A Theoretical and Practical Guide by Phil Francis Carspecken. Teachers College Record, Volume 99, number 2, Winter 1997, pp. 418-420.

(with Ricky Lee Allen) Review of Social Cartography: Mapping Ways of Seeing Social and Educational Change. edited by Rolland G. Paulson. Comparative Educational Review, Vol.42, No.2, May 1998, pp. 225-228.

Paulo Freire's Legacy of Hope and Struggle. Theory, Culture and Society, Vol. 14, no. 4, November 1997, pp. 147-153.

Introduction (Critical Pedagogy' Enquiry Space Editor) Second Special Issue of Teaching Education, vol. 9.2 Winter/Spring 1998. pp 37-38.

Introduction ('Critical Pedagogy' Enquiry Space Editor) First Special Issue of Teaching Education, vol. 9.1 1997 p. 1.
Expanded intro on web site <http://www.teaching education.com>.

(Essay Review). Revolutionary Praxis: Toward a Pedagogy of Resistance and Transformation. An essay review of The Social Construction of Urban Schooling: Situation the Crisis by Lou Miron. Educational Researcher, August/September, 1997, pp. 23-26.

(with Jeff McSwan) Basil Bernstein's Sociology of Language: Comments on Alan R. Sadovnik's Knowledge and Pedagogy: The Sociology of Basil Bernstein(1995) and Paul Atkinson, Brian Davis and Sara Delamont's Discourse and Reproduction: Essays in Honor of Basil Bernstein(1995). Bilingual Research Journal, NABE, Fall 1997, Vol. 21, No. 4. Pp423-430.

(lead article) Decentering Whiteness. Multicultural Education, vol. 5, no. 1, Fall (1997). pp. 4-11.

Paulo Freire Died May 2, 1997. International Journal of Educational Reform, vol 6, no. 3, July 1997, pp. 263-265.

(lead article) Unthinking Whiteness, Rethinking Democracy : Or Farewell to the Blonde Beast. Educational Foundations, vol. 11, no. 2, 1997, pp. 5-39.

La Lucha Continua: Freire, Boal, and the Challenge of History. Keynote address delivered at the 1996 Pedagogy of the Oppressed Conference, Omaha, Nebraska. In theme issue of Critical Pedagogy. Researcher: Northern Rocky Mountain Educational Research Association, vol. 11, no. 2. December 1996, pp 5-10.

(with Pat McDonough) Critical, postmodern studies of gay and lesbian lives in academia. Harvard Educational Review, 66(2), (1996), pp. 368-382.

Freirean pedagogy and higher education: The challenge of postmodernism and the politics of race. Cultural Critique, No. 33, 1996, pp. 151-184.

Gangsta pedagogy and ghettocentricity: The hip-hop nation as counterpublic sphere. Socialist Review, 95(2), 1996, pp. 9-55. (Expanded from Suitcase)

(with Kris Gutierrez) Global politics and local antagonisms: Research and practice as dissent and possibility. Anuário de educação 1995/ 1996. (Brasil) pp. 27-60.

Serial Killer Pedagogy. Taboo, Vol. 1, 1995, pp. 163-184. Reprint in *Pedagogia em tempos de cultura predatória*. In Nize Maria Campos Pellanda and Luiz Ernesto Cabral Pellanda (orgs.) Psicanálise Hoje: Uma Revolução do Olhar. Petropolis, Brasil: Editora Vozes, 1996, pp. 285-313.

Gangsta pedagogy and ghettocentricity: The hip-hop nation as counterpublic sphere. Suitcase, Vol. 1, (1,2) 1995, pp. 74-87.

(lead article) Critical Pedagogy in the Age of Global Capitalism: Some Challenges for the Educational Left. (The Claude A Eggerston Lecture.) The Australian Journal of Education, vol. 39, no. 1, 1995, pp. 5-21. A version of this article appeared as Critical Pedagogy and the Age of Global Capitalism: A Challenge for the Future, *Pedagogia*, vol. 30, 1995-96, pp. 68-99. (La Facultad de Education de la Universidad de Puerto Rico).

Revolution and Reality: An Interview with Peter McLaren. Education (University of Malta, Faculty of Education), vol 5, no. 2. 1995, pp. 2-12. Interviewed by Carmel Borg, Peter Mayo and Ronald Sultana. Reprinted as book chapter in Curriculum: Toward New Identities. Edited by Bill Pinar.

The Educator as an Agent of History. Educational Theory (Afterwords section), Vol. 45, No. 2, 1995, pp. 270-271.

Predatory Culture and the Politics of the Popular. Cultural Studies Times (Published by Routledge, New York), 1995.

Response to Marian Wright Edelman. Religious Education, in press, Vol. 89, No. 4, 1994, pp. 561-567.

Review of The Body, Schooling, and Culture by David Kirk. Australian Journal of Education, 38(2), 1994, pp. 189-191.

Critical pedagogy, political agency and the pragmatics of justice: The case of Lyotard. Educational Theory, 44(3), summer 1994, pp. 319-340.

Moral panic, schooling, and gay identity: Critical pedagogy and the politics of resistance. The High School Journal, Oct/Nov 1993, Dec/Jan 1994, pp. 157-168.

Collisions with otherness: Multiculturalism, the politics of difference, and the ethnographer as nomad. New Coda to Schooling as a Ritual Performance. American Journal of Semiotics, 9(2-3), pp. 121-148, 1994, (lead article).

White terror. Strategies, 7, 1993, pp. 98-131, 1993.

Essay Review: School Subjects and Curriculum Change by Ivor Goodson, International Journal of Qualitative Studies in Education, 6(2), pp. 171-177, 1993.

Multiculturalism and the postmodern critique: Towards a pedagogy of resistance and transformation. Cultural Studies, 7(1), pp. 118-146, January 1993.

Critical literacy and postcolonial praxis: A Freirian perspective. College Literature Double issue, 19:3 (October 1992)/20:1 (February 1993), pp. 7-27 (lead article). This issue was sole runnerup in Council of Editors of Learned Journals Best Special Issue Competition for 1993.

(with Henry Giroux) Critical pedagogy and rural education: A challenge from Poland. Peabody Journal of Education, 67(4), pp. 154-165 (Summer 1990; published in 1992).

Eminent Scholar Conversation #30. Martha L. King Language and Literacy Center, The Ohio State University, Columbus, Ohio, 1992. Published in Educational Foundations, 6(4), 5-19, 1992.

(with Henry Giroux) Writing from the margins: Geographies of identity, pedagogy, and power. Journal of Education, 174(1), pp. 7-30, 1992 (lead article).

(with Rhonda Hammer). Media knowledges, warrior citizenry, and postmodern literacies. Journal of Urban and Cultural Studies, 2(2), pp. 41-77 1992. Also published in Journal of Curriculum Theorizing, 10(2), pp. 29-68, 1992.

(with Rhonda Hammer). Spectacularizing subjectivity: Media knowledges and the new world order. Polygraph, (5), pp. 46-66, 1992.

Critical pedagogy, multiculturalism, and the politics of risk and resistance: A response to Kelly and Portelli. Journal of Education, 173(3), pp. 29-59, 1991. (Published in 1992.)

Collisions with otherness. International Journal of Qualitative Studies in Education, 5(1), pp. 77-92, 1992.

(with Shirley Steinberg). Critical multiculturalism and democratic schooling: An interview with Peter McLaren and Joe Kincheloe. International Journal of Educational Reform, 1(4), pp. 392-405, 1992.

Critical pedagogy: Constructing an arch of social dreaming and a doorway to hope. Boston University Journal of Education, 173(1), pp. 9-34, 1991 (lead article).

(with Henry A. Giroux). Leon Golub's radical pessimism: Towards a pedagogy of representation. Exposure, 28(1/2), pp. 18-34, 1991.

(with Rhonda Hammer). Rethinking the dialectic. Educational Theory, 41(1), pp. 23-46, 1991.

Postmodernism, postcolonialism, and pedagogy: Introduction. Education and Society, (Australia), 9(1), pp. 3-22, 1991.

Postcolonial pedagogy: Postcolonial desire and decolonized community. Education and Society, (Australia), 9(2), pp. 135-158, 1991.

The emptiness of nothingness: Response to C. A. Bowers. Curriculum Inquiry, 21(4), pp. 459-477, 1991.

(with Michael Dantley). Leadership and a critical pedagogy of race: Cornel West, Stuart Hall and the prophetic tradition. Journal of Negro Education, 59(1), pp. 29-44, 1990.

Review of Freire in the classroom by Ira Shor. Journal of Urban and Cultural Studies, 1(1), pp. 113-125, 1990.

Review of Nancy Lesko's Symbolizing society. Anthropology and Education Quarterly, 20, pp. 51-56, 1989.

Schooling the postmodern body: Critical pedagogy and the politics of enfleshment. Journal of Education, 170(3), pp. 53-83, 1988. (Published in 1989.)

(with Rhonda Hammer). Critical pedagogy and the postmodern challenge: Towards a critical postmodernist pedagogy of liberation. Educational Foundations, 3(3), pp. 29-62, 1989.

(with Pam Smith). Review of Ivor Goodson's School subjects and curriculum change. Educational Studies, 20(2), pp. 205-209, 1989.

Broken dreams, false promises, and the decline of public schooling. Journal of Education, 170(1), pp. 41-65, January 1989 (lead article).

Culture or Canon? Critical Pedagogy and the Politics of Literacy. Harvard Educational Review, 58 (2) 213-234, 1988.

(with Richard Smith). Televangelism as pedagogy and cultural politics. Curriculum and Teaching, 3(1/2), pp. 82-99, 1988.

The liminal servant and the ritual roots of critical pedagogy. Language Arts, 65(2), pp. 164-179, February 1988.

No light but rather darkness visible: Language and the politics of criticism. Curriculum Inquiry, 18(3), pp. 313-320, 1988.

On ideology and education: Critical pedagogy and the politics of education. Social Text, 19/20, Fall 1988, pp. 153-185.

Review of Paul Atkinson's Language, structure and reproduction. Language in Society, 17, pp. 263-265, 1988.

Review of Culture wars by Ira Shor. Educational Policy, 1(4), pp. 520-523, 1987.

Radical pedagogy and the dream of emancipation. Social Education, 51(2), pp. 146-150, February 1987.

The anthropological roots of pedagogy: The teacher as liminal servant. Anthropology and Humanism Quarterly, 12(304), pp. 75-85, 1987.

(with Henry A. Giroux). Teacher education as a counterpublic sphere: Radical pedagogy as a form of cultural politics. Philosophy and Social Criticism, 12(1), pp. 51-69, Spring 1987.

Ideology, science and the politics of Marxian orthodoxy: A response to Michael Dale. Educational Theory, 37(3), pp. 301-326, 1987.

Schooling for salvation: Christian fundamentalism's ideological weapons of death. Journal of Education, 169(2), pp. 132-139, 1987.

Education as counter-discourse. Review of Education, 3(1) pp. 58-68, 1987.

(with Henry A. Giroux). Review of the management of ignorance by Fred Inglis. Canadian Journal of Sociology, 12(3), pp. 290-292, 1987.

(with Henry A. Giroux). Reproducing reproduction: An essay review of keeping track by Jeanie Oakes. Metropolitan Education, 1, Spring 1986, pp. 108-118.

An essay review of education under siege by Stanley Aronowitz and Henry Giroux. Educational Studies, 71(2), pp. 277-289, 1986.

(with Henry A. Giroux). Teacher education as cultural politics: Towards a counterpublic sphere. New Education (Australia), 8(1), pp. 1-10, 1986 (lead article).

Making Catholics: The ritual production of conformity in a Catholic junior high school. Journal of Education, 168(2), pp. 55-77, 1986.

Culture or canon? Critical pedagogy at the politics of literacy. Harvard Educational Review, 58(2), pp. 213-234, 1988.

(with Henry A. Giroux). Teacher education and the politics of engagement: The case for democratic schooling. Harvard Educational Review, 56(3), pp. 213-238, 1986 (lead article).

Classroom symbols and the ritual dimensions of schooling. Anthropologica, 27(1/2), pp. 161-189. Special issue - Victor Turner: A Canadian Tribute.

A Tribute to Victor Turner (1920-1983). Anthropologica, 27(1/2), pp. 17-22, 1985. Special issue - Victor Turner: A Canadian Tribute.

The ritual dimensions of resistance: Clowning and symbolic inversion. Journal of Education, 167(2), pp. 84-97, 1985.

Rethinking ritual. Etc.: A Review of General Semantics, 41(3), pp. 267-277, 1984.

Interrogating the conceptual roots of invitational education. An essay review of inviting school success by William Watson Purkey and John Novak. Interchange, 17(4), pp. 90-95, 1986.

Postmodernism and the death of politics: A Brazilian reprieve. An essay review of the politics of education by Paulo Freire. Educational Theory, 36(4), pp. 389-401, 1986.

Contemporary ritual studies: A post-turnerian perspective. Review article, Beginnings in ritual studies by Ronald L. Grimes. Semiotic Inquiry, 5(1), pp. 78-85, 1985.

The Internationalist Editor, Interviews and dialogues (4 per year commencing January 1993 - 2001)

Special Edition of International Journal of Educational Reform dedicated to the work of Peter McLaren. Interviews with Juha Suoranta, Roberto Flores, Greg Tanaka, Glenn Rikowski, Dave Hill, and Mike Cole, Vol. 10, No. 2/ Spring 2001.

(with Pepi Leistyna) "Presence of Mind: Education and the Politics of Deception" International Journal of Educational Reform, Vol. 9, No. 3, July 2000, pp. 261-267.

(with Emily Hicks) "Border Crossing with the Wrestler Bride: An Interview with Performance Artist and Critical Educator Emily Hicks", International Journal of Educational Reform vol. 9, no. 2, April 2000, pp. 176-179.

(with Sandy Marie Anglas Grande). "Critical Theory and American Indian Geographics of Identity, Pedagogy and Power." International Journal of Educational Reform, vol. 9, no. 1, January 2000, pp. 70-73.

(with Peter Mayo) "Value Commitment, Social Change, and Personal Narrative." International Journal of Educational Reform, vol. 8, no. 4, October 1999, pp. 397-408.

(with David Gabbard). "This Hard Land: David Gabbard on the Path of Resistance." International Journal of Educational Reform, vol. 8, no. 3, July 1999, pp. 301-307.

(with Jose Solis Jordan). "The Struggle for Liberation! La Lucha Continua! Jose Solis Jordan's Fight for Justice." International Journal of Educational Reform, vol. 8, no. 2, April, 1999, pp. 168-174.

(with Jumara Novaes Sotto Maior and Cláudio Orlando Costa do Nascimento) "A Critical Pedagogy of the Streets: An Interview with Desafio of Salvador da Bahia, Brasil." International Journal of Educational Reform, vol. 8, no. 1, January, 1999, pp. 74-82.

"An Interview with Gene Provenzo." International Journal of Educational Reform, Vol 7, No 4, Oct 1998.

School Choice and the Struggle for Social Justice: An Interview with Amy Stuart Wells. International Journal of Educational Reform, vol 7, no. 3, July 1998, pp. 271-275.

(with Aimee M. Carrillo-Rowe, Rebecca Clark, Philip Craft) "Storming the White House: Critical Interrogations of Whiteness." International Journal of Educational Reform, Vol 7, no. 1, January 1998, pp. 56-65.

Reclamando Historia, Reclamando Identidad: Education de Maestros y Maestras y la lucha para la liberacion. An Interview with Educational Activists Marta Baltodano and Gina Castillo. International Journal of Educational Reform, vol 6, no. 3, July 1997, pp. 357-362.

(with Zeus Leonardo) Review of H. Bak, Multiculturalism and the Canon of American Culture; D. Thelen and F. Hoxie, Discovering America: Essays in Search for an Identity. In Journal of American Ethnic History, vol. 16, no. 2, 1997, pp. 81-85.

Academic Language and Chicana/o Activist Scholars: Balancing the Academy and the Communities One Hopes to Serve: An Interview with Dolores Delgado Bernal and Daniel Solorzano. International Journal of Educational Reform, vol. 6, no. 2, /April 1997, pp. 226-231.

Dialogue with Puerto-Rican Scholar-Activist Lola Gordon-Mora. International Journal of Educational Reform, vol. 6, no. 2, April 1997, pp. 232-234.

A History of Tragedy; A Journey of Healing. (Interview with Michael Pavel) International Journal of Educational Reform, vol. 6, no. 1, January 1997, pp. 75-80.

Living the Border: An interview with Rudolfo Chávez Chávez. International Journal of Educational Reform, 5(3), 326-330, July 1996.

Interview with Herman García. International Journal of Educational Reform, 5(3), 331-333, July 1996.

La lucha continua en gringolandia: Interview with Carlos Tejeda, Juan Muñoz, Zeus Leonardo, Tara Yosso, Jill Pinkney-Pastrana, and Joaquin Ochoa. International Journal of Educational Reform, 5(3), 334-344, July 1996.

Interview with the Front Range Critical Theory Group. International Journal of Educational Reform, Vol. 5, No. 2, April 1996, pp. 205-216.

A New Metaphysics of Hope: An Interview with Barry Kanpol. International Journal of Educational Reform, Vol. 5, No. 1, January 1996, pp. 91-94.

Pedagogy of praxis: A dialogue with Moacir Gadotti of Brasil. International Journal of Educational Reform, 4(3), 350-354, 1995.

A Dialogue with Concepción Valadez. International Journal of Educational Reform, 4(3), 346-349, 1995.

Radical Education in Brasil: A Dialogue with Movimento Boneco. International Journal of Educational Reform, Vol. 4, No. 2, 1995, pp. 203-209.

Ecology and Reform: A Dialogue with Edgar Gonzalez. International Journal of Educational Reform, 4(1), Jan, 1995, pp. 72-78.

Asian-American Feminism: A Dialogue with Lisa Chin. International Journal of Educational Reform, 3(4), Oct. 1994, pp. 456-463.

Dialogue with Kris Gutierrez: Pedagogies of Dissent and Transformation: A Dialogue about Postmodernity, Social Context, and the Politics of Literacy. International Journal of Educational Reform, 3(3), 1994, pp. 327-337

Interview with Heinz Sünker of Germany, "Germany Today: History and Future" (or "Dilemmas, Dangers, and Hopes"). International Journal of Educational Reform, 3(2), April 1994, pp. 202-209.

An exchange with Eugene Garcia. International Journal of Educational Reform, 3(1), pp. 74-80, 1994.

Interview with Alicia de Alba of Mexico. International Journal of Educational Reform, 2(4), pp. 429-434, 1993.

Interview with Marcia Moraes of Brasil. International Journal of Educational Reform, 2(3), pp. 309-315, 1993.

Interview with Adriana Puiggrós of Argentina. International Journal of Educational Reform, 2(2), pp. 193-202, 1993.

Entries in Academic Encyclopedias and Dictionaries

(with Jenifer Crawford). Paulo Freire. In J.W. Guthrie (Ed.), Chicago Companion to the Child. University of Chicago Press.

(with Noah de Lissovoy) Paulo Freire. In J.W. Guthrie (Ed.), Encyclopedia of Education (second edition). Pp. 900-903. New York: Macmillan. 2002.

German Translation: (with Noah de Lissovoy) (Paulo Freire. Klassiker der Padagogik (Classic Pedagogues). Volume Two, Von John Dewey bis Paulo Freire, pp. 217-225. Munchen: Verlag C.H. Beck. 2003.

McLaren, P., & Datnow, A. Ethnography. In D. Levinson, A. Sadnovik, & P. Cookson, Jr. (Eds.), Education and Sociology: An Encyclopedia. Routledge Falmer Publishers, 2002.

An Encyclopedia of Cultural Theorists. Edward Arnold Publishers, London, England, 1999. Entries: Paulo Freire.

Critical pedagogy. Encyclopedia of Educational Reform, Edited by Joe Kincheloe and Shirley Steinberg. Garland Publishers, in progress.

(with Zeus Leonardo) Paulo Freire. In Ellis Cashmore, (ed.), Dictionary of Race and Ethnic Relations, Fourth Edition: London and New York: Routledge, pp. 134-136,

(with Joe Kincheloe and Shirley Steinberg) Entries: Critical theory, cultural studies, difference. Dictionary of multicultural education. Oryx Press, 1997, pp.51-51, 66-68 and 90-91.

(with Marc Pruyn) Indoctrination. In Philosophy of Education: An Encyclopedia. J.J. Chambliss (editor). New York: Garland Publishing, 1996, pp. 303-305.

Book Forewords, Prefaces, Postfaces, Codas, and Afterwords

Afterword: In Paul Carr and Darren Lund, editors. The Great White North? Exploring Whiteness, Privilege and Identity in Education in Canada. The Netherlands. Sense Publishing, in progress.

Preface. Learning and Social Difference by Carmel Borg and Peter Mayo. Boulder, Colorado: Paradigm Publishers, in press.

Foreword. Performance Theories in Education: Power, Pedagogy and the Politics of Identity. Edited by Bryant Keith Alexander, Gary Anderson, and Bernardo Gallegos. (xv-xix) Lawrence Erlbaum Associated, Inc. 2004.

Preface: Fashion a Bulwark Against Barbarism. Education, Equality and Human Rights: Issues of Gender, 'Race', Sexuality, Disability and Social Class. 2nd edition. (xii-xvii) Edited by Mike Cole. London and New York: Routledge.

Preface. Karen Cadiero-Kaplan (2004) The Literacy Curriculum & Bilingual Education: A Critical Examination. (ix-xii) New York: Peter Lang Publishers.

Preface. Greg Goodman and Karen Carey. Critical Multicultural Conversations. Peter Lang Publishers, 2004. (xi-xiv) Cresskill, New Jersey, Hampton Press.

Foreword. (2001). Social Movements, Civil Society, and Radical Adult Education by John Holt. Westport, Connecticut: Bergin and Garvey, pp. xv-xxvi.

Introduction. (2002) Defining and Designing Multiculturalism: One School System's Efforts by Pepi Leistyna. (ix-xvii) Albany: New York. State University of New York Press.

Preface. Multi/Intercultural Conversations: A Reader Ed. Shirley R. Steinberg Peter Lang, New York, 2001, xi-xvi.

Coda. Multi/Intercultural Conversations: A Reader Ed. Shirley R. Steinberg Peter Lang, New York, 2001, pp. 627-630.

Foreword. In Paula Allman, Critical Education Against Global Capitalism: Karl Marx and Revolutionary Critical Education. Westport, Connecticut: Bergin and Garvey, 2001, pp. xiii-xxiv.

Postfacio: La Pedagogia de la Posibilidad De Paulo Freire. Paulo Freire: Educador Para Una Nueva Civilizacion. (2000, pp. 151-162) Ediciones Universidad de la Frontera (Temuco, Chile) and Instituto Paulo Freire.

Preface. In Walter de Oliveira. "We are in the streets, because they are in the streets: The emergence of street social pedagogy in Brazil." Binghampton, NY: Haworth. Press, 2000, pp. Xix-xxii.

Foreword. In Lourdes Diaz Soto (ed) . The Politics of Early Childhood Education. New York: Peter Lang Publishers, 2000.

Postfacio. La Pedagogia de la Posibilidad de Paulo Freire. In Paulo Freire: Educador Para Una Nueva Civilizacion. By Guillermo Williamson. Temuco, Chile. Universidad de la Frontera. Pp. 151-162.

Foreward. In Paula Allman, Revolutionary Social Transformation: Democratic Hopes, Political Possibilities and Critical Education Westport, Connecticut: Bergin and Gavey. 1999. pp.xiii -xix

Preface. In Phil Francis Carspecken. Four Scenes for Posing the Question of Meaning and Other Explorations in Critical Philosophy and Critical Methodology. New York: Peter Lang Publishers, 1999, ix-xii.

Introduction. Immigrant Voices: In Search of Pedagogical Reform, edited by Enrique Trueba and Lilia Bartolome. Boulder, CO.: Rowman and Littlefield Publishers, pp. 1-15.

Preface. Alternatives in Education: Critical Pedagogy for Disaffected Youth by Greg Goodman. New York. Peter Lang Publishers, 1999.

(with Glenn Ritkowski) Introduction. In Dave Hill, Peter McLaren, Mike Cole, and Glenn Ritkowski, eds. Postmodernism in Educational Theory: Education and the Politics of Human Resistance. England, Tufnell Press, 1999, pp. 1-9.

Traumatizing Capital. (Introduction). Manuel Castells, Ramon Flecha, Paulo Freire, Henry A. Giroux, Donaldo Macedo, and Paul Willis, Critical Education in the New Information Age New York: Rowman & Littlefield, 1999, pp. 1-36.

Afterword. Ya Basta! In Yali Zou and Enrique T. Trueba (eds.) Ethnic Identity and Power: Cultural Contexts of Political Action in School and Society Albany, New York: State University of New York, 1998, pp. 411-431.

Afterword: Teachers Committed to the Struggle for Democracy: Cuesta lo que Cuesta. In J. Cynthia McDermott, editor, Beyond the Silence: Listening for Democracy. Portsmouth, N.H.: Heinemann, pp. 135-138.

Foreword. In Mark Pruyn, Discourse Wars in Gotham-West: A Latino Immigrant Urban Tale of Resistance and Agency. Boulder, Colorado: Westview Press, 1998, pp. xv-xvii.

Preface. In Sherry Shapiro, Pedagogy and the Politics of the Body: A Critical Praxis. New York: Garland, pp. ix-xvii.

Foreword (with Gustavo Fischman). In Adriana Puiggrós, Imperialism, and Education in Latin America Boulder, CO.: Westview Press, ix-xv.

(with Shirley Steinberg and Joe Kincheloe). Series Editor Preface. Teachers as Cultural Workers by Paulo Freire. Boulder, Colorado: Westview Press, 1998.

Preface to Teachers as Cultural Workers (the expanded paperback edition) by Paulo Freire. Boulder, Colorado: Westview Press, 2005, pp. xxvii-xxxix.

Preface. In Antonia Darder, Guest Editor A Special Occasional Paper in Memory of Paulo Freire. Reclaiming Our Voices. Teaching as an Act of Love: Reflections on Paulo Freire and His Contributions to Our Lives and Our Work. Los Angeles: CAFE. 1998. pp. 19-23.

Preface. In Linda Rogers, ed. Wish I Were: Felt Pathways to the Self. Madison, WI.: Atwood Press 1998, pp. xiii-xvi.

Forward. In Joe Kincheloe and Shirley Steinberg. Changing Multiculturalism. Buckingham and Philadelphia: Open University Press, 1997. viii-x.

(with Henry Giroux). Preface. In Adriana Hernandez, Pedagogy, democracy, and feminism. Albany, New York: State University of New York, 1997, ix -xii.

Preface. In Tom Oldenski, Catholic education: Critical theory and practice in a liberation theology context. New York: Garland Publishers, 1997, pp xi-xiii,

Foreword. In Marcia Moraes, Bilingual education: A dialogue with the Bakhtin Circle. Albany, New York, State University of New York Press, 1996, pp. ix-xiii.

(with Henry Giroux). Preface. In Raymond Morrow and Carlos Torres, Social theory and education. New York: SUNY Press, 1995, pp. ix-xi.

(with Henry Giroux). Introduction. In Stephen Haymes, Race, culture and the city: A pedagogy for black urban struggle. New York: SUNY Press, 1995, pp. xi-xv.

Preface. In Moacir Gadotti, Pedagogy of praxis, SUNY Press, 1995, pp. xiii-xvii.

(with Joe Kincheloe and Shirley Steinberg). In Donaldo Macedo, Literacies of power: What Americans are not allowed to know. Boulder, CO: Westview Press, 1994, xiii-xvi.

Preface: The Power of the 'Personal'. Donaldo Macedo, Literacies of power: What Americans are not allowed to know, Expanded Edition. (xvii- xxii) Boulder, CO: Westview Press, 2006.

Preface. In Miguel Escobar (ed.), Paulo Freire on higher education: A dialogue with Paulo Freire. Alfredo Fernandez and Gilberto Guevara. Albany, New York: SUNY Press, 1994, pp. ix-xxxiii.

(with Henry Giroux). Introduction. In Moacir Gadotti, How to read Paulo Freire. SUNY Press, 1994, pp. xiii-xvii.

Foreword. In Kerry S. Walters (ed.), Rethinking reason: New perspectives in critical thinking. SUNY Press, 1994. pp. ix-xviii.

Curriculum differentiation and cultural politics in the age of postmodernism: Foreword. In Ivor Goodson, School subjects and curriculum change (pp. viii-xxii). Revised edition, Falmer Press, 1993.

Preface. In James Sears (ed.), Sexuality and the curriculum (pp. ix-xiv). New York: Teachers College Press, 1992.

(with Henry Giroux). Preface. In Annette Street, Inside Nursing (pp. 1-6). New York: SUNY Press, 1992.

(with Henry Giroux). Introduction. In Jesse Goodman, Elementary schooling for critical democracy (pp. xi-xviii). New York: SUNY Press, 1992.

(with Henry A. Giroux). Introduction. In James Schwoch, Mimi White, and Susan Reilly (eds.), Media knowledge. Albany, NY: State University of New York Press, 1992.

(with Henry Giroux) Introduction. In Bill Stanley, Curriculum for Utopia (pp. xi-xv). New York: SUNY Press, 1992.

Foreword. Critical theory and the meaning of hope: Henry Giroux's pedagogy of the concrete. In Henry A. Giroux, Teachers as intellectuals (pp. ix-xxi). South Hadley, MA: Bergin and Garvey Publishers, 1988.

Chapters in Books

with Valerie Scatamburlo-D'Annibale and Juha Suoranta). Excavating Hope Among the Ruins. In Keeping the Promise: Educational Leadership and the Promise of Democracy in Our Time, Editors: Dennis Carlson and Charles P. Gause, forthcoming.

(with Valerie Scatamburlo-D'Annibale). Class-ifying Race: The Compassionate Racism of the Republican Right. In Leeno Luke Karumanchary, editor, Rewriting Resistance, in press.

(with Valerie Scatamburlo-D'Annibale) forthcoming. Contesting the New 'Young Hegelians': Interrogating Capitalism in a World of 'Difference' In Peter Trifonas, editor, Worlds of Difference. Palgrave/St. Martins Press.

(with Noah De Lissovoy) Ghosts in the Procedure. In Karyn Cooper and Robert White (eds). The Practical Critical Educator: Critical Inquiry and Educational Practice. (151-163) Springer, The Netherlands. 2006.

(with Nathalia Jaramillo) God's Cowboy Warrior: Christianity, Globalization, and the False Prophets of Imperialism. In Pratyush Chandra, Anuradha Ghosh, and Ravi Kumar, eds., The Politics of Imperialism and Counterstrategies. (110-153) New Delhi: India. A shortened version of this chapter appeared in Arena (Australia). An expanded version of this chapter is found in in Peter McLaren, Capitalists and Conquerors: Critical Pedagogy Against Empire. Lanham, Maryland: Rowman and Littlefield, 2005.

A Global Culture of Terror: A Marxist Riposte. In Olli-Pekka Moisio and Juha Suoranta, eds. Education and the Spirit of Time: Historical, Global and Critical Reflections. (pp. 109-129) Rotterdam, Sense Publishers.

(with Joe Kincheloe) Rethinking Critical Theory and Qualitative Research. Revised from 2002 edition. Handbook of Qualitative Research. Edited by Norman K. Denzin and Yvonna Lincoln. Thousand Oaks, CA., SAGE, 2005.

(with Nathalia Jaramillo) In Patricia F. Goldblatt and Deirdre Smith, editors. Cases for Teacher Development: Preparing for the Classroom. "Case Commentary". (pp. 66-68). Thousand Oaks: SAGE publications, 2005.

A Pedagogy of Possibility. In Allan C. Ornstein, Linjda S. Behar-Horenstein, and Edward F. Pajak, editors. (pp. 26-35) Contemporary Issues in Curriculum, volume 3. Allyn & Bacon, 2003.

(with Nathalia Jaramillo) Alternative Globalizations: Critical Globalization Studies. In Critical Globalization Studies, edited by William I. Robinson. (pp. 131-140) New York: Routledge, 2005.

(with Valerie Scatamburlo-D'Annibale) Paul Willis, Class Consciousness, and Critical Pedagogy: Toward a Socialist Future. In Learning to Labor in New Times. (pp. 41-60) Edited by Nancy Dolby and Greg Dimitriadis (with the assistance of Paul Willis). New York: Routledge/Falmer, 2005.

Critical Pedagogy and Class Struggle in the Age of Neoliberal Globalization: Notes from History's Underside. Previously published in Democracy and Nature. In Peter Trifonas, editor, Communities of Difference: Language, Culture, Media. Palgrave/St. Martins Press. 2005.

(with Nathalia Jaramillo). Critical Pedagogy in a Time of Permanent War. In Jeffrey R. Di Leo and Walter R. Jacobs (eds.). If Classrooms Matter: Progressive Visions of Educational Environments. (75-92) New York and London: Routledge. 2004.

McLaren, P. and Farahmandpur, R. (2003). Critical Pedagogy and Marxism: Rethinking Revolutionary Praxis in Education (with Ramin Farahmandpur). In D. Carlson & G. Dimitriadis (Eds.), Promises to Keep: Cultural Studies, Democratic Education, and Public Life. (pp 39-76). Slightly expanded version of (with Ramin Farahmandpur) The Globalization of Capitalism and the New Imperialism: Notes Towards a Revolutionary Critical Pedagogy. The Review of Education, Pedagogy & Cultural Studies, vol. 23, no. 3 (2001), pp. 271-315. This will appear in another version as Who Will Educate the Educators? Critical Pedagogy in the Age of Globalization, in Arif Dirlik, editor, Pedagogies of the Global: Knowledge in the Human Interest. Boulder, Colorado: Paradigm Publishers, in press.

McLaren, P. and Farahmandpur, R. (Critical Pedagogy at Ground Zero: Renewing the Educational Left After 9-11. In D. Gabbard and K. Saltman (Eds.), Education as Enforcement: The Militarization and Corporatization of Schools (pp. 311-326). New York and London: Routledge. 2003.

Critical Pedagogy in the Shadow of Terror: A Marxist Educator's Reflections from Ground Zero. In Heinz Sunker, Russel Farnen, and Gyorgy Szell, eds., Political Socialisation, Participation and Education. (pp. 209-245) Berlin and New York: Peter Lang. Revised from previous articles.

McLaren, P. and Farahmandpur, R. Class, Cultism, and Multiculturalism: A Notebook on Forging a Revolutionary Multiculturalism. (Reprint) In F. Schultz (Ed.), Annual Editions: Multicultural Education 03/04, Tenth Edition (pp. 97-109). Guilford, CT: McGraw-Hill. 2003.

McLaren, P. and Farahmandpur, R. (2003). Class, Cultism, and Multiculturalism: A Notebook on Forging a Revolutionary Multiculturalism. In F. Schultz (Ed.), Annual Editions: Multicultural Education 02/03, Ninth Edition (pp. 67-97). Guilford, CT: McGraw-Hill. (reprint)

De Lissovoy, N., & McLaren, P. (2005). Towards A Contemporary Philosophy of Praxis. In Gray-Rosendale, L., & Gray-Rosendale, S. (Eds.), Radical Relevance. pp. 160-182. Albany, NY: State University of New York Press.

Jaramillo, N. & McLaren P. Neoliberal Citizenship and Federal Education Policy: A Critical Analysis of the No Child Left Behind Act in co-edited book by O'Donnell, J., Pruyn, M., & Chavez, R. Information Age Publishing, Inc. (in progress).

Critical Pedagogy: A Look at the Major Concepts. . (Reprint) In Antonia Darder et alia., Editors, The Critical Pedagogy Reader, (pp. 69-96), New York and London: Routledge/Falmer. 2002.

Revolutionary Pedagogy in Post-revolutionary Times: Rethinking the Political Economy of Critical Education. (Reprint) In Antonia Darder et alia., Editors, The Critical Pedagogy Reader, (pp. 151-184), New York and London: Routledge/Falmer. 2002.

The Dialectics of Terrorism. In Carl Boggs, editor. Empire, War, and Terrorism: U.S. Militarism and the New World Order, New York and London: Routledge, pp. 149-189, 2003. See also revised version of article in The Dialectics of Terrorism: A Marxist Response to 9-11 in 9/11 in American Culture, edited by Norm Denzin and Yvonna Lincoln. (pp. 21-40) Lanham and New York: Altamira Press.

McLaren, P. & Farahmandpur, R. (2002). Globalization, Class, and Multiculturalism: Fragments from a Red Notebook. In M. Singh (Ed.), Global Learning (pp. 55-94). Altona, VIC, AU: Common Ground Publishing Group.

(with Paula Allman and Glenn Rikowski) After the Box People: The labour-capital relation as class constitution – and its consequences for Marxist educational theory and human resistance. In John Freeman-Moir and Alan Scott, editor,

Yesterday's Dreams: International and Critical Perspectives on Education and SocialClass. Edited by Alan Scott. (pp. 149-179) New Zealand: University of Canterbury Press, 2003.

(with Cindy Cruz). Queer Bodies and Configurations: Towards a Critical Pedagogy of the Body. Body Works: Pedagogy, Politics, and Social Change. Edited by Sherry Shapiro and Svi Shapiro. (pp. 187-207) New York: Hampton Press. 2002.

Freire, Marx, and the New Imperialism: Toward a Revolutionary Praxis (with Ramin Farahmandpur). In J., J. Slater, Stephen Fain, Cesar Rossatto (Eds), The Freirean Legacy: Educating for Social Justice. Peter Lang (2002), pp. 37-56.

(with Ramin Farahmandpur) Breaking Signifying Chains: A Marxist Position on Postmodernism In D. Hill & M. Cole (Eds.), Marxism Against Postmodernism in Educational Theory. Lexington Press.

(With Ramin Farahmandpur) Critical Pedagogy, Postmodernism, and the Retreat from Class: Towards a Contraband Pedagogy (with Peter McLaren). In D. Hill & M. Cole (Eds.), Marxism Against Postmodernism in Educational Theory. Lexington Press.

Richard Rorty's Self-Help Liberalism: A Marxist Critique of America's Most Wanted Ironist (with Ramin Farahmandpur & Juha Suoranta). In M. Peters & P. Ghiraldelli, Jr. (Eds.), Richard Rorty: Education, Philosophy and Culture. Boulder, Colorado: Roman and Littlefield, 2002.

(with Ramin Farahmandpur) Reconsidering Marx in Post-Marxist Times: A Requiem for Postmodernism? Anuário de Educação—Ano 2000: Reflexões para o novo milênio (2001).

(with Aimee M. Carrillo-Rowe, Rebecca L. Clark, and Philip Craft). Rearticulating the Blizzard of Modernity: Whiteness as a Label for Western Cultural Politics. In Glenn M. Hudak and Paul Kihn, eds. Labelling: Pedagogy and Politics. 2001 (pp. 203-224). New York and London: Falmer Press.

Freirean Praxis and the Politics of Pedagogy. In Michael Richards, Pradip N. Thomas and Zaharom Nain, eds., Communication and Development: the Freirean Connection. New Jersey: The Hampton Press, 2001, pp. 109-130.

Developing a Pedagogy of Whiteness in the Context of a Postcolonial Hybridity: White Identities in Global Context. In Nelson M. Rodriguez and Leila E. Villaverde, eds., Dismantling White Privilege: Pedagogy, Politics, and Whiteness. (2000, pp. 150-157) New York: Peter Lang

Critical Multiculturalism and Globalization: Transgressive Pedagogies in Gringolandia, Cueste Lo Que Cueste (with Peter McLaren). In C. Tejada, C. Martinez, & Z. Leonardo (Eds.), Charting New Terrains of Chicana(o)/Latina(o) Education (pp. 1-31). Creskill, NJ: Hampton Press, 2000.

Unthinking Whiteness: Rearticulating Diasporic Practice. In Peter Pericles Trifonas, Editor, Revolutionary Pedagogies: Cultural Politics, Instituting Education, and the Discourse of Theory. New York and London: Routledge/Falmer, 2000, pp. 140-173. [Reprint]

Pedagogia Revolucionaria em Tempos Pos-Revolucionarios: Repensar a Economia Politica da Educacao Critica. In F. Imbernon A Educacao No Seculo XXI, Artmed Editora, 2000. Pp.119-139. (reprint)

(with Joe Kincheloe). Rethinking critical theory and qualitative research. In Norman K. Denzin and Yvonna S. Lincoln (eds.), Handbook of qualitative research (pp. 138-157). London and Thousand Oaks: Sage, 2000. Revised significantly from 1994 first edition. Reprinted in Yali Zou and Enrique Trueba, eds., Ethnographies and Schools: Qualitative Approaches to the Study of Education. Boulder, Colorado: Rowman and Littlefield, pp. 87-138.

(with Enrique Trueba). Critical ethnography for the study of Immigrants. In Enrique Trueba and Lilia Bartolome (Eds) Immigrant Voices: In Search of Pedagogical Reform. Boulder, CO.: Rowman and Littlefield Publishers, 2000, pp. 37-73.

(with Zeus Leonardo, and Ricky Lee Allen). Epistemologies of Whiteness. In Ram Mahalingam and Cameron McCarthy (Eds.), Multicultural Curriculum: New Directions for Social Theory, Practice, and Policy. (pp. 108-123) New York and London: Routledge, 2000.

(with Rick Allen and Zeus Leonardo) Space, Violence and Pedagogy. In Stephanie Urso Spina (ed.) Smoke and Mirrors: The Hidden Context of Violence in Schools and Society. Boulder, CO.: Rowman and Littlefield, 2000, pp. 67-92.

Gangsta Pedagogy. In Cameron McCarthy and Glen Hudak(eds.) Sound Identities: Pop Music, Youth and Education. New York: Peter Lang, 2000. Reprint.

Gangsta Pedagogy and Ghettoethnicity. In Karen McClafferty, Carlos Alberto Torres, and Theodore Mitchell (eds.) Challenges of Urban Education: Sociological Perspectives for the Next Century. Albany, NY: State University of New York Press, 2000. Reprint.

(with Zeus Leonardo and Xochitl Perez) Response to Guy Parcel. Settings for health promotion: Linking theory and practice. Blake Poland, Larry Green and Irving Rootman (eds.). Toronto, Canada: SAGE, 2000, pp. 127-137.

Can Critical Pedagogy Work in the Inner City? A Conversation with Peter McLaren. In Barry Kanpol and Fred Yeo (eds.), From Nihilism to Possibility: Transforming Inner-City Education. (pp. 189-206). Hampton Press, 2000.

(with Juan S. Muñoz) Contesting Whiteness: Critical Perspectives on the Struggle for Social Justice. In Carlos Julio Ovando and Peter McLaren (eds.). The Politics of Multiculturalism: Students and Teachers in the Crossfire. (pp.22-49). McGraw-Hill, 2000.

(with Ramin Farahmandpur). Critical Pedagogy, Postmodernism, and the Retreat from Class: Towards a Contraband Pedagogy. In Dave Hill, Peter McLaren, Mike Cole, and Glenn Ritkowski, eds. Postmodern Excess in Educational Theory: Education and the Politics of Human Resistance. (pp. 167-202). England, Tufnell Press 1999.

(with Dave Hill and Mike Cole, and Glenn Ritkowski) Postmodernism Adieu: Towards a Politics of Human Resistance. In Dave Hill, Peter McLaren, Mike Cole, and Glenn Ritkowski, eds. Postmodernism in Educational Theory: Education and the Politics of Human Resistance. (pp. 203-213). England, Tufnell Press , 1999,.

The politics of multicultural research. In Carl Grant (ed.), Multicultural research: A reflective engagement with race, class, gender and, sexual orientation. (pp. 168 – 199). London: Falmer Press, 1999.

Multiculturalism and the Postmodern Critique: Toward a Pedagogy of Resistance and Transformation. In Fred Schultz, ed., Sources: Notable Selections in Education (Second Edition). (pp. 131-141). Guilford, Connecticut: Dushkin/McGraw-Hill, 1998. Reprint. Also reprinted in Third Edition.

Education as a Political Issue. In H. Svi Shapiro and David E. Purpel, eds. Critical Social Issues in American Education: Transformation in a Postmodern World (Second Edition). (pp. 289-298). New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates, Reprint.

Resisting Whiteness: Revolutionary Multiculturalism as Counterhegemonic Praxis. In David Slayden and Rita Kirk Whillock (eds.) Soundbite Culture: The Death of Discourse in a Wired World. (pp. 113-149). London and Thousand Oaks: Sage, 1999.

Critical Pedagogy. In David Gabbard (ed.) Power Knowledge and the Politics of Educational Meaning. (pp. 113-149). New York: Erlbaum, 1999.

Unthinking whiteness, rethinking democracy. In Christine Clark and James O'Donnell, (eds.) Becoming and Unbecoming White: Owning and Disowning a Racial Identity. (pp. 10-55). Greenwood Press, 1999. Reprint, slightly revised.

(with Rudy Torres) Racism and Multicultural Education : Rethinking 'Race' and 'Whiteness' in Late Capitalism. In Stephen May (ed.) Critical Multiculturalism: Rethinking multicultural and antiracist education. (pp. 42-76). London: Falmer Press, 1999.

Rethinking Whiteness. In Joe Kincheloe and Shirley Steinberg (eds.), White Reign. (pp. 63-75). St. Martin's Press, 1998, Reprint.

(with Zeus Leonardo) From Marxism to Terrorist Pedagogy: Jean Baudrillard's Chamber of Horrors. In Michael Peters (ed.), Naming the multiple: Poststructuralism and Education. (pp. 215-243). Westport, Connecticut: Greenwood Press, 1998.

(with Kris Gutierrez) Global Politics and Local Antagonisms. In Dennis Carlson and Michael Apple (eds.), Power/Knowledge/Pedagogy: The Meaning of Democratic Education in Unsettling Times. (pp. 305-333). Boulder, Colorado, Westview Press, 1998, Reprint.

(with Carlos Alberto Torres). Voicing from the Margins: The Politics and Passion of Pluralism in the Work of Maxine Greene. In William Ayers and Janet Miller (eds.), Maxine Greene. (pp. 190-203). New York: Teachers College Press, 1998.

Response interview. In James Sears and James Carper (eds.), Curriculum, Religion, and Public Education: Conversations for an Enlarging Public Square. (pp.253-270). New York: Teachers College Press, 1998.

(with Henry A. Giroux). Paulo Freire, postmodernism and the utopian imagination: A Blochian reading. In Jamie Owen Daniel and Tom Moylan (eds.), Not Yet: Reconsidering Ernst Bloch. (pp.138-162). London and New York: Verso Press, 1997.

(with Janet Morris). Mighty Morphon Power Rangers: The aesthetics of Phallo-Militaristic Justice. In Joe Kinchloe and Shirley Steinberg (eds.), Kinderculture. (pp.115-127). Boulder, CO: Westview Press, 1997.

Freirean pedagogy: The challenge of postmodernism and the politics of race. In Paulo Freire (ed.), Mentoring the mentor: A critical dialogue with Paulo Freire. (pp. 99-125). New York: Peter Lang Publishers, 1997.

The ethnographer as postmodern Flâneur: Critical reflexivity and post-hybridity as narrative engagement. In Yvonna Lincoln and William Tierney (eds.), Representation and the text: Reframing the narrative voice. (pp.143-177) Albany: State University of New York Press, 1997.

Critical Pedagogy and Predatory Culture . In R. Farnen, H. Sunker, D. Timmermann and I. U. Kolbe (eds.), Politics, sociology, and economics of education: Interdisciplinary philosophical and comparative perspectives, (pp.183-196.) London: MacMillan Press, 1997. Reprint

Multiculturalism and the Postmodern Critique: Towards a Pedagogy of Resistance and Transformation. In Phillip Brown, A. H. Halsey, Hugh Lauder, and Amy Stuart Wells (eds.), Education, Culture, Economy and Society. (pp. 520-540). London: Oxford University Press 1997. Reprint.

(with Henry A. Giroux) Teacher education and the politics of engagement: The care for democratic schooling, in Pepi Leistyna, Arlie Woodrum, Stephen A. Sherblom (eds.), Breaking free: The transformative power of critical pedagogy. (pp 301-331) Cambridge: Harvard Educational Review, 1996. Reprint.

Response to Chapter 18. In Joe Kincheloe, Shirley R. Steinberg, and Aaron Gresson III (eds.) Measured Lies: The Bell Curve Examined. (pp 343-350). New York: St. Martin's Press, 1996.

Critical pedagogy: Constructing an arch of social dreaming and a doorway to hope. In Canadian sociology of education. (pp. 137-160). Toronto: Copp/Clark and Longman, Ltd., 1995. Reprint.

Critical Multiculturalism, Media Literacy, and the Politics of Representation. In Jean Frederickson (ed.), Reclaiming our voices: Bilingual education, critical pedagogy and praxis (pp. 99-138). Ontario, CA: California Association of Bilingual Education, 1995.

Moral panic, schooling, and gay identity: Critical pedagogy and the politics of resistance. In Gerald Unks (ed.), The gay teenager. (pp 105-123). New York: Routledge, 1995. Reprint. Published in Chinese, Location and Praxis of Emancipation: Perspective of Critical Pedagogy, Journal of Educational Research, (Taiwan) 146, 2006, pp. 20-32.

(with Michael Peters). Critical pedagogy and the pragmatics of justice. In Michael Peters (ed.), Lyotard and education (pp. 87-120). Westport, CT: Bergin and Garvey Publishers, 1995. Reprint.

(with Joe Kincheloe). Rethinking critical theory and qualitative research. In Norman K. Denzin and Yvonna S. Lincoln (eds.), Handbook of qualitative research (pp. 138-157). London and Thousand Oaks: Sage, 1994.

(lead chapter) White terror and Oppositional Agency: Towards a Critical Multiculturalism. In David Theo Goldberg (ed.), Multiculturalism: A critical reader (pp. 46-74). London: Basil Blackwell, 1995. Reprint.

White Terror and Oppositional Agency: Towards a Critical Multiculturalism. In Siebren Miedema, Gert Biesta, Ben Boog, Adri Amaling, Winn Wardecker, and Bas Levering (eds.), The politics of human science. (pp. 79-112). Brussels: VUB University Press, 1995. Reprint.

White terror and Oppositional Agency: Towards a Critical Multiculturalism. In Eduardo Manuel Duarte and Stacy Smith, eds. Foundational Perspectives in Multicultural Education. (pp. 213-241). New York : Longman, Inc. Reprint.

Culture or canon? Critical pedagogy and the politics of literacy. Previously published in Harvard Educational Review. In Masahiko Minami and Bruce P. Kennedy (eds.), Language: Issues in literacy and bilingual/multicultural education (pp. 286-309). Cambridge, Mass: Harvard Educational Review, 1991. Reprint.

(with Colin Lankshear). Introduction. In Peter McLaren and Colin Lankshear (eds.), Politics of liberation: Paths from Freire (pp. 1-11). London and New York: Routledge, 1993.

(with Colin Lankshear). Critical Literacy and the Postmodern Turn. In Colin Lankshear and Peter McLaren (eds.), Critical literacy: Politics, praxis, and the postmodern (379-425). Albany, NY: SUNY Press.

Postmodernism and the death of politics: A Brazilian reprieve. In Peter McLaren and Colin Lankshear (eds.), Politics of liberation: Paths from Freire (pp. 193-215). London and New York: Routledge, 1994.

Border disputes: Multicultural narrative, critical pedagogy, and identity formation in postmodern America. In J. McLaughlin and William G. Tierney (eds.), Naming silenced lives. Routledge: New York, 1993, pp. 201-235.

Broken dreams, false promises, and the decline of public schooling. In William Dan Perdue (ed.), Systemic crisis: Problems in society, politics, and world order (pp. 178-185). New York: Harcourt Brace Javanovich, 1993. (Previously published in Journal of Education, January 1989.)

(with Henry A. Giroux). Leon Golub's radical pessimism: Towards a pedagogy of representation. In Henry A. Giroux, Border crossings (pp. 207-229). New York: Routledge, 1992. Reprint.

Critical pedagogy, postcolonial politics, and redemptive remembrance. Learner factors/teacher factors: issues in literacy research and instruction (pp. 31-48). Fortieth Yearbook: National Reading Conference, Chicago, IL, 1992. (invited address)

(with Henry A. Giroux). Radical pedagogy as cultural politics: Beyond the discourse of critique and anti-utopianism. In D. Morton and M. Zavarzadeh (eds.), Theory/Pedagogy/Politics (pp. 152-186). Chicago: University of Illinois Press, 1991.

Field relations and the discourse of the other. In Stebbins and Shaffir (eds.), Experiencing fieldwork (pp. 146-163). Newbury Park, CA: SAGE, 1991.

Critical literacy and the postmodern turn: Cautions from the margins. In R. Beach, J. Green, M. Kamil, and T. Shanahan (eds.), Multidisciplinary perspectives on literacy research (pp. 319-339). Urbana, IL: National Conference on Research in English, 1992.

(with Henry A. Giroux). Language, schooling, and subjectivity: Beyond a pedagogy of reproduction and resistance. In Kathryn Borman, Piyush Swami and Lonnie P. Wagstaff (eds.), Contemporary issues in U.S. education (pp. 61-83). New Jersey: Ablex Publishing Corporation, 1991.

(with Richard Smith). Televangelism as pedagogy and popular culture. In Henry A. Giroux and Roger Simon (eds.), Popular culture and critical pedagogy (pp. 147-173). South Hadley: Bergin and Garvey, 1989.

Education as a political issue. What's missing in the public conversation about education? In Joe Kincheloe and Shirley R. Steinberg (eds.), Thirteen questions: reforming education's conversation (pp. 249-262). New York and Berlin, Peter Lang Publishers, 1992.

Schooling the postmodern body: Critical pedagogy and the politics of enfleshment. In Henry A. Giroux (ed.), Postmodernism, feminism and cultural politics (pp. 144-173). Albany, New York: SUNY press, 1991.

(with Henry A. Giroux). Schooling, cultural politics, and the struggle for democracy: Introduction. In H.A. Giroux and P. McLaren (eds.), Critical pedagogy, the state, and cultural struggle (pp. xi-xxxv). New York: SUNY Press, 1989.

On ideology and education: Critical pedagogy and the cultural politics of resistance. In Henry A. Giroux and Peter McLaren (eds.), Critical pedagogy, the state, and cultural struggle (pp. 174-202). New York: SUNY Press, 1989.

(with Henry A. Giroux). Reproducing reproduction: The politics of tracking. In H.A. Giroux (ed.), Teachers as intellectuals (pp. 186-195). South Hadley, MA: Bergin and Garvey Publishers, 1988. Previously published in Metropolitan Review.

(with Henry A. Giroux). Teacher education and the politics of democratic reform. In H.A. Giroux (ed.), Teachers as intellectuals (pp. 158-176). South Hadley, MA: Bergin and Garvey Publishers, 1988. Previously published in New Education and Philosophy and Social Criticism.

(with Tomaz Tadeu da Silva). Decentering pedagogy: Critical literacy, resistance, and the politics of memory. In Peter McLaren and P. Leonard (eds.), Paulo Freire: A critical encounter (pp. 47-89). London: Routledge, 1993.

(with Tomaz Tadeu da Silva). Knowledge under siege: The Brazilian debate. In P. McLaren and P. Leonard (eds.), Paulo Freire: A critical encounter (pp. 36-46). London: Routledge, 1993.

Decentering culture: Postmodernism, resistance, and critical pedagogy. In N. Wyner (ed.), Current perspectives on school culture (pp. 231-257). Brookline Books, Massachusetts, 1991.

(with Henry A. Giroux). Teacher education and the politics of engagement: The case for democratic schooling. In M. Okazawa-Rey, J. Anderson, and R. Traver (eds.), Teaching, teachers, and teacher education (pp. 157-182). Cambridge, MA: Harvard Educational Review, 1987. (Previously published in Harvard Educational Review.)

(with Henry A. Giroux). Teacher education as a counterpublic sphere: Notes toward a redefinition. In T. Popkewitz (ed.), Critical studies in teacher education: Its folklore, theory, and practice (pp. 266-297). Philadelphia: Falmer Press, 1987.

From ritual to reasoning: A prolegomena towards linking ritology and schooling. In J. Kase-Polisini (ed.), Creative drama in a developmental Context (pp. 209-251). Washington, DC: University Press of America, 1985.

The politics of student resistance. In R. Common (ed.), New forces in educational policymaking (pp. 94-107). Brock University Occasional Publications, 1985.

The blue-eyed mistress of the keys. In Richard Davies and Glen Kirkland (eds.), Relating ((2nd ed.) pp. 85-88). Toronto: Gage, 1990.

The corridor kids. First published in Today Magazine (April 12, 1980). Subsequently published in Replay: A Canadian College Reader (pp. 73-79). Toronto: Methuen, 1980.

Articles in News Letters and Daily Newspapers

Critical Literacy for Global Citizenship (with Ramin Farahmandpur). Center X Forum, Vol. 1(2). Spring/Summer 2001.

Clouded election foreshadows wealth-biased presidency (with Ramin Farahmandpur). [Online] In Daily Bruin, January 10, 2001. Available at: <http://www.dailybruin.ucla.edu/db/articles.asp?ID=2355>

2000 Both candidates' education plans tout responsibility (with Ramin Farahmandpur). [Online] In Daily Bruin, October 26, 2000. Available at: <http://www.dailybruin.ucla.edu/db/articles.asp?ID=1651>

Bush's 'tough love' proposal raises troubling ideas (with Ramin Farahmandpur). [Online] In Daily Bruin, October 9, 2000. Available at: <http://www.dailybruin.ucla.edu/db/articles.asp?ID=1357>

Corporate sponsorship threatens quality of education (with Ramin Farahmandpur). [Online] In Daily Bruin, April 19, 2000. Available at: <http://www.dailybruin.ucla.edu/db/issues/00/04.19/view.farahmandpur.html>

Journals and Professional Magazines (selected)

Testimony as Distinguished Panelist at Community Hearings for Roberto Clemente High School. In Community Hearings: Determining the Truth Behind the Clemente Story. Published by the Ad-Hoc Committee for Clemente Community Hearings. (Chicago, Illinois, November, 1998).

(with Patricia Dueñas) Dismantling Gabachismo in Contemporary Capitalism. Razateca. November/December, 1996. pp. 22-23.

Las Maestras usan rituales para bendecir la buena conducta. El Financiero (Mexico City, Mexico), June 6, 1996, p. 52. (Interview in Spanish)

Chingon Subjectivity. Alchemy.

Excerpt from CIES, Claude A. Eggerston Lecture. Voices (UCLA Graduate Student Publication).

Decentering Violence, a U.S. Perspective, Orbit, March 1993, 24(1), pp. 10-11.

Radical pedagogy: Constructing an arch of social dreaming and a doorway to hope. Social Environment and Adult Learning. Center for Adult Learning Research, Montana State University, May, 1990, pp. 19-35.

Critical social theory and its implications in educational thought: A prospectus for the nineties. Insights: The John Dewey Society for the Study of Education and Culture (August 1990), pp. 12-15.

The Gulf War: News, entertainment or structuring of colonialist modes of subjectivity? Insights: The John Dewey Society for the Study of Education and Culture (Dec. 1992), 27(2), pp. 9-12.

The arch of social dreaming: Teaching radical pedagogy under the sign of postmodernity. Social Environment and Adult Learning. Center for Adult Learning Research. Montana State University, May 1990, pp. 43-49.

Commentary: An academic chain-letter on postmodernism and education. Educational Foundations, 4(3), 1990, pp. 88-91.

Language, social structure, and the production of subjectivity. Critical Pedagogy Networker, 1(2/3), 1988, pp. 1-10.

The writer as social agent. University of Toronto Review, no. 11, 1987, p. 24. Reprinted in Que Onde Sola, 20(12), June 1987, pp. 4, 10.

Peter McLaren and Brian Powers debate theory in education. Letters Section, Socialist Review, 17, May-August 1987, pp. 183-184.

Response to Salvatore D'Urso. Educational Studies, 18(1), 1987, pp. 184-185.

Pirandello on education: An interview with Richard Courtney. In Teacher Education (University of Toronto Faculty of Education), 28, April 1986, pp. 17-30.

(with Henry A. Giroux). Resurrecting the spirit of John Dewey and the challenge of critical pedagogy. Insights: The John Dewey Society for the Study of Education and Culture, 22(22), 1986, pp. 1-2.

(with Henry A. Giroux). Rejoinder to Rodman Web and Robert Sherman. Insights: The John Dewey Society for the Study of Education and Culture, 22(22), p. 3, 1986.

(with Henry A. Giroux). Rejoinder in which Professors Giroux and McLaren Reply to Mr. Lunn's Concern About Languages. Ontario Public School Teachers' Federation News, February 1, 1986, p. 80.

Is there a reviewer in the house? A Reply to Terry Barker. Ontario Public School Teachers' Federation News, June 1, 1986, pp. 18, 20.

The pursuit of excellence in education: A reaction. Insights: The John Dewey Society for the Study of Education and Culture, 21(2), June 1985, pp. 2-3.

Radical and pragmatic politics of education: The possibility of rapprochement. Insights: The John Dewey Society for the Study of Education and Culture, 21(1), May 1985, pp. 2-3.

In memoriam: Jim Montgomerie, 1930-1985. Ontario Public School Teacher's Federation News, June 1, 1985, p. 40.

Schooling and the culture of pain. International Newsletter for Prison Alternatives, 2(2/3), winter 1984-85, pp. 11-12.

Natural justice for justice agencies. Canadian Dimension, 18(4), 1984, p. 9.

Bein' tough: Rituals of resistance in the culture of working-class schoolgirls. Canadian Woman Studies, 1, Fall 1982, pp. 20-24.

They called it Metro's worst school. Mudpie, 2(2), 1981, pp. 13-16.

The corridor kids. Today Magazine, April 12, 1980, pp. 20-23.

Immigrant children in the schools. Centerfold, 4(1), October/November 1979, pp. 20-21.

Book and Film Reviews in Magazines

Review of Theology and Praxis: Epistemological Foundations by Clodovis Boff. Small Press, 5(4), pp. 64-65, April 1988.

The Practical Rebel: An Essay Review of Jonathan Kozol's "On Being a Teacher." Orbit, 13(3), October 1982. Reprinted in Ontario Public School Teachers' Federation News (February 1983, pp. 24-26).

The Police and the Blacks. A Review of Home Feeling: Struggle for Community (National Film Board Documentary). Mudpie Magazine, 4(7), September 1983.

Core: Stories and Poems Celebrating the Lives of Ordinary People Who Call Toronto Their Home. Compiled by Ruth Johnson and edited by Enid Lee. Ontario Public School Teacher's Federation News (December 1982).

Works in Languages Other than English (reprints or revisions of English journal articles, selected)

(with Nathalia Jaramillo) Los Cruzados Guerreros de Dios: Cristianidad, Globaliacion y Falsos Profetas del Imperialismo, Opciones Pedagogicas, numeros 29 y 30, 2004, pp. 160-196.

(with Nathalia Jaramillo) La pedagogia critica com a praxi organitzativa. El repte de la mort de la societat civil en un temps de guerra permanent. Quaderns d'Educacio Continua, num. 13, pp. 57-86.

(with Nathalia Jaramillo) Globalitzacions alternatives: cap a un estudi critic de la globlitzacio. Quaderns d'Educacio Continua, num. 10, pp. 44-67.

Critica Pedagogica para o novo Milenio – Perdoando uma Politica Revolutionaria na Era da Globalizacao. Parte 1. Bolando Aula De Historia. Ano 4, no. 30, June/July 2001, pp. 12-13.

Critica Pedagogica para o novo Milenio – Perdoando uma Politica Revolutionaria na Era da Globalizacao. Parte 2. Bolando Aula De Historia. Ano 4, no. 31, August/September 2001, pp. 12-13.

Crítica Pedagógica para o novo Milénio – Perdoando uma Política Revolucionária na Era da Globalização. Parte 3. Bolando Aula De História. Ano 4, no. 34, April/May 2002, pp. 11-13.

A luta contra a globalização. O Contemporâneo. Ano 11, No. 14, July, 1998 (Portuguese), p. 3

(with Henry Giroux) O Pessimismo Radical de Leon Golub: rumo a uma Pedagogia Crítica da Representação. In Henry Giroux, Cruzando as Fronteiras do Discurso Educacional. Porto Alegre, Brasil: Artmed, 1999, pp. 241-265.

(With Zeus Leonardo and Ricky Lee Allen) Violencia Cool en el Espacio Y el Discurso Educativo. Cuaderno de Pedagogia Rosario. Ano II, No. 4, Noviembre 1998, pp. 13-53.

(with Jeff MacSwann) Basil Bernstein: His Work and his Legacy. Sozialwissenschaftliche, Literatur Rundschau. (Germany). In press.

Kritische Erziehungswissenschaft im Zeitalter der Globalisierung. In Heinz Sunker und Heinz-Hermann Kruger, Kritische Erziehungswissenschaft am Neubeginn?! Germany: Suhrkamp, pp. 10-34.

A Pedagogia da Possibilidade de Paulo Freire. Educação, Sociedad y Culturas (Revista da Associação de Sociologia e Antropologia da Educação), no. 10, pp. 57-82.

A Luta por Justiça Social: Breves Reflexões sobre o Ensino Multicultural nos Estados Unidos. Patio: Revista Pedagógica. Ano 2, No. 6, Agosto/Outubro 1998, pp. 8-11.

La Crisis Contemporánea De La Pedagogía Crítica. Bien: Revista Especializada en Ciencias Sociales y de la Educación. Vol. 1, No. 1, 1998. pp. 13-20

Entrevista a Peter McLaren. Despliegos/2 En Sociedad Y Cultura (Año 1-2 - Rosario, 1997, pp. 6-9.

Si de Ofrecer Espacios Se Trata: Entrevista a Peter McLaren. Cuaderno de Pedagogia Rosario. Año 1 no. 2, pp. 123-136.

El Legado de Lucha y Esperanza de Paulo Freire. Aula Hoy, Año 3, no. 9, 1997, pp. 3-6.

Kritische Erziehungswissenschaft im Zeitalter der Globalisierung. In Heinz Sunker und Heinz-Hermann Kruger, eds., Kritische Erziehungswissenschaft am Neubeginn?! Germany: Suhrkamp, 1998, pp. 10-34.

Unthinking Whiteness, Rethinking Democracy: Critical Citizenry. In Chikashi Furukawa (ed.) Language Management for Multicultural Communities: Individuals and Communities--Living the Differences. Tokyo, Japan: The National Language Research Institute (1997). pp. 211-249. (Japanese)

Um Legado de Luta e de Esperança. Pátio. Ano I No. 2, Agosto/Outubro 1997. pp 10-13 (Portuguese)

Traumas do capital: Pedagogia, política e práxis nomercado global. In Luiz Heron Da Silva (ed.) A Escola Cidadã No Contexto Da Globalização. (pp. 81-98) Petropolis, RJ Brazil: Editora Vozes Ltda. , 1998.

Paulo Freire y la academia. Un desafío para la izquierda estadounidense. In Seminario: Paulo Freire y la Crítica Cultural. Centro de Estudios en Pedagogia Crítica y A.M.S.A.F.E. (Rosario, Argentina), pp. 73-102. (Spanish)

El Escritor como educador: El educador como escritor, Comunidad Educativa. No. 7, año 2, September-October, 1995, pp. 32-35. (Spanish).

La experiencia del cuerpo posmoderno: La pedagogía crítica y las políticas de la corporeidad. In Alicia de Alba (ed.), Posmodernidad y educación. Mexico City: CESU, pp. 265-308. (Spanish)

La postmodernidad y la muerte de la política: Un indulto brasileño. In Alicia da Alba (ed.), Postmodernidad y Educación. Mexico City: CESU, 1996, pp. 103-127. (Spanish)

Kritische erziehungswissenschaft in zeitalter der postmoderne — einige herausforderungen für die zukenft. In Werner Helsper, Heinz-Hermann Krüger and Hartmut Wenzel (eds.), Schule und Gesell Schaft in Umbruch. Deutsche Studien Verlag: Weinheim, 1996, pp. 48-70. (German)

Critical pedagogy and predatory culture. In Luiz E. Pellanda and Nize Pellanda (eds.), Psicanálise: A Revolução do Olhar. Petropolis: Vozes, 1996, pp. 285-304.(Portuguese)

(with Henry Giroux) Por una pedagogia Crítica da representação. In Tomaz Tadeu da Silva and Antonio Flavio Moreira, eds. Territórios Constestados. Petrópolis: Vozes, 1995, pp. 144-158. (Portuguese)

Estrutura da narrativa, Amnésia colonial e sujeitos decentrados: Rumor a una pedagogia crítica de formação de identidade pós-moderna, Educação. Ano XVIII, No 28 (1995), pp. 27-55. (Portuguese)

Pós-modernismo, Pós-colonialismo e pedagogia. In Tomaz Tadeu da Silva (ed.), Teoria Educacional, crítica em tempos pós-modernos. Porto Alegre: Artes Médicas, pp. 9-40. (Portuguese)

Die Ausgeprägte Gleichgültigkeit Gegenüber dem Kummer und Leiden der jungen Generation. Neue Themen, (May) 1996, pp. 15-19. (German)

Die Politik eines kritischen Multikulturalismus. Widersprüche, HEFT 51, August 1994, pp. 29-37. (German)

Eine Padagogik der Hoffnung und der Freiheit - Paulo Freires Vermachtnis. Neu Praxis, np 3/97, pp. 286-291.

(with Henry Giroux) Formação do professor como una esfera contrapública: A pedagogia radical como una forma de política cultural. In Antonio Flávio Moreira e Tomaz Tadeu da Silva (eds.) Currículo, Cultura e Sociedad, São Paulo: Editora Cortez, pp. 125-154. (Portuguese)

Peter McLaren: La educación en los bordes del pensamiento moderno. Comunidad Educativa, No. 3, Año 2, Enero-Febrero, 1995, pp. 14-17.

(with Joe Kincheloe) El Multiculturalismo Crítico y La Escuela Democrática: Una Entrevista con Peter McLaren y Joe Kincheloe. Revista Iniciativa: Educación Cultura y Sociedad, No. 2, pp. 15-18, May 1993.

(with Kelly Estrada) Un dialogo sobre multiculturalismo y cultura democratica. Collection/Pedagogica/Universitaria. Enero-diciembre 1993. Universidad Veracruzana. pp. 11-40. (Reprint) (Spanish)

Prefacio: Teoría Crítica y Significado de la Esperanza. In the Spanish translation of Teachers as Intellectuals by Henry A. Giroux. Spain: Paidós, pp. 11-30.

La Lucha Por La Reforma Curricular en Los Estados Unidos de Norte América: ¿Qué Está Faltando en el Debate Público? In Alicia de Alba (ed.), El Curriculum Universitario de Cara al Nuevo Milenio. Centro de Estudios Sobre la Universidad, Secretaría de Desarrollo Social, Universidad de Guadalajara, México, pp. 135-152.

(with Henry A. Giroux) Reproduciendo la reproducción: translation of Teacher as Intellectuals by Henry A. Giroux. Spain: Paidós, pp. 239-249.

La Educación del Profesor y la Política de Reforma Democrática. In the Spanish translation of Teachers as Intellectuals by Henry A. Giroux. Spain: Paidós, pp. 12-237.

(with Henry A. Giroux). Teacher education and the politics of engagement. In Nathan Gover and Itai Zimran (eds.), Extraordinarily Re-experiencing the Ordinary. Jerusalem, Israel: David Yellin Teachers College, 1993, pp. 110-74 (Hebrew).

(with Henry A. Giroux) Introduction. In Nathan Gover and Itai Zimran (eds.), Extraordinarily Re-experiencing the Ordinary. Jerusalem, Israel: David Yellin, Teachers College, 1993, pp. 13-16 (Hebrew).

(with Rhonda Hammer) Le Paradoxe de L'Image: Connaissance Médiatique et Déclin de la Qualité de la Vie. Anthropologie et Sociétés, vol. 16, no. 1, 1992, pp. 21-39 (lead article).

¿Nuevos Rumbos Para la Educación Crítica? McLaren y la Pedagogia Posmoderna. Enrique Recio Avil y Vicente Carvera Alvarez, Colaboradores de Psyque, entrevistan a Peter McLaren. Psyque, 1(2), 1992-1995, pp. 75-79.

Ritual e Ideologia (Afterword to the Brazilian Edition of Schooling as a Ritual Performance). Brazil: Editora Vozes Ltda, 1992, pp. 346-363.

Las Colisiones con los otros: Teoría del "viajero," crítica post-colonial y la política como práctica etnográfica. La misión del etnógrafo comprometido. Perspectivas Docentes, No. 10 (Enero-Abril, 1993, pp. 3-15 (Spanish).

La Pedagogía Crítica, el multiculturalismo y La Política del Riesgo y de la Resistencia. Investigación Educativa, Universidad Iberoamericana, Plantel Golfo-Centro, Puebla-Aflicco, Mexico, 1992, pp. 43-81.

Peter McLaren y La Pedagogia Crítica. Interview with G. Angélica Valenzuela Ojeda. Diorama Educativo, Año 3, No. 5, Segunda época, 1993, pp. 49-50, Mexico. (Spanish).

Peter McLaren: La educación en los bordes del pensamiento moderno. Propuesta Educativa, Año 4, No. 7, Octubre de 1992, pp. 78-81. (Spanish)

La Teoría de la Sociología Crítica y sus Implicaciones en el Pensamiento Educativo” Educere (Mexico), 1991, vol. 8, no 3, pp 11-14. (Spanish)

Paulo Freire e o Postmoderno. Educação & Realidade, vol. 12, no. 1, 1987, pp. 3-13. (Portuguese)

Pedagogía Crítica. Las Políticas de la Resistencia y un Lenguaje de Esperanza. Formacion de Profesionales de la Educación (UNAM, UNESCO, ANUIES, Mexico City) pp. 19-50. (Spanish) also published in TEL 9 num. 9 (University of Barcelona).

(with Henry Giroux) Linguagem, escola e subjetividade: Elementos para um discurso pedagógico critico, Educação and Realidade, 18(2), 1993, pp. 21-35. (Portuguese)

Rytuaire wymiaru oporu - blaznowanie i symboliczna inwersja, Nieobecne Dyskursy, 1, 1991 Torun, Poland, 66-79. (Polish)

Jezyk, struktura społeczna i tworzenie podmiotowosci. Nieobecne Dyskursy, 2, Torun, Poland, 1992, pp. 38-56. (Polish)

Edukacja jako system kulturowy. Nieobecne Dyskursy, 4, (pod redakcja Zbigniewa Kwiecinskiego) 1994, pp. 5-46. (Polish)

Pedagogika Freirego wobec postmodernizmu i kondycji akademii. In Jerzego Brzezinski and Lecha Witkowski, eds., Edukacja. Posnan and Torun: Wydawnictwo EDYTOR, pp. 486-506.

Translated Works in Progress

Critical Pedagogy in the Age of Global Capitalism. In Alicia de Alba (ed.), Rasgos y contornos del curriculum universitario.

Critical Pedagogy and Curriculum Reform in the United States. Mexico City, UNAM, forthcoming (article, proceedings from conference).

Series Editor

Co-Editor of Book Series with Joe Kincheloe and Shirley Steinberg. The Edge: Critical Conversations with Educational Theory. Westview Press, Boulder, Colorado (1997-2001). The series published the following books:

Imperialism, and Education in Latin America by Adriana Puigros. 2000

Discourse Wars in Gotham-West: A Latino Immigrant Urban Tale of Resistance and Agency. By Marc Pruyn, 1999.

Presence of Mind: Education and the Politics of Deception. Pepi Leistyna, 1999.

Everyday Knowledge and Uncommon Truths: Women of the Academy Linda K Christian-Smith and Kristine S. Kellor (editors). 1999.

Teachers as Cultural Workers by Paulo Freire. 1998.

Power/Knowledge/Pedagogy., edited by Dennis Carlson and Michael Apple. 1998.

The Misteaching of Academic Disourse. Lilia I. Bartolome. 1998

Revolutionary Multiculturalism: Pedagogies of Dissent for the New Millennium by Peter McLaren, 1997.

Kinderculture: The Corporate Construction of Childhood edited by Shirley Steinberg and Joe Kincheloe, 1997.

Pedagogy and the Politics of Hope: Theory, Culture, and Schooling by Henry Giroux, 1996.

Literacies of Power by Donaldo Macedo, 1995.

(2) Co-Editor of Book Series with Henry A. Giroux, Teacher Empowerment and School Reform. State University of New York Press. The series published from 1989 - 1997 and included the following:

Britain, Derek. (1996) The modern practice of adult education.

Britzman, Deborah P. (1991). Practice makes practice: A critical study of learning to teach.

Brunner, Diane. (1994). Inquiry and reflection: Framing narrative practice in education.

Fine, Michelle. (1991). Framing dropouts: Notes on the politics of an urban high school.

- Forbes, David J. (1992). False fixes: The American drug culture and the anti-drug movement.
- Gadotti, Moacir. (1993). Reading Paulo Freire.
- Gadotti, Moacir.(1995) Pedagogy as Praxis.
- Giroux, Henry A. & McLaren, Peter L. (eds.). (1989). Critical pedagogy, the state, and cultural struggle.
- Giroux, Henry A., (ed.). (1991). Postmodernism, feminism, and cultural politics: redrawing educational boundaries.
- Goodman, Jesse. (1992). Elementary schooling for critical democracy.
- Haymes, Stephen Nathan. (1993.). Race, culture, and the city: A pedagogy for black urban struggle.
- Hernandez, Adrianna. (1997) Pedagogy, democracy, feminism, and the rethinking of the public sphere.
- Kincheloe, Joe L., & Pinar, William F. (eds.) (1991). Curriculum as social psychoanalysis: The significance of place.
- Kreisberg, Seth. (1991). Transforming power: Domination, empowerment, and education.
- Lankshear, Colin, & McLaren, Peter L. (eds.) (1993). Critical literacy: Politics, praxis, and the postmodern.
- Marcia Moraes, Bilingual education: A dialogue with the Bakhtin Circle. Albany, New York, State University of New York Press, 1996.
- McLaren, Peter L., & Giarelli, James M. (1995). Critical theory and educational research.
- Niebla, Gilberto Guevara, & Freire, Paulo. (1994). Paulo Freire on higher education: A dialogue at the National University of Mexico.
- Raymond Allan Morrow and Torres, Carlos Alberto. (1995) Social theory and education: A critique of social and cultural reproduction.
- Schwoch, J., White, M., & Reilly, S. (eds.). (1992). Media knowledge: Readings in popular culture, pedagogy, and critical citizenship.
- Sehr, David. (1993). Education for public democracy.
- Sleeter, Christine E. (ed.) (1990). Empowerment through multicultural education.
- Sleeter, Christine E., & McLaren, Peter L. (eds.) (1995). Multicultural education, critical pedagogy, and the politics of difference.
- Stanley, William B. (1992). Curriculum for utopia: Social and critical pedagogy in the postmodern era.
- Street, Annette Fay. (1991). Inside nursing: A critical ethnography of clinical nursing practice.
- Walters, Kerry S. (1993). Re-thinking reason: New perspectives in critical thinking.
- Ward, Irene. (1994). Literacy, ideology, and dialogue: Towards a dialogic pedagogy.
- Weiler, Kathleen, & Mitchell, Candace. (eds.). (1992). What schools can do: Critical pedagogy and practice.
- Welton, Michael R. (ed.) (1997). Critical perspectives on adult learning: New directions for adult education from social and educational theory.

Academic Conferences Conference Co-Organizer

(with Nathalia Jaramillo, Jenifer Crawford, Vanise Gomez and Arshad Ali) Education and Liberation in Mexico and East Los Angeles: Critical and Indigenous Pedagogy. Wednesday, May 10, 2006. 12:00 – 7:00. Moore Hall, Reading Room. A one-day conference sponsored by the Latin American Center's Working Group on Education and Culture.

(with William Tierney and Lou Miron) First Annual Qualitative Methodology Conference sponsored by USC, UCLA and UCI. Reclaiming Voices: Ethnographic Inquiry and Qualitative Research in a Postmodern Age. University of Southern California, June 20-22/97

(with William Tierney and Lou Miron) Advisory Board member for 2nd annual qualitative methodology conference sponsored by USC, UCLA and UCI. Reclaiming Voices: Ethnographic Inquiry and Qualitative Research in a Postmodern Age. University of California, Irvine, June 4-6/99.

Invited Presentations: International
2006

Venezuela

World Educational Forum
Universidad Bolivariana, Caracas, Venezuela.
"Bolivarian Education and Overcoming Capitalist Schooling."

November 1
Featured Speaker: Critical Pedagogy Meets the Bolivarian Revolution

November 2 and 3
Presenter, 2 interactive forums.

Mexico

November 7, 8, 9
Featured Speaker:
SNTE (Sindicato nacional de trabajadores de la educacion), Monterrey, Mexico, 3rd Encuentro Nacional de la Educacion
"Critical Pedagogy and Hope."

Venezuela

September 15.
Universidad Bolivariana, Caracas, Venezuela.
Acto de Instalacion de Catedra McLaren. Clase Magistral Dictada por el Dr. Peter McLaren. "Catedra McLaren Inauguration Speech."

Centro Internacional Miranda, Caracas, Venezuela "De La Pedagogia Critica a la Pedagogia Revolutionaria". Anauc Suites, Caracas.

Colombia

Instituto para la Investigacion Educativa y el Desarrollo Pedagogico (IDEP),
Keynote Address. September 1, 2006. Bogota, Colombia

SOUTH AFRICA

Dialogues on Critical Pedagogy-The Travelling Critique
with Noah Delissovoy and Nathalia Jaramillo

May 22nd-June 5th, 2006

COSATU Winter School, Johannesburg
Gender and Class Struggle, panel presentation
June 5-6, 2006

University of KwaZulu-Natal, Pietermaritzburg:
Paulo Freire Institute--South Africa in conjunction with the School of Adult & Higher Ed & School of
Ed & Development Faculty of Ed,
May 29-June 2/06- 5 days of lecture presentations and discussions.

University of KwaZulu-Natal, Durban:
May 24/06 Centre for Civil Society
Harold Wolpe Memorial Lecture-"Freire's Critical Pedagogy and Contemporary Liberation Struggle" May
25/06

University of Western Cape, Capetown:
May 23/06
Invited Lecture. "Critical Pedagogy In Formal Education—What Does It Mean In The Present Contexts"
May 22/06

Invited Lecture. "Critical Pedagogy In Social Movements—What Does it Mean In The Present Contexts?"

Mexico

Universidad Nacional Autonoma de Mexico, Mexico City, Mexico

"Critical Pedagogy: An Overview" College of Philosophy and Letters,
February 24, 2006.

Universidad Autonoma de Mexico
Conference on Indigenous Education

"Critical Pedagogy as Organizational Praxis" February 21, 2006.

Colombia

Jan.31-Feb.3, 2006

Invited Lecture. Institutores de Antioquia ADIDA and the Instituto Popular de Capacitacion IPC, Medellin, Colombia
"Subjectivity, Power and Pedagogy" February 3, 2006

Invited Lecture. Universidad de Antioquia, Medellin, Colombia "Ethnography, Pedagogy and Politics" February 2, 2006.

Invited Lecture. Valle del Cauca, SUTEV, Cali, Colombia "Democracy and Education" February 2, 2006

Invited Lecture. Federacion Colombiana de Educadores y su Centro de Estudios e Investigaciones Docentes, CEID-FECODE, Bogota, Colombia "Globalization and Critical Pedagogy" February 1, 2006

Invited Lecture. Fundacion Nueva Republica, Bogota, Colombia "Critical Pedagogy: Perspectives and foundations" January 31, 2006

Venezuela

World Social Forum, Caracas, Venezuela

January 25-27, 2006

Lecture: "The Marxism of Che Guevara and Socialism for the Twenty-first Century" January 27, 2006, in Caracas.

Universidad Nacional, Vargas, Venezuela

Lecture: "Critical Pedagogy as a Political Project" January 26, 2006.

Lecture: "Critical Pedagogy as Marxist Humanism" January 25, 2006, Caracas.

Lecture: "Critical Pedagogy for a New Humanism"

Universidad Bolivariana de Venezuela,
Caracas, January 24, 2006.

2005

Mexico

Chihuahua

Speaking Tour of the state of Chihuahua that included a major speech on critical pedagogy to 750 people at hotel San Francisco, and talks and dialogues with indigenous educators that included a talk and dialogue with 500 Tarahumara (Raramuri) residents in Guachochi. Sponsored by La Fundacion McLaren de Pedagogica Critica.

Dialogue with Indigenous Educators, Creel, Mexico, November 13, 2005

Seminar, Universidad Pedagogica Nacional, Parral, Mexico "Social Movements and Critical Pedagogy: An analysis,"
November 12, 2005

Dialogue with Indigenous Educators, Guachochi, Mexico, November 12, 2005

Public Lecture, Chihuahua, Mexico "Critical Pedagogy from the Belly of the Beast" November 11, 2005, Hotel Mirador.

Taiwan

Lecture Presentation

International Workshop on Advanced Educational Research, College of Education, National Chung Cheng University, Taiwan, August 28, 2005.

Lecture Presentation

National Pintung Teachers College (August 30, Taiwan, 2005)

Pakistan

Keynote Presentation.

Symposium entitled Understanding Quality Education, June 27-29, Karachi.

Panelist, Conference on Re-envisioning Quality in Education, June 30, Karachi,

Pakistan.

Venezuela

Seminar on Critical Pedagogy, Universidad Bolivariana de Venezuela, Caracas, July 28-30.

Liberation Struggles and Alliance Building. Radio Alternativa de Caracas. July 30.

Palestine (Occupied Territories).

Presentation: Critical Pedagogy and the Struggle for Socialism. Occupied Territories, Palestine. Birzeit University, June 3.

Israel

Presentation, Haifa University.

Critical Pedagogy and Critical Citizenship. June 2, 2005.

International Conference on Citizenship Education in Conflict Ridden Societies.

29 May- 2 June 2005 at the Van-Leer institute in Jerusalem and Haifa University.

Venezuela

Aprender del mundo y divulgar lo nuestro: Encuentro mundial de solidaridad con la revolucion Bolivariana. 13-16 April.

April 14th.

Universidad Nacional Experimental de los Llanos Occidentales "Ezequiel Zamora", Alto Barinas "Capitalistas y Conquistadores: Una Pedagogía Crítica contra el Imperio". Invited Presentation. Barinas, Venezuela.

April 17

Building Transnational Alliances

Radio Alternativa de Caracas

April 18

Public Lecture: Critical Pedagogy in the Belly of the Beast:

Critical Pedagogy and the Politics of Liberation

Universidad Central de Venezuela, Caracas.

April 19

Public Lecture: The Politics of Pedagogy

Ministry of Science and Technology

April 20

Public Lecture: Política Educativa del Gobierno de Bush

La Universidad Bolivariana de Venezuela, Caracas.

Barcelona, Spain

April 1 and 2.

Keynote presentation.

Critical Pedagogy Reloaded: Informes des de les entranyes de la biestia.

Art I educacio en la societat de la informacio. Caixa Forum, Barcelona.

2004

Mexico

Keynote Speech.

Critical Pedagogy Across Borders. The Opening Ceremony of La Fundacion Peter McLaren de Pedagogia Critica, Tijuana, Mexico.

July, 2004.

England

Keynote Address:

Critical Pedagogy in the Age of Global Empire: Dispatches from Headquarters

Conference:

Discourse, Power, Resistance: Global Issues, Local Solutions

University of Plymouth, England

Monday 5th April, 2004.

2003

Germany

November 27-29

Gave one opening speech and served on two panels at:

Human Rights Education and the Relevance of Paulo Freire's Educational Approach,

Conference of the German Institute for Human Rights sponsored by

The Paulo Freire Kooperation, the UNESCO Institute for Education and the Faculty of Educational Research at the Carl von Ossietzky University of Oldenburg, Oldenburg, Germany, November 27-29, 2003.

Speech: Critical Pedagogy in the Age of Empire: Challenging the Imperial Agenda of the Bush Administration

Panelist: Education, Liberation and Human Rights.

Panelist: The Pedagogy of Freire on a Global Scale. Popular Education and Human Rights Education Against Continents.

November

Seoul, Korea, November 12-13.

Presentation: Critical Pedagogy in the Age of Neoliberal Globalization.

Conference: The Role of Education in the 21st Century. November 12, 2003. Hoam Convention Center, Seoul National University.

August

Xalapa, Veracruz, Mexico, August 21-22,

Sponsored by Estudios de Postgrado, Universidad Pedagogica Veracruzana

Pedagogia Critica, VIII Seminario Internacional

Four public lectures:

(1) Globalizacion, economia el imperialismo norteamericano, la guerra de terrorismo, y los retos para la Pedagogia Critica.

(2) Origenes, causas, consecuencias y principales categorias de la Pedagogia Critica

(3) La Pedagogia Critica vs. La Supremacia Blanca: Nuevos Retos

(4) Los Limites de la Pedagogia Critica y las nuevas tendencias para el futuro de la Pedagogia Critica

Response to the Panel discussion of my book, El Che Guevara, Paulo Freire y la Pedagogia de la Revolucion.

April

Friday, April 11

International Conference on Multicultural Education

University of Tijuana, Tijuana, Mexico.

Opening Keynote Address

Saturday, April 12

Closing Keynote Address

2002

November 5

Rio de Janeiro, Brazil.

Public Lecture (attended by 700 people). Pedagogia Revolucionaria em Tempos de Globalizacao. Instituto Superior de Estudos Pedagogicos.

September 5-6

Pretoria, South Africa.

Tuesday 3 September, 11h00-12h30 Public lecture WITS/RAU (University of Witwatersrand), WITS/RAU, "Critical Pedagogy in the Age of Neoliberal Globalization: Reflections on Life in Schools." Essay rethinks previous work in Life in Schools post 9-11.

UNISA (University of South Africa) (Pretoria, Muckleneuk Main Campus, Samuel Pauw Seminar room 1)

Wednesday, 4 September, 10h00 - 11h30

Venue: Room 1 of the Samuel Pauw Building at the Unisa Library, Muckleneuk Main Campus, Pretoria.

Public lecture "Critical multiculturalism: new directions in multicultural and non-racist education".

A general intro and some of your thoughts on multiculturalism and diversity - these are issues we are really working with here.

SEMINAR

UNISA Venue: (Pretoria, Muckleneuk Main Campus, AJH van der Walt Building room 6-90)

Wednesday, 4 September 14h00 - 16h00 Seminar conducted with the Unisa Interest Group for Philosophy of Education,

Seminar: "Towards a Contemporary Philosophy of Praxis"

KEYNOTE ADDRESS

Keynote Speaker

"Guerilla Pedagogy and the Dialectics of Terrorism."

8th Qualitative Methods Conference: "Something for Nothing",

5-6 Sept 2002, Pretoria, South Africa

"Something for nothing" is the 8th in a series of South African Qualitative Methods Conferences. Although qualitative methods have been a critical rallying point in many academic disciplines, the conferences have not been strictly about methodology, but rather about encouraging debate more broadly about knowledge politics in and around academia.

SEMINAR

UNIV OF PRETORIA and the South Africa College for Teacher Education (GROENKLOOF CAMPUS) Friday, 6 September 9h00 - 12h00 Seminar: Postgraduate research training seminar at University of Pretoria & SA College for Teacher Education, "Critical theory in educational research".

We intend to have two presentations, followed by Q&A:

1. Critical Pedagogy within a context of globalization
2. Multiculturalism

July 24-August 3

Veracruz, Mexico

Four lectures to Graduate Students at the

SEMINARIO DE EDUCACION MULTICULTURAL EN VERACRUZ

INSTITUTO DE INVESTIGACIONES EN EDUCACION

UNIVERSIDAD VERACRUZANA

March 21

Ensenada, Mexico

Magisterial Address: Critical Pedagogy in the Age of Globalization. Conference: Educational Administration in Latin America. Campus Ensenada del Centro Universitario de Tijuana

March 22

International Panel (Cuba, Mexico, U.S.A) The Future of Mexican Education.

2001

December 27-30

Doctoral Seminar. Campus Ensenada del Centro Universitario de Tijuana.

Doctorado en Educacion (2000, 2001)

Also keynote speech open to public: "Critical Pedagogy Post-9-11."

November 30

Presenter. "The Struggle for Social Justice post September 11. Expo Guadalajara [The Guadalajara International Festival of Books]. Guadalajara, Mexico. This book fair is one of the largest and most prestigious cultural events in Latin America.

June 22

Presentation. Globalization and the Politics of Educational Policy.

Conference: Political Socialization, Participation, and Education. June 20-24. University of Wuppertal, Germany.

2000

December 27-29

Doctoral Seminar. Campus Ensenada del Centro Universitario de Tijuana.

Doctorado en Educacion (1999, 2000)

Also keynote speech open to public: "Critical Pedagogy and the End of Politics."

December 1

Friday morning 10:10~12:10 keynote speech at the Conference for TASE (Taiwan Association for the Sociology of Education):

Revolutionary Multiculturalism and the Politics of Hope: Teaching for Political, Cultural, and Economic Transformation

November 27-30-Taiwan

November 30

(Thursday afternoon 14:00~17:00) at National Hualien Teachers College:

Neoliberalism, Pedagogy, and Globalization: A Critique from the Margins

November 29

Talk (Wednesday afternoon 14:00~16:00) at Taipei Municipal Teachers College (Taiwan):

Towards a Pedagogy for Critical Citizenship

November 28

Talk (Tuesday afternoon 14:00~1600) at National Taiwan Normal University (Taiwan):

Teaching against globalization and the new imperialism.

November 27

Talk (Monday evening 18:30~20:30) at National Pintung Teachers College (Taiwan):

Neoliberalism, Pedagogy, and Globalization: A Critique from the Margins.

November 18

Keynote speech: "Globalizacion, Neoliberalismo y Politica de Pedagogia". La Universidad Pedagogica Nacional, Guadalajara, Mexico.

November 16 & 17

Conferencia Magistral de Peter McLaren, La Pedagogia Critica. Responses to my work (1988 to present) by: Alica De Alba (UNAM); Rosa Ma. Torres (UPN); Adelina Castaneda (UPN); Aurora Elizondo (UPN) and Etelvina Sandoval (UPN). La Universidad Pedagogica Nacional, Mexico City, Mexico.

September 29

Keynote speech to literacy workers. "Alfabetizacion y construccion de ciudadania en el tercer milenio" organizado por la Facultad de Filosofia y Letras de la Universidad, University of Buenos Aires.

September 30-31.

Workshops on literacy and critical pedagogy. Union of Students. Buenos Aires, Argentina.

August 25

Invited Lecture. Instituto Superior de Estudos Pedagogicos. Rio de Janeiro, Brasil.

August 26

Keynote Speech. Conference: Os Reflexos Da Cultura Brasileira Na Educacao. EFEI. Espaco De Formacao Do Educador Infantil. Rio de Janeiro, Brasil.

August 24

Keynote speech. Conference: Educacao Faz Diferenca: Linguagens e Contextos. Sponsored by GRUHBAS Projetos Educacionais. Santos, Brasil.

August 23

Two lectures at the Centro Universitario Monte Serrat in Santos, Brasil. (One lecture for students training to be grade 6 teachers, and a second lecture for students training to be grade 3).

August 22

Invited Lecture. Colegio Sao Domingos (affiliated with Pontificia Universidade Catolica). Sao Paulo, Brasil.

July 7

The Seventh International Literacy and Education Research Network Conference on Learning.
Plenary Session: Neo-liberalism and the End of Politics: Towards a Contraband Pedagogy
Royal Melbourne Institute of Technology (Melbourne, Australia)

July 12

Public Lecture.

Critical Pedagogy in the Age of Globalization.

Sponsored by the University of Western Australia and Murdoch University and the Australian Institute of Education

University of Western Australia (Perth, Australia)

July 13

Departmental Seminar Series: Unthinking Whiteness: Rethinking Democracy Sponsored by The Center for Inclusive Education, The Australian Institute of Education and the Australian Association for Research in Education.

University of Western Australia (Perth, Australia)

Invited Seminar: The Politics of Multicultural Education.
Edith Cowan University (Perth, Australia)

February 17-19

Invited Presentation. Liderazgo revolucionario y praxis Pedagogica: el legado del Che Guevara. Instituto Superior de Arte, Havana, Cuba. Marxismo Hoy: Una Mirada Desde La Izquierda.

1999

December 19-21

Seminar: Campus Culiacan del Centro Universitario de Tijuana.
Doctorado en Educacion.

December 13-15

Seminar: Campus Ensenada del Centro Universitario de Tijuana.
Doctorado en Educacion.

November 26, 1999

Annual Meeting of Finnish Social Psychologists. Social Psychology in the Next Millenium. Keynote Lecture: "The Social Psychologist as Critical Social Agent." Kuopio, Finland.

November 23, 1999

Invited Lecture. University of Tampere.
Tampere, Finland

November 21, 1999

Keynote Address. University of Lapland.

Rovaniemi, Finland

November 8, 1999

Keynote Speaker. Education for Co-existence. University of Haifa, Israel

September 7, 1999

Invited Seminar. University of Community, Santa Cruz do Sul, Brasil.

May, 1999

Mexicali, Mexico.

Course taught at Campus Mexicali del Centro Universitario Tijuana.

Doctorado en Educacion.

January 1999

Keynote Speaker. Primer Congreso de Educacion Primaria: "Análisis y perspectivas de la Educación Primaria en Costa Rica hacia el nuevo siglo." University of Costa Rico. San Jose, Costa Rico, January 26,-28.

1998

Editora Artes Médicas Sul Ltda. Porto Alegre, Brazil

July 9

A Violência da Exclusão e Perspectivas Pedagógicas para Adolescentes em Situação de Risco Social.

V Seminário Internacional de Reestruturação Curricular, Secretaria Municipal de Educacao de Porto Alegre, Brazil:
A Escola Cidadã no Contexto da Globalização.

July 6

Panel member: Paulo Freire e Educação Popular.

July 8 and 11

Traumas do capital: pedagogia, política e práxis no mercado global.

University of Jyväskylä, Dept. of Education Finland

May 19

Open lecture "Critical pedagogy in the age of Globalization"

Doctorate seminar on Critical Pedagogy

May 20

Lecture/discussion at doctorate seminar "The Wounded Ethnographer"

University of Helsinki, Department of Education, Finland

May 22

Open lecture in Helsinki "Critical Pedagogy in the Age of Globalization"

Universidad Pedagogica Nacional, San Luis Potiso, Mexico

March 26

Las Nociones de Supremacia Blanca (Anglosajona), Identidad y Multiculturalidad.

March 27

La Pedaagogia Critica; Entre El Postmodernismo y Los Legados Del Che Guevara.

January 16

Juarez, Mexico.

Keynote Lecture: The Pedagogy of Che Guevara. Sponsored by Servicios Educativos del Estado de Chihuahua; Center for Research on the Education of Students Placed At Risk; Johns Hopkins University and Howard University.

1997

August 8

Aguascalientes, Mexico

Keynote Address: Unthinking Whiteness, Rethinking Democracy and Education.

VII Curso y Talleres de Educacion y Derechos Humanos. "Educacion, Democracia y Nueva Ciudadania." Conference on Democracy and Human Rights.

June 5

Rosario, Argentina.

Education and the Struggle for Liberation. (Public speech at the University of Rosario, Argentina)

Presented a series of lectures for a course I taught entitled: Curso Internacional: Identidad, Cultura Educacion, Escuela de Ciencias de la Educacion, National University of Rosario, June 6-7, 1997

June 6

(morning) Pedagogia, subjetividad, identidad y deseo (University of Rosario)

(afternoon) Mitos y rituales escolares (University of Rosario)

June 7

Culturas depredadoras y contranarrativas (University of Rosario)

May 29-31

Salvador, Bahia, Brasil.

Conference organized by Desafio (NGO): Reuniao Internacional de Pedagogia Critica: Cultura e Educacao,

May 31

Rituais na Escola

May 30

Pedagogia Critica na Escola Contemporanea

May 29

Educacao, Cultura e Sociedade

April 28-May 2, 1997

Mexicali, Mexico.

Course taught at Campus Mexicali del Centro Universitario Tijuana.

Doctorado en Educacion.

May 2

Unthinking Whiteness: Dismantling White Supremacist Ideology in Education

May 1

Education and Democracy: Towards a Critical Pedagogy for the New Millenium

April 30

Subjectivity and Identity in Education

April 29

The Struggle for Voice: Race, Class and Gender in Education

April 28

Gramsci, Marcuse, Habermas: Critical Theory and the Formation of Teachers

January 17-18, 1997.

Juarez, Mexico

Keynote address: Unthinking Whiteness, Rethinking Democracy.

Creando Una Pedagogia Fronteriza. Cd. Juarez, Chihuahua. Mexico Researchers' Binational Learning Community Session. Sponsored by Servicios Educativos del Estado de Chihuahua; Center for Research on the Education of Students Placed At Risk; Johns Hopkins University and Howard University.

1996

Presenter, IV Colloquio Internacional: Curriculum y siglo xxi. La universidad frente al cambio tecnologico. Universidad Mexico City. Mexico City, Mexico Dec. 2-6, 1996.

Presentation. Becoming a Critical Educator: The Struggle for Justice. Universidad Pedagogica Nacional. Mexico City. December 4, 1996.

Seminario: "Educacion y Diversidad Cultural." Universidad Nacional Autonoma de Mexico. Aragon, Mexico. November 27,28 and 29, 1996.

"Linguistics, Multiculturalism and Democracy." Language Management for Multicultural Communities: Negotiating Literacies, Discourses, and Identities. Third Conference on Language Management, The National Language Institute of Tokyo's Fourth International Symposium, United Nations University, Tokyo, Japan, September 20-22, 1996.

Keynote Speech. Cuartas jornadas de cultura pedagogia. Escuela normal superior de nayarit, Nayarit, Mexico, 22-27, July, 1996.

Presentation. La Educación Crítica y la academia americana libre: Seminario internacional desafios de la Universidad de Cara al Año 2000. La experiencia latinoamericana. Rosario, Argentina, June 15, 1996.

Los maestros y la cultura: Nuevos horizontes pedagógicos. Centro de estudios en pedagogía critica, Rosario, Argentina, June 14, 1996.

Nuevos horizontes pedagógicos. Foro cultural de la UNL. Santa Fe, Argentina, June 18, 1996.

Gramsci, Freire and Habermas: Critical perspectives. Universidad Federal de Rio de Janeiro, Brasil, May 13, 1996.

Critical Multiculturalism. Universidad ederal de Santa Catarina. Florianopolis, Brasil, May 8, 1996.

Critical approaches to school reform. Binational Conference. Universidad Autónoma de Ciudad Juárez. Jan 26-29, 1996. (Juárez, Mexico)

1995

Critical Pedagogy and Social Analysis. Kritische Erziehung Swissen Schaft am Neubeginn? September 27-30, Halle, East Germany. Martin -Luther Universitat (September 27-30, 1995).

Public Lecture: Multiculturalismo e subjectividade critica. Universidad Federal de Santa Catarina. Florianopolis, Brasil (September 8, 1995).

Presenter: Culture and Identity: City, Nation, World. 2nd Theory Culture and Society Conference. Berlin Alexanderplatz (August 1995).

Keynote Address. Escuela Normal Superior de Nayarit Cuidad de la Cultura "Amaola Nervo" Tepic, Nayarit, Mexico (July 24, 1995).

Globalism: Challenges for Education and Research. (Panel presentation) Fourth Puerto Rican Congress of Research in Education. San Juan, Puerto Rico (February 22-24, 1995).

Magisterial lecture. Methodological Approaches in Education Research Abreast A Changing World. Fourth Puerto Rican Congress of Research in Education. San Juan, Puerto Rico (February 22-24, 1995).

The politics of Global Education for Social Justice. International Conference: Schools in the Process of Reflexive Modernity. Martin Luther Universitat. Halle, Wittenberg, Germany (February 16-18, 1995).

1994

Grandes retos de la investigacion educativa en el contexto social actual. Universidad Pedagogica Nacional. Unidad Mexicali (October, 1994).

Lecture: Rituais na Escola. Universidade de São Paulo, Faculdade de Educação Didática, Teorias de Ensino e Práticas Escolares. São Paulo, Brasil (September 15, 1994).

Seminário Intensivo

Intensive 20 hour course, Monday, September 5 – Friday, September 9, 1994. Centro Ciências da Educação, Curso de Mestrado em Educação, Program de Pós Graduacao em Educação. Universidade Federal de Santa Catarina. Campus Trínade, Florianópolis, Brasil.

Two Lectures: 1) Pedagogia Crítica e cultura popular. 2) Pedagogia Pós-moderna. Faculdade de Educação, Universidade Federal do Rio Grande do Sul. Programa de Pós Graduacao em Educação. Porto Alegre, Brasil (September 14, 1994).

Lecture: Rituais na Escola. Pontifícia Universidade Católica de São Paulo. Programa de Estudos Pós – Graduados em Psicologia da Educação e História e Filosofia da Educação, e Supervisão currículo, Pontifícia Universidade Católica. São Paulo, Brasil (September 14, 1994).

Presenter, “La cultura hegemónica y los procesos del curriculum democrático.” Universidad Nacional Autónoma de México, Escuela Nacional de Estudios Profesionales Aragón, Mexico City (June 17, 1994).

Presenter, III Coloquio Internacional: Curriculum y siglo xxi. Perspectivas del curriculum ante los retos del siglo xxi, Universidad Mexico City (June 11, 1994).

Coordinador del seminario: Bases teóricas de la pedagogía crítica. Universidad Veracruzana, Xalapa City, tres días (1994, June).

Conferencia Magistral: Medio ambiente, derechos humanos y educación. Universidad AngloHispanoMexicana, Puebla, Mexico (June 1994).

Seminario: Pedagogía crítica y Posmodernismo. La Universidad de Sonora y El Sindicato de Trabajadores, México (1994, May 23-27).

Jornada sobre el curriculum en la educación superior: Implicaciones para la Universidad Veracruzana. Auditorio del Museo de Antropología, Universidad Pedagógica Veracruzana, Xalapa City, Mexico (6 de May de 1994).

1993

Communication and development in a postmodern era: Re-evaluating the Freirean legacy. Penang, Malaysia. 6-9 December, 1993.

Invited address, II Conferência Internacional de Sociologia da Educação Escola e Democracia Cidadania e Desenvolvimento. Faro Portugal (8, 9 e 10 Setembro 1993).

Keynote address. International Conference on the Human Sciences, Groningen, The Netherlands (August, 1993).

Invited address, Seminário Internacional de Interdisciplinar, Centro de Artes e Letras, University of Santa Maria, Santa Maria, Brasil (1993, July 4-8).

1992

Escola: Libertação ou dominação? Associação Brasileira de Neurologia e Psiquiatria Infantil, Associação Médica do Rio Grande do Sul, Porto Alegre, Brasil (August, 1992).

Subjetividade e violência epistêmica. Secretaria Municipal de Educação and Associação Médica do Rio Grande do Sul and Associação Brasileira de Neuropsiquiatria Infantil, ABENEPI. Porto Alegre, Brasil (August, 1992).

Post-Colonial Pedagogy, Transcultural Subjectivity and the Politics of Liberation. Universidade Federal de Rio Grande do Sul, Porto Alegre, Brasil (August, 1992).

Resistance and Counter-Narrative. Pontifícia Universidade Católica, Porto Alegre, Brasil (August, 1992).

Counter Memory and Cultural Resistance. Universidad Nacional de Entre Ríos, Facultad de Ciencias de la Educación, Paraná, Argentina, Simposio Internacional: Perspectivas del Curriculum Universitario Ante el Siglo XXI (August, 1992).

Subjectivity and Counter-Narratives of Cultural Resistance. Instituto de Estudios y Acción Social, Buenos Aires, Argentina (August, 1992).

Critical Multiculturalism and Counter-Narrative of Liberation. Universidad Iberoamericana, Puebla, Mexico. Symposium Sobre Investigación Educativa. Logros y retos frente al año 2000 (August, 1992).

Ritual/Counter-Ritual: Lacan, Derrida, Foucault, Habermas, and the Implications of their Work for Developing a Critical Pedagogy of Resistance. Universidad Nacional de Entre Rios. Parana, Argentina (August, 1992).

Seminario: Pedagogía crítica y Posmodernidad. Universidad Pedagógica Veracruzana, Xalapa City, México (Del 23 al 26 Noviembre de 1992).

Critical theory and the politics of liberation. Conducted at the Institute for Social Sciences, N. Copernicus University, Torun, Poland (1992, Winter).

The politics of curriculum transformation. Warsaw, Poland (1992, Winter).

Postmodernism and pedagogy: A North American perspective. Posnan, Poland (1992, Winter).

1991

Invited Speaker: Lev. Coloquio Internacional: Curriculum y Siglo XXI. Mexico City, Mexico (1991, April 22-26).

1989

Invited address, Sociedad, Cultura y Educación. UNAM (Mexico City), Universidad de Guadalajara, El Instituto Michoacano de Ciencia Investigación y Desarrollo Institucional (1989, May 22-26).

The open veins of Latin America: A critical dialogue between the north and south. University of Queretaro (1989, May).

Towards a pedagogy of struggle and hope. Autonomous National University of Mexico City, Mexico (1989, May).

Dreaming dialectically and the spirit of Gramsci. University of Guadalajara, May 1989.

1988

Critical theory, cultural hegemony, and the struggle for social justice: A perspective for Latin America. Seminar, Internaci, UNESCO, and Autonomous National University of Mexico, City, Mexico City, Mexico (1988, November 15).

Constructing a curriculum for social justice. Escuela Normal Superior Num. 1 del Estado de Mexico, Toluca, Mexico (televised live) (1988, November 17).

Pedagogical theory, intellectual life, and the struggle for democratic reform. University of Guadalajara, Guadalajara Mexico (1988, November 22). Lectures for this conference were also delivered at Centro de Estudios Sobre la Universidad, Mexico City and included: Critical Theory and Educational Reform, June 7, 1988; and Curriculum Perspectives: Giroux-McLaren, June 8, 1988; Lecture at Escuela Nacional de Estudios Profesionales, Aragon, Mexico City: Critical Ethnography and the Curriculum: Trends and Possibilities.

Beyond the discourse of critique and anti-utopianism. Instituto Politecnico do Faro, Portugal (1988, April).

1987

Schooling, subjectivity and the politics of experience. Sociedad Interamericana de Psicología, Havana, Cuba, Invited Lecturer (1987, June 28-July 3).

Prior to 1987, all my academic talks were in Canada, where I resided until 1985.

Invited Presentations, Keynote Addresses, and Critic: National (U.S. and Canada)

2006

AERA

Presenter

Critical Theory Today: Visions from the Visionaries, Division B Vice-Presidential Colloquium. Moscone Center, Saturday, April 8.

Discussant, Contextualizing Teaching Through the Multiple Literacies of Hip Hop. Monday April 10th. Marriott.

Participant.

Critical and/or Indigenous Scholars Discuss.

Saturday, April 8, Moscone Center.

Chair and Discussant

From the Global to the Local: Critical Consciousness and Challenging Hegemony

Sunday, April 9, Moscone Center

Discussant

Public Needs Over Private Profits: Social Class Analysis and Education Out from Under Capitalism
Sunday, April 9, Moscone Center

Toward New Political Strategies to Defend Public Schools and Teachers
Chair,
Moscone Center
Tuesday, April 11

New York City,

March 31.

Keynote Speaker: Why We Struggle.

Teachers College Students for a Cultural Studies Initiative (TCSCI) □ Threat-n-Youth: Cultural Studies Responds to Violence and Education □

□ Teachers College, Columbia University □ 525 West 120th Street New York, NY 10027

Texas

Keynote Speech.

5TH ANNUAL TEXAS National Association for Multicultural Education N.A.M.E. CONFERENCE
MARCH 24-25, 2006, Texas Tech University, Lubbock, Texas.

Pullman, Washington

Keynote Presentation: Education and the Struggle for Economic and Social Justice.

The 2nd Annual Globalization, Diversity, and Education Conference at Washington State University in Pullman.

Friday, March 10th. Washington State University.

Gonzaga University, Washington

Public Lecture: A Pedagogy of Praxis: The Struggle for Social and Economic Justice.

Co-hosted by Washington State University Spokane and Gonzaga University. Barbieri Courtroom at Gonzaga University's School of Law from 7 to 9 p.m., Wednesday, March 8.

Olympia, Washington

Public Lecture. "Teaching Against Global Capitalism and the New Imperialism."

Thursday, March 2, 10:00-11:30 a.m. in Com. 107, the Recital Hall.

Tacoma, Washington

"My life as a Radical Educator." Friday, March 2, at 12:30, on the Evergreen Tacoma campus in the Commons.

Dr. McLaren's presentation were made possible by a generous grant from the Evergreen Foundation; donations from the academic programs "Political Economy and Social Change," "Resistance and Movement," "Alternatives to Capitalist Globalization," "Weaving the Web of Democracy" (Master in Teaching year 1), and "Multiple Voices in Democratic Education" (Master in Teaching year 2); and a donation from Evergreen's Academic Deans.

2005

November

Presenter. The Bolivarian Revolution in Venezuela. Revolutionaries, Escualidos, and Democracy. The Underground, Ventura, California, November 3.

September

Presentation and discussion. Academia Semillia de Puebla (Charter School, East Los Angeles). Monday September 19.

Panelist for a special session on "critical pedagogy", 101st Annual Meeting of the American Political Science Association, September 2, 2005, Washington, DC.

May
Panelist, UCLA,
United Nations Under-Secretary General to Discuss Culture of Peace
Ambassador Anwarul K. Chowdhury discusses strategies for developing a Culture of Peace in times of war.
Monday, May 23, 2005
7:00 PM - 8:30 PM
Tom Bradley International Hall
417 Circle Drive (Gayley & Strathmore)
UCLA campus
Los Angeles, CA 90095

April
American Educational Research Association
April 2005, Montreal, Canada

April 11
Presenter, Presidential Panel on Research

April 30
Buffalo, New York.
D'Youville College
First International Symposium on Urban Education and Intercultural Learning.
Keynote Address: Critical Pedagogy Reloaded

2004
Wed. November 3, 2004

Brown Bag, Fall 2004, Seminar Series USC, Rossier School of Education, Los Angeles
Capitalists and Conquerors: Teaching and Research Against Globalization and the New Imperialism

October
El Paso, Texas and Juarez

Second International Conference on Education, Labor, and Emancipation
El Paso, Texas, and Juarez, Mexico, October, 2004

Reinventing Critical Pedagogy: Widening the Circle of Anti-Oppression Education

October 1-2, 2004
Keynote Speaker: The Struggle Ahead for Critical Educators

El Paso, Texas, USA & Ciudad Juárez, Chihuahua, México

Los Angeles
Crossroads 2004 Cultural Studies Conference, Urbana, June
The Fourth International Conference on Diversity in Organisations, Communities and Nations. Held at the University of California Los Angeles, from 6-9 July 2004
July 9
Keynote Speaker: The Politics of Difference in the Age of Global Capitalism.

Urbana Champaign
2004 Crossroads Cultural Studies Conference
Champaign-Urbana, Illinois, June 25-28, 2004

Plenary Speaker: Critical Pedagogy in the Belly of the Beast.

5-28, 2004

American Educational Research Association
April 2004, San Diego
Repondent

Division G - Section 4 - Social Contexts of Educational Policy, Politics, and Praxis Interactive Symposium:
Paths of Dissent: Understanding Peter McLaren

is scheduled on Monday, 4/12/2004 from 2:15 p.m. - 3:45 p.m.
in SDCC - Meeting Room 7A, Upper Level, West

Panelist

Division G - Section 4 - Social Contexts of Educational Policy, Politics, and Praxis Interactive Symposium:
Alternative Democracies: Education as a Vehicle for Civic Engagement and Response to the Neoliberal Challenge
is scheduled on Friday, 4/16/2004 from 2:15 p.m. - 3:45 pm
in Marriott - Orlando, North Tower, Lobby Level

Presenter

Division B - Section 2 - Curriculum Theory Interactive Symposium:
Re-mythologizing Education Today: An Interactive Panel Discussion on Leaving Safe Harbors: Towards a New Progressivism in American Education and Public Life
is scheduled on Friday, 4/16/2004 from 8:05 a.m. - 10:05 am
in Hyatt - Manchester Ballroom A, Second Level

2003

December 10

Featured Presenter
Pacific Oaks College
Pasadena, California
Colloquium on The Intercultural Campus by Greg Tanaka
Book Event

December 9

National University, Los Angeles, California
Featured Presenter in a Colloquium on
Critical Pedagogy.

December 5, 6,

San Francisco.

Keynote Speaker: Why the Struggle for Socialism is Important

Center for Anti-Oppressive Education
National Conference on Empowering Teachers in Times of War

October 10-12

Olympia, Washington

Fostering Alternatives to Violence: The Annual Conference of the Peace and Justice Association, Evergreen College,
Olympia, Washington

Keynote Address. "The Challenge for Critical Educators in the Age of Imperialism"
Also presented on a panel with two of my doctoral students.

Los Angeles, California
Participant, Panel on Che Guevara
THURSDAY, AUGUST 28, 7-9PM: PANEL DISCUSSION.
Che Guevara and the Cuban Revolution, Then and Now...
Self Help Graphics
East Los Angeles
3802 Avenida Cesar Chavez, Los Angeles 90063-1896

An event that is part of "Che Y Que!", an exhibition of 60 images of Ernesto Che Guevara by four prominent Cuban Photographs.

Santa Barbara, California

Towards a Critical Globalization Studies: Continued Debates, New Directions, and Neglected Topics. International Conference

Saturday, May 2.

Panelist, Morning Plenary, 9 – 11 am: Globalization, Resistance, and Alternative Globalizations

Saturday, May 2.

Panelist, Globalization, Military Conflict, and Terrorism

Sunday, May 3.

May Presider, Concluding Plenary and Discussion:

Wednesday, March 24.

California State University, Fullerton. Distinguished Lecture Series.

Speech: Critical Multiculturalism and the Struggle for Democracy

Thursday, March 13, 2003

Anti-War Teach in at Antioch College, Los Angeles

Presentation: Imperialism and Capitalism: The Question of War

Friday, February 7, 2003

Invited speaker

Workshop, Transnationalism, Ethnicity, and the

Public Sphere at University of Oregon, Eugene

6-8 February 2003

Saturday, January 25, 2003

One of three invited panel members

re: Progressive Legacies presentation at AACTE's 2003 Annual Meeting, New Orleans.

2002

Monday, October 28

Distinguished Guest Speaker

Odyssey Theme-Year Project at the California State University, Long Beach. "The World We are Making."

Democracy Under Siege: Critical Education in Uncertain Times.

(2 lectures)

Previous speakers included Ralph Nader, Erin Brockovich, and Patch Adams.

Wednesday, June 26

Keynote Speaker

Co-teach Summer Institute 2002.

Washington State University.

Wednesday, June 5

Featured Speaker. Miami University of Ohio, School of Education and Allied Professions, Department of Educational Leadership. Miami University's Marcum Conference Center.

Saturday April 27

Chapman University

Keynote Speaker

Conference on Standards, Testing, and Social Justice

“Decentering Accountability and the Struggle for Social Justice.”

2001

Saturday, October 27

Moderator

Queer Learning at the QGrad Conference. Royce Hall, UCLA.

Monday, October 22

Presentation “Critical Pedagogy Now.” Teacher Education Cohort, GSEIS. Bunche Hall.

Saturday, October 6

Keynote Speech. “Critical Pedagogy at the Crossroads: Globalization, Capitalism, and the Businessification of Education.” The 2001 Conference of the Association of Graduate Liberal Studies Program. Dartmouth College.

October 7

Keynote Speech. “Democracy Under Siege: Critical Pedagogy and the Struggle for Permanent Peace.” Globalizing Justice and Peace: Visions and Strategies. A Conference of the Consortium on Peace Research, Education and Development and the Peace Studies Association. The Evergreen State College, Olympia, Washington. Closing Plenary. Sunday, October 7.

April 19

Keynote Speaker: “Critical Pedagogy and the Politics of Democratic Life”. Faculty Retreat for National University held in Del Mar Hilton, CA

April 10-14 2001

Annual Meeting of the American Educational Research Association, (AERA) Seattle, WA:

April 14th

Neoliberal Reform, Globalization and Schooling, Critical Perspectives

Sponsor: Division B

Critical Respondant

Convention Center, Room 607

April 13th

Division B Graduate Student Fireside Chat: A Conversation with Peter McLaren

Sponsor: Division B

Place: Convention Center 4th Floor Room 618

April 12th

Antonio Gramsci’s Relevance for Contemporary Educational Debates

Sponsor: Division G

Participant with Gustavo Fischman: Gramscian Pedagogy and the Mass Culture Industry.

Place: Sheraton East Ballroom B

April 11

Rethinking the Politics of Schooling

Sponsor: Division G

Participant: Life in Schools revisited

Place: Convention Center, Room 201

April 10

Egon Guba Distinguished Lecture.

Joseph Kincheloe, Penn State University "Preparing Knowledge Workers in an Information Saturated world: Methodological Bricolage in Qualitative Research"

Commentary: Yvonna S. Lincoln, Texas A & M University

Peter McLaren, UCLA

William Pinar, LSU

Sponsor: SIG/Qualitative Research-Membership Meeting

Convention Center, Room 606

Saturday, April 6

Panel: The Fourth Annual University of Southern California Interdisciplinary Conference. Beyond Black & White

Reception: Race in the 21st Century. Los Angeles, California.

March 29-31

Keynote Speaker . Almost Always Deceived: Revolutionary Praxis and Reinventions of Need. Humanities Council of Liberal Arts and Science, English Department, Research and Graduate Programs, and Marxist Reading Group. Dauer Hall. University of Florida, Gainesville, Florida.

2000

November 19

Keynote Speaker at Inaugural Colloquy: Antioch University of Los Angeles, California.

October 26

Keynote Address: 2 day (Oct. 26-27) Conference on "The Freirean Legacy: Educating for Social Justice". Florida International University, Miami, Florida.

June 16

Keynote Address: Revolutionary Pedagogy in Post-Marxist Times. Annual Theater of the Oppressed and Pedagogy of the Oppressed Conference. University of St. Thomas, Minneapolis, Minnesota.

April 24-26, 2000

Annual Meeting of the American Educational Research Association, (AERA) New Orleans, LA:

April 24

Presentation: Marxism and American Indian Discourses of Resistance.

American Indian Intellectualism, Marxism, and Critical Theory: Voices in Conversation. Le Meridien.

Presentation: The Politics of Homelessness: Approaches Through Critical Pedagogy.

Homeless Youth Speak Out, Educators Respond: A Dialogue

Marriott.

April 25

Discussant. Intersubjectivity as a Vehicle For Transformative Education in the Twenty-First Century.

Le Meridien.

Presentation (with Jill Pinkney-Pastrana): Rigobertha Menchu: Beyond Postcolonialism.

Toward a Greater Understanding of Truth: Life Histories and Textual Veracity. Sheraton.

Presentation: Towards a New Marxist Internationalism.

Working in a Post-Marxist Era: What It Means to Leftist Scholars and Educators. Le Meridien.

April 26

Presentation: Critical Multiculturalism, Capitalism, and Class.

Critical Multiculturalism: New Directions in Multicultural and Anti-Racist Education. Marriott

March 15.

Keynote Speaker.

University of Colorado at Denver. Chicano Oral History Project: Beyond Chicanismo.

February 11-12

Presentation: Rigoberta Menchu and David Stoll: The Controversy in Political Perspective.

Conference: The Role of Educational Ethnography in

Pedagogy: Critical Ethnography in a Global and Interdisciplinary Perspective"

The University of Houston.

January 14-16.

Keynote Address: The Pedagogy of Liberation: Beyond the Dead Poet's Society. Conference and Film Festival. The Celluloid Curriculum. School of Education. Arizona State University. Tempe, Arizona.

1999

October 28, 1999.

Keynote Speaker: The Political Economy of Knowledge.

Annual Meeting of the American Semiotic Association.

University of Pittsburgh. Pittsburgh, Pennsylvania.

October 13-16, 1999

Keynote Speaker. Northern Rocky Mountain Educational Research Association 17th Anniversary Conference. The Politics of Schooling: Creating Communities of Solidarity and Hope, Wednesday, October 13 - Saturday, October 16, 1999, Snow King Resort, Jackson, Wyoming.

July-August, 1999

Teaching a course as Guest Scholar. Graduate Program in Education, Fourth Annual Summer Institute in Language, Culture, and Teaching, York University, Toronto, Canada. July - August.

June 11, 1999

"Dedication of Conference to Enrique Trueba." Reclaiming Voice: Ethnographic Inquiry and Qualitative Research in a Postmodern Age. University of California, Irvine.

April 19-23, 1999

Annual Meeting of the American Educational Research Association, Montreal, Quebec, Canada (AERA)

Paper, "From the Center to the Margins: Border Feminism for the 21st Century."

Paper, "Literacy Discourses and Policy Perspectives."

Chair/Discussant, "Cultural Studies, Post-colonialism, and a Multicultural Curriculum"

Discussant, "Center X (UCLA) presentations."

April 9, 1999

Guest Speaker. Revolutionary Multiculturalism in Conservative Times. University of St. Thomas, Milwaukee, MI

March 12, 1999.

Guest Speaker. Pedagogy and Postmodernism Symposium. The Humanities Institute, State University of New York at Stonybrook.

1998

November 22, 9pm to 12pm.

"The Beat" hip-hop radio station. Street Science. Guest. Topic "There Isn't Any Such Thing as a White Man.", Los Angeles.

September 18

Distinguished Panelist. Community Hearings: Determining the Truth Behind the Clemente Story. Malcolm X College. Chicago, Illinois.

July 23

Keynote address: National Session for the Educational Leadership & Change Program at The Fielding Institute Conference. New Orleans, LA

June 28.

Panel Presentation and Debate. Panel Sponsored by the Ethnic Materials and Information Exchange Round Table. The Annual Conference of the American Library Association. Grand Hyatt Washington Hotel, Washington, D.C.

American Educational Research Association, 1998 Annual Meeting, San Diego, CA

April 17

Presenter "Hope Re-inscribed: The Struggle for a Revolutionary Multiculturalism" in Critical Pedagogy and Cultural Difference (AERA--Symposium).

April 16

Participant in Curriculum, Religion, and Public Education: Conversations for an Enlarging Public Square (Division B, Division G-Town Meeting).

Presenter "Paulo Freire: A Critical Encounter" in Paulo Freire in Memoriam (AERA - Symposium).

Critic in Paulo Freire: Memory, Remembrance, Action (Division G; Division F--Interactive Symposium).

April 15

Participant "Writing as Political Praxis." in Plain Talk: Writing Rhetorics and Dialectics Across Ethnographic Genres (Division D--Interactive Symposium).

Co-presenter (with Zeus Leonardo), "Epistemologies of Whiteness" in Knowledge Politics and Multiculturalism Discourse (Division B-Symposium).

Participant "Gramsci: Critical Pedagogy and Global Pedagogy" in Culture Industry: Youth and Politics (Division G; AERA-Symposium).

April 14

Discussant: An Evening Film Presentation and Discussion: Border Crossing-The Cultural and Political Complexities of Living on the United States Mexico Frontera.

April 8

Invited Speaker: Faculty and students. Pasadena City College, Pasadena, CA.

March

Los Angeles. Administrative offices, LAUSD. 450 North Grand Avenue.

Open forum on Chicano Education. 30 Year Commemoration of the East Los Angeles Blowouts and the Establishment of the Mexican American Education Commission. Panelist. Los Angeles Unified School District. Sponsored by the Mexican-American Educational Commission.

February 18

Provost's Lecture Series: Unthinking Whiteness: Towards a Revolutionary Multiculturalism. Institute for the Study of Culture and Society, Bowling Green University, Bowling Green, OH.

February 9

Invited Speaker: Faculty and students. California State University, Los Angeles, (Alhambra Room A)

1997

October 31

Keynote Address. National Association for Multicultural Education. Albuquerque, New Mexico.

October 18-20

Keynote Address to faculty and students: Unthinking Whiteness: Building Multicultural Solidarity. Colby College, Maine.

July 24-August 6

Visiting Scholar in Residence. Center for Multicultural Education, University of Washington, Seattle.
Presented three-week seminar on critical multiculturalism.

July 31

Public Lecture: Unthinking Whiteness, Rethinking Democracy: Towards a Revolutionary Multiculturalism (University of Washington).

July 7-18, 1997

Noted Scholar in Residence. Seminar: University of British Columbia, Faculty of Education, Vancouver, Canada.
Presented two-week seminar on critical pedagogy.

July 15

Public Lecture: Towards a Revolutionary Multiculturalism (University of British Columbia).

June 22, 1997

Keynote Address. Bovard Auditorium, University of Southern California. Reclaiming Voice Conference. Los Angeles.

April 21

The Politics of Race and Resistance in Los Angeles.

Presentation to the staff and executives of "The Beat" (92.1) Radio Station in Los Angeles.

April 1

Keynote Address: Pacific Circle Consortium 1997 Annual Conference "Postnational Education in the Asia Pacific: A Renaissance of Democratic Inquiry and Action in Education". Southern Oregon State University, Ashland, Oregon.

February 28

Unthinking Whiteness, Rethinking Democracy. (conference) Cultural Work: The Performance and Ethics of Pedagogy. Drake University, Iowa.

February 24

Popular Culture and the Curriculum: A Dialogue with Peter McLaren. Education and Social Justice Series "Dialogues on Critical Social Theory in the Postmodern Age." University of Northern Iowa, Cedar Falls, Iowa.

February 25

The Quality of an Educated Person. Address to Faculty, University of Northern Iowa.

Technology in Education: Social Consequences. Panel Discussion, University of Northern Iowa.

February 27

Critical Multiculturalism for the New Millennium. Address to faculty and students of Grinnell College, Iowa.

1996

Critical Pedagogy and School Reform. Coordinadora '96 Regional Forum: Consensus and Action Regarding La Marcha. Lincoln High School, East Los Angeles. December 8, 1996.

"Unthinking Whiteness: Rethinking Democracy." The Freeman Butts Lecture. American Educational Studies Association Annual Convention. Montreal, Canada, November 6-9, 1996.

Presenter: American Anthropological Association Convention. San Francisco, November 23, 1996.

Roundtable panelist: American Political Science Association Annual Convention. San Francisco, August, 1996.

Guest Speaker: Santa Monica College (Institutional Flex Day), August 23, 1996.

Keynote Speaker: The third summer institute on CABE's (California Association for Bilingual Education) Critical Pedagogy series: Transforming education for cultural and linguistic democracy. University of California, Berkeley, July 28-August 1, 1996.

Gangsta pedagogy and gettocentricity. Urban education presented as challenges for the sociology of education: The midterm conference of the research committee on sociology of education of the international sociological association. UCLA, June 22, 1996.

Keynote Speech: Towards a critical pedagogy in university teaching: All university conference on critical pedagogy, Friday, May 3, 1996. California State University, Northridge. Faculty study group for intercultural understanding.

Invited Address: (SIG/Semiotics of Education) The future of semiotics in education: A cross-cultural reading. New York: April 9, 1996. Annual Meeting on the American Education Research Association.

Participant: SIG/Semiotics of Education. Truth, justice, and the postmodern way. New York: April 10, 1996. Annual Meeting on the American Education Research Association.

Constructing blackness and whiteness in educational theory and practice: A dialogue with Michele Foster. California State University, Los Angeles, March 28, 1996. (Alhambra Room A)

Public Lecture. Multiculturalism and education. California State University, Dominguez Hills, March, 1996.

Keynote Address: Pedagogy of the oppressed conference. Omaha, Nebraska, March 21-23, 1996.

Paulo Freire, Augusto Boal and Peter McLaren in dialogue. Rose Theater, Nebraska. Pedagogy of the oppressed conference, Duraba, Nebraska, March 21-23, 1996.

Keynote Speaker: Critical Theory and pedagogy: The culturally democratic classroom. Los Angeles Coliseum, February, 1996, Community College, Los Angeles.

1995

The Politics of Popular Music. Conference: Semiotics as a Bridge Between the Humanities and the Sciences. Toronto, Canada, Victoria College, University of Toronto, November 3-5, 1995.

Guest Speaker: Saddleback College, California, December 4, 1995.

Guest Lecturer, California State University, Los Angeles, November 24, 1995.

Distinguished Speaker. The Read Distinguished Lecture Series. Kent State University, October 30 - November 1, 1995.

Guest Speaker. Boyle Heights Elementary Institute, October 6, 1995.

Guest Lecturer, California State University, Los Angeles, September 23, 1995.

The Politics of Higher Learning. Invited address. Sponsored by Department of English and Department of Political Science. Colorado State University, Fort Collins, April 28, 1995.

The Semiotics of Hip Hop: African American Cultural Identities Under Siege. School of Education, University of California, Santa Barbara. Professor Richard Duran, May 18, 1995.

The Politics of Culture in Urban Classrooms. California State University, Los Angeles. Dr. Bernardo Gallegos, May 15, 1995.

Discussant. Historical Perspective on Race, Gender, and Education: Implications for Multicultural Education. American Educational Research Association Annual meeting. San Francisco, California. April 22, 1995.

Discussant. Defining Empowerment? Imposing Change? Paradoxes and Limitations in Practicing Critical Ethnographic Research in Education. American Educational Research Association Annual meeting. San Francisco, California. April 19, 1995.

Discussant. Critical and Cultural Perspectives on Human Development: Implications for Research, Theory, and Practice. Session I. American Educational Research Association Annual meeting. San Francisco, California. April 20, 1995.

Presenter. Ghetto-centricity and the Hip Hop Nation as Counterpublic Sphere. Session: Critical and Cultural Perspectives on Human Development: Implications for Research, Theory, and Practice. Session II. American Educational Research Association Annual meeting. San Francisco, California. April 21, 1995.

For the Educators of the Future. Keynote Address. Third Annual Graduate Student Research Symposium. State University of New York (SUNY), at Buffalo, April 8, 1995.

Reclaiming Our Voices: Bilingual Education, Critical Pedagogy and Praxis. Book Launching Session. California Association for Bilingual Education. Anaheim, California. February 2-3, 1995.

1994

Critical Multiculturalism. Graduate School of Education. Harvard University. November, 1994.

Panelist. Invited Workshop on Multiculturalism. Arizona State University. Tempe Arizona. October, 1994.

Urban Schooling and the Practice of Power. California State University, Los Angeles. Class presentation at the invitation of Dr. Bernardo Gallegos. October 1994.

White Terror and Oppositional Agency: Towards a Critical Multiculturalism. Society for the Study of Social Problems annual meeting, Biltmore Hotel, Los Angeles, August 5, 1994.

Two presentations: Critical Pedagogy, Identity, and the Politics of Difference; Critical Multiculturalism and Counterhegemonic Practice. American Sociological Association, 89th Annual Meeting, West Bonaventure and Los Angeles Hilton, August 5-9, 1994.

“Meet the Author” session. Longman Publishers, AERA Convention, New Orleans, April, 1994.

Literacy as a social, cultural, and political action: Learning to write across context. Discussant at the AERA Annual Convention, New Orleans (1994, April).

New curriculum identities. Participant at the AERA Annual Convention, New Orleans (1994, April)

Parameters, perimeters: An open discussion with semiotic explorers. Participant at the AERA Annual Convention, New Orleans (1994, April).

Multicultural education and liberal arts in postmodern society. Critic at the AERA Annual Convention, New Orleans (1994, April).

Critical educational research in the nineties. Presenter at the AERA Annual Convention, New Orleans (1994, April)

Guest Lecturer: California State University, Los Angeles, April 16, 1994.

Guest Lecturer: University of California, Santa Barbara, Linguistic Minority Research Institute and Educational Psychology Student Life Committee, June 1, 1994.

Presenter: “Critical Pedagogy.” California State University, Northridge, April 16, 1994.

Claude A. Eggerston Lecture. Multiculturalism and moral panic in the age of global capitalism. Annual Convention of the Comparative and International Education Society, San Diego (1994, March 22).

1993

At three sessions I delivered three papers on: narrative; critical multiculturalism; and critical pedagogy. American Educational Research Association, Atlanta, 1993.

Invited address: The sixth annual Scholars Symposium, University of Dayton (1993, March).

Keynote address to Farmington Public Schools Administrative Council, Farmington, Connecticut, June 28, 1993.

Imaging the Urban. University of Windsor, May 15, 1993.

1992

Paulo Freire: His Politics and Praxis. American Educational Research Association, Chicago, 1992.

Critical Multiculturalism and the Politics of Difference. Goddard College, Vermont, June, 1992.

The Politics of Representation. Cable Television in American Education: A Buffalo Affair. The Kiva (101 Baldy) University of Buffalo, North Campus (Amherst), Buffalo, New York, October 24, 1992.

Representation, Ideology, and the Production of Subjectivity. California Association of Bilingual Education, Institute of Critical Pedagogy, Los Angeles, CA, August, 1992.

Media Knowledge and Critical Citizenship. Diversity and Representation: Construction of a Democratic Culture. The Vernon Manor Hotel, Cincinnati, Ohio, October 8-10, 1992.

1991

CABE Conference Institute. California Association for Bilingual Education, Anaheim (1991, January).

New directions in the work of Paulo Freire. California Association for Bilingual Education, Anaheim (1991, January).

Power, politics and the multicultural curriculum. Bluffton College, Ohio (1991, December 3).

Critical pedagogy and the politics of school reform. Presented at the Bergamo Curriculum Conference, Dayton, Ohio (1991).

Ideological formations and the new right. Campus Wide Debate on Multiculturalism, University of Wisconsin at Milwaukee (1991, November). Covered by National Public Radio.

Critical Pedagogy Institute, California Association for Bilingual Education. University of San Francisco and Claremont Graduate School, California (1991, August 2-11).

OSSEO School District, Minnesota. Presenter at the Hubert Humphrey Center, University of Minnesota (1991, May 9)

Interdisciplinary perspectives on culture in the second language classroom. Presenter at the University of Minnesota (1991, May).

Multiculturalism in American Education: Mars Hill College Symposium, South Carolina, March 2-3, 1991.

Fireside Chat, Graduate Students of Division J. American Educational Research Association, Chicago (1991, April).

Invited lecture, "Critical Pedagogy: The Hope and the Challenge." Maywood Symposium, Eastern Kentucky University (Fall, 1991).

Critical pedagogy and the politics of political correctness. University of Windsor, Canada (1991, September 23).

1990

Keynote presenter at the National Conference on Research in English, Chicago (1990, January 16-18).

Critical pedagogy and continental social theory. Respondent and presenter at the American Educational Research Association, Boston (1990, April 16-20).

Literacy as power and hope. Visiting Distinguished Scholar and First Speaker in "A Symposium on Literacy," Brock University, Canada (1990, June 27).

Eminent Scholar Address, "Critical literacy and postcolonialism," Ohio State University, College of Education (1990, November 15).

Keynote address, National Reading Conference, Miami, Florida (1990, Nov. 30).

Presenter, History of Education Society Annual Meeting, Decatur, Georgia (1990, November).

John Dewey Society, AERA, critic. Boston (1990, April).

Director, Critical Pedagogy Institute and Presenter. California Association for Bilingual Education, San Francisco, California (1990, Jan. 24-26).

Presenter at the Bergamo Curriculum Conference, Dayton, Ohio (1990).

1989

Critical pedagogy and school reform. Claremont College, California (1989, February).

Teacher empowerment through critical pedagogy. Stanford University (1989, February 16).

Pedagogy and resolution. Moral Education Conference, Orange County (1989, November).

Theory, politics, and social transformation. Television debate conducted at Claremont College, California (1989, November).

Towards a critical pedagogy of race. AESA, Chicago (1989, November).

Power, subjectivity, and radical pedagogy. Kellogg Center for Adult Learning Research, University of Montana, Bozeman, MT (1989, July 28).

Empowering minority communities. National Association for Advocates for Students, Racine, Milwaukee (1989, May 5).

The Fourteenth Annual Conference of the California Association for Bilingual Education, Anaheim, California (1989, February).

1988

The construction of the gendered body. Bergamo Conference on Curriculum Theory and Classroom Practice, Dayton, Ohio (1988, October 28-31).

Educational improvement for disadvantaged students. University of Toledo College of Education and Allied Professions Annual Public Lecture Series (1988, December 1).

Council for Exceptional Children, Bright's Grove, Ontario (1988, March).

Towards a decolonization model for education. Pedro Albizu Campos Puerto Rican High School (1988, May 14).

Critical perspectives on the crisis in education: A symposium on issues concerning education for both basic skills and active citizenship. The Chicago Public Library Cultural Center (1988, May 14).

Critical citizenship and the struggle for democracy. American Educational Studies Association Annual Meeting, Toronto, Canada (1988, November 4)

Democracy, equity, and ethnics in schooling: Race, class, and gender. Critical evaluation of prevailing theory and practice with emphasis on race, ethnicity, class, and gender. American Educational Research Association Annual Convention, New Orleans, LA (1988).

1987

Liberation education and the politics of empowerment. National Conference on Academic Freedom, Chicago, IL, (1987, March 20-22).

Critical ethnography as power and praxis. Presenter at Ethnography in Education Research Forum, University of Pennsylvania (1987, March 27-29).

Critical pedagogy and the discourse of radical hope. Socialist Scholar's Conference, New York City (1987, April 11-13).

U.S./Canadian Conversations: Language. Midfest International City, Middletown, Ohio, Saturday, October 3, 1987.

Educational reform and the politics of teacher empowerment. Invited speaker at the Faculty Seminar, University of Missouri-Kansas City (1987, May 10).

Teaching and the dynamics of critical pedagogy. Invited speaker at Graduate Student Seminar, University of Missouri-Kansas City (1987, May 11).

Critical ethnography as a challenge to the new right's ideological weapons of death. Presenter and discussant: A critical look at politics, culture and literary theory in classroom ethnographies conducted at the Center for the Expansion of Language and Thinking Rejuvenation Conference, Taos, New Mexico (1987, May 28-31).

Transactions in flesh and the schooled body/The regimentation of desire and the domestication of subjectivity. Bergamo Conference on Curriculum Theory and Classroom Practice (1987, October 28-31).

Critical ethnography as power and praxis. Ethnography in Education Research Forum, University of Pennsylvania, Discussant (1987, March 27-29).

Presenter, Canadian Sociology and Anthropology Association Annual Meeting, Hamilton, Ontario, (1987, June 5).

1986

Critical literacy and the politics of freedom. International Reading Association, Philadelphia, PA (1986, April).

Schooling and the ritualization of learning. Popular Culture Association Annual Convention, Atlanta, GA (1986).

Forum on invitational education. American Educational Research Association, San Francisco, CA (1986).

1985

Making Catholics: The symbolic incorporation of Catholic students. American Educational Studies Association, Atlanta, GA (1985, Fall).

Interrogating the conceptual roots of invitational education. American Educational Research Association, Chicago (1985).

1984

The shamanic roots of the pedagogical encounter. The McLuhan Program in Culture and Technology, Toronto (1984, March).

Education as a ritual performance: Towards a new theory of pedagogy. Learned Societies Conference, Guelph 1984, Spring).

Schooling as a ritual performance: The semiotics of instruction and resistance. Canadian Semiotic Association Annual Convention, Guelph (1984, Spring).

Ritual and the politics of schooling: A new approach to learning and the language arts. Fourth Annual Brock Graduate Conference, St. Catharines, Canada (1984, November 3).

1983

From ritual to reasoning: A prolegomena towards establishing links between ritology and schooling. Creative Drama and Learning Conference (American Theater Association), Toronto (1983, November). One of four Symposia in a North American Series: Harvard, OISE, Austin, and Arizona State.

1981

Cooperative education and the hidden and not-so-hidden curriculum. Learned Societies Conference, Halifax (1981).

1979

Values and religious Education. Commission of Inquiry into the Education of the Young Child, Toronto, North York Board of Education representative, Toronto (1979, February).

Book Jacket Endorsements

Anyon, Jean. (2005). Radical Possibilities: Public Policy, Urban Education, and a New Social Movement. New York and London. Routledge.

Beyond Resistance: Youth Activism and Community Change: New Democratic Possibilities for Practice and Policy for America's Youth. Edited by Shwn Ginwright, Pedro Noguera, Julio Cammarota. London and New York: Routledge, 2006.

Dimensions of Adult Learning: Adult Education and Training in a Global Era. Edited by Griff Foley. Sydney: Allan and Unwin. 2004.

Boggs, Carl. Imperial Delusions: American Militarism and Endless War. Rowman and Littlefield, 2005.

Queer Theory and Communication: From Disciplining Queers to Queering the Discipline(s). Edited by Gust A. Yep, Karen E. Lovaas, John P. Elia. Binghamton, New York: Harrington Park Press, 2003.

Race-ing Prepresentation: Voice, History, and Sexuality. Edited by Kosas Myrsiades and Linda Myrsiades. (1998). Lanham, Maryland, and New York: Rowman and Littlefield Publishers.

Transforming the Multicultural Education of Teachers. By Michael Vavrus. Teachers College Press, 2002.

Schools of Recognition: Identity Politics and Classroom Practices. By Charles Bingham. Rowman and Littlefield Publishers.

Explorations in Dialectical and Critical Theory: From Hegel to Derrida and from Marx to Meszaros. Chicago: Illinois: News & Letters. (Pamphlet)

Disturbing Practice: Reading Teacher Education as Text. By Avner Segall. New York: Peter Lang, 2002.

Value Wars: Moral philosophy and Humanity by John McMurtry. Pluto Press, 2002.

Transformative Learning: Essays on Praxis. Edited by Edmund V. O'Sullivan, Amish Morrell, and Mary Ann O'Connor.

Welcome to Cyberschool by David Trend. Rowman and Littlefield, 2001.

Globalization and Educational Rights by Joel Spring. Lawrence Erlbaum Associates, 2001.

[AERA Book of the Year Award] Touching Eternity by Tom Barone. Teachers College Press (2001).

The Power of Negativity by Raya Dunayevskaya. Edited by Peter Hudis and Kevin Anderson. (2001). Lexington Press.

Making a Difference: University Students of Color Speak Out. Edited by Julia Lesage, Abby L. Ferber, Debbie Storrs, and Donna Wong. Rowman and Littlefield Publishers.

Questions of You and Struggle of Collaborative Life. (2001). Nicholas Paley and Janice Jipson. New York: Peter Lang

Glenn Rikowski. The Battle of Seattle (2001). London: The Tufnell Press.

Richard L. Harris. (2000). Death of A Revolutionary: Che Guevara's Last Mission. Grove Press. New York: W.W. Norton & Co.

Allan R. Neilsen. (1999). Daily Meaning: Counternarratives of Teachers' work. Mill Bay, British Columbia and Point Roberts, Washington: Brendall Books.

Spring, Joel (1999) Education and the Rise of the Global Economy. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Welch, Sharon D. (1999) Sweet Dreams in America. New York and London: Routledge.

Freire, Paulo (1999). Politics and Education. Los Angeles. UCLA Latin American Center Publications.

Peters, Michael. (1998) Poststructuralism, politics, and education. Westport, Connecticut: Greenwood Press.

Popkewitz, Thomas The Spatial Politics of Educational Knowledge New York: Teachers College Press, 1998.

Antonia Darder & Rodolfo D. Torres (eds.), The Latino Studies Reader: Culture, Economy and Society. Malden, MA and Oxford, UK: Blackwell Publishers, 1998.

[AERA Book of the Year} Willinsky, John, Learning to Divide the World: Education at Empire's End. Minneapolis and London: University of Minnesota Press, 1998. (AERA Book of the Year, 1998)

E. San Juan, Beyond Postcolonial Theory. New York: St. Martin's Press, 1998.

Hinchey, Patricia, Finding Freedom in the Classroom: A Practical Introduction to Critical Theory, New York: Peter Lang, 1998.

- Scatamburlo, Valerie, Soldiers of Misfortune, New York: Peter Lang, 1998.
- Pilar O'Cadiz, Pia Lindquist Wong, Carlos Torres. Education and Democracy: Paulo Freire, Social Movements, and Educational Reform in Sao Paulo. Boulder, CO.: Westview Press. 1998.
- Parker, Stuart. Reflective Teaching in the Postmodern World: a manifesto for education in postmodernity. Open University Press. 1997
- Bill Tierney. Academic Outlaw. London: SAGE Publications. 1997
- James B. MacDonald. Theory as a prayerful act. New York: Peter Lang, 1995.
- Denzin, Norman. The cinematic society. London: SAGE Publications. 1995.
- McLeod, Jay. Ain't no makin' it: Aspirations and attainment in a low-income neighborhood (expanded edition). Colorado: Westview Press, 1995.
- Usher, Robin, & Edwards, Richard. Postmodernism and education. London and New York: Routledge, 1995.
- Gartman, James. Auto opium: A social history of American automobile design. London and New York: Routledge, 1994.
- Zavarzadeh, Masúd, & Morton, Donald. Theory as resistance: Politics and culture after (post)structuralism. New York: The Guilford Press. 1994.
- Cashmore, Ellis. ... And there was television. London and New York: Routledge. 1994.
- Moffett, James. The universal schoolhouse. San Francisco: Jossey-Bass Publishers. 1994.
- Jencks, Charles. (ed.) Cultural reproduction. London and New York, Routledge. 1993.
- Jewell, Sue K. From mammy to Miss America: Cultural images and the shaping of US social policy. London and New York: Routledge. 1993.
- Weiler, Kathleen, & Mitchell, Candace. (eds.). What schools can do. Albany, New York, State University of New York Press. 1992.
- MacCannell, Dean. The Tourist Papers. London and New York, Routledge 1992,
- Spanos, William. The end of education: Toward posthumanism. Minneapolis, Minnesota, University of Minnesota Press, 1992.
- Apple, Michael, Teachers and texts. London and New York: Routledge, 1988.
- Courtney, Richard, Recognizing Richard Courtney. Markham, Ontario: Pembroke Publishers Limited, 1988.
- Aronowitz, Stanley, & Giroux, Henry. Education under siege (British version). London: Routledge, 1986.
- Fraser, James W. Between Church and State: Religion and Public Education in a Multicultural America. New York: St. Martin's Press, 1999.

Service (selected)

Faculty Mentor in UCLA Graduate Division Summer Research Program. (In 2001 mentored Sonia Lara, in 2003 mentored Nathalia Jaramillo, in 2006 mentored Jenifer Crawford);

Spencer Fellowship Mentor for Luis Urrieta, University of North Carolina. 2001;

Guest speaker in Linda Rose's Ed.D course, 1999-2001.

Appeared in a student film, directed by Julie Chang. UCLA, March, 2001.

Worked with Socialist Workers Party to bring 2 Cuban Youth Leaders to the United States on a 7-city US tour, 1999.

1999 (Winter Forum with Spencer Dissertation Fellows) Held at the University of California, Los Angeles)

2000 and 2001 (Workshop in the Winter Forum of the 2000 Spencer Dissertation Fellows - Held at University of California - Los Angeles)

Faculty Mentor in UCLA Graduate Division Summer Research Program. 1995 (mentored Elizabeth Morales)

Professional Journalist

Published 20 Columns and interviews with prominent educators in the Ontario Public School Teachers' Federation News, Canada (1979-1986). Readership: 100,000 leaders in Ontario (elementary and junior high)

Reader: AERA proposals. Division B, Section 2, August 1998
Reader: AERA proposals. Division B, Section 2, August 1997.

Reader: AERA proposals. Division B, Section 2, August 1996.

Reader: AERA proposals. Division B, Section 2, August 1995.

Guest Lectures in classes taught by the following UCLA professors:

Tyrone Howard, IDEA seminar with Jeannie Oakes, James Bruno, Carlos Alberto Torres, Linda Rose, Pat McDonough, Michael Pavel, Amy Stuart Wells (education course and sociology course), Lynn Beck, Kris Gutierrez and Jeannie Oakes.
Also: UCLA Extension class, communications. November, 2000. Professor Rhonda Hammer. Sociology 195, "Theory and Practice of Democratic Education: Race, Gender and Class in Urban Schools," Professor Jerry Rabow. The Student Movement for Curricular Reform. Spring, 1997, Rolfe
3115. Max Espinoza (teaching assistant).

Editorial Functions

Editor, Scholarly Journals

Journal for Critical Education Policy Studies, Editor, 2003-present.
Associate Editor, Encyclopedia of Philosophy of Education, 2000-present.
Contributing Editor, Revista de Teoría Crítica en Educación, in progress.
International Editor, Taboo, (1995-1997)
Honorary Editorial Board, Taboo, (2000-2003).
Department Editor, "The Internationalist" in The International Journal of Educational Reform, (1992-2001)

Editorial and Advisory Boards

Co-Chair (with K A Appiah) of Advisory Board, Chopbox: A Magazine of New Cultures. Members include Toni Morrison, Ana Maria Cabral, Stuart Hall, Milton Nacimiento, Houstin A. Baker, George Sefa Dei, Cassandra Wilson, and others.
<http://www.chopboxonline.com/magazine/editorial.htm>

Critique of Political Economy (England)

El Instituto de Investigación en Educación de la Universidad de Costa Rica, una revista electrónica "ACTUALIDADES INVESTIGATIVAS EN EDUCACION", Consejo Editorial para el período comprendido entre el 8 de setiembre 2005 al 7 setiembre 2007.

Clark Atlanta University's School of Education National Advisory Board. 2003-present.
International Board, Patio – Revista Pedagógica (Porto Alegre, Brasil)
Editorial Board, Handbook of Research in Social Foundations of Education, Lawrence Erlbaum Publishers, 2003-present
International editorial consultant, Taiwan Journal of Sociology of Education
Advisory Board, Sin Recreo, Veracruz, Mexico, 2003-present.
Editorial Board, Cadernos de Educacao, School of Education at
Federal University of Pelotas, 2002-present
Consulting Editor, Critical Forum of Education (Rio de Janeiro, Brazil) –2002 – present.
Editorial Board, Opciones Pedagógicas, University Francisco José de Caldas, Bogotá, Colombia (2002-present)
Advisory Board, Enciclopedia de Filosofía de Educación Online (Brasil)
(Consultores Externos) Revista Teoria e Prática da Educacao
<http://members.fortunecity.com/shigunov/revista> 2001- present (Fundacao Universidade Estadual de Maringa, Brasil.
Journal of Homosexuality, 2001-present
Teacher Education Quarterly, Review Board
Cultural Studies/Critical Methodologies (2000-present)
Atzlan (UCLA advisory board - University of California, Los Angeles (1999-2000)
CEPOS Review: Interdisciplinary Journal on Human Development, Culture, and Education, Sao Paulo, Brasil. (2001-present)
Ethnicities [(England) 2000-present]
Similie (Internet journal – 1999 – present)
Distinguished Panel of Jurors, Bilingual Research Journal, Arizona State University
Journal of Postcolonial Education (Australia, 1999 – present)
Information Technology, Education, and Society, James Nicholas Publishers, Australia. 1999 – present.
Honorary Advisory Board of Editors, Working Papers Series in Cultural Studies, Ethnicity, and Race Relations, Department of Comparative American Cultures, Washington State University, 1999-present.
Educational Researcher (AERA) 1998-2000.
Current Issues in Education, 1998- present.
Bien (Mexico City, Facultad de Estudios Superiores "Zaragoza", Universidad Nacional Autonoma de Mexico) - 1997-present.

Sozialwissenschaftliche Literatur Rundschau (Germany) - 1996-present
Brock Education, Brock University, St. Catharines, Ontario - 1996-1999
Review of Educational Research (AERA) 1997-2000
Educational Theory, Review Board, 1994-1996.
Teaching Education, 1994-present.
Education/Pedagogy/Cultural Studies Pennsylvania State University, 1994-present.
International Advisory Boards, Encyclopedia of Educational Reform, Garland Publishing, 1994-1998.
Orbit. The Ontario Institute for Studies in Education, 1982-1999
 University of Cincinnati, Social and Policy Issues in Education Series. New Jersey: Ablex Publications, 1988-1992 (Dr. Kathleen Borman).
Anthropologica. Wilfrid Laurier University, Waterloo (Canada), 1988-1999.
Educational Foundations, 1988-1992.

Advisory Board Member for Book Series and Research Projects

THE TRAGEDY OF MODERNITY
 Research Project on the Frankfurt School,
 Social Critique and
 Paradoxes of Education

Members of the research group
 Scientific director: Professor Martin Jay, University of California at Berkeley
 Practical director: Professor Juha Suoranta, Academy of Finland
 Coordinator and post-graduate researcher: Olli-Pekka Moisio
 Post doc researchers: Dr. Rauno Huttunen, Dr. Leena Kakkori, Dr. Raija-Leena Loisa
 Post-graduate researchers: Petteri Niemi, Sami Pasanen
 International scientific advisors:
 Douglas Kellner, Rainer Funk, Ilan Gur-Ze'ev, Axel Honneth, and Peter McLaren

-----

Advisory Board, Border Institute for Advanced Studies in Non-Linear Events and Structures, Department of Chicana/o Studies at San Diego State University
 Editorial Collective. Encyclopedia of Cultural Theorists. Edward Arnold Publishers, London, England.
 Curriculum, Cultures, and [Homo]sexualities. Book series with Rowman and Littlefield Publishers;
 Advisory Board, Cultural Studies of the African Diaspora Project, Center for American American Studies, UCLA. 1997-present;
 Faculty advisor, Chicano Studies Research Center. 1994-1998
 Senior Advisory Board, Publications Unit for the Chicano Studies Research Center. 1997-1999
 Community Learning Network, Center for Educational Studies, The Claremont Graduate University, 1997
 The Center for Collaborative Research in Education, University of California, Irvine, Department of Education, 1996 -

Honorary Committee Member

Honorary Committee Member for the International Conference:
 The Foundations of Educational Community, Institute of Education, Jagellonian University, Cracow-Poland, April 15-17, 2004.

Senior Advisor

Center for Democracy and Social Change
 Pacific Oaks College, Pasadena, California. 2002-present

Reviewer for Book Manuscripts

Rowman and Littlefield
 Sage, California
 Blackwell Publishers
 Westview Press
 Methuen Publications, Canada (with David Llewellyn)
 Routledge (London, England;),
 State University of New York Press
 Teachers College Press, Columbia University, New York
 University of Chicago Press
 University of Florida Press
 University of Illinois Press
 University of Minnesota Press

Westview Press, Boulder, Colorado
St. Martin's Press
Palgrave
Paradigm Press

Reviewer for Refereed Journals

American Educational Research Journal
Educational Researcher
Social Identities
Review of Educational Research
Public Culture
Educational Researcher
Anthropology and Education Quarterly
Curriculum Inquiry
Educational Foundations
Educational Theory
International Journal of Qualitative Studies in Education
Journal of Curriculum Studies
Journal of Curriculum Theorizing
Journal of Negro Education
Journal of Ritual Studies
PLMA: Modern Language Association
Policy Studies Journal
Sociology of Education
Teaching Education
Australian Journal of Education
Linguistics and Education
Journal of Curriculum Theorizing
Atzlan
Urban Education
Comparative Education Review
Theory, Culture, and Society
Body and Society

Doctoral Dissertation Chair (USA)

Arshad Ali, Jenifer Crawford, Michael Viola (students not yet advanced to candidacy)

Nathalia Jaramillo (Chair, winner, dissertation of the year fellowship, 2006), Manuel Espinoza (Co-Chair) Cheong Huh (Co-Chair), Gregory Martin (Chair), Noah Delissovoy (Chair), Cindy Cruz (Chair, winner, post-doctoral fellowship, University of California and Cornell University), Ramin Farahmandpur (Chair), Terri Patchen (Co-chair, 2001), Epifania Amoo-Adare (Chair), Rick Allen (Chair, 2001), Juan Munoz (co-chair, 2002), Carlos Tejeda (co-chair, 2001), Corinne Martinez (co-chair, 2001), Zeus Leonardo (winner, dissertation fellowship; co-chair, 1998); Jody-Lee Estrada Duek (co-chair, 1998); Jose Ramirez (co-chair, 1997); Chaechun Gim (co-chair, 1996); Marc Pruyn (co-chair, 1996); Ely Love (co-chair, 1996); Jeannie Brady Giroux (Chair, 1993), Marcia Sampaio de Moraes (Chair, 1994).

Outside Reader for Ph.D. (National and International)

Robert Fitzimmons, University of Lapland, Finland (also served as official opponent in oral examination)
Flinders University (Australia)
Tangiwai Mary Appleton Kepa (Education), University of Auckland, New Zealand
Helen Raduntz, University of Southern Australia (Education)
Deborah Kelsh, Syracuse University (English Department)
Julie McSorley, Queensland University of Technology, Australia.
Annette Street, Deakin University, Australia
Norrine Anderson, Murdoch University, Australia
Nize Maria Campos Pellanda, Federal University of Rio Grande do Sul, Porto Alegre, Brasil.
Peter Roberts, Queensland University of Technology, Australia.
Jim Mieniczakowski, Griffith University, Australia.
Roberta Elizabeth Harreveld, Central Queensland University
Terry Frederichs, St. Thomas University, Minneapolis, MN
Stephen Tumino, English, University of Pittsburg

Outside Reader for Tenure (International)

Daniel Schuguerensky, The Ontario Institute for Studies in Education of the University of Toronto.
Donald Dippo, York University, North York, Canada (education);
Lorna Erwin, York University, Toronto Canada (sociology)
Michael Peters, University of Auckland, New Zealand (education);

Tenure and Full Professor Reviewer (USA)

Chair, Tenure Review Committee, Miami University of Ohio, 1992 - 1993.

Member, Academic Personnel Committee, Graduate School of Education and Information Studies, University of California, Los Angeles
1996-2002.

Tenure Reviewer:

Sandy Grande, Connecticut College, Education Department, New London, Connecticut
Valerie Scatamburlo-D'Annibale, Department of Communications, University of Windsor, Canada
Pepi Leistyna, Applied Linguistics Graduate Studies
The University of Massachusetts Boston
Angela Calabrese Barton, University of Texas at Austin (education);
Mark Zuss, Lehman College, City College of New York (education);
Phil Carspecken, University of Houston, Texas (education)
Antonia Darder, Claremont Graduate School, California (education);
Teresa Ebert, State University of New York, Albany (English);
Dennis Fehr, University of Houston, Texas (education)
Marilyn Frankenstein, University of Massachusetts (education);
Rosemary Hennessey, State University of New York, Albany (English);
Donaldo Macedo, University of Massachusetts (English);
Carmen Montecinos, University of Northern Iowa (education);
Joanne Pagano, Colgate University, New York (education);
Heidi Ross, Colgate University (education);
Margorie Siegel, University of Rochester (education);
Kathleen Weiler, Tufts University, Massachusetts (education)
Leilia Villaverde (Education) University of North Carolina, Greensboro
Greensboro, NC

Full Professor Reviewer:

James O'Donnell, (Education) New Mexico State University
Ilan Gur-ze'ev, (Education), Haifa University, Israel (Professor Haver)
William Robinson, University of California, Santa Barbara
Peter Roberts, University of Auckland, New Zealand
Barry Kanpol, St. Joseph University, Philadelphia
Margaret LeCompte, University of Colorado at Boulder (education);
Lourdes Diaz Soto, Pennsylvania State, (education);
Antonia Darder, Claremont Graduate University (education);
Gary Anderson, University of New Mexico (education);
Char Doyle, Memorial University of Newfoundland, Canada (education);
Peter Mayo, University of Malta (Senior Lecturer);
Roger Deacon, University of Natal, South Africa (Senior Lecturer);
Kathleen Weiler, Tufts University, Massachusetts (education)

Reviewer for Distinguished Professorships:

Kathleen Weiler, Tufts University, Massachusetts;
Yvonna Lincoln, Texas A & M;
Stanley Aronowitz, CUNY;
Tom Popkewitz, University of Wisconsin, Madison;
Donaldo Macedo, University of Massachusetts
Bill Pinar, University of British Columbia, Canada
Wayne Ross, University of British Columbia, Canada

Reviewer for Academic Position:

David Theo Goldberg, Director of the University of California Humanities Research Institute, Irvine;
Joel Spring, The New School, NYC;

Spencer Maxcy, University of California, Irvine (Chair, Dept. of Education);
David Trend, University of California, Irvine (Chair, Art Department);
Louis Mirón, University of California, Irvine (Chair, Dept. of Education);
Dave Hill, Humanities and Social Sciences, Professorships in Education/Social Policy, Faculty of Education and Social Work
University of Sydney, New South Wales.

Doctoral Student Advisor (in progress)

Manuel Espinoza, Spencer Fellow (co-advisor), finishing 2006.
Cruz, Cindy, winner of a University of California post-doctoral fellowship and a post-doctoral fellowship at Cornell (she chose Cornell), finished in 2006.
Epifania Amoo-Adare, finished, 2006.
Nathalia Jaramillo, Winner of Dissertation Year Award
Arshad Ali
Michale Viola

Panelist

Panelist on "Street Science." "The Beat" radio station, 92.3. Theme: Beyond the Color Line. Los Angeles, July 2, 1995 and again in 1999.

UCLA Events, Bookzone Author on Campus, 1995, Kerkhoff Art Gallery.

Served as a panelist and guest 8 times, which included television shows, university forums, and government commissions, 1980-88.

Committees

Department committee charged with making a recommendation to the faculty with respect to replacing Tier 1 and Tier 2 courses.

Coordinating Council of the Chancellor's Task Force on Gay, Lesbian, and Bisexual Studies.

Admissions Committee, ACTS Division, GSEIS, UCLA, 1995.

Faculty Organizer, Annual Graduate Student Conference. GSEIS, UCLA, 1994-95.

Special Faculty Advisor

1984-85. Catholic undergraduates, Brock University, College of Education, Canada.

1992-93. Freshmen (approx. 100) Clawson Hall, Miami University.

1994. Ad Hoc Mentoring Committee, Pat McDonough, Graduate School of Education and Information Studies, UCLA.

Faculty Advisor - UCLA GSE&IS

Summer Program Predoc Mentor (2001)

UCLA Study Group for Global Transformation

University of California

Received from the Institute for Research in the Arts, a grant of \$1,990 for "Intercultural Performing Tours As a Vehicle for Building Intersubjective Schools." This money funded a trip to the annual conference of the American Anthropological Association November, 2000 (Cindy Cruz, Greg Tanaka, Luis Alfaro, Norma Mendoza-Denton and a video from Guillermo Gomez Pena). The title of the panel was "Remaking the Subject for Participatory Democracy" and featured intercultural performance pieces. We are now planning to do an intervention into a junior high school--an "intercultural performing tour."

Consultant

National Film Board of Canada

Canadian Cancer Society Educational Subcommittee, 1980-83.

Reviews of My Work Have Appeared in:

Major Newspapers (selected)

London Times (England, 2 books)

Village Voice (New York)

Toronto Star (Canada)

Globe and Mail (Canada)

Edmonton Journal (Canada)

Scholarly Journals (selected)

International Journal of Qualitative Studies in Education, American Anthropology, Educational Theory, Educational Policy, The British Journal of Sociology of Education, British Journal of Educational Studies, Educational Research (United Kingdom), Sociology, Curriculum Inquiry, Comparative Education Review, Anthropology and Education Quarterly, Interchange, Educational Studies, Phenomenology and Pedagogy, Educational Researcher, Theory and Society, British Educational Research Journal, Journal of Advanced Composition, Journal of Social Work Education, Canadian Journal of Political Science, Adult Educational Quarterly, Community Development Journal, Current Issues in Education, Journal of In-Service Education, Harvard Educational Review

Professional Memberships

American Education Research Association
American Educational Studies Association
American Anthropological Association
American Political Science Association
Comparative and International Education Society
John Dewey Society
Phi Delta Kappa
Royal Society of Arts and Commerce (London, England)

My work has been the topic of a number of scholarly symposia, both at the American Educational Research Association Annual Convention, and in a number of conferences in Mexico. Several journals have devoted special issues to my work (International Journal of Educational Reform and the International Journal of Progressive Education), and a number of journals have invited me to publish a lead article, accompanied by a range of responses (Educational Theory and Journal of Transformative Education) and a number of journals have published several debates with me and other scholars (Educational Studies). In 2005 a group of scholars and activists at the University of Tijuana, Mexico created La Fundación McLaren de Pedagogía Crítica in 2005. La Catedra Peter McLaren de Pedagogías Críticas is scheduled to be inaugurated in Venezuela in the Fall of 2006, as part of a joint effort between El Centro Internacional Miranda and La Universidad Bolivariana de Venezuela and an Instituto Peter McLaren is scheduled to be opened in the city of Córdoba, Argentina, in 2007.

Interest in my work internationally has generated the book: Reading Peter McLaren: Path of Dissent, edited by Marc Pruyt and Luis Huerta-Charles, with contributions by Alipio Casali and Ana Maria “Nita” Araujo Freire (the widow of Paulo Freire) and a list of esteemed international scholars. Antonia Darder wrote the Preface. This book is the inaugural publication in the series, “Reading Curriculum Theorists”. The Spanish translation of this book is in production with Siglo Veintiuno Editores in Mexico City (three of my books have been translated by this publisher). A chapter about my work also appears in the new Routledge/Falmer book, Feminist Engagements: Reading, Resisting and Revisioning Male Theorists in Education and Cultural Studies, edited by Kathleen Weiler of Tufts University. Chapter 1 explores the work of John Dewey, Chapter 2 investigates the writings of W.E.B. DuBois, Chapter 3 the work of Antonio Gramsci, Chapter 4 the writings of Paulo Freire, Chapter 5 the psychology of Feldman, Freud, and Lacan, Chapter 6 the contributions of Basil Bernstein, Chapter 7 the legacy of Michel Foucault, Chapter 8 the contributions of Stuart Hall, and Chapter 9 my work on critical pedagogy. To have a chapter devoted to my work in a scholarly volume that examines some of the world’s leading male theorists is, at the very least, an indication that my work is being taken seriously, even if the chapter in question is highly critical of my work. Rowman and Littlefield publishers are interested in publishing a book devoted to engaging my work that will be based upon the forthcoming special issue of the International Journal of Progressive Education, entitled “Understanding Peter McLaren in the Age of Global Capitalism and the New Imperialism”, October, 2006.

Note on Prefaces and Endorsements

Paulo Freire did the Preface for two of my books (Critical Pedagogy and Predatory Culture and McLaren and Leonard, eds., Paulo Freire: A Critical Encounter), endorsed two other books (Life in Schools and Lankshear and McLaren, eds., Critical Literacy: Politics, Praxis, and the Postmodern) and Ana Maria “Nita” Araujo Freire (Freire’s widow) wrote a Preface for my Che Guevara, Paulo Freire and the Pedagogy of Revolution. One of the world’s leading theologians, Leonardo Boff, did the Preface to an edition of Life in Schools. The Foreword to Revolutionary Multiculturalism was written by Professor Sharon Welch, formerly of the Harvard Divinity School and now Professor of women’s studies and religion at the University of Missouri. The preface of Paulo Freire: A Critical Encounter is written by Professor Cornel West, Professor of Religion at Princeton University and Director of the Afro-American Studies Program, and author of the nationally - acclaimed, Race Matters. Some of the world’s leading critical scholars outside the field of education have endorsed my books, including Michael Parenti, Carl Boggs, Teresa Ebert, E. San Juan, Sharon Welch, James Petras, William Robinson, and Barbara Harlow. My books have also received book jacket endorsements by leading scholars within the field of critical educational studies, including Michael Apple, Henry Giroux, David Purpel, Maxine Greene, Joe Kincheloe, Shirley Steinberg, Robert Bahruth, John Willinsky, William F. Pinar, Donald Macedo, Joel Spring, and Christine Sleeter. My works have appeared in edited collections alongside chapters by Noam Chomsky, James Petras, William K. Taub, Werner Bonefeld and John Holloway. My work has also been published in a special volume on psychoanalysis - Psicanálise A Revolução do Olhar - which included contributors such as Jürgen Habermas, Humberto Maturana and Nobel Prize-winner, Ilya Prigogine (Portuguese, Brasil, Editora Vozes).

Honors

Shortly before graduating with my doctorate, I was elected a Junior Fellow of Massey College. Massey College is an interdisciplinary graduate college affiliated with, but independent from, the University of Toronto. It is an academic home for 60 of the University of Toronto's top graduate and professional students called Resident Junior Fellows and another 60 to 70 Non-resident Junior Fellows. And shortly after graduating with my doctorate, I was elected into the Royal Society of Arts, Manufactures and Commerce, England, as a Fellow. The Royal Society for the Encouragement of Arts, Manufactures and Commerce is a British multi-disciplinary institution, based in London and was founded in 1754 and was granted a Royal Charter in 1847. Notable members have included Benjamin Franklin, Karl Marx, Adam Smith, Charles Dickens, William Hogarth, and Guglielmo Marconi. Relatively early in my career, in 1989, while still an Associate Professor of Education, I was awarded the distinction of being named Renowned Scholar-in-Residence at the School of Education and Allied Professions, Miami University, a title which I held until 1992. I was the youngest professor to hold this title.

In 2002, I received the Inaugural Paulo Freire Social Justice Award, presented by the Paulo Freire Democratic Project, Chapman University, California. In 2004 I received the Friend of the University Award by the University of Guadalajara and in 2004 I received an honorary doctorate at the University of Lapland, Finland. Over the years, four of my books have received the American Educational Studies Association Critic's Choice Award for outstanding books in educational studies.

At the invitation of the Presidential Panel on Research, I presented a lecture at the 2005 Annual Convention of the American Education Research Association, Montreal, 2005, and at the following convention in San Francisco, 2006, I presented at the Division B Vice-Presidential Colloquium entitled, Visions from the Visionaries.

I have recently been made Chair of the Advisory Board, and Director of the Education and Politics Division, of the International Association of Educators. The Peter McLaren Papers (books, drafts of articles, letters, personal correspondence) are housed and on permanent exhibit at the Paulo and Nita Freire Center for International Critical Pedagogy, McGill University, Montreal, Canada.

I have listed below these and some of the other honors that I have received since beginning my work as an assistant professor at Brock University, Canada, in 1984-85 to my present work as Professor, Division of Urban Schooling, Graduate School of Education and Information Studies, University of California, Los Angeles.

List of Awards and Distinctions

Chair of the Advisory Board, and Director of the Education and Politics Division, of the International Association of Educators

Honorary Doctorate, Faculty of Education, University of Lapland, Finland.

Publication of the book, Teaching Peter McLaren: Paths of Dissent, edited by Marc Pruyn and Luis Huerta-Charles. New York: Peter Lang Publications, 2005.

Chair of the Advisory Board, and Director of the Education and Politics Division, of the International Association of Educators.

The inaugural recipient of the International Activist Scholar Award for the Advancement of Marxist Theory and Practice, awarded by the Institute for Education Policy Studies, June, 2006.

Chapter (with Ramin Farahmandpur) in D. Carlson & G. Dimitriadis (Eds), Promises to Keep: Cultural Studies, Democratic Education, and Public Life. (pp 39-76) , a book which won an AERA Division B Outstanding 2003 Book of the Year award.

A winner of 2004 AESA Critic's Choice Award for Marxism Against Postmodernism in Educational Theory, for one of the outstanding books in educational studies in recent years. (Co-edited with Dave Hill, Mike Cole, and Glenn Rikowski)

Life in Schools was chosen in 2004 as one of the 12 most significant education books worldwide by an international panel of experts organized by The Moscow School of Social and Economic Sciences, a Russian-British University, and supported by the Ministry of Education of the Russian Federation, under the leadership of the Minister of Education of the Russian Federation, V Filippov. It is currently being translated into Russian. Other authors on the list included Pierre Bourdieu, Paulo Freire, Howard Gardiner, Ivan Illich, Jerome Bruner, and Basil Bernstein.

There have been two international sessions (Mexico) on my work and one national session (AERA):

American Education Research Association Annual Convention, April, 2004, San Diego, An Interactive Symposium: "Paths of Dissent: Understanding Peter McLaren." Speakers from the United States, England and Mexico.

Conferencia Magistral de Peter McLaren, La Pedagogia Critica. Responses to my work by: Alica De Alba (UNAM); Rosa Ma. Torres (UPN); Adelina Castaneda (UPN); Aurora Elizondo (UPN) and Etelvina Sandoval (UPN). La Universidad Pedagogica Nacional, Mexico City, Mexico.

Seminar on my work at Brock University, Canada, in October, 2005.

Forthcoming special issue of the journal, The International Journal of Progressive Education, on "Peter McLaren and the Age of Global Capitalism and the New Imperialism".

At the invitation of the Presidential Panel on Research, I presented a lecture at the 2005 Annual Convention of the American Education Research Association, Montreal, 2005, and at the following convention in San Francisco, 2006, I presented at the Division B Vice-Presidential Colloquium entitled, Visions from the Visionaries.

Special Issue of the International Journal of Educational Reform entitled "The Revolutionary Pedagogy of Peter McLaren", vol. 10, no. 2, Spring, 2001.

A winner of 2003 AESA Critic's Choice Award for Che Guevara, Paulo Freire, and the Pedagogy of Revolution, for one of the outstanding books in educational studies in recent years.

Chinese edition of Life in Schools chosen by the Taiwan Association for the Sociology of Education to be included in the Series of Contemporary Great Books in the Sociology of Education.

Inaugural Paulo Freire Social Justice Award, presented by the Paulo Freire Democratic Project, Chapman University, California.

Creation of La Fundacion Peter McLaren de Pedagogia Critica (The Peter McLaren Foundation of Critical Pedagogy). Charter signed at the University of Tijuana, July, 2004. An International Conference on the Work of Peter McLaren followed, with speakers from the United States, Cuba, and Mexico. The Peter McLaren Foundation of Critical Pedagogy is a non-profit organization initiated and developed by a group of professors and educational activists in Mexico. Adopting a multi-racial, gender-balanced, anti-capitalist, anti-racist and anti-imperialist pedagogical agenda, this foundation has been set up to advance a number of goals, including the fostering and development of revolutionary critical pedagogy, the undertaking of action research projects, the organization of conferences, the creation of centers of critical pedagogy and the establishment of public forums for debate, discussion, and political activism throughout Mexico and the Americas. The foundation is currently publishing a journal, "Aula Crítica", in Spanish, with plans for Portuguese, French, and English editions.

La Catedra Peter McLaren de Pedagogias Criticas is scheduled to be inaugurated in Venezuela in September, 2006, as part of a joint effort between El Centro Internacional Miranda and La Universidad Bolivariana de Venezuela. "La Catedra" is a chaired professorship which will be named after me, and such a distinction is usually given someone who is deceased, so it is a special honor.

Award, Amigo Honorifico de la Comunidad Universitaria de Esta Institucion. La Universidad Pedagogica Nacional Unidad 141 Guadalajara. 18 de Noviembre de 2000.

Trofeu O Lacador. Award presented by the Religious Society of Seu Sete De Male. For my support of Afro-Umbandista religion in Porto Alegre, Brasil, August, 1999.

Adjunct Professor. York University, Toronto, Canada. Summer, 1999.

Adjunct Professor. University of California, Davis (1998-present).

Board of Trustees. Latino Museum of History, Art, and Culture. Los Angeles. October, 1997 - 1998.

Visiting Professor, Center for Multicultural Education, University of Washington, Seattle, July-August, 1997.

Noted Scholar, Faculty of Education, University of British Columbia, Vancouver, Canada, July, 1997.

A chapter about my work appears in the Routledge/Falmer book, Feminist Engagements: Reading, Resisting and Revisioning Male Theorists in Education and Cultural Studies (edited by Kathleen Weiler of Tufts University) alongside chapters on Foucault, Derrida, Du Bois, Gramsci, Freire, Bernstein, Freud.

Harold Wolpe Memorial Lecture. May 25, 2006. Center for Civil Society, University of KwaZulu-Natal. (translated into Zulu).

Odyssey Lecture, 2003. California State University, Long Beach. Previous Odyssey Lecturers include Ralph Nader, Erin Brockovich, and Patch Adams. Monday October 28, 2002.

Freeman Butts Lecture. American Education Studies Association, Montreal, Canada, November 1996.

Sir Allan Sewell Fellowship 1995, Griffith University.

Associate of Massey College, Toronto, Canada.

Claude A. Eggerston Lecture, Annual Meeting of the Comparative and International Education Society, San Diego, 1994.

Eminent Scholar Lecture, The Ohio State University, 1990.

Fellow of the Institute for Education Policy Studies, England.

Elected Fellow of the Royal Society of Arts and Commerce (London, England), 1986.

Lilly Scholar, Miami University, 1987-88.

Renowned Scholar-in-Residence, School of Education and Allied Professions, Miami University, 1989-1992.

A winner of 1989 AESA Critic's Choice Award for Life in Schools, for one of the outstanding books in educational studies in recent years.

A winner of 1993 AESA Critic's Choice Award for Paulo Freire: A Critical Encounter, for one of the outstanding books in educational studies in recent years.

Honorable Mention for Che Guevara, Paulo Freire, and the Pedagogy of Revolution, 2000 Gustavus Myers Outstanding Book Award.

Visiting Distinguished Professor, Brock University (Canada) (May-June, 1990).

Brock University, Distinguished Alumni, profiled in Graduate Studies at Brock University, Office of the Associate Vice-President, Academic/Research Services, Brock University, Vol. 4, No.1, May 1995.

Distinguished Speaker. The Read Distinguished Lecture Series, Kent State University, Ohio, October, 1995.

Phi Delta Kappan (Toronto, 1975).

Junior Fellow, Massey College (1980).

ANNEX 4: Invitació seminari 40 anys de Pedagogia Crítica.

En el marc del 40è Aniversari de la UAB i dels Debats d'educació

La Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB
es complau a convidar-vos al Seminari:

40 anys de PEDAGOGIA CRÍTICA!

que comptarà amb la participació de:

Peter McLaren (UCLA)

i Natalia Jaramillo (U. Purdue)

L'acte tindrà lloc el divendres 10 d'octubre de 10 a 13

Sala de Juntres de l'Edifici G-5 de la Facultat de Ciències de l'Educació

amb el suport de

